

HET OUDSTE BEROEP MAAR NOG STEEDS GEEN WETTELIJK STATUUT – AANBEVELINGEN VOOR WETGEVENDE INITIATIEVEN

SEKS ALS WERK

Aantal woorden: 62.462

Valérie Schouteden

Studentennummer: 01512420

Promotor: Prof. dr. Yves Jorens

Copromotor: Lien Valcke

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de Rechten

Academiejaar: 2016 - 2017

De faculteit neemt geen standpunt in omtrent de goed- of afkeuring van de overtuigingen zoals uiteengezet in de masterproef; deze denkwijze moet beschouwd worden als eigen aan de auteur.”

*“Be who you are and say what you feel,
because those who mind don't matter,
and those who matter don't mind.”*

Bernard M. Baruch

Inhoud

Voorwoord	vi
1. Inleiding en formulering onderzoeksvraag	- 1 -
1.1. Inleiding	- 1 -
1.2. Hoofdonderzoeksvraag en probleemstelling	- 2 -
1.3. Subonderzoeksvragen	- 2 -
2. Onderscheid criminaliseren, decriminaliseren en legaliseren	- 3 -
2.1. Criminaliseren	- 3 -
2.1.1. Prohibitionisme	- 3 -
2.1.2. Abolitionisme	- 4 -
2.2. Decriminaliseren	- 4 -
2.3. Legaliseren	- 5 -
2.4. Reguleren	- 5 -
2.4.1. Overheidsregulering	- 5 -
2.4.2. Zelfregulering	- 6 -
2.5. Onze visie	- 6 -
3. Theoretisch kader	- 7 -
3.1. Taalkundige definitie	- 7 -
3.2. Juridische definitie	- 7 -
3.3. Prostitutie als volwaardig beroep	- 8 -
3.4. Ontucht versus prostitutie	- 10 -
3.5. Verschijningsvormen	- 10 -
3.5.1. Locatie gebonden prostitutie	- 11 -
3.5.1.1. Raamprostitutie	- 11 -
3.5.1.2. Privéprostitutie	- 11 -
3.5.1.3. Bar- of clubprostitutie	- 12 -
3.5.1.4. Telefoonprostitutie	- 13 -
3.5.2. Niet-locatie gebonden prostitutie	- 13 -
3.5.2.1. Straatprostitutie	- 13 -
3.5.2.2. Escortprostitutie	- 14 -
3.5.3. Vrijwillige en gedwongen prostitutie	- 14 -
3.5.3.1. Vrijwillige prostitutie	- 14 -
3.5.3.2. Gedwongen prostitutie	- 14 -

3.5.4. Mannenprostitutie.....	- 15 -
3.6. Actoren	- 16 -
3.7. Belangen van de verschillende actoren	- 17 -
3.8. Werkdefinitie.....	- 18 -
4. Historisch kader.....	- 19 -
5. Wettelijk kader	- 21 -
5.1. Prostitutie in Belgisch perspectief	- 21 -
5.1.1. Belgische wetgeving	- 21 -
5.1.1.1. Strafwetgeving	- 22 -
5.1.1.2. Gedoogbeleid	- 28 -
5.1.1.3. Gemeentelijke reglementeringen.....	- 28 -
5.1.2. Wetsvoorstellen.....	- 32 -
5.2. Europees en internationaal wettelijk kader	- 41 -
5.2.1. Internationaal niveau	- 41 -
5.2.2. Europees niveau	- 42 -
5.3. Evaluatie van het huidig prostitutiebeleid	- 42 -
6. Bestaande sociaalrechtelijke benaderingen prostitutie.....	- 44 -
6.1. Barbediende.....	- 44 -
6.2. Masseur	- 47 -
6.3. Topmodel	- 48 -
6.4. Evaluatie van de bestaande oplossingen	- 49 -
7. Prostitutie in het sociaal recht	- 50 -
8. Prostitué(e) onder het werknemersstatuut	- 51 -
8.1. Arbeidsrecht	- 53 -
8.1.1. Arbeidsovereenkomst.....	- 53 -
8.1.1.1. Vereisten geldigheid arbeidsovereenkomst.....	- 53 -
8.1.1.2. Arbeid.....	- 55 -
8.1.1.3. Gezag.....	- 56 -
8.1.1.4. Loon	- 58 -
8.1.2. Soorten individuele arbeidsovereenkomst	- 59 -
8.1.3. Plichten werknemer.....	- 60 -
8.1.3.1. Arbeid verrichten.....	- 60 -
8.1.3.2. Oneerlijke concurrentie	- 61 -

8.1.3.3. Aansprakelijkheid.....	- 61 -
8.1.4. Plichten werkgever	- 62 -
8.1.4.1. Werknemer tewerkstellen.....	- 62 -
8.1.4.2. Loon betalen	- 63 -
8.1.4.3. Arbeidsduur	- 64 -
8.1.4.5. Feestdagen, betaalde vakantie en zondagsrust	- 65 -
8.1.5. Nachtwerk	- 67 -
8.1.6. Einde van de arbeidsovereenkomst	- 68 -
8.2. Sociale zekerheid.....	- 70 -
8.3. Sociale zekerheid voor werknemers.....	- 70 -
8.3.1. Financiering.....	- 70 -
8.3.2. Professionele risico's.....	- 72 -
8.3.2.1. Arbeidsongevallen.....	- 72 -
8.3.2.2. Beroepsziekten	- 76 -
8.3.2.2.1. Beroepsziekteverzekering.....	- 76 -
8.3.2.2.2. Beroepsrisico's verbonden met prostitutie	- 78 -
8.3.3. Niet-professionele risico's.....	- 80 -
8.3.3.1. Ziekte- en invaliditeit	- 80 -
8.3.3.2. Arbeidsongeschiktheid	- 82 -
8.3.4. Werkloosheid	- 84 -
8.3.5. Pensioenen.....	- 85 -
8.3.6. Gezinsbijslagen (werknemers én zelfstandigen)	- 87 -
8.4. Pro's en contra's werknemersstatuut.....	- 89 -
8.5. Toepasbaarheid werknemersstatuut op de prostitué(e)	- 90 -
9. Prostitué(e) onder het zelfstandigenstatuut	- 92 -
9.1. Arbeidsrecht	- 92 -
9.2. Sociale zekerheid.....	- 94 -
9.2.1. Sociale zekerheid voor zelfstandigen	- 94 -
9.2.2. Financiering.....	- 95 -
9.2.3. Niet-professionele risico's.....	- 96 -
9.2.3.1. Gezondheidszorg	- 96 -
9.2.3.2. Arbeidsongeschiktheid	- 96 -
9.2.4. Faillissement.....	- 99 -

9.2.5. Pensioenen.....	- 100 -
9.2.6. Gezinsbijslagen	- 101 -
9.3. Pro's en contra's zelfstandigenstatuut.....	- 101 -
9.4. Toepasbaarheid zelfstandigenstatuut op de prostitué(e)	- 101 -
10. Bijzondere statuten.....	- 103 -
10.1. Sociaal statuut van de beroepssportbeoefenaar	- 103 -
10.2. Sociaal statuut van de kunstenaar.....	- 105 -
10.3. Sociaal statuut van de prostitué(e)?.....	- 106 -
11. Rechtsvergelijkende studie.....	- 109 -
11.1. Wereldlijk niveau	- 109 -
11.2. Europees niveau	- 110 -
11.3. Nederlands model.....	- 111 -
11.3.1. Wettelijk kader	- 111 -
11.3.2. Arbeidsrechtelijke benadering.....	- 114 -
11.3.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering	- 115 -
11.3.4. Evaluatie Nederlands beleid.....	- 116 -
11.4. Frans model	- 117 -
11.4.1. Wettelijk kader	- 117 -
11.4.2. Arbeidsrechtelijke benadering.....	- 118 -
11.4.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering	- 119 -
11.4.4. Evaluatie Frans beleid	- 120 -
11.5. Australisch model (NSW)	- 121 -
11.5.1. Wettelijke kader	- 121 -
11.5.2. Arbeidsrechtelijke benadering.....	- 121 -
11.5.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering	- 122 -
11.5.4. Evaluatie Australisch beleid.....	- 122 -
12. Aanbevelingen voor wetgevende initiatieven	- 124 -
12.1. Beleidsoptie.....	- 124 -
12.2. Haalbaarheid decriminaliseringsmodel	- 124 -
12.2.1. Methode.....	- 124 -
12.2.2. Resultaten	- 124 -
12.2.3. Discussie.....	- 126 -
12.2.4. Conclusie	- 128 -

12.2.5. Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	- 128 -
13. Algemene conclusie	- 130 -
14. Bibliografie.....	- 133 -
14.1. Wetgeving	- 133 -
14.1.1. Nationaal	- 133 -
14.1.2. Internationaal.....	- 136 -
14.1.3. Europees	- 136 -
14.1.4. Nederland	- 136 -
14.1.5. Frankrijk	- 136 -
14.1.6. Australië (NSW).....	- 137 -
14.1.7. Voorbereidende werken	- 137 -
14.1.8. Collectieve arbeidsovereenkomsten	- 138 -
14.2. Rechtspraak	- 138 -
14.3. Rechtsleer	- 142 -
14.3.1. Boeken.....	- 142 -
14.3.2. Bijdragen in verzamelwerken.....	- 144 -
14.3.3. Tijdschriftartikelen	- 147 -
14.3.4. Onderzoeksrapporten.....	- 149 -
14.4. Onlinebronnen	- 149 -
Bijlagen	- 152 -
1. Interviews met hulporganisaties.....	- 152 -
1.1. Vragenlijst NL	- 152 -
1.2. Vragenlijst FR	- 154 -
2. Interviews publieke opinie	- 156 -
2.1. Vragenlijst NL	- 156 -
2.2. Vragenlijst FR	- 158 -
3. Resultaten kwantitatief onderzoek	- 160 -
3.1. Onderzoeksresultaten België	- 160 -
3.2. Onderzoeksresultaten Frankrijk	- 179 -

Voorwoord

Deze masterscriptie vormt het sluitstuk van mijn vijfjarige opleiding en wordt voorgedragen tot het behalen van de academische graad Master in de Rechten aan de Universiteit Gent.

Prostitutie: “een beroep in de marge” vormt een belangrijk onderdeel van de seksindustrie. Door de grote verscheidenheid (raamprostitutie, privéprostitutie, tippelprostitutie,...) en de manier hoe overheden hier op verschillende manieren mee omgaan, boeide dit onderwerp mij onmiddellijk.

Dankzij de goede sturing van professor Yves Jorens, geassisteerd door Lien Valcke en Dirk Gillis werd deze masterscriptie uitgewerkt. Hun ondoofbaar enthousiasme en passie voor hun vakgebied betekenden een grote steun. Graag wil ik hen hartelijk danken om mij voortdurend aan te moedigen en bij te sturen.

Aangezien de praktijk de beste leerschool is en de meest onderbouwde en realistische ideeën uit deze basis moeten voortvloeien, wil ik graag de hulporganisaties Ghapro, Pasop, The Student Sex Work Project en politie Antwerpen bedanken voor de interviews en raad als ervaringsdeskundigen, die een belangrijke meerwaarde vormen aan deze masterproef. Hun tomeloze en onophoudelijke inzet betekenden voor mij een grote aanmoediging.

Graag ook een woord van dank aan professor Ambroise-Casterot en Adrien Sasso voor de waardevolle hulp bij de Franse rechtsvergelijking, de Franstalige enquêtes en Dominic Wilcox voor de kostbare informatie bij de Australische rechtsvergelijking. Verder een bijzonder woord van dank aan Alexander, Eveline, Laurence, Lies, Pascale, Yaiza en Youlia voor de hulp bij de verspreiding van het onderzoek betreft de publieke opinie.

Tot slot wens ik ook mijn ouders en zus te bedanken voor de permanente aanmoedigingen doorheen mijn studies.

Valérie Schouteden

Gent, augustus 2017

1. Inleiding en formulering onderzoeksvraag

1.1. Inleiding

1. “Deze charmante man uit Antwerpen is goed gebouwd, sportief en beschikt over een goed gevoel voor humor. Een heel bekwame en fantastische minnaar die ook een uitstekende massage geeft”.¹ Terwijl de meeste dertigers volop hun carrière uitbouwen en zich beginnen te settelen, hebben een aantal leeftijdsgenoten een andere manier ontdekt om geld in het laadje te krijgen. Ze verkopen hun lichaam en verdienen er bakken vol geld mee. Het aantal mannen en vrouwen die vandaag in de prostitutiebranche werken neemt nog steeds toe. Toch blijft hun sociale situatie precair.

2. Prostitutie is een onuitroeibaar fenomeen. Hoe streng overheden ook optreden, nergens ter wereld zijn zij er in geslaagd om prostitutie volledig uit de samenleving te bannen. Zolang de behoefte naar prostitutie blijft bestaan, zullen er steeds sekswerkers bereid zijn seksuele diensten aan te bieden. De vraag die hierbij wordt gesteld is niet zozeer of men prostitutie wilt, maar eerder hoe er mee om te gaan.

3. In ons land wordt prostitutie op federaal niveau aangepakt in strafrechtelijke verbodsbepalingen. Desondanks heeft een repressieve aanpak tot gevolg dat zij de positie van sekswerkers nog verder verzwakt. De strafrechtelijke verbodsbepalingen staan haaks op het lokale gedoogbeleid en de verschillende gemeentelijke reglementeringen. Daar tegenover zien we dat er geen enkel wetsartikel voor handen is dat “het zich op zelfstandige basis prostitueren” verbiedt. Onzes inziens is vandaag de tijd gekomen om een einde te stellen aan deze ambigue situatie door sekswerk uit de grijze zone van de wet te halen en te decriminaliseren.

4. Een duidelijk sociaal statuut door middel van decriminalisering, is nodig in onze huidige maatschappelijke context. Op deze manier krijgt de overheid meer greep op de seksindustrie, kan ze wantoestanden beter aanpakken en een veilige werkomgeving faciliteren. Het decriminaliseren van het beroep als sekswerker zal bijdragen tot de ontwikkeling van een sociaal statuut. In deze masterscriptie zal worden afgetoetst of de sekswerker hierbij kan aansluiten bij de bestaande arbeids- en sociaalrechtelijke statuten als werknemer of zelfstandige.

5. De maatschappelijke relevantie van prostitutie wordt sterk onderschat. België telt ongeveer 26.000 prostitué(e)s, en dit aantal stijgt nog jaarlijks.² Volgens de cel Mensenhandel van de federale politie wordt van dit aantal acht op de tien prostitué(e)s uitgebuit.³ Sekswerk is tot op de dag van vandaag nog geen erkend beroep. Derhalve is er dus ook geen specifieke

¹ X., “Mikael, Antwerpen”, The men’s company, 20 november 2009, http://www.gigolo-services.com/escort-man/mikael_antwerpen-prive.php.

² P. HUYBERECHTS, “Stijgend aantal prostitutees in België”, De Standaard 15 mei 2015, www.standaard.be/cnt/dmf20150514_01682095.

³ P. HUYBERECHTS, “Ons land telt 26.000 prostitutees, 8 op de 10 worden uitgebuit”, Het Nieuwsblad 15 mei 2015, www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20150515_01682147.

arbeids- en sociaalrechtelijke wetgeving voor handen. Bij misbruiken van arbeidsverhoudingen kunnen de prostitué(e)s niet naar de rechter stappen om de naleving van het arbeidscontract af te dwingen.⁴

6. Gezien de grote economische impact is het van belang dat deze sector wordt gedecriminaliseerd. De overheid staat hierbij voor de uitdaging om het sociale stigma dat kleeft op sekswerk weg te werken en wantoestanden aan te pakken. Het is duidelijk dat over dit onderwerp de laatste woorden nog niet zijn gezegd. Of we evolueren naar een strenger of milder prostitutiebeleid zal de tijd moeten uitwijzen.

7. In deze masterproef starten we met een historische omkadering waarna een beeld wordt geschetst van de huidige juridische knelpunten, voeren we een rechtsvergelijkend onderzoek om na te gaan wat we kunnen leren van de internationale aanpak om te komen tot een analyse van het decriminaliseringsmodel dat het sluitstuk vormt van deze masterthesis. Het onderzoek wordt onderbouwd door interviews met hulporganisaties en leken.

1.2. Hoofdonderzoeksvraag en probleemstelling

8. *“Op welke manier kunnen we in België een sociaal statuut uitwerken dat de belangen van de sekswerkers ondersteunt?”*

1.3. Subonderzoeksvragen

9.

- ✓ Wat kunnen we leren uit de geschiedenis en evolutie van de prostitutie?
- ✓ Hoe wordt dit fenomeen benaderd in het huidig wetgevend kader?
- ✓ Kunnen de bestaande sociale statuten worden toegepast op de prostitué(e) en waar liggen de pijnpunten?
- ✓ Wat kunnen we leren van landen die wel concrete wetgeving hebben omtrent prostitutie?
- ✓ Wat kunnen we afleiden uit de resultaten van een kwantitatief gevoerd onderzoek?

⁴ E. HAPPE, K. SPRUYT en I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast”, in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 217.

2. Onderscheid criminaliseren, decriminaliseren en legaliseren

10. Voor de termen legaliseren, decriminaliseren en criminaliseren bestaat geen wettelijke definitie. Wij zien dan ook dat de verschillende begrippen vaak door elkaar worden gebruikt, wat onderstaande toelichting noodzakelijk maakt.

2.1. Criminaliseren

11. Het criminaliseren van een bepaalde gedraging houdt in dat men deze gedraging gaat afkeuren door een repressieve aanpak. De afgekeurde handelswijze is illegaal en wordt verboden. Prostitutie wordt dan beschouwd als ongewenst gedrag dat in strijd is met de openbare orde en de goede zeden. Men maakt geen onderscheid tussen prostitutie mét en prostitutie zonder mensenhandel. Beiden zijn illegaal en worden verboden.⁵

12. In de seksbranche gaat men daarop de prostitué(e), de klant en/of de aan de prostitutie gerelateerde activiteiten bestraffen.⁶ De achterliggende reden is heel verschillend bijvoorbeeld: angst voor ziektes, bestrijden van mensenhandel, religieus-morele reden... Bij criminalisering van prostitutie kan men twee verschillende strekkingen onderscheiden: het prohibitionisme en het abolitionisme.⁷

2.1.1. Prohibitionisme

13. Het prohibitionisme wordt beschouwd als de strengste vorm van criminalisering. Het is de enige strekking waarbinnen prostitutie “*an sich*” strafbaar wordt gesteld.⁸ Het prohibitionisme maakt binnen de prostitutie geen onderscheid tussen vrijwillig seksueel contact tegen betaling onder volwassenen en seksuele betrekkingen die gebeuren onder dwang of met een minderjarige.⁹ Binnen dit stelsel zijn alle vormen van prostitutie onaanvaardbaar en daarom illegaal. Dit beleid verbiedt niet enkel het souteneurschap, ook de prostitué(e) en de klant kunnen strafrechtelijk vervolgd worden.¹⁰ Een voorbeeld van een land waar deze beleidsoptie wordt gevolgd zijn de Verenigde Staten van Amerika.¹¹

⁵ EMCDDA, “What is decriminalisation of drugs?”, Youtube, 2015, https://www.youtube.com/watch?v=-BdA0Wod-_M.

⁶ F. M. SHAVER, “Prostitution: A critical Analysis of Three Policy Approaches”, *Canadian Public Policy/Analyse de Politiques*, Vol. 11, nr. 3, 1985, 493-503.

⁷ A. ARONOWITZ, “To punish or not to punish: What works in the regulation of the prostitution market?”, in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 223-251. CHECKEN

⁸ V. VAN DEN VONDER en M. VAN EYNDE, “Het prostitutie-trio: prostituee, souteneur, klant”, *RW* 1973-74, 629.

⁹ A. ARONOWITZ, “To punish or not to punish: What works in the regulation of the prostitution market?”, in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 223-251.

¹⁰ V. VAN DEN VONDER en M. VAN EYNDE, “Het prostitutie-trio: prostituee, souteneur, klant”, *RW* 1973-74, 625-642.

¹¹ J. DAVIS, *PROSTITUTION, An International Handbook on Trends, Problems and Policies*, Greenwood Press, Westport, 1993, 313.

2.1.2. Abolitionisme

14. Het abolitionisme is de iets gematigdere vorm van criminalisering. Binnen deze strekking is prostitutie van personen ouder dan 18 jaar op zich niet illegaal.¹² Wanneer prostitutie echter een constitutief bestanddeel uitmaakt van een bepaald misdrijf wordt ze wel strafbaar gesteld.¹³ Diverse gerelateerde activiteiten, zoals bijvoorbeeld het uitbuiten van personen in de prostitutie, het tippelen en het maken van reclame voor prostitutie, worden niet getolereerd.¹⁴

15. In de praktijk zien we dat dit prostitutiebeleid het haast onmogelijk maakt zich te prostitueren zonder een wettelijke bepaling te overtreden. Doordat prostitutie op zich niet strafbaar is, wordt er vaak een gedoogbeleid gevoerd ten opzichte van de bordeelhouders en pooiers.¹⁵ Daarnaast dient het respect voor de openbare orde en goede zeden te worden eerbiedigd.¹⁶ Ons land is een navolger van het abolitionistisch beleid.

2.2. Decriminaliseren

16. Het tegengestelde van criminaliseren is decriminaliseren. Binnen dit beleid zal de prostitué(e), noch de klant als de exploitant worden bestraft. Prostitutie wordt gezien als een gewone bedrijfstak waarbij de overheid het als haar taak ziet om via het reguleren van talloze aspecten deze branche in goede banen te leiden.¹⁷ Men probeert op deze manier het sociale stigma dat kleeft op sekswerk weg te werken.

17. Sekswerk zal na decriminalisering onder de bestaande nationale wet- en regelgeving vallen. De prostitué(e) beschikt dan over dezelfde rechten en plichten als de kleine zelfstandige of de gewone werknemer. In de tweede plaats is er sprake van een krachtig sekswerkerscollectief dat als partner van de overheid fungeert bij het ontwerp en de uitvoering van wet- en regelgeving.¹⁸ Wanneer er zich criminele fenomenen voordoen gekoppeld aan sekswerk zullen de bestaande handhavingsorganen toekijken dat deze bestraft worden.

¹² V. VAN DEN VONDER en M. VAN EYNDE, “Het prostitutieel trio: prostituee, souteneur, klant”, *RW* 1973-74, 629.

¹³ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 214.

¹⁴ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 215.

¹⁵ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 214.

¹⁶ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 215.

¹⁷ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

¹⁸ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

De huidige rechtsmiddelen zullen uitsluitend bieden.¹⁹ Deze beleidsoptie wordt gevoerd in Nieuw-Zeeland en Australië, in de staat New South Wales.

2.3. Legaliseren

18. Indien men een bepaalde gedraging legaliseert, impliceert dit dat men dit gedrag in de toekomst toelaat.²⁰ Het idee vertrekt vanuit het zelfbeschikkingsrecht waarbij het individu vrij is in zijn handelen. De prostitué(e) mag zelfstandig kiezen wat hij/zij doet met zijn/haar lichaam.²¹ Wat verboden blijft zijn misdrijven zoals gedwongen prostitutie en mensenhandel, evenals het tewerkstellen van minderjarigen en illegalen.²²

19. Legalisatie gaat doorgaans gepaard met het instellen van regels en voorwaarden door de overheid. Deze kunnen gaan van verplichte gezondheidscontroles, tot controle van regelmatigheid van de vergunningen als de sociale arbeidsinspectie.²³ In Nederland volgt men deze beleidsvisie.

2.4. Reguleren

20. Bij regulering gaat men er van uit dat een bepaalde gedraging geen misdrijf meer inhoudt, wanneer bepaalde opgelegde voorwaarden werden voldaan. Bepaalde vormen van prostitutie bijvoorbeeld zijn hierbij niet verboden. In deze categorie wordt een onderscheid gemaakt tussen de problematische prostitutievormen (niet-vrijwillige) en de niet-problematische (vrijwillige).²⁴ Waarbij enkel de niet-problematische prostitutievormen erkend worden als zijnde sekswerk.

21. Regulering gaat doorgaans gepaard met het opleggen van regels en voorwaarden voor die toegestane vormen van prostitutie. Deze voorwaarden kunnen de vorm aannemen van een vergunning, verplichte gezondheidsonderzoeken tot registratie. Regulering kan samengaan met legalisatie, maar dit is absoluut geen vereiste. Er kan even goed gelegaliseerd worden zonder te reguleren. Regulering kan op twee manieren geschieden waarbij zelf- en overheidsregulering worden erkend als reguleringsvormen.

2.4.1. Overheidsregulering

22. Bij overheidsregulering zal het de overheid zijn die regels oplegt aan de prostitutiesector. Op gemeentelijk niveau kan men gemeentelijke reglementen en

¹⁹ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40; T. RUYTERS, “Straatsekswerk van ’t straat? Een beschouwing over het Antwerps beleid rond straatprostitutie”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 34-42.

²⁰ EMCDDA, “What is decriminalisation of drugs?”, Youtube, 2015, https://www.youtube.com/watch?v=BdA0Wod-_M.

²¹ Art. 1 Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten; Art. 1 Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake economische, sociale en culturele rechten

²² J. OUTSHOORN, “The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women”. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, vol. 12, nr. 1, 2005, 141-155.

²³ J. WEST, “Prostitution: Collectives and the Politics of Regulation”, *Gender, Work and Organisation*, Vol. 7, nr. 2, 2000, Vol. 7, 106-118.

²⁴ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 219.

politieverordeningen invoeren die “bijkomende” strafrechtelijke normen uitvaardigen. Wat betreft sekswerk kunnen bv. regels worden opgelegd met als doel de overlast in te perken om de openbare orde, rust en veiligheid van de bewoners te vrijwaren. Dergelijke regels voegen strafbaarstellingen toe aan het Strafwetboek, maar ze doen dit vanuit een ander oogmerk.²⁵

2.4.2. Zelfregulering

23. Bij zelfregulering zullen private sectoren of organisaties specifieke sectorale kwaliteitsnormen uitwerken. Daarnaast zullen ze zich eigenhandig inzetten om de controle en handhaving te garanderen. Die kwaliteitsstandaarden zouden bv. controleren op een nette en veilige werkomgeving, verplichte verzekeringen, recht op beschermde seks, recht op verlof, terugbetaalde medische controle,...²⁶

2.5. Onze visie

24. Beleidsmakers van over heel de wereld nemen zeer uiteenlopende standpunten in. Een eerste groep veroordeelt prostitutie en wilt dit fenomeen als een strafrechtelijk verbod terugvinden in het handelen van de wetgever. Terwijl een tweede groep prostitutie ziet als noodzakelijk kwaad dat getolereerd moet worden, beschouwt een laatste groep “sekswerk” als arbeid. Er bestaat geen ultieme oplossing. Elk model is een beetje geven en nemen. Doch kunnen wij ons het meeste vinden in het decriminaliseringsmodel.

25. Terwijl legalisatie er van uitgaat dat iedere prostitué(e) zelf gekozen heeft voor dit beroep, erkent decriminalisering het bestaan van een heterogene groep prostitué(e)s. Zo zullen de diverse “soorten” sekswerkers verschillende rechten en plichten kunnen opeisen op basis van hun wettelijke en sociale noden. Deze sterkte maakt dat decriminalisering veel interessanter is dan legaliseren. Bij legaliseren heeft men enkel oog voor het legaal maken van dit beroep, zonder rekening te houden met de effecten en het feit dat veel prostitué(e)s gedwongen worden deze job uit te oefenen. Op basis daarvan heeft de Australische staat, New South Wales, een beleid dat met behulp van een sterk middenveld de overgang uit de prostitutie vergemakkelijkt. Het Nederlands legaliseringsmodel werkt niet. Er wordt amper aandacht besteed aan de wettelijke en sociale noden van elke afzonderlijke sekswerker. De uitbuiting wordt enkel nog méér in de hand gewerkt.

26. Na decriminalisering wordt sekswerk beschouwd als een gewone bedrijfstak. De bestaande nationale wetten en regelgeving zullen van toepassing zijn op prostitutie. En de prostitué(e) zal over dezelfde rechten beschikken als een gewone werknemer of zelfstandige.

²⁵ G. VERMEULEN, “I. Zelfregulering via kwaliteitsnormen in de seksuele dienstensector”, in G. VERMEULEN (ed.), Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?, Antwerpen, Maklu, 2007, 21-22.

²⁶ G. VERMEULEN, “I. Zelfregulering via kwaliteitsnormen in de seksuele dienstensector”, in G. VERMEULEN (ed.), Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?, Antwerpen, Maklu, 2007, 22-25.

3. Theoretisch kader

27. In dit deel zullen we een algemeen kader schetsen van het gegeven prostitutie. Om te beginnen gaan we na wat inhoudelijk wordt verstaan onder dit begrip. Vervolgens gaan we over tot de bespreking van de verschillende soorten en indelingen. Het formuleren van een werkdefinitie zal dit gedeelte afsluiten.

3.1. Taalkundige definitie

28. Prostitutie is de omstandigheid waarbij men seks heeft tegen betaling.²⁷ Het woord “prostitutie” is afgeleid van het Latijnse woord “prostituere”, wat letterlijk betekent: “tot ontucht prijsgeven of zich prostitueren.”²⁸

29. Het formuleren van een sluitende definitie omtrent het begrip prostitutie blijkt minder evident dan op het eerste zicht zou lijken. Dikwijls zijn uitleggingen doordrenkt van waardeoordelen of worden ze beïnvloed door maatschappelijke kentekens.²⁹ Desondanks zien we steeds dezelfde elementen terugkomen bij de uitlegging van dit concept. Een begripsomschrijving vertrekt vaak vanuit volgende drie elementen: het beroepshalve aanbieden van seksuele diensten tegen betaling.³⁰

3.2. Juridische definitie

30. Daar prostitutie niet strafbaar is in België, heeft de wetgever dit begrip nooit gedefinieerd. De term prostitutie is wel terug te vinden in meerdere artikels van het strafwetboek. Nochtans zal sekswerk slechts strafrechtelijk relevant zijn wanneer de constitutieve bestanddelen van een welbepaald misdrijf zijn vervuld.³¹ Om deze lacune op te vullen moeten we teruggrijpen naar de heersende rechtspraak en rechtsleer.³²

31. In 1961 heeft de correctionele rechtbank³³ prostitutie omschreven als: «*le fait pour une femme de consentir habituellement et régulièrement à trafiquer de son corps ou à avoir des rapports sexuels avec un nombre indéterminé d'hommes moyennant rémunération*». ³⁴ Recenter formuleerde het Hof van Justitie in de zaak Jany prostitutie dan weer als: “*een activiteit waarbij onder bezwarende titel een dienst wordt verricht ten behoeve van de ontvanger, zonder dat materiële goederen worden geproduceerd of overgedragen*.”³⁵ Soms kan het zijn dat er twijfel bestaat of er effectief sprake is van prostitutie. Om deze redenen

²⁷ X, “Betekenis ‘Prostitutie’”, Van Daele, 2017, <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=prostitutie&lang=nn>.

²⁸ F. MULLER, E.H. RENKEMA en K. VAN DER HEYDE, *Beknopt Latijns-Nederlands woordenboek*, Groningen, Wolters, 1963, 750.

²⁹ C. D’HAVÉ, C. VERWILGHEN en A. BALCAEN, “III. Prostitutie en volksgezondheid” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 87.

³⁰ T. DEN BOON en D. GEERAERTS, *Van Dale groot woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 2005, 2807.

³¹ L. VAN OVERBEKE, “Ontucht en prostitutie: begrip”, *Comm. Straf.* 1997, 163.

³² I. DELBROUCK, “Bederf van jeugd en prostitutie”, *Postal Memorialis* 2014, afl. 25, 1.

³³ Corr. Brussel 9 juni 1961, *JT* 1962, I. 210.

³⁴ Vertaling: het feit, voor een vrouw, ermee in te stemmen gewoonlijk en regelmatig hun lichaam te verhandelen of seksuele betrekkingen te onderhouden met een onbepaald aantal mannen tegen betaling.

³⁵ HvJ 20 november 2001, nr. C-268/99, *Jur.* 2001, I, 8615.

oordeelt de feitenrechter steeds op onaantastbare wijze of de gepleegde daden, feiten van prostitutie uitmaken.³⁶

32. In de rechtsleer wordt prostitutie dan weer geformuleerd als³⁷: “*Het gewoonlijk en geregeld toestemmen in het verhandelen van zijn lichaam of in het tegen vergoeding toestemmen in geslachtsomgang met een onbepaald aantal personen. Prostitutie is bijgevolg bezoldigde ontucht*”.³⁸ Algemeen bekeken verstaan we onder prostitutie elke seksuele handeling die men verricht tegen betaling. Hierbij moet het gaan om handelingen of gedragingen die seksueel gericht zijn, wat niet wil zeggen dat er alleen sprake moet zijn van geslachtsgemeenschap.³⁹ Aanrakingen van seksuele aard vallen hier ook onder.⁴⁰ Daarenboven geschieden deze handelingen tegen betaling. Opdat we van prostitutie kunnen spreken is wel vereist dat er fysiek contact tot stand komt.⁴¹

33. Prostitutie kan dan ook bondig worden omschreven als: “*de beroepshalve en vrijwillige verleende seksuele diensten door een meerderjarige prostituee aan een meerderjarige prostituuant tegen betaling onder welke vorm ook*”.⁴²

34. Prostitutie is wellicht het oudste beroep ter wereld, toch is het nog steeds erg omstreden. De sekswerker beoefent zijn werkzaamheden vaak uit in de marge van de maatschappij. Dit veruitwendigt zich in een wetgevend kader waar niet alleen veel onduidelijkheid over bestaat. Ook werd onvoldoende nagedacht over de behartiging van de belangen van de prostitué(e), de pooier en de klant. Het is onze overtuiging dat het noodzakelijk is een wettelijk kader te creëren waarin sekswerk gezien wordt als een normale vorm van arbeid.

3.3. Prostitutie als volwaardig beroep

35. Er bestaan veel verschillende oorzaken waarom mensen ervoor kiezen om als sekswerker aan de slag te gaan. Iedereen heeft hiervoor zijn eigen motivatie. Over het algemeen kunnen we ze onderverdelen in drie groepen. Een eerste reden is de financiële drijfveer. Het voordeel van deze sector is de mogelijkheid om op korte termijn veel geld te verdienen om bijvoorbeeld schulden af te lossen of een extraatje te hebben. Ten tweede zullen vaak mensen met een verslaving in de erotiekbranche terecht komen. Op deze manier willen ze hun verslaving te bekostigen en proberen zo uit de schulden te blijven. De laatste groep zal prostitutie als onderdeel van hun levensstijl beschouwen en zijn nieuwsgierig wat het is om

³⁶ Cass. 17 januari 2012, RW 2012-2013, 1.

³⁷ L. VAN OVERBEKE, “Ontucht en prostitutie: begrip”, *Comm. Straf.* 1997, 163.

³⁸ Cass. 26 mei 1944, *Pas.* 1944, I, 1358; Luik 20 mei 1986, *JLMB* 1986, 666; Corr. Nijvel 4 februari 1993, *JLMB* 1993, 1067.

³⁹ J.-M. POUPART, “Corruption de la jeunesse et prostitution”, *Les Nouvelles*, Droit Pénal, III, 467, nr. 6248 ; M. RIGAUX en P.E. TROUSSE, *Les crimes et les délits du code pénal*, V, Brussel, Bruylant, 1968.

⁴⁰ Corr. Luik 17 november 1966, *JT* 1966, 134, waarbij een barhouder zijn klanten toeliet om de serveuses onzedig aan te raken.

⁴¹ I. DELBROUCK, “Bederf van jeugd en prostitutie”, *Postal Memorialis* 2014, afl. 25, 2.

⁴² Wetsvoorstel (L. VANDENHOVE en S. NIMMEGEERS) houdende de reglementering van prostitutie, *Parl.St.* Senaat 2003, nr. 3-228/1.

betaald te worden voor seks. Voor hen is prostitutie vaak een leuke nevenactiviteit naast hun regulier beroep.⁴³

36. De rechtspraak betuigde reeds herhaaldelijk dat prostitutie een volwaardige beroepsactiviteit uitmaakt. In het toonaangevend arrest van 2003 oordeelde de correctionele rechtbank van Dendermonde dat prostitué(e)s niet aanzien kunnen worden als slachtoffer indien zij zich vrijwillig aanbieden en alle handelingen vrij kunnen stellen.

Wanneer zij niet misbruikt worden kan dus niet gesproken worden van het exploiteren van andermans ontucht of prostitutie.⁴⁴ Ook vanuit de uitvoerende macht werd meermaals de vraag gesteld naar het legaliseren van prostitutie.⁴⁵

37. Voor sekswerkers die prostitutie als een volwaardig beroep beschouwen is een sociaal statuut meer dan wenselijk. Het toekennen van sociale rechten, gebaseerd op een erkenning van de beroepsstatus, is de beste garantie om uitbuiting en dwang in de prostitutie te bestrijden en te voorkomen. Uiteraard maakt deze “normalisering” van de beroepstoestand als sekswerker ook de controle op de arbeidsomstandigheden mogelijk door inspectiediensten.⁴⁶ Daarnaast opent het rechten, maar ook plichten in hoofde van de prostitué(e) met betrekking tot sociale zekerheid, belastingen, ... Dit geldt ook voor diegenen die werkgever zijn in de sector.

38. Sekswerk maakt deel uit van de informele economie.⁴⁷ Indien prostitutie gedecriminaliseerd wordt, bestaat de mogelijkheid dat er nog steeds sprake is van een discrepantie tussen legaliteit en acceptatie. Als voorbeeld noemt FELSON dat een samenleving prostitutie kan legaliseren “*but often continues to hold it in some disdain*”.⁴⁸ Handelingen die volkomen legaal zijn kunnen hierbij blijven behoren tot de schaduw economie omdat ze niet volledig en door alle delen van de bevolking geaccepteerd worden.⁴⁹ De Belgische overheid moet hier extra rekening mee houden wanneer zij zou overgaan tot decriminalisering.

39. Na decriminalisering is ook een efficiënte aanpak mogelijk van randverschijnselen zoals mensenhandel, uitbuiting, openbare overlast, georganiseerde criminaliteit... die vaak in verband gebracht worden met prostitutie. Slechts wanneer de sector uit de schemerzone wordt gehaald, kunnen deze verschijnselen doeltreffend worden bestreden. Dergelijke misbruiken

⁴³ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu 2007, 27.

⁴⁴ Corr. Dendermonde 8 april 2003, RW 2004-05, afl. 3, 111.

⁴⁵ Zie hierover meer informatie in randnr. 109.

⁴⁶ Wetsvoorstel (L. VANDENHOVE en S. NIMMEGEERS) houdende de reglementering van prostitutie, *Parl.St.* Senaat 2003, nr. 3-228/1.

⁴⁷ D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: ‘met haken en ogen’: de lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 13.

⁴⁸ M. FELSON, *Crime and nature*, California, Sage Publications, 2006, 167.

⁴⁹ M. VERHOEVEN, B. VAN GESTEL en E. KLEEMANS, “Legale sector, illegale praktijken. De informele economie van de legale raamprostitutie in Nederland”, in D. BOELS, L. BISSCHOP, E. KLEEMANS en K. VAN DER VIJVER (eds.), *Illegale en informele economie*, Antwerpen, Maklu, 2013, 115-128.

moeten worden bestraft. Dit is een uitdaging die door zowel de wetgevende als de rechterlijke macht, evenals de ordehandhavers zélf, verder grondig onderzocht moet worden, doch het bestek van deze masterscriptie overstijgt.

40. Volgens de Nationale Bank genereert sekswerk in België een omzet van ruim 870 miljoen euro.⁵⁰ Prostitutie is dus geen klein gegeven. Veel sekswerkers verdienen er hun brood mee of zien het als een welgekomen aanvulling op hun wedde. De Nationale Bank van België vroeg aan wetenschappers van de Katholieke Universiteit Leuven om de impact van prostitutie op onze economie te analyseren. Raamprostitutie zou volgens de onderzoekers ongeveer 148 miljoen euro per jaar verzilveren. Toch mag het belang van privéprostitutie niet worden onderschat, waaruit 50 tot 60 procent van de omzet zou voortkomen.⁵¹ Er moet dan ook worden stilgestaan bij het economisch belang van de sector.

41. Onzes inziens is vandaag de tijd rijp om een einde te stellen aan deze ambigue situatie door sekswerk uit de schemerzone van de wet te halen en te decriminaliseren. Op die manier wordt de sekswerk een economische activiteit en kan gericht worden opgetreden tegen verschillende criminele randfenomenen.

3.4. Ontucht versus prostitutie

42. In het kader van dit onderzoek is het van belang te erkennen dat ontucht en prostitutie niet dezelfde lading dekken. Prostitutie maakt deel uit van het ruimere begrip ontucht. Ontucht bevat enerzijds sekswerk, maar ook onzedelijke handelingen waarbij kosteloos seksuele diensten worden verleend, vallen onder dit begrip.⁵² Ontucht impliceert een buitensporige handeling. De notie “buitensporigheid” wordt door de feitenrechter getoetst aan de leeftijd van de personen die de handelingen stellen, alsook aan de huidige waarden en normen.⁵³ Bijgevolg dient er een toetsing plaats te vinden aan een morele norm.⁵⁴ Doordat het rechtsbegrip evolueert op basis van de maatschappelijke visie, dient het steeds in concreto te worden beoordeeld.

3.5. Verschijningsvormen

43. Om aan ieders behoefte tegemoet te komen zal ook in de erotieksector aan “productdifferentiatie” worden gedaan. Prostitutie kunnen we zien als een dienst. Net als een groot aantal diensten, is prostitutie beschikbaar in meerdere vormen. Om sekswerkers zo goed mogelijk bij te staan op medisch, administratief, juridisch en psychologisch vlak is het belangrijk dat zowel de bestaande hulporganisaties als de wetgever het onderscheid tussen

⁵⁰ X., “Omzet prostitutie in België geraamd op 870 miljoen euro”, De Standaard 25 september 2015, www.standaard.be/cnt/dmf20150925_01886568?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_term=dso&utm_content=article&utm_campaign=seeding.

⁵¹ X., “Omzet prostitutie in België geraamd op 870 miljoen euro”, De Redactie 25 september 2015, www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/economie/1.2451769.

⁵² Cass. 30 april 1985, Arr. Cass. 1984-85, 1168; Cass. 8 april 1981, Arr. Cass. 1980-81, 895.

⁵³ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 184.

⁵⁴ L. VAN OVERBEKE, “Ontucht en prostitutie: begrip”, *Comm. Straf.* 1997, 164.

deze groepen erkennen. Elk type heeft namelijk andere arbeidsomstandigheden en beroepsrisico's.

44. Het onderscheid tussen de verschillende verschijningsvormen van prostitutie is voornamelijk gebaseerd op factoren als zichtbaarheid, locatie of prijs.⁵⁵ In de rechtsleer opteert men hoofdzakelijk op het “binnenshuis” of “buitenshuis” aanbieden van sekswerk.⁵⁶ Op grond van deze bevindingen, zullen wij een onderscheid maken op basis van de verbondenheid aan de locatie.

3.5.1. Locatie gebonden prostitutie

3.5.1.1. Raamprostitutie

45. Bij deze vorm van sekswerk zal de prostitué(e) achter een vitrine zitten, zichtbaar voor potentiële klanten. De sekswerker zal proberen de klant naar binnen te lokken door zich in pikante lingerie voor het venster op te stellen. Eventueel gaat dit gepaard met het maken van “sensuele” gebaren of tekens om de toekomstige klant in verleiding te brengen en deze te overtuigen naar binnen te gaan. De seksuele diensten worden verleend in een aparte ruimte achter de vitrine.⁵⁷ In principe werkt de prostitué(e) zelfstandig. Zij gaat een huurcontract aan met de pandeigenaar voor het gebruik van het raam en de werkruimte hierachter. Uit het gevoerde veldonderzoek en de literatuurstudie is echter gebleken dat er aanwijzingen bestaan dat veel raamprostitué(e)s een omvangrijk deel van hun inkomsten moeten afstaan aan hun exploitant.⁵⁸ Er zou sprake zijn van schijnzelfstandigheid.⁵⁹

3.5.1.2. Privéprostitutie

46. Privéprostitutie kan onderverdeeld worden in thuisontvangst, bepaalde privéhuizen en erotische massagesalons.⁶⁰ Onder de categorie privéprostitutie wordt aangenomen dat de sekswerker zelfstandig werkt en als zodanig kan beschikken over zijn eigen verworven inkomsten.⁶¹

47. Wanneer de prostitué(e) opereert vanuit een huis of appartement zijn er twee vormen van sekswerk te onderscheiden. Ofwel is het mogelijk dat de prostitué(e) zelf in het pand woont. De sekswerker zal de klant als het ware bij zijn/haar thuis ontvangen. Eveneens kan een plaats worden ingehuurd om er seksuele diensten te verlenen denk aan een appartement,

⁵⁵ A. JOLIN, “Germany” in N.J. DAVIS (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, London, Greenwood Press, 1993, 138.

⁵⁶ D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen': de lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 13.

⁵⁷ D., BOELS, “Prostitution and its relations with informal economics” in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 79.

⁵⁸ Gemeent. B. Antwerpen 22 september 2008, houdende de integrale aanpak van prostitutie. Beleidsplan prostitutie Antwerpen 2008-2013. Concretisering beleidsrichtlijn, 9.

⁵⁹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 37.

⁶⁰ D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen': de paradoxale lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 13-14.

⁶¹ Gemeent. B. Antwerpen 22 september 2008, houdende de integrale aanpak van prostitutie. Beleidsplan prostitutie Antwerpen 2008-2013. Concretisering beleidsrichtlijn, 9.

hotelkamer,... Uit het gevoerde veldonderzoek is gebleken dat de meeste prostitué(e)s werkend in deze vorm, aan klanten zullen geraken door mond aan mond reclame van tevreden cliënteel en door het plaatsen van advertenties in kranten, dag- en weekbladen, websites,...

48. Daarnaast zullen in bepaalde privéhuizen klanten worden ontvangen door een “manager”. Hierna kan de prostitué(e) er voor kiezen om een klant mee te nemen naar zijn/haar kamer. De eigenaar die het privéhuis uitbaat, ontvangt de inkomsten. De sekswerker zal later een bepaald percentage ontvangen voor zijn verleende diensten.⁶²

49. Zoals het geval bij privéhuizen, zal er in erotische massagesalons vaak een “manager” worden aangesteld die zich inlaat met de ontvangst van klanten. De sekswerker zal hierna kunnen kiezen om de klant mee te nemen naar zijn/haar kamer waar de massage plaats vindt. Het hoofddoel van deze vorm is het geven van een massage. Er is dus geen sprake van geslachtsgemeenschap. De massage kan, op vraag van de klant, gepaard gaan met seksuele handelingen⁶³ die zelfs kunnen uitmonden in seksuele dienstverlening.

3.5.1.3. Bar- of clubprostitutie

50. Barprostitutie valt uiteen in twee types van prostitutie. De eerste vorm omvat een combinatie met raamprostitutie. De sekswerker zal achter een vitrine zitten, zichtbaar voor potentiële klanten. Achter het raam zal zich echter ook een bar bevinden waar drank wordt geserveerd. Het tweede type bestaat uit een bar of club, waar de nadruk ligt op het serveren van drank. Tijdens het serveren kan dan contact worden gelegd met potentiële klanten. Wanneer de klant hiernaar verlangt, bestaat de mogelijkheid om seksuele diensten te verlenen in een afzonderlijke kamer, achteraan in de bar of club.⁶⁴

51. Het grootste verschil met raamprostitutie is dat bij de eerste vorm de nadruk niet ligt op het aanbieden van seksuele diensten tegen betaling. De sekswerkers zullen plaats nemen achter een vitrine om klanten naar binnen te lokken. In de bar of club zullen de sekswerkers de klanten verwennen door hen aandacht en gezelschap te verlenen. Vaak zal het cliënteel overgaan tot traktatie van dranken aan de sekswerkers, die niet noodzakelijk een seksuele prestatie verlenen.⁶⁵ Eventueel kan, wanneer de bezoeker dit wenst, de prostitué(e) ingaan op het voorstel van deze, om tegen betaling seksuele diensten te verlenen in een aparte kamer in de bar of club.⁶⁶

⁶² D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen': de paradoxale lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 15.

⁶³ M. DE JONCKHEERE, “Rechtspraak in kort bestek, 1 juli 2016 – 31 december 2016.”, *LRB*, 2016, 144.

⁶⁴ D., BOELS, “Prostitution and its relations with informal economics” in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 81.

⁶⁵ C. D'HAVÉ, C. VERWILGHEN en A. BALCAEN, “III. Prostitutie en volksgezondheid” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 91.

⁶⁶ D., BOELS, “Prostitution and its relations with informal economics” in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 81.

52. De tweede vorm werkt met dezelfde principes als de eerste vorm. Het voornaamste verschil veruitwendigt zich in die mate dat er bij de tweede vorm geen raamprostitutie aan te pas komt.

53. In de bar- en clubprostitutie zal de sekswerker voornamelijk aan de slag gaan als werknemer. Zij staan onder het gezag van een beheerder die het etablissement draaiende houdt. De prostitué(e) dient zich te houden aan gemaakte afspraken, uurrooster, tarieven,...⁶⁷ Doordat de sekswerker dagelijks wordt verplicht dagelijks te werken zullen zij vaak te kampen krijgen met alcohol- en gezondheidsproblemen.⁶⁸

3.5.1.4. Telefoonprostitutie

54. Bij deze vorm van prostitutie probeert de callboy of callgirl zijn klant op te winden door hem auditief en veelal interactief op te winden. Het werk kan zowel thuis als vanop kantoor worden uitgevoerd.

Bij telefoonseks is er geen sprake van fysiek contact, wat de drempel lager legt voor klanten die een relatie hebben. Telefoonseks is een, in de literatuur, weinig besproken vorm van prostitutie. Doch voldoet ook dit type, onzes inziens, aan de constitutieve bestanddelen van prostitutie.⁶⁹

3.5.2. Niet-locatie gebonden prostitutie

3.5.2.1. Straatprostitutie

55. Bij straatsekswerk, ook wel tippelen genoemd, probeert men klanten aan te trekken op straat of in andere publieke ruimtes. De seksuele diensten worden hierna aangeboden in het huis van de klant, diens auto, in het openbaar of op hotel.⁷⁰ Straatprostitutie is de meest zichtbare vorm van sekswerk. Individuen die geen interesse vertonen worden eveneens aangeklampt. Deze vorm van sekswerk zorgt frequenter voor klachten dan andere types zoals overmatig lawaai, rondslingerende condooms,...⁷¹

56. Prostitué(e)s die zich inlaten met straatprostitutie zijn vaak verslaafd aan drugs. Om hun verslaving te onderhouden zijn zij bereid lagere tarieven te vragen en onveilige seksuele

⁶⁷ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, "(Legale) uitbating van prostitutie" in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 35.

⁶⁸ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, "II (Legale) uitbating van prostitutie" in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 28.

⁶⁹ B.S. VAN LOGHUM, *Seksuologie*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2004, 213.

⁷⁰ D. BOELS, "Prostitution and its relations with informel economics" in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 79.

⁷¹ A. JOLIN, "Germany" in N.J. DAVIS (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, London, Greenwood Press, 1993, 139.

contacten te hebben.⁷² Om een vast cliënteel op te bouwen, zullen individuele straatprostituté(e)s vaak naar dezelfde plaats terugkeren. Toch blijkt dit niet evident.⁷³

3.5.2.2. Escortprostitutie

57. In de escortsector zullen mannen of vrouwen seksuele diensten aanbieden op locatie. De organisatie ervan kan plaats vinden op onafhankelijke wijze of via een tussenorganisatie.⁷⁴ Escortwerk is vaak beter betaald dan andere prostitutievormen. De afspraken zijn langer van duur en ook blijkt uit veldonderzoek dat de verwachtingen hoger zijn en er meer “kwaliteit” wordt verwacht. Het is een welgekend fenomeen dat escortbureaus vaak opereren onder de officiële noemer als modellenbureau. De uitgeoefende activiteiten zouden hierdoor volledig legaal zijn.⁷⁵

3.5.3. Vrijwillige en gedwongen prostitutie

3.5.3.1. Vrijwillige prostitutie

58. Het beeld van de prostituté(e) als slachtoffer, gedwongen om seksuele diensten te verlenen, gaat niet langer op. Het is duidelijk dat veel sekswerkers uit eigen overwegingen kiezen voor de erotieksector.⁷⁶ Ze kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën. Een eerste groep ziet prostitutie als hun beroep. Ze kiezen vrijwillig om zich in de erotieksector te specialiseren. Een tweede groep stapt in de erotiekbranche om op korte termijn veel geld te verdienen. Een laatste groep ziet het werk als een mooie bijverdienste naast hun hoofberoep.⁷⁷

3.5.3.2. Gedwongen prostitutie

59. Er is sprake van gedwongen prostitutie wanneer men zich niet met sekswerk had ingelaten, moest er geen dwang geweest zijn. De “dwingende persoon” handelt wetens en willens.⁷⁸ Betreft prostitutie wordt degene die de handeling ondergaat slachtoffer van seksueel uitbuiting. Er is sprake van gedwongen prostitutie wanneer iemand wordt aangeworven, vervoerd, gehuisvest, ... en seksueel wordt geëxploiteerd.⁷⁹

60. De dwang kan voortvloeien uit de omstandigheden of uit aanzetting door een persoon.

⁷² C. STERK-ELIFSON en C.A. CAMBELL, “The Netherlands” in N.J. DAVIS (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, London, Greenwood Press, 1993, 200.

⁷³ A. JOLIN, “Germany” in N.J. DAVIS (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, London, Greenwood Press, 1993, 139.

⁷⁴ D., BOELS, “Prostitution and its relations with informal economics” in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 81-82.

⁷⁵ D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen': de paradoxale lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 15.

⁷⁶ A. VERHAGE, D. BOELS, E. DE PAUW EN K. DE PAUW, “Agency of dwang? De zoektocht naar een passend beleid ten aanzien van sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 4.

⁷⁷ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UTENHOVE, “II (Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betrouwensrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 27.

⁷⁸ L. OTTEN, *Mensenhandel, de strafrechtelijke grens van exploitatie en prostitutie*, Utrecht, Wetenschapswinkel Rechten, 2006, 46.

⁷⁹ G. VERMEULEN, E. VAN DEN HERREWEGEN en L. VAN PUYENBROECK, *Mensenhandel in beeld. Een eerste kwalitatieve en kwantitatieve analyse van Belgische slachtoffer- data*, Antwerpen, Maklu, 2007, 18.

In eerste instantie kan een persoon gedwongen worden om zich te prostitueren door een andere persoon. Dit komt vooral voor bij de problematiek rond mensenhandel. Slachtoffers worden geronseld door loverboys⁸⁰ of pooiers. Ook worden mannen en vrouwen onder valse voorwendselen naar een bepaald land gelokt.

Men biedt een job aan om bijvoorbeeld als schoonmaakster te komen werken en men schiet de reiskosten voor. Eenmaal aangekomen op bestemming blijkt er van dergelijke job geen sprake te zijn, maar moet men toch de financiële schulden van de reis en de verblijfskosten betalen door middel van prostitutiewerkzaamheden. Het komt ook voor dat op voorhand duidelijk is dat men prostitutiewerk zal moeten verrichten, onder bepaalde voorwaarden. Ter plaatse worden ze dan met dreigementen of fysiek geweld gedwongen onder andere voorwaarden te werken.⁸¹

Een andere soort van dwang vloeit voort uit de individuele situatie. Financiële problemen⁸² of een ernstige drugverslaving⁸³ kunnen factoren zijn om zich te prostitueren. Hier speelt eerder de overlevingsdrang dan een vrije keuze.⁸⁴

3.5.4. Mannenprostitutie

61. Onze huidige maatschappij gaat vaak uit van het waanbeeld dat enkel vrouwen zich zouden prostitueren. Mannenprostitutie wordt veel minder sociaal aanvaard. Op mannen, werkzaam in de prostitutiesector, rust nog steeds een dubbel taboe. Langs de ene kant is betaalde seks erg omstreden, langs de andere kant schamen mannen zich voor homoseksuele contacten.⁸⁵ Mannenprostitutie blijkt in de meeste gevallen immers te gaan om homoprostitutie. Dit slaat niet per se op hun persoonlijke seksuele geaardheid. Hier speelt eerder het financiële motief. Doch moeten we ons geen illusies maken, prostitutiewerkzaamheden beperken zich niet alleen tot vrouwen.⁸⁶ In dit onderzoek kiezen wij er dan ook voor om ons neutraal op te stellen door de term “prostitué(e)” te gebruiken. Want seksuele diensten worden zowel verleend door mannen, als vrouwen!

⁸⁰ Techniek waarbij jonge meisjes verliefd worden op moderne pooiers, die hen erna zullen dwingen tot prostitutie. Het is moeilijk hieruit te ontsnappen door de emotionele gebondenheid en dwang.

F. BOVENKERK, M. VAN SAN, M. BOONE, D. KORF, T. BOECKHOUT VAN SOLINGE, *Loverboys of modern pooierschap*, Amsterdam, Olympus, 2009, 158-171; M. KOMEN, *Straatkwaad en jeugdcriminaliteit: naar een algemene of etnisch-specifieke aanpak?*, Appeldoorn, Het Spinhuis, 2006, 53.

⁸¹ T. SPAPENS, *Georganiseerde misdaad en strafrechtelijke samenwerking in de Nederlandse grensgebieden*, Morsel, Intersentia, 2008, 200-201.

⁸² M.E.G. DO ESPIRANTO SANTO en G.D. ETHEREDGE, “And then I became a prostitute... Some aspects of prostitution and brothel prostitutes in Dakar, Senegal”, *Social science Journal*, 2004, 41, 141.

⁸³ A.M. YOUNG, C. BOYD en A. HUBBELL, “Prostitution, drug use, and coping with psychological distress”, *Journal of drug issues*, 2000, 30, 790.

⁸⁴ A. VERHAGE, D. BOELS, E. DE PAUW EN K. DE PAUW, “Agency of dwang? De zoektocht naar een passend beleid ten aanzien van sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 4.

⁸⁵ M. VAN DONGEN, “Op mannenprostitutie rust een dubbel taboe”, de Volkskrant, 11 februari 2010, <http://www.volkskrant.nl/binnenland/op-mannenprostitutie-rust-een-dubbel-taboe~a992819/>.

⁸⁶ C. D’HAVÉ, C. VERWILGHEN en A. BALCAEN, “III. Prostitutie en volksgezondheid” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 94.

3.6. Actoren

62. Dit onderzoek interesseert zich voornamelijk voor de sociale positie van de prostitué(e). Daarnaast moet worden nagedacht over de belangen van de klant en de exploitant. Ook de maatschappelijke visie omtrent prostitutie speelt een niet te vergeten rol.

63. De klant is degene die de diensten ontvangt, die de prostitué(e) levert. Onbelangrijk is wie de sekswerker betaalt. Klanten komen uit alle lagen van de bevolking. Ze hebben allen zeer uiteenlopende motivaties gaande van specifieke seksuele voorkeuren⁸⁷, de mogelijkheid seks te hebben met verschillende vrouwen⁸⁸ tot de kick⁸⁹ die ze krijgen door de risicovolle situatie. In ons land kan de klant straffeloos een prostitué(e) bezoeken.

64. Een mogelijke, maar niet noodzakelijke, actor in het prostitutiehoofdstuk is de pooier, exploitant of ook wel souteneur genoemd. Een sekswerker kan onder de vleugels van deze werkgever zijn diensten aanbieden, of kan dit doen op zelfstandige basis. Een pooier is hij die geheel of ten dele leeft op kosten van een persoon van wie hij de prostitutie exploiteert.⁹⁰ De grootste hinderpaal hieromtrent bestaat uit het feit dat souteneurschap in België wettelijk verboden is.⁹¹ Ook degenen die een huis houden van ontucht of prostitutie, kamers verhuren of prostitutie exploiteren, worden bestraft in de wet.⁹² Om deze reden is het voor prostitué(e)s vandaag de dag onmogelijk om als werknemer ingeschreven te worden en is er geen specifiek paritair comité voor handen. Wanneer de wetgever beslist om sekswerk te decriminaliseren, zal een strikt verbod van souteneurschap niet langer houdbaar zijn.

⁸⁷ B. SCHEI en H. STIGUM, "A study of men who pay for sex, based on the Norwegian National Sex Surveys", *Scandinavian Journal of public health* 2010, 38, 2, 135.

⁸⁸ L. XANTIDIS en M.P. MC CABE, "Personality characteristics of male clients of female commercial sex workers in Australia", *Archives of Sexual Behavior* 2000, 167.

⁸⁹ M.L. JANSSEN, *Reizende sekswerkers. Latijns-Amerikaanse vrouwen in de Europese prostitutie*, Appeldoorn, *Het Spinhuis*, 2007, 172.

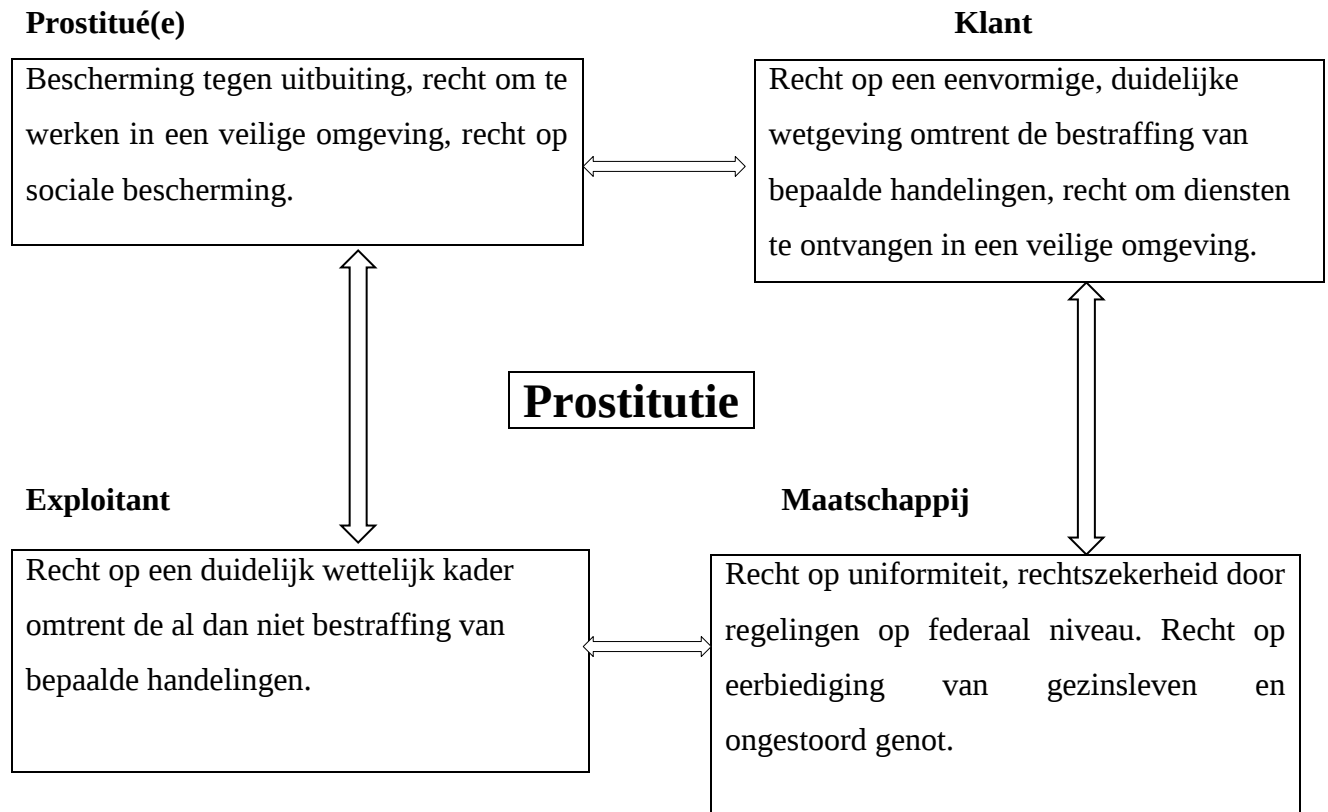
⁹⁰ Cass. 2 april 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 982; Cass. 7 oktober 1981, *Arr. Cass.* 1981-82, 205; Cass. 18 november 1987, *Arr. Cass.* 1987-88, 347.

⁹¹ Art. 380 Strafwetboek.

⁹² Art. 380 Strafwetboek.

3.7. Belangen van de verschillende actoren

65. In het prostitutievraagstuk komen verschillende belangen tegenover elkaar te staan. Wij gaan proberen om dit hieronder schematisch weer te geven.

3.8. Werkdefinitie

Het beroepshalve, tegen betaling, aanbieden van seksuele diensten door een meerderjarige persoon aan (een) meerderjarige cliënt(e)n

66. Bij het schrijven van een werkdefinitie werden de heersende opvattingen in rechtspraak en rechtsleer in aanmerking genomen. Ook de etymologische betekenis speelde een cruciale rol in de totstandkoming. Ze overkoepelt de verschillende soorten van prostitutie. In tegenstelling tot andere wetsvoorstellen werd geen rekening gehouden met het feit of deze seksuele diensten al dan niet vrijwillig worden aangeboden. Door prostitutie te decriminaliseren wordt namelijk automatisch erkend dat de groep heterogeen is. Verder ging bijzondere aandacht naar de niet-vermelding van fysiek contact zodat telefoonprostitutie hier ook kan onder vallen. Tot slot ging speciale aandacht naar het neutrale karakter van de sekswerker. Omdat dit beroep zowel door mannen, vrouwen als transseksuelen kan worden uitgeoefend.

4. Historisch kader

67. “Als wezens in wie de natuur de overhand had gekregen over de opvoeding, gekleed met vrolijke tinten der liefde, getooid met veren pluimen op hun hoofd, opgetut en geverfd, precies zoals ze vroeger flirtten en flikflooiden met de bewonderende en misleidende sukkels, die geen notie hadden van de fatale verleidingskunsten van vrouwen.”⁹³ Zo omschreef een Engelse reiziger omstreeks 1700 de vrouwen in het Spinhuis.⁹⁴

68. Tijdens het begin van de negentiende eeuw heerste de opvatting dat hoeren ziek zijn. Ziek, omdat ze bekend stonden als dragers van geslachtsziekten, maar ook geestelijk ziek.⁹⁵ Zij zouden mentaal misbruik maken van de ontembare mannelijke lust.⁹⁶ Ook werden ze als “immoreel en onmenselijk” beschouwd. Het hoerendom zou de bevolking ophitsen en aanzetten tot onzedelijkheid.⁹⁷ Vanaf deze eeuw bestond de mogelijkheid om gemeentelijke reglementeringen uit te schrijven, met als doel de bestaande prostitutie in goed banen te leiden.⁹⁸

69. Het “zich op zelfstandige basis prostitueren” werd nooit een grond tot vervolging, het Strafwetboek⁹⁹, dat op het einde van de 19e eeuw werd ingevoerd, bevestigt deze zienswijze. Wat wel strafbaar wordt gesteld zijn een aantal randfenomenen die betrekking hebben op prostitutie of wanneer bepaalde constitutieve bestanddelen van een welbepaald misdrijf aanwezig zijn in het sekswerk zelf.¹⁰⁰ Zolang prostitué(e)s hun gedrag niet publiekelijk bekend maakten, werd prostitutie niet als een strafrechtelijk probleem ervaren.¹⁰¹ Lange tijd heerste er een politiek gebrek aan begrip en interesse voor de prostitué(e)s.

70. De laatste decennia lijkt er echter verandering op til. In onze maatschappelijke context lijkt “The empowerment paradigma” steeds meer sympathie te winnen waarin sekswerk effectief wordt beschouwd als werk.¹⁰² Dit paradigma vertrekt van de basis dat bepaalde prostitué(e)s zelf kiezen om in de erotieksector te werken.¹⁰³ Voor prostitué(e)s die sekswerk

⁹³ W. VAN ROOY, “Inleiding” in W. VAN ROOY, R. COMMERS, G. COENE, W. VANDEKERCKHOVE, M. KACAR en A.-M. LIZIN (eds.), *De eigenzinnigheid van prostitutie als ethische problematiek*, Antwerpen, Calewaert, 2002, 7.

⁹⁴ Het Spinhuis was een Amsterdams tuchthuis voor vrouwen, waarin prostituees werden opgesloten voor hun wangedrag. Ze werden beschouwd als een bedreiging voor de maatschappij.

⁹⁵ T. VAN LOON, “Opvattingen, hulpverlening en wetgeving ten aanzien van prostitutie in België”, *Ethiek en maatschappij* 2012, 107.

⁹⁶ T. VAN LOON, “Opvattingen, hulpverlening en wetgeving ten aanzien van prostitutie in België”, *Ethiek en maatschappij* 2012, 105.

⁹⁷ T. VAN LOON, “Opvattingen, hulpverlening en wetgeving ten aanzien van prostitutie in België”, *Ethiek en maatschappij* 2012, 121.

⁹⁸ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 98.

⁹⁹ Strafwetboek 18 juni 1867, BS 9 juni 1867.

¹⁰⁰ L. VAN OVERBEKE, “Ontucht en prostitutie: begrip”, *Comm. Straf.* 1997, 163.

¹⁰¹ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 97.

¹⁰² R. WEITZER, *Legalizing Prostitution - From Illicit Vice to Lawful Business*, New York, New York University Press, 2011, 7.

¹⁰³ A. ARONOWITZ, “To punish or not to punish: What works in the regulation of the prostitution market?”, in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 227-228.

beschouwen als een volwaardig beroep is decriminalisering van de sector en de uitbouw van een sociaal statuut dan ook meer dan noodzakelijk. Het toekennen van sociale rechten, is immers de beste garantie om uitbuiting en dwang in de prostitutie te bestrijden en te voorkomen.

71. De wetgever dient anno 2017 zijn verantwoordelijkheid op te nemen door sekswerk uit de grijze zone te halen en te decriminaliseren. Zo wordt sekswerk echt “werk” en kan kort op de bal worden gespeeld ter bestrijding van criminaliteit en criminele randfenomenen.

5. Wettelijk kader

5.1. Prostitutie in Belgisch perspectief

72. Prostitutie werd in het verleden steeds bekeken als een te bestrijden fenomeen. Tot op de dag van vandaag zijn de vooroordelen over seks als werk nog steeds de wereld niet uit. Ons land is er nooit in geslaagd om prostitutie evenwichtig in de samenleving te integreren. Anno 2017 probeert men echter meer aandacht te besteden aan het legaliseren, reguleren en decriminaliseren van de sector.

73. In België zien we dat de huidige regelgeving eenduidigheid en uniformiteit mist. Een sluitend wettelijk kader rond prostitutie ontbreekt volledig. Het Belgisch prostitutiebeleid valt uiteen in drie luiken. Op federaal niveau wordt prostitutie ontmoedigd in de strafrechtelijke verbodsbepalingen. Dit staat haaks op het gedoogbeleid op lokaal niveau en de verschillende gemeentelijke reglementeringen. Om te vermijden dat een interactie enkel beperkt blijft tot het gemeentelijk niveau, is een federale tussenkomst vereist.

5.1.1. Belgische wetgeving

74. De Belgische wetgeving van vóór 1948 reglementeert prostitutie door gebruik te maken van gemeentelijke verordeningen. Prostituée(s) werden verplicht zich in te schrijven op een lijst van “publieke vrouwen”. Hierna werden ze onderworpen aan verplichte geneeskundige onderzoeken, met als doel de bescherming van de volksgezondheid.¹⁰⁴

75. De wet van 21 augustus 1948¹⁰⁵ introduceerde hierna een beleid waarbij het “zich op zelfstandige basis prostitueren” niet strafbaar werd gesteld maar een aantal randfenomenen, wel worden bestraft. De wetgever beoogde door dit abolitionistisch beleid¹⁰⁶ prostitutie uit te roeien, zonder de sekswerker te bestraffen. Het hoofddoel hiervan werd het strafbaar stellen van de exploitatie van prostitutie en het inperken van de lokale regulering.¹⁰⁷ Deze wet liet gemeenten nog wel toe om tussen te komen ter bescherming van de openbare orde en de publieke moraal.

76. In de jaren zestig wijzigde de publieke opinie betreft prostitutie¹⁰⁸ waardoor de termen sekswerk en sekswerker werden ingeleid. Dit had onder meer de oprichting van hulporganisaties, die zich inlaten met de professionele begeleiding van prostituée(s), tot gevolg.¹⁰⁹ Vijfentwintig jaar nadien schopte Chris De Stoop de mens in de straat wakker met

¹⁰⁴ X, “Standpuntvoorstel: Prostitutie”, Nederlandstalige vrouwenraad 2002, <http://www.vrouwenraad.be/file?file=16985&ssn=, 7>.

¹⁰⁵ Wet 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, BS 13 september 1948.

¹⁰⁶ Zie hierover meer informatie in de randnr. 14 en 15.

¹⁰⁷ D. BOELS, A. VERHAGE, D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: ‘met haken en ogen’. De paradoxale aanpak van Sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 8.

¹⁰⁸ L. STEVENS, *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 425.

¹⁰⁹ D. BOELS, A. VERHAGE EN D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: ‘met haken en ogen’: de paradoxale lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 8.

zijn boekwerk: “*Ze zijn zo lief meneer*”.¹¹⁰ Een hallucinant verslag over de manier waarop jonge meisjes het slachtoffer worden van mensenhandel. De onthullingen lokten veel verontwaardiging uit.¹¹¹

77. Dit boek heeft er toe geleid dat een parlementaire onderzoekscommissie werd opgestart die uitmondde in de wet van 13 april 1995.¹¹² Deze wet bevat bepalingen omtrent de bestrijding van mensenhandel en kinderpornografie. In 2005 werd de wet verder geactualiseerd. Sindsdien wordt exploitatie van prostitutie beschouwd als een vorm van mensenhandel.¹¹³

5.1.1.1. Strafwetgeving

78. Het federaal beleid gaat uit van een aantal strafrechtelijke verbodsbepalingen. De wettelijke basis van het Belgisch prostitutiebeleid vinden we terug in Boek 2 Titel VII: “Misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid. Dit werd verder uitgewerkt in de artikels 379 t.e.m. 382^{quater} Hoofdstuk VI: “Bederf van de jeugd en prostitutie”.

79. Het Belgisch prostitutiebeleid stelt souteneurschap¹¹⁴ strafbaar, het louter persoonlijk prostitueren daarentegen wordt hierbij niet geviséerd.¹¹⁵ Volgens de letter van de wet mag men zichzelf prostitueren, maar dit mag niet algemeen geweten zijn. Daarnaast mogen er geen derden betrokken zijn bij de organisatie of er voordeel uit halen.¹¹⁶ Het verbod wordt beperkt tot het actief tippelen, hetzij het aanklampen van voorbijgangers door de prostitué(e) om deze in verleiding te brengen.¹¹⁷

80. **Artikel 379 Sw.** stelt bestraft hij die ontucht, prostitutie van een minderjarige opwekt, begunstigt of vergemakkelijkt.

Opmerking: Het is hierbij onbelangrijk of de dader al dan niet op de hoogte was van de leeftijd van de minderjarige.¹¹⁸ Enkel overmacht of onoverwinnelijke dwaling komen in aanmerking voor het aannemen van schulduitsluitingsgronden.¹¹⁹

¹¹⁰ C. DE STOOP, *Ze zijn zo lief meneer. Over vrouwenhandelaars, meisjesballetten en de Bende van de Miljardair*, Leuven, Kritak, 1992, 1-248.

¹¹¹ S. SAMYN, “Zo lief meneer”, *De Morgen*, 3 september 2011, <http://www.demorgen.be/nieuws/zo-lief-meneer-b776897d/>.

¹¹² Wet 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en kinderpornografie, *BS* 25 april 1995.

¹¹³ Wet 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen de praktijken van huisjesmelkers, *BS* 2 september 2005.

¹¹⁴ De wet van 21 augustus 1948 geeft als definitie voor een souteneur: “hij die, geheel of ten dele, leeft op kosten van een persoon wier prostitutie hij exploiteert”.

¹¹⁵ L. DETIEGE, “Prostituees: van slachtoffers naar sekswerker met sociale rechten”, in D. BOELS, A. VERHAGE, K. DE PAUW en E. DE PAUW, *Sekswerk en beleid, Orde van de dag* 2013, 67.

¹¹⁶ J. BAELE, M. BONTE en S. VAN RUMST, “Prostitutiebeleid in Gent, Oostende, Sint-Truiden en Luik” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 360.

¹¹⁷ Besl. EHRM 15 juni 2006, *AM* 2006, afl. 4, 347.

¹¹⁸ M. PREUMONT, “Evolution et réformes en droit pénal des mœurs. Trois nouvelles législations », *J. Proc.* 9 juni 1995, 9.

81. Artikel 380 §1 Sw. bestraft hij die om het even welke manier, meewerkt aan de exploitatie van ontucht of prostitutie¹²⁰ van een meerderjarige.

- *1° hij die, ten einde eens anders driften te voldoen¹²¹, een meerderjarige, zelfs met zijn toestemming¹²², aanwerft, meeneemt, wegbrengt of bij zich houdt met het oog op het plegen van ontucht of prostitutie;*

Opmerking: Het is niet vereist is dat de dader zou handelen met de bedoeling voor zichzelf of voor anderen winst te verwerven.¹²³

- *2° hij die een huis van ontucht of prostitutie houdt;*

Opmerking: De feitenrechter oordeelt soeverein of het door de beklaagde gehouden huis, een huis van ontucht of van prostitutie uitmaakt.¹²⁴ Voor deze bepaling volstaat dat de dader het voornemen had het feit te plegen en de gevolgen ervan te verwezenlijken, ongeacht welke redenen hem hiertoe hebben aangezet.¹²⁵ Deze bepaling is niet van toepassing op de vrouw die een huis houdt waarin alleen zijzelf zich aan ontucht of prostitutie overlevert.¹²⁶

- *3° hij die kamers of enige andere ruimte verkoopt, verhuurt of ter beschikking stelt met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren;*

Opmerking: De verhuring van een onroerend goed met het oog op prostitutie en de ontvangst van de verhuuringsprijs, volstaat niet om de exploitatie van de ontucht of de prostitutie van deze persoon uit te maken. De verhuurder moet gewild hebben uit die ontucht en prostitutie voordeel te trekken.¹²⁷

- *4° hij die, op welke manier ook, eens anders ontucht of prostitutie exploiteert.*

Opmerking: Deze bepaling geldt voor alle misdrijven die bestaan uit de gewoonte eens anders prostitutie of ontucht te exploiteren, wanneer dit geschiedt op een andere wijze dan omschreven in de bepalingen 1°, 2° en 3° van dit artikel.¹²⁸

82. Artikel 380 §2 Sw. bestraft de poging tot misdrijven vermeld in artikel 380 §1 Sw.

Opmerking: De beschreven misdrijven kunnen hierbij gekwalificeerd worden tot wanbedrijf.

¹¹⁹ Y. NUYTINCK, en E. VAN ACKER, “Bederf van de jeugd en prostitutie van minderjarigen” in *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, G. VERMEULEN (ed.), Antwerpen, Maklu, 2001, 138.

¹²⁰ De feiten moeten een georganiseerde exploitatie uitmaken die herhaaldelijk moet plaatsvinden en met de vereiste voortzetting worden gepleegd zie Cass. 24 februari 1976, RW 1975-76, 2625.

¹²¹ Cass. 25 november 2015, http://jure.juridat.just.fgov.be/view_decision.html?justel=F-20151125-2.

¹²² Antwerpen 7 maart 2000, *Rechtspraak Mensenhandel* 2002, 278.

¹²³ Cass. 6 januari 1998, *Arr. Cass.* 1998, 10; Cass. 18 november 1987, *Arr. Cass.* 1987-88, 347.

¹²⁴ Cass. 17 januari 1955, *Arr. Cass.* 1955, 377.

¹²⁵ Cass. 24 februari 1976, *Pas.* 1976, I, 700.

¹²⁶ Cass. 4 september 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 1.

¹²⁷ Cass. 5 mei 1958, *Pas.* 1958, I, 975.

¹²⁸ Cass. 19 februari 1968, *Pas.*, 1968, I, 757.

Een opmerkelijke visie aangezien de wetgever over het algemeen de poging tot het plegen van een wanbedrijf niet meer strafbaar stelt.

83. Artikel 380 §3 Sw. somt de verzwarende omstandigheden op voor de misdrijven gepleegd in §1 van ditzelfde artikel.

Met [opsluiting] van tien jaar tot vijftien jaar en met geldboete van vijfhonderd [euro] tot vijftigduizend [euro] wordt gestraft het plegen van de in § 1 bedoelde misdrijven wanneer de dader daarbij:

1° direct of indirect gebruikt maakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang;

2° of misbruik maakt van de bijzonder kwetsbare positie waarin een persoon verkeert ten gevolge van een onwettige of precaire administratieve toestand of ten gevolge van zwangerschap, ziekte dan wel een lichamelijk of een geestelijk gebrek of onvolwaardigheid.

Opmerking: Wanbedrijven kunnen hierdoor gecorrectionaliseerd worden.

84. Artikel 380 §4 Sw. bestraft de organisatie van prostitutie en ontucht van minderjarigen.

Opmerking: Hierbij ligt de strafmaat hoger in vergelijking met de strafmaat in artikel 380 §1 Sw. De wetgever beoogt om minderjarigen te beschermen tegen verfoeilijke praktijken van exploitanten.

85. Artikel 380 §5 Sw. beschrijft dat wanneer de misdrijven vermeld in §4 van het zelfde artikel, gepleegd worden ten aanzien van een minderjarige onder de zestien jaar, deze zwaarder worden bestraft.

86. Artikel 380 §6 Sw. bestraft hij die ontucht of prostitutie van een minderjarige bijwoont.

87. Art. 380bis Sw. bestraft hij die in een openbare plaats door woorden, gebaren of tekens iemand tot ontucht aanzet.

Opmerking: Als voorbeeld kan worden gedacht aan tippelen van hoertjes op de openbare weg.¹²⁹ De straf wordt verdubbeld wanneer dit misdrijf wordt gepleegd tegenover een minderjarige.

88. Artikel 380ter Sw. bestraft hij die reclame voert voor het aanbieden van seksuele diensten.

¹²⁹ Corr. Luik 17 november 1966, JT 1966, 134.

IK KOOP UW PLATEN, CD's, DVD's, Games, Strips, Hi-fi-toestellen, Filmreclames, Paniniboeken Tel 0477 21.82.76 214467

L.P. 'S singles, c.d.'s, 78 t. inkoop Tel 03/233.85.77 (ts 12-17 u.) 400.741

SCHILDERIJEN gezocht 1850-1900 GSM 0495/54 14 11 1003764

VERZAMELAAR zkt oude pois- en zakhorloges, oude stripverhalen + oude munten/geidblij, Betaalt z.r. gd 0477275103 1005136

Te koop

INBOEDEL Luc geeft reeds 25 jaar de beste prijs voor uw inboedel, ontruiming van kelder tot zolder, Contante betaling, Snelle afhandeling. 0479/69.75.43 2139

MASSIEF PARKET EIK vanaf 27 euro / m². Tel 0495 29 47 33 1005486

Teledating

29 JARIGE tranny zoekt kerel die zich ongeneerd willen laten verwennen. sms JENNY nr 7722 (€ 2 verz/sms) 1006211

18+ 18+ LIVE contact met leuke meiden 0907-45022 (€ 1,50/min) 1004035

BEL NU en maak meteen een afspraakje voor een date met een vrouw uit jouw regio : 0907-48145 (€ 1,50/min) 1004027

BOERIN zkt een echte vent met poten aan zijn lijf voor een relatie. Sms NANCY nr 7773 vr contact (€ 2 verz/sms) 1006210

DIRECT LIVE: Met een leuke dame aan de lijn 0907-56344 (€ 1,75/min) 1004037

ELKE gescheiden vrouw zoekt een lieve man. Leefijd en verpakking doen er niet toe. Wel de inhoud. Wil je mij beter leren kennen? Sms dan ELKE naar 7060 (€ 2/verz sms) 1004025

GEEN ELLENLANGE INTRO'S maar direct een leuke dame aan de lijn. Bel 0907-56406 (€ 1,75/min) 1004031

LISA mooie Poolse dame houwt ervaren Vlaamse mannen. Sms LISA naar 7474 en geniet samen! (€ 2/verz sms) 1004028

LIVE GESPREKKEN met vrouwen thuis! Hou jij van tederheid en passie? Zeker bellen dan! 0907-45049 (€ 1,50/min) 1004025

MAN 50+ verzorgd 1.78m zelfstandige-positief in tieven-gezond zkt vrouw vriendelijke goedvoorkomend voor serieuze relatie of vriendschap tss 40-55j nederlands sprekend 03/2906001 1006364

MOEDER EN DOCHTER zijn eenzaam zonder man in huis. Sms snel "moeder" naar 7990 (€ 2/verz. sms) 1004027

NIEUW: Maak hier een afspraak met een dame uit je regio die op zoek is naar een partner. Bel 0907-56347 (€ 1,75/min) 1004035

NIEUW de goedkoopste flirtlijn van het land. Bel live met alleenstaande dames 0907-56346 (€ 1,75/min) 1004035

PITTIGE DAMES voor nog pittigere gesprekken. Wie durft het aan? Bel nu! 0907-45049 (€ 1,50/min) 1004035

STIEKEM MEELUISTEREN en genieten 0907-44539 (€ 1,50/min) 1004035

Vakantie binnenland

BLANKENBERGE gezellig app. bij markt, max 4p., gar., gn. lift, 2 verd. gn. huisd. Week-midweek-WK. 0496 260 868 1004443

HOUFFALIZE vakantiewoning, 6-22 personen, 016 69 90 89 of 0476 47 07 88 - www.verhuur-ardennen.be 1003753

KNOKKE-HEIST App. 2slpk, garage, lift, mei, juni, 2de helft juli, 2e helft sept. 055 21 77 09 of 0475 47 1492 1006407

LA ROCHE DURBUY (Befte) vakantiewoning tot 6 pers (3 slpk) info 0474/266 168 www.chaletbefte.be 1004280

MOUSNY (la Roche) rustig nieuw hotel, Vlaamse uitb., hond ok, H.P. 53 € /pp. Gastr HP 57 € /pp, promo midweek 210 € /pp, aubergedesblancscailoux 084 41 20 86 1003863

Opmerking: Hiermee tegenstrijdig zijn er wekelijks seksadvertenties terug te vinden in diverse weekbladen en kranten.¹³⁰ Dit verbod op publiciteit draagt een paradox in zich: prostitutie is immers niet verboden, kan je dan het verwerven van klanten verbieden?¹³¹ In een arrest van 2001¹³² sprak Cassatie hierover zijn mening uit. Cassatie is van oordeel dat het verbod van advertenties voor seksuele diensten overigens niet enkel de bestrijding beoogt van de georganiseerde seksuele uitbuiting maar vooral de zedelijkheid van minderjarigen wil beschermen. De veroordeling van de personen die verantwoordelijk worden geacht voor het afdrucken van de strafbare publiciteit blijft hiermee overeind.¹³³

89. Artikel 381 Sw. voegt een strafverzwaring toe aan de straffen vermeld in de artikelen 379, 380 §3 en 4 en artikel 380 §5 Sw. wanneer ze daden betreffen van deelneming aan de

¹³⁰ Voorbeelden van advertenties voor privé- en telefoonprostitutie in de Zondag. X, "Teledating", de Zondag regio Noord 26 maart 2017, 38, <http://makr.roularta.be/3DI/DZ/index2.jsp?editie=105>.

¹³¹ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, "(Legale) uitbating van prostitutie", in G. VERMEULEN (ed.), Betaalseksrecht: Naar regulering van niet-problematische prostitutie?, Antwerpen, Maklu, 2007, 32.

¹³² Cass. 20 november 2001, Arr. Cass. 2001, 1973.

¹³³ Cass. 20 november 2001, Juristenkrant 2002, afl. 42, 13.

hoofdbedrijvigheid of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging, ongeacht of de schuldige de hoedanigheid van leidend persoon heeft of niet.

90. Artikel 382, 382bis, ter, quater Sw. heeft betrekking op bijkomende straffen, de facultatieve ontzetting uit zijn rechten en verbeurdverklaring van zijn goederen.

91. Overzicht strafbaarstellingen:

	Strafbare gedraging		Pooier	Prostitué(e)	Klant
Art. 379 Sw.	Aanzetten minderj.		X	X	
Art. 380 §1, 1° Sw.	Aanwerven, meenemen, wegbrengen, bij zich houden	- van meerderj.	X		
		- van minderj. (Art. 380§4, 1° Sw.)	X		
Art. 380 §1, 2° Sw.	Houden van huis van ontucht	- met meerderj.	X		
		- met minderj. (Art. 380§4, 2° Sw.)	X		
Art. 380 §1, 3° Sw.	Verkopen, verhuren, ter beschikking stellen van een ruimte m.h.o. prostitutie	- met meerderj.	X		
		- met minderj. (Art. 380§4, 3° Sw.)	X		
Art. 380 §1, 4° Sw.	Exploiteren van andermans ontucht of prostitutie	- met meerderj.	X		
		- met minderj. (Art. 380§4, 4° Sw.)	X		
Art. 380 §4, 5° Sw.	Strafbaarstelling klant van een minderjarige prostitué(e)				X
Art. 380 §6 Sw.	Bijwonen prostitutie of ontucht minderj.		X	X	X
Art. 380bis Sw.	Aanzetten tot ontucht in een openbare plaats			X	
Art. 380ter Sw.	Reclame voor prostitutie		X	X	X

5.1.1.2. Gedoogbeleid

92. Door een gebrek aan federale regelgeving, wordt in de Belgische steden een gedoogbeleid gevoerd. In concreto houdt dit in dat de politie niet zal optreden tegen bordelen voor zover zich daar geen andere criminele activiteiten voordoen.¹³⁴ Impliciet wordt hierdoor het bestaan van vrijwillige prostitutie erkend.

93. Op federaal niveau zien we dat de focus louter ligt op de bestraffing van exploitatie van prostitutie¹³⁵. Daarentegen wordt op lokaal niveau een beleid uitgestippeld om tussen te komen met als doel de bescherming van de openbare orde en de publieke moraal.

5.1.1.3. Gemeentelijke reglementeringen

94. Ter aanvulling van de wet van 21 augustus 1948¹³⁶ kan de gemeenteraad verordeningen vaststellen om de openbare zedelijkheid en de openbare rust te verzekeren. Ook bepaalt artikel 121 van de Nieuwe Gemeentewet dat “*de door die verordeningen bepaalde misdrijven met politiestraffen worden bestraft*”. Deze verordeningen zullen vaak bepaalde zaken regelen zoals de gedoogzones, voorwaarden van raamprostitutie, belastingen,...

95. Sinds de Wet van 13 mei 1999 hebben de gemeenteraden daarnaast de bevoegdheid om administratieve sancties op te leggen bij de overtreding van haar regelgeving.¹³⁷ Zo kan de gemeente optreden tegen overlast die bepaalde vormen van prostitutie met zich meebrengen.

Voorbeeld: Antwerps prostitutiebeleid

96. *“Ik werk als inspecteur bij de lokale politie van Antwerpen. In onze politiezone wordt er sterk en veel ingezet op prostitutie. We hebben een eigen prostitutieteam dat zeer kort op de bal speelt. Elke nieuwe “werkster” moet in het bezit zijn van een paspoort, ingeschreven zijn,... Ook alle gebouwen worden nauwlettend gesuperviseerd en elke vorm van illegale prostitutie of prostitutie van minderjarigen wordt meteen de kop ingedrukt. Elke prostitué(e) is er geregistreerd. Er worden veel acties gehouden in het alom gekende schipperskwartier om allerhande criminaliteit daar een halt toe te roepen.”*

97. In deze grootstad bestaat prostitutie al eeuwen. Vermoedelijk werkten er vroeger zo’n 1500-2000 prostitué(e)s.¹³⁸ In Antwerpen is raamprostitutie steeds aanwezig geweest in

¹³⁴ E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 215.

¹³⁵ D. BOELS, A. VERHAGE, D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: ‘met haken en ogen’. De paradoxale aanpak van Sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 7-8.

¹³⁶ Wet 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, *BS* 13 september 1948.

¹³⁷ L. VANDE VELDE, S. DE VRIEZE en S. DE PROOST, “IX. Prostitutiebeleid in Antwerpen, Brussel en Charleroi”, in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 311.

¹³⁸ L. VANDE VELDE, S. DE VRIEZE en S. DE PROOST, “IX. Prostitutiebeleid in Antwerpen, Brussel en Charleroi”, in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 319.

voornamelijk het Schipperskwartier, tippelprostitutie kwam dan weer meer voor in de Atheneumbuurt en rond de haven en homoprostitutie nabij het Stadspark en het Centraal Station. Daarnaast zijn er ook nog bars, clubs, privéprostituée(s) en escorts. Antwerpen heeft lange tijd het hoofd gebroken om een werkbaar beleid te vinden voor de zichtbare prostitutievormen en de overlast die deze met zich meebrengen. Getuigen die aan het Schipperskwartier wonen bevestigen de neveneffecten van dit prostitutiegebeuren: *“Nachtlawaai, rondslingerende condooms, wildplassen, geweld op straat,... Dat krijgen wij allemaal te verduren.”*.

98. In Antwerpen wordt de raamprostitutie gedoogd, Tippelen is echter verboden. Elke controle mondt steeds uit in een proces-verbaal. Vorig jaar betekende dat: 158 GAS-boetes voor tippelwerkers, 12 werden er bestuurlijk aangehouden en twee personen kregen een plaatsverbod.¹³⁹ De laatste jaren heeft het Antwerps Stadsbestuur sterk ingezet op een strategie waarbij raamprostitutie wordt beperkt en slechts gecontroleerd zal verschijnen.

99. De grootstad heeft reeds een tiental jaar geleden de keuze gemaakt om raamprostitutie terug te dringen tot drie straten. Waarbij sekswerk volledig verboden werd in de stationsbuurt en er werd ingezet op een repressieve aanpak in de Atheneumbuurt. Men wou zo ijveren voor de bevordering van de gezondheid en het sociale welzijn van de prostituée(e), met daarnaast de beperking van het prostitutiegebeuren.¹⁴⁰ Hierbij staan zowel gezondheid als veiligheid hoog op de prioriteitenlijst.

100. Na jarenlange politieacties ziet men dat er nog steeds een aantal vrouwen hardnekkig blijven tippelen, met geregeld GAS-boetes tot gevolg. De politie treedt hier repressief tegen op. Het aantal tippelaars is serieus verminderd in de loop der jaren. Wel wordt er nog getippeld, maar minder zichtbaar. Indien mogelijk gaat men op voorhand afspreken in een café. Verder zien we dat raamprostitutie effectief werd gekanaliseerd. Op deze manier kan de politie kort op de bal spelen en geregeld controles uitvoeren. Voor de nog werkende prostituée(s) zijn er verschillende hulporganisaties die een totaalpakket aanbieden van medische onderzoeken tot juridisch advies, sociaalpsychologische en administratieve hulp. Tippelaars kunnen terecht bij straathoekwerk, verbonden aan “Free clinic”, Ghapro komt op voor raamprostituée(s) en het Boysproject voor jongensprostitutie.

101. Het actuele Antwerps prostitutiebeleid vertrekt vanuit de code van de gemeentelijke politiereglementen en de stedenbouwkundige verordening raamprostitutie van de Stad. De politie kan toezicht houden op de prostitutieactiviteiten d.m.v. de “pandkalender”. Het registreren van raamprostituée(s) is geen nieuw gegeven, dit was reeds jarenlang voorzien in het GAS-reglement. Tot voor de “pandkalender” bestond dit systeem enkel in theorie. In 2014 kwam hier verandering in nadat de politie in een digitaal registratiesysteem voorzag. Deze “pandkalender” kan gezien worden als dienstrooster voor prostituée(s) en de pandeigenaars.

¹³⁹ MTM, “Prostitutie in Antwerpen: de cijfers”, Het Nieuwsblad 2017, http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20170510_02874904.

¹⁴⁰ D. BOELS, A. VERHAGE, D. BAUTERS, “Prostitutie en informele economie: ‘met haken en ogen’. De paradoxale aanpak van Sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 34.

Hierbij dienen een aantal basisgegevens van de werkende sekswerker te worden meegedeeld zoals zijn/haar identiteit en wanneer de sekswerker die week diensten zal leveren. Voor de politie is dit een handige manier om inbreuken vast te stellen en veelvuldig controles uit te voeren. Via deze “pandkalender” werd de Cel prostitutie een handig middel toegereikt. Eventueel kunnen zij GAS-boetes uitschrijven of de geschiktheidsverklaring van het pand intrekken. De voordelen zijn de grote privacy en de veiligheid hiervan.¹⁴¹

102. Int Stad houdt de “Cel Prostitutie” zich specifiek bezig met sekswerk. Ze waken over de veiligheid van de sekswerkers, kijken na of de prostitué(e)s zijn ingeschreven, of ze in het bezit zijn van een geldig paspoort, of ze legaal zijn tewerkgesteld,... Hier wordt erg kort op de bal gespeeld. Het team is actief in heel Antwerpen maar de focus ligt op bepaalde, meer kwetsbare gebieden. In deze buurten houden zij een extra oogje in het zeil. Zo zorgen zij dat er op piekuren veel blauw op straat is zodat de sekswerkers steeds in een veilige omgeving kunnen werken. Wanneer ze misbruiken of geweld opmerken, grijpen zij onmiddellijk in.

103. Zoals veel Vlaamse grootsteden zal ook in Antwerpen de fictie voortbestaan dat veel sekswerkers die werken in bars, discotheken of vitrines zullen worden ingeschreven als horecapersoneel. Op deze manier zal de wetgeving betreffende dranksluiterijen van toepassing zijn. Het voordeel van deze werkwijze is dat er door de politie en de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer toezicht wordt gehouden op de huidige werksituatie, hun veiligheid, de werkomstandigheden,... Net zoals andere bars zullen zij in orde moeten zijn met alle vergunningen en zal het personeel worden ingeschreven in de personeelsregisters. Het voordeel is dat op deze manier de sekswerker effectief kan genieten van de sociale voordelen van een sociaal statuut. Ook worden vaak oplossingen gevonden in statuten als “topmodel” of “masseur/masseuse”.

104. De Cel Prostitutie zet in op het opbouwen van een vertrouwensband met sekswerkers. Ze weten dat het voor veel sekswerkers niet evident is om misbruiken e.d. te melden vandaar dat men probeert om naar de prostitué(e) toe te gaan om het contact zo laagdrempelig mogelijk te houden. Het team zelf heeft geen maatschappelijke werkers. Eventueel kan de Cel Prostitutie de sekswerker doorverwijzen naar de dienst slachtofferhulp van deze Cel wanneer er aanwijzingen zijn tot mensenhandel en misbruiken. Daarnaast bestaat een goede samenwerking met andere hulporganisaties zoals Ghapro en Payoke waar men naar kan doorverwijzen.

105. Het Antwerps prostitutiebeleid wordt gekenmerkt door een sterk gedoogbeleid waarbij de politie toekijkt op de gezondheid, veiligheid en legale tewerkstelling van de sekswerkers. Vanaf er sprake is van misbruik, mensenhandel, overlast, andere criminele activiteiten, de tewerkstelling van minderjarigen... zal de politie onmiddellijk ingrijpen en alles in het werk stellen om hier tegenin te gaan. Raamprostitutie wordt gedoogd, waarbij de Cel Prostitutie via de “pandkalender” toezicht kan houden op de tewerkstelling binnen deze panden.

¹⁴¹ X, “Prostitutieteam en schepen Fons Duchateau stellen ‘pandkalender’ voor”, Politie Antwerpen 2015, <https://www.politieantwerpen.be/news/press-item/prostitutieteam-en-schepen-fons-duchateau-stellen-%E2%80%98pandkalender%E2%80%99-voor>.

Straatprostitutie daarentegen wordt repressief aangepakt. Hier treedt men zeer sterk tegen op. Wanneer iemand als tippelaar wordt opgemerkt, maakt de politie een PV op en zal een GAS-boete volgen.

106. De jarenlange inzet van het stadsbestuur, de politie en de hulporganisaties werpt duidelijk zijn vruchten af. In Antwerpen zien we een kanalisering van de raamprostitutie naar drie straten. Daarnaast zien we ook een daling van de criminaliteit, overlast en criminele randfenomenen. Ook de professionele samenwerking tussen de politie, de hulporganisaties en hulporganisaties onderling heeft zijn vruchten afgeworpen. Hulporganisaties bieden een totaalpakket aan betreft dienstverlening. Waar de medische controles vaak de toegangspoort zijn tot de organisatie, zullen ook de andere diensten op veel belang van sekswerkers kunnen rekenen. De hulporganisaties kunnen hier onzes inziens niet veel extra meer aan toevoegen. Het enige waar ze nog in kunnen groeien is nog efficiënter werken. Deze organisaties kosten handenvol geld, enkel met meer financiële middelen zouden zij nog meer sekswerkers kunnen helpen en de dienstverlening nog goedkoper aanbieden.

107. De fictie waarin veel sekswerkers vandaag worden ingeschreven als barbediende, topmodel of masseur/masseuse is zeker een goede tussenoplossing. Tot op vandaag bestaat er geen sociaal statuut waar deze werkers op kunnen terugvallen, hoewel dit net voor hen meer nodig is dan voor welke andere werknemer/zelfstandige. Het is moeilijk hard te maken dat sekswerkers niet zelfstandig kunnen kiezen om effectief sekswerk te doen als beroep. Zelfs wanneer ze hier bewust voor kiezen. Deze beleidskeuze is té paternalistisch. Ook in deze sector zou men zelf moeten kunnen beslissen wat men al dan niet doet met zijn/haar lichaam. Tot aan de decriminalisering blijft dit immers de beste oplossing.

108. We kunnen besluiten dat er reeds een grote vooruitgang werd geboekt in Antwerpen betreft het prostitutiehoofdstuk. Toch moet men hierop blijven inzetten. Of de beleidskeuze waarbij de straatprostituë(e) bestraft wordt ideaal is, wordt betwist. Wij zijn eerder te vinden voor een systeem waarbij men werkt met een app zoals Uber zodat de klant op voorhand kan aangeven waar hij zich bevindt. De voordelen? De klant dient zich op voorhand te registreren, eventueel kan dit gekoppeld worden aan registratie met zijn elektronisch paspoort. Op deze manier weet men op voorhand wie de klant is. Wanneer de ontmoeting niet goed is verlopen, kan er nadien een waarschuwing worden verstuurd, en zal de klant geen gebruik meer mogen maken van de app. Daarnaast zal de betaling automatisch gekoppeld worden aan de kredietkaart van de klant waardoor men geen schrik dient te hebben voor wanbetalers. Bovendien biedt dit ook voordelen voor de sekswerker. Deze is nog steeds vrij te werken wanneer hem dit uitkomt, maar de sekswerker kan officieel geregistreerd en ingeschreven worden, wat dan weer heel wat sociale voordelen met zich meebrengt. Ook voor het voeren van controles is dit de ideale applicatie, die tevens ook een gegevensdatabank vormt van sekswerkers en waarvan het uurrooster makkelijk raadpleegbaar is. Misschien iets om over na te denken...

5.1.2. Wetsvoorstellen

109. We geven hieronder een korte, schematische voorstelling van vijf innovatieve wetsvoorstellen omtrent sekswerk. Er wordt gefocust op wetsvoorstellen die kiezen voor het reglementeren van prostitutie. Het is niet eenvoudig om een selectie te maken, aangezien de voorbije 20 jaar een kleine tweehonderd wetsvoorstellen werden ingediend.¹⁴² Tot op vandaag werd geen uitkomst gevonden voor het fenomeen “seks als werk”. Of we evolueren naar een strenger of milder prostitutiebeleid zal de tijd moeten uitwijzen.¹⁴³

¹⁴² Wetsvoorstellen betreffende prostitutie. Alles van 1995 tot nu, De Senaat, 14 april 2017, <http://www.senate.be/www/?Mival=/Registers/List&ACTIE=Z&ID=282300&FICHES=N&LANG=nl>.

¹⁴³ A. VERHAGE, D. BOELS, E. DE PAUW en K. DE PAUW, “Agency of dwang? De zoektocht naar een passend beleid ten aanzien van sekswerk”, *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 2-5.

	2-541/1 ¹⁴⁴ 31/7/2000 Regeling Prostitutie Kaçar en Lozie	2-906/1 ¹⁴⁵ 19/09/2001 ter bestrijding van sociale marginalisering van personen die zich prostitueren Monfils	3-281/1 ¹⁴⁶ 22/10/2003 inzake de reglementering van het vrijwillig tegen betaling verrichten van seksuele dienstverlening Dedecker en Coveliers	5-1032/1 ¹⁴⁷ 18/5/2011 houdende reglementering van de prostitutie ¹⁴⁸ Anciaux	5-1960/1 ¹⁴⁹ 6/2/2013 teneinde de strijd tegen seksuele uitbuiting op te voeren, prostitutie te reglementeren en de omstandigheden waarin prostitutie wordt uitgeoefend humaner te maken Defraigne
<i>Onderwerp</i>	Reglementering	Reglementering	Reglementering	Reglementering	Reglementering
<i>Definitie</i>	Prostitutie: het vrijwillig verlenen van seksuele diensten aan derden tegen een vergoeding, waarbij een		Prostitutiedienst: de beroepshalve en vrijwillig verleende seksuele diensten door een	Prostitutie: Het vrijwillig stellen van seksuele handelingen door een meerderjarige met	Prostitutie: Elke vrijwillige verlening van seksuele diensten door een meerderjarig persoon aan meerderjarige cliënten,

¹⁴⁴ Wetsvoorstel (M. KACAR en F. LOZIE) houdende reglementering van de prostitutie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-541/1.

¹⁴⁵ Wetsvoorstel (P. MONFILS) ter bestrijding van sociale marginalisering van personen die zich prostitueren, *Parl.St.* Senaat 2000-2001, nr. 2-906/1.

¹⁴⁶ Wetsvoorstel (J.-M. DEDECKER en H. COVELIERS) inzake de reglementering van het vrijwillig tegen betaling verrichten van seksuele dienstverlening, *Parl.St.* Senaat 2003-2004, nr.3-281/1.

¹⁴⁷ Wetsvoorstel (B. ANCIAUX) houdende reglementering van de prostitutie, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr. 5-1032/1.

¹⁴⁸ Zie hierover gelijkaardige wetsvoorstellen: Ludwig Vandenhove, Magda De Meyer, Dalila Douifi en Els Haegeman van 7 februari 2002; Erika Thijs, “Wetsvoorstel tot toekenning van een vergunning aan prostituees”, 18 september 2003; Ludwig Vandenhove en Staf Nimmegeers “Wetsvoorstel houdende reglementering van prostitutie”, 9 oktober 2003.

¹⁴⁹ Wetsvoorstel (C. DEFRAIGNE) teneinde de strijd tegen seksuele uitbuiting op te voeren, prostitutie te reglementeren en de omstandigheden waarin prostitutie wordt uitgeoefend humaner te maken, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1960/1.

	akkoord tussen beide partijen werd bereikt over de voorwaarden en de vormen van seksuele diensten		meerderjarige prostituee aan een meerderjarige prostituut tegen betaling onder welke vorm ook	een meerderjarige derde tegen betaling, onder welke vorm ook, waarbij de partijen akkoord gaan over de voorwaarden en de vorm van deze handelingen.	tegen betaling, waarbij de partijen het eens zijn over de voorwaarden en de vorm van die diensten.
<i>Statuut</i>	Zelfstandige: contractuele overeenkomsten met exploitant voor het ter beschikking stellen van infrastructuur Werkne(e)m(st)er: type-overeenkomst, vastgesteld door een KB met bepalingen rond de vergoeding, uurregeling, recht om klanten te weigeren, veiligheidsgaranties, recht om arbeidsvoorwaarden te eisen (condoomgebruik), eisen inzake	Geen speciaal statuut, wel dezelfde rechten als andere werknemers Zelfstandige: als er geen sprake is van ondergeschiktheid Werkne(e)m(st)er: Arbeidsovereenkomst met baas. Geen bepalingen voor sociaalrechtelijk systeem. Wel een voorstel om hinderpalen in het strafrecht op te heffen die het houden van een	Zelfstandige: geen definitie, wel moet een persoonlijke vergunning worden verleend Werkne(e)m(st)er: prostitutiecontract is een aannemingscontract dat wordt gesloten tussen een prostituee en een prostitutiebedrijf of een escortbureau voor de uitvoering van seksuele diensten en waarvoor een vergoeding ontvangen wordt.	Zelfstandige: overeenkomst teneinde de nodige infrastructuur ter beschikking te stellen, is slechts toegelaten voor zover een vergunning als exploitant van een huis van prostitutie is verleend. Werkne(e)m(st)er: type-arbeidsovereenkomst, vastgesteld door KB. De Koning regelt de inschrijvingen	Zelfstandige: Alleen wie bij de Raad als seksueel dienstverlener geregistreerd is, kan zich als zelfstandige in de hoedanigheid van seksueel dienstverlener inschrijven.

	infrastructuur. Overeenkomst enkel met persoon die een erkenning krijgt voor het houden van een huis van prostitutie. Controle door inspectiediensten. Erkenning kan ingetrokken worden. Om deze sociaalrechtelijke bepalingen in te voegen zijn wijzigingen van enkel strafbepalingen nodig: opheffen verbod op het aanwerven, meenemen, wegbrengen of houden van een persoon en het houden van een huis van ontucht en het verbod op het houden van reclame mits voorwaarden.	arbeidsovereenkomst of het hebben van een zelfstandig statuut als prostituee belemmeren. Ook goede controle door inspectiediensten. Schrappen van twee misdrijven: werving, houden van een huis van prostitutie. Dit maakt het sluiten van een arbeidsovereenkomst mogelijk en de naleving er van kan via het gerecht worden afgedwongen. De arbeidsinspectie kan dan zonder problemen controleren of een arbeidsovereenkomst bestaat en de rechtbank kan straffen uitspreken.	Model van prostitutiecontract wordt vastgesteld door KB.		
--	---	--	---	--	--

		De prostituee die zich niet in een verhouding van ondergeschiktheid bevindt, kan via het RSVZ moeiteloos een zelfstandigenstatuut verwerven met de daaraan verbonden sociale voordelen.			
<i>Exploitant</i>	Houder van een erkenning als exploitant van een huis van prostitutie. Erkenningsvoorwaarden te bepalen door KB. Erkenning verleend door minister.			Enkel personen aan wie een vergunning van een huis van prostitutie is verleend; getuigschrift goed zedelijk gedrag; Koning bepaalt voorwaarden (bv. kamers, hygiëne, gezondheid...) Gemeenten kunnen bij politiereglement strengere bijkomende voorwaarden opleggen. Ze kunnen	De uitbating van een salon voor seksuele dienstverlening is afhankelijk van een machtiging die de gemeentelijke overheid afgeeft overeenkomstig de voorwaarden van deze wet. De gemeentelijke overheid deelt de beslissingen betreffende die machtigingen mee aan de Nationale Prostitutieraad.

				ook de vergunning schorsen of intrekken.	
<i>Fiscaliteit</i>	Als een prostituee het milieu verlaat zal deze waarschijnlijk minder inkomsten hebben. Dit kan opgevangen worden door een fiscale maatregel: slechts 40% van de beroepsinkomsten van uittredende prostituees in aanmerking nemen als belastbare grondslag (art. 156bis: met 60% wordt verminderd het deel van de belasting dat evenredig overeenstemt met de beroepsinkomsten uit de prostitutie wanneer de persoon op 1 januari van het aanslagjaar gestopt is) Te controleren door een hiervoor opgerichte				

	commissie.				
<i>Sociale bescherming</i>			Er wordt een Commissie voor de regeling van het beroepshalve en vrijwillig verlenen van seksuele diensten opgericht. Er wordt een Dienst voor de bescherming van de seksuele dienstverlener opgericht waarbij prostituees van rechtswege aangesloten zijn en die hun professionele, sociale en medische rechten en plichten behartigt. De Koning belast de Dienst met de controle op de naleving betreft de modaliteiten van de toegekende		

			vergunningen.		
<i>Wettelijke bepalingen</i>	Aanpassing art. 380bis: hij die een huis van prostitutie houdt en die niet houder is van de erkenning; hij die een meerderjarige aanwerft, meeneemt of wegbrengt met oog op plegen van prostitutie en niet aan de voorwaarden van dit wetsvoorstel voldoet; hij die andermans prostitutie exploiteert met de bedoeling abnormale opbrengsten te realiseren. Aanpassing art. 380quater: hij die in een openbare plaats door woorden, gebaren of tekens minderjarigen aanzet tot prostitutie; hij die door reclame kenbaar maakt dat hij zich aan prostitutie overlevert, prostitutie van andere	Is er geen sprake van regelmatige tewerkstelling en als de prostituee niet gekozen heeft voor een zelfstandigenstatuut, kan via art. 380bis iedere persoon vervolgd worden die op welke manier ook eens anders ontucht of prostitutie exploiteert. Alle andere bepalingen van het Strafwetboek blijven van toepassing. Iemand aanzetten tot exploitatie door reclame.	Artikel 380 §1, artikel 380bis Strafwetboek wordt aangevuld met de bewoordingen: houdende reglementering van de prostitutie In de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders wordt een artikel 1ter ingevoegd	Artikel 380 §1 en artikel 380bis van het Strafwetboek worden aangevuld met de bewoordingen: houdende reglementering van de prostitutie Aan de overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, en het Slotprotocol, « behoudens de artikelen 1 en 2, waarvan afgeweken kan worden overeenkomstig de wet van ... houdende reglementering van de prostitutie » toegevoegd.	Artikel 3, § 1, KB van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen wordt aangevuld: ” Tot bewijs van het tegendeel wordt ieder natuurlijk persoon die bij de Raad geregistreerd is als seksueel dienstverlener overeenkomstig artikel 5 van de wet van ... tot reglementering van de prostitutie, humanisering van de omstandigheden waarin ze wordt beoefend en versterking van de strijd tegen de seksuele uitbuiting, geacht zich in de in het eerste lid bedoelde voorwaarden tot onderwerping te bevinden.” Art. 380 §1, 3° Sw.: Onder abnormaal profijt wordt verstaan een profijt dat hoger ligt dan twee maal de

	vergemakkelijkt of wenst in betrekking te komen met een prostituee, tenzij voldaan is aan de voorwaarden van dit wetsvoorstel. Aanpassing wet van 6 mei 1965				normale verkoop- of huurprijs.
--	--	--	--	--	---------------------------------------

5.2. Europees en internationaal wettelijk kader

5.2.1. Internationaal niveau

110. Sinds 21 maart 1950 is ons land partij bij het VN-Mensenhandelsverdrag waarvan de bepalingen achteraf werden opgenomen in artikel 380 Sw.¹⁵⁰ Door ratificatie van het Mensenhandelsverdrag dient ons land mensen bestraft te worden die anderen aanwerven, meenemen, wegbrengen of bij zich houden met het oog op het plegen van prostitutie. Dit verdrag bestraft ook iedereen die prostitutie exploiteert, zelfs indien hiervoor toestemming werd verleend. Het verdrag vertrekt vanuit een abolitionistische visie.¹⁵¹ Indien België tot decriminalisering van de erotieksector wilt overgaan, is het aanbevolen dit verdrag te wijzigen. Anderzijds kan ook worden gekozen om uit dit verdrag te stappen.¹⁵²

111. De VN besteedt sinds 1979 bijzondere aandacht aan de positie van vrouwen. Tijdens hun Algemene Vergadering kwam het Verdrag betreft de verbanning van alle vormen van discriminatie tegenover vrouwen¹⁵³ tot stand. Dit verdrag verplicht de lidstaten om alle vormen van vrouwendiscriminatie tegen te gaan. Maar dit verdrag gaat ook verder door een beleid tot stand te brengen om de volledige ontplooiing van vrouwen te verzekeren. Artikel zes van ditzelfde verdrag schrijft dat maatregelen voor die moeten worden getroffen tegen de uitbuiting van prostitutie en vrouwenhandel. België heeft in 1985 dit verdrag geratificeerd.

112. Een ander belangrijk instrument in het prostitutiehoofdstuk is de Universele verklaring voor de rechten van de mens.¹⁵⁴ Deze verklaring bevat grondrechten die voor elke mens van gelden. België beschouwt deze verklaring als algemeen bindende rechtsbron. Artikelen 1, 4 en 5 van deze verklaring kunnen in verband worden gebracht met prostitutie.

Artikel 1: *“Alle menselijke wezens worden vrij en gelijk in waardigheid en in rechten geboren.”*

Artikel 4: *“Niemand zal in slavernij of verknechting gehouden worden; de slavernij en de slavenhandel zijn onder al hun vormen verboden.”*

Artikel 5: *“Niemand zal aan foltering en noch aan wreedaardige, onmenselijke of vernederende straffen of behandelingen onderworpen worden.”*

Bovenstaande artikelen dekken echter een zeer ruime bepaling. De begrippen kunnen ontzettend ruim worden ingevuld zodat iedere lidstaat deze definitie op zijn eigen manier kan interpreteren. Uniformiteit en eenduidigheid ontbreekt hier.

¹⁵⁰ Overeenkomst 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, BS 13 augustus 1965.

¹⁵¹ Zie hierover meer informatie in de randnrs. 14 en 15.

¹⁵² E. HAPPE, K. SPRUYT EN I. SUY, “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 217.

¹⁵³ X, VN-Vrouwenverdrag. Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, New York, 18 december 1979, <http://home.wxs.nl/~evenwild/wsts210/ivdv/verdrag/nedtekst.htm>.

¹⁵⁴ Universele Verklaring van 10 december 1948 van de Rechten van de Mens, BS 31 maart 1949.

5.2.2. Europees niveau

113. Op Europees niveau bestaat er bijzonder weinig interesse voor een Europees prostitutiebeleid. Veel meer aandacht gaat uit naar de bestrijding van mensenhandel. Toch werd in het mensenhandelsverdrag van 2005 gepleit voor de bestraffing van de klant.¹⁵⁵ Vervolgens werd dit meer uitgediept in de Mensenhandel-richtlijn van 2011.¹⁵⁶

114. Straf de klant, niet de prostitué(e) is de boodschap die het Europees parlement wil meegeven in zijn niet-bindende resolutie 2014.¹⁵⁷ Deze resolutie pleit in essentie enerzijds voor een betere bescherming van de prostitué(e), anderzijds kiest men voor het vervolgen van de klant. Criminalisering van prostitutie, is onzes inziens geen optie. Deze visie gaat uit van een verregaande naïviteit en dwingt de sector tot het ondergronds aanbieden van zijn diensten. Waar vraag is, zal het aanbod volgen. Alleen zal dit aanbod op deze manier minder zichtbaar worden voor de maatschappij. Een evolutie die voornamelijk negatieve gevolgen zal hebben voor de prostitué(e) zelf.¹⁵⁸

5.3. Evaluatie van het huidig prostitutiebeleid

115. België heeft nooit gekozen om het “zich op zelfstandige basis” prostitueren strafbaar te stellen. Wel wordt er repressief opgetreden tegen tippelen, exploitatie van sekswerk, reclame en alle met prostitutie verbonden criminele randfenomenen. Daarnaast heeft ons land gekozen om in de steden een gedoogbeleid te voeren. Dit impliceert in principe dat bepaalde prostitutievormen zijn toegelaten wanneer er geen criminele activiteiten aan gekoppeld zijn.

116. Is dit beleid de beste oplossing? Neen! Eigenlijk gaat men de wetgever tegenspreken door in te gaan tegen de wet. We kunnen ons de vraag stellen: waarom bestaat de wet als ze toch niet wordt nageleefd? Het is een onwerkbare situatie die voor niemand voordelen oplevert. De sekswerker werkt vaak in de illegaliteit waardoor zij geen beroep kunnen doen op de bestaande sociaalrechtelijke statuten, de politie kan moeilijk toezicht houden omdat alles nogal “vaag geregeld is” en de Belgische wetgever probeert zich zo ver mogelijk van heel dit prostitutievraagstuk te distantieëren om niet geconfronteerd te moeten worden met de realiteit. Het huidige beleid is onhoudbaar!

117. Daarnaast kunnen we ons de vraag stellen of heel die repressieve aanpak niet te paternalistisch is. Is het niet absurd dat we vandaag bezig moeten zijn met de vraag of prostitutie gedecriminaliseerd dient te worden? Ieder individu moet de mogelijkheid krijgen om zelf te bepalen hoe hij zijn privé- en professioneel leven wil inrichten. De meerderheid van de sekswerkers die in de seksbranche aan het werk zijn, hebben hier immers bewust voor

¹⁵⁵ Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel van 16 mei 2005, BS 22 juli 2009, 50142.

¹⁵⁶ Richtl. Raad. Parl. nr. 2011/36, 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, Pb. L. 15 april 2011, afl. 54, 1.

¹⁵⁷ Res. EP nr. 2013/2103, 26 februari 2014 over seksuele uitbuiting en prostitutie en de gevolgen daarvan voor de gendergelijkheid, Pb. L. 26 februari 2014, P7_TA(2014)0162.

¹⁵⁸ L. HOMANS, Europa mag in Antwerpen komen kijken”, NVA 3 maart 2014, <https://www.n-va.be/nieuws/europa-mag-in-antwerpen-komen-kijken>.

gekozen. Is het dan aan de overheid om deze mensen te “judgen”? Prostitutie bestaat, en zal morgen ook nog bestaan. Dit fenomeen negeren is gewoon geen optie. Als we toch moeten kiezen is het de beste oplossing om dit beroep te beschermen en op te komen voor sekswerkers. Want ook seks is werk!

6. Bestaande sociaalrechtelijke benaderingen prostitutie

118. Het is geen geheim dat prostitué(e)s verschillende sociale constructies opzetten om toch te kunnen genieten van de bestaande arbeidsrechtelijke- en sociaalrechtelijke bescherming. Na inschrijving als barbediende, masseur/masseuse of topmodel zal de sekswerker onrechtstreeks sociale rechten kunnen afdwingen.

119. Wanneer de sekswerker hiervoor kiest kan hij zich inschrijven als werknemer of zelfstandige. Een prostitué(e) zal bijvoorbeeld als zelfstandige aan het werk gaan wanneer hij/zij ervoor kiest een eigen “massagesalon” te beginnen. Ook de problematiek inzake schijnzelfstandigheid is niet weg te denken uit de erotieksector. Hieronder wordt verstaan dat een individu, die het zelfstandigenstatuut bezit, in werkelijkheid een beroepsactiviteit uitoefent onder het gezag van een werkgever. Wegens het bestaan van de mogelijkheid om gezag uit te oefenen, wordt aangenomen dat het individu in feite onder het werknemersstatuut zou moeten vallen.¹⁵⁹ Anderzijds kan de sekswerker officieel worden ingeschreven als werknemer door ze bijvoorbeeld in te schrijven als barbediende in vitrinebars of ze te laten werken als topmodel.

120. Om van een geldige overeenkomst te kunnen spreken moet het voorwerp van de arbeidsovereenkomst evenals de oorzaak ervan, geoorloofd zijn.¹⁶⁰ Maar hier wringt net het schoentje. Prostitutie wordt nog steeds beschouwd als een schending van de openbare orde en goede zeden. Hierdoor kunnen er nooit rechten worden geput uit een arbeidsovereenkomst tussen de prostitué(e) en de exploitant. Deze verbintenis is absoluut nietig en zowel de exploitant als de prostitué(e) blijven in de kou staan. Om deze redenen opteert men tegenwoordig om de bestaande sociaalrechtelijke statuten iets ruimer te interpreteren dan aanvankelijk was bedoeld.

6.1. Barbediende

121. Anno 2017 zien we dat een groot aantal prostitué(e)s, die werkzaam zijn in bars of achter vitrines, worden ingeschreven als horecapersoneel. De wetgeving van dranksluiterijen zal op deze bars van zijn.¹⁶¹ Wanneer de sekswerker bij de RSZ wordt ingeschreven als dienstster, zal men sociale bescherming genieten. De sociale inspectiediensten, belast met de controle of de aangetroffen personen onder de op hen toepasselijke regeling inzake de sociale zekerheid vallen, knippen hier een oogje dicht.¹⁶² Binnen de samenleving wordt het namelijk als onrechtvaardig beschouwd dat prostitué(e)s niet dezelfde sociale bescherming genieten als

¹⁵⁹ D. VERBEKE, “Bescherming en bestraffing: de tweeslachtigheid van het sociaal recht”, in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 100.

¹⁶⁰ De arbeidsovereenkomst moet voldoen aan de voorwaarden zoals gesteld in artikel 1108 BW.

¹⁶¹ Wet inzake de sluiterijen van gegiste dranken samengeordend op 3 april 1953, BS 4 april 1953.

¹⁶² D. VERBEKE, “Bescherming en bestraffing: de tweeslachtigheid van het sociaal recht” in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 100.

andere toepassing werknemers of zelfstandigen. Om hieraan tegemoet te komen zal de sociale inspectiedienst gedogen dat prostitué(e)s een arbeidsovereenkomst als dienst afsluiten.¹⁶³

122. Bij inschrijving van de sekswerker in het personeelsregister, dient de werkgever de toepasselijke sociale wetgeving te respecteren. De prostitué(e) zal kunnen rekenen op de bescherming voorzien in de CAO's van het Paritair Comité voor het Hotelbedrijf. De bar zal enerzijds moeten voldoen aan de verplichten voor het openen van een handelszaak¹⁶⁴, anderzijds zullen de nodige vergunningen¹⁶⁵ verkregen moeten worden.¹⁶⁶

123. Opdat er sprake is van een dienst moet aan de voorwaarden als werknemer voldaan zijn. De partijen dienen een arbeidsovereenkomst gesloten te hebben waarbij de werknemer arbeid zal verrichten tegen een loon, onder gezag van de werkgever.

124. De overeengekomen arbeidsovereenkomst is ontstaan tussen exploitant en sekswerker. Ze zal gelden als legale overeenkomst tussen de werkgever en zijn werknemer. In tegenstelling tot artikel 380 §1, °4 Sw. is deze overeenkomst gebaseerd op een geoorloofd voorwerp, evenals een geoorloofde oorzaak. Deze overeenkomst gaat er immers van uit dat de sekswerker in principe werkt als dienster voor de rekening van zijn werkgever.¹⁶⁷ Er zal voor deze “schijnrelatie” worden geopteerd om te vermijden dat het arbeidscontract absoluut nietig zal worden beschouwd. Prostitutie wordt tot op vandaag nog steeds beschouwd als een schending van de openbare orde en goede zeden. Het gevolg hiervan is dat de overeenkomst wordt geacht niet te bestaan, en ze geen rechtsgevolgen kan teweegbrengen. De partijen zouden nooit sociale rechten kunnen putten uit hun overeenkomst. Indien de wetgever zou opteren voor decriminalisering, zal zelfs een arbeidsovereenkomst tussen sekswerker en exploitant, niet langer strijdig zijn met de openbare orde en goede zeden.

125. Ook de andere voorwaarden waarbij de werknemer arbeid zal verrichten tegen een loon, onder gezag van zijn werkgever, dienen vervuld te worden. Een prostitué(e) die in een bar werkt waar het uurrooster en de prijzen door de werkgever bepaald worden, staat onder het gezag van zijn werkgever.¹⁶⁸ De geldende wetten, KB's en CAO's toepasselijk voor het Hotelbedrijf, zullen naar analogie worden toegepast op de prostitué(e)s, ingeschreven onder dit statuut.

¹⁶³ D. VERBEKE, “Bescherming en bestraffing: de tweeslachtigheid van het sociaal recht” in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 100.

¹⁶⁴ Hiermee wordt onder andere bedoeld: inschrijving bij de kruispuntbank voor onderneming, BTW inschrijving, aansluiting bij sociaal verzekeringsfonds en ziekenfonds, zichtrekening openen, ...

¹⁶⁵ X, “Horecazaak starten”, Ondernemen in Antwerpen 2017, <http://www.ondernemeninantwerpen.be/advies-en-ondersteuning/start-uw-eigen-bedrijf/horecazaak-starten>.

¹⁶⁶ X, “Raamprostitutie uitbaten”, Ondernemen in Antwerpen 2017, <http://www.ondernemeninantwerpen.be/raamprostitutieruimte-uitbaten>.

¹⁶⁷ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 34.

¹⁶⁸ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 35.

127. De collectieve arbeidsovereenkomst is een akkoord gesloten tussen één of meer werknemersorganisaties en één of meer werkgeversorganisaties of één of meer werkgevers.¹⁶⁹ In dit akkoord worden individuele en collectieve betrekkingen tussen werkgevers en werknemers in ondernemingen of in een bedrijfstak vastgesteld.¹⁷⁰ Eveneens worden de rechten en verplichtingen van de contracterende partijen geregeld.¹⁷¹ Deze overeenkomst is wezenlijk als norm bedoeld, ter regeling van de loons- en arbeidsvoorwaarden tussen werkgevers en werknemers, die binnen het toepassingsgebied vallen van de overeenkomst.¹⁷² Volgens artikel 19 van de CAO-wet¹⁷³ zijn deze overeenkomsten bindend wanneer de werkgever lid is van een werkgeversorganisatie die deze heeft ondertekend, of wanneer de werkgever zelf de CAO heeft ondertekend.

128. Uit het gevoerde veldonderzoek zien we echter dat weinig exploitanten effectief deel zullen uitmaken van een werkgeversorganisatie. Ook de sekswerkers, ingeschreven als dienstster, zullen in de praktijk niet aangesloten zijn bij een vakbond. Om er voor te zorgen dat belangrijke arbeids- en loonvoorwaarden toch gerespecteerd zouden worden, heeft de wetgever hiervoor in een oplossing voorzien. De Nationale Arbeidsraad of het Paritair Comité kan aan de Koning vragen om een CAO algemeen verbindend te verklaren.¹⁷⁴ Indien de minister dit verzoek inwilligt, zal de overeenkomst gepubliceerd worden in het Belgisch Staatsblad als bijlage aan het Koninklijk Besluit.¹⁷⁵ Nadat een CAO algemeen verbindend werd verklaard, kan er in principe niet meer van worden afgeweken. Indien de Algemene Directie Toezicht op de sociale wetten merkt dat de overeenkomst niet wordt nageleefd, zal de niet-naleving strafrechtelijk worden gesanctioneerd.

129. Wanneer sekswerkers voltijds werken in deze “bar” moeten zij zich houden aan het maximum aantal toegelaten arbeidsuren. In België mag de arbeidsduur de duur van acht uur per dag of 40 uren per week niet overschrijden.¹⁷⁶ Toch wordt in veel horekazaken afgeweken van deze wettelijke bepaling door gebruik te maken van de “kleine flexibiliteit” of “grote flexibiliteit”.

130. Sinds 1 december 2015 kwam er reeds een belangrijke verandering op til voor individuen die graag een centje bijverdienen in de horeca. Het begrip “flexi-job”¹⁷⁷ werd ingevoerd bij de wet van 2015.¹⁷⁸ Het doel hiervan is dat mensen die minimum een 4/5de -

¹⁶⁹ Art. 5 CAO-wet.

¹⁷⁰ Art. 5 CAO-wet.

¹⁷¹ Art. 5 CAO-wet.

¹⁷² R. BLANPAIN, *Arbeidsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 394.

¹⁷³ Wet 5 december 1986 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, BS 15 januari 1969. (hierna CAO-wet)

¹⁷⁴ Art. 28 CAO-wet.

¹⁷⁵ R. BLANPAIN, *Arbeidsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 395.

¹⁷⁶ Art 19 wet 16 maart 1971, BS 30 maart 1971 (hierna Arbeidswet).

¹⁷⁷ Art. 4 Wet 16 november 2015 houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken, BS 26 november 2015.

¹⁷⁸ Wet van 16 november 2015 houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken, BS november 2015 en Koninklijk Besluit van 23 oktober 2015 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders wat betreft de quota van dagen gelegenheidswerk in hoofde van de werkgever in het hotelbedrijf, BS 6 november 2015.

contract hebben bij een andere werkgever, hiernaast onbeperkt kunnen bijklussen in de horeca. Hij of zij krijgt daarvoor een nettoloon, waarop geen belastingen of RSZ betaald worden. Er is geen beperking van het aantal uren dat iemand als flexi-werknemer mag presteren.

131. Ook zal de erotieksector in de toekomst zijn graantje kunnen meepikken van deze wet, nadat werd overgegaan tot decriminalisering. Voor een groot aantal prostitué(e)s is sekswerk een mooie aanvulling op hun bestaande loon, een leuk extraatje. Ook studenten gaan zich vaak aangetrokken voelen tot de seksbranche om een beetje meer zakgeld te hebben. Naar analogie van de “flexi-jobs” in de horeca kunnen we stellen dat het een interessante piste zou zijn om deze bepaling open te stellen naar andere beroepen, zoals prostitutie. Op deze manier kunnen overuren worden verhoogd¹⁷⁹, zal een deel van het loon niet ressorteren onder de belastingen¹⁸⁰ en kan worden voorzien in een uitbreiding van de belastingvermindering.¹⁸¹ Het is een vereenvoudigd model om sekswerk toch juridisch te aanvaarden. De sociale rechten van deze werknemers worden namelijk reeds beschermd via de rechten die ze kunnen laten gelden door hun hoofdberoep.¹⁸²

132. De werknemer van die een “flexi-job” is in feite een gelegenheidswerknemer. Om deze job te kunnen uitoefenen zijn er steeds twee overeenkomsten nodig. Enerzijds een algemene raamovereenkomst, anderzijds een arbeidsovereenkomst. De arbeidsovereenkomst zal ressorteren onder de algemene voorwaarden waaraan een arbeidsovereenkomst moet voldoen. Daarnaast werden een aantal specifieke bepalingen voorzien in de artikelen 8 t.e.m. 11 van de Wet van 16 november 2015. De raamovereenkomst waarover sprake, zal het algemene kader schetsen die een aantal verplichte vermeldingen zal bevatten zoals identiteit van de partijen, het flexi-loon, beschrijving van de functie, de voorwaarden en termijn waarbinnen deze overeenkomst aan de werknemer moet worden voorgesteld.¹⁸³

6.2. Masseur

133. Hetzelfde verhaal vinden we terug in massagesalons, waar prostitué(e)s worden ingeschreven als masseur/masseuse.¹⁸⁴ Vanaf sekswerkers worden ingeschreven als zelfstandige masseur/masseuse of werknemer in deze sector, zal de persoon in kwestie sociale bescherming kunnen genieten. De prostitué(e)s zullen worden ingeschreven als schoonheidsverzorger¹⁸⁵, maar in feite gaat deze massage een stapje verder. Ofwel kunnen de massagesalons zich puur richten op het geven van massages, ofwel kunnen zij ervoor opteren om zich ook toe te spitsen op het verlenen van erotische massages en de alom bekende massages met “happy-ending”.

¹⁷⁹ Art. 31 Wet 16 november 2015.

¹⁸⁰ Art. 14 Wet 16 november 2015.

¹⁸¹ Art. 33 Wet 16 november 2015.

¹⁸² X., “Flexiloon en overuren in de horecasector”, *NJW* 2015, 895.

¹⁸³ Art 6 en 7 Wet 16 november 2015.

¹⁸⁴ K.VAN NUNNEN, C. GRYSEELS en G. VAN HAL, “Sekswerkers in Vlaanderen: arbeidsomstandigheden, risico’s en hulpverlening”, *Orde van de dag* 2013, 26.

¹⁸⁵ Corr. Dendermonde 8 april 2013, *T. Strafr.* 2004, 193, noot A. DIERICKX.

134. Wanneer de sekswerker als werknemer aan de slag gaat, zijn nog steeds de algemene voorwaarden van kracht. Er moet sprake zijn van een arbeidsovereenkomst waarin de werknemer er zich toe verbindt arbeid te presteren tegen loon, onder gezag van de werkgever. De rechtspraak besliste in 2009 dat masseuses die in een massagesalon werken volgens instructies inzake uitbating en prestaties en in een boekje vermeld staan, in ondergeschikt verband werken. Het gebrek aan de juiste identiteit van de in het werkboekje genoteerde namen is geen beletsel voor ambtshalve onderwerping.¹⁸⁶ Deze zienswijze van het Hof is toch enigszins opvallend te noemen aangezien het arbeidscontract over het algemeen steeds een intuitu personae-karakter uitmaakt.¹⁸⁷

135. Wanneer een sekswerker zich wenst te vestigen als zelfstandige masseur/masseuse, dient hij zijn beroepskennis te bewijzen aan de hand van een akte of ervaring. Artikel 15 van desbetreffend KB geeft een opsomming van de mogelijke akten en getuigschriften die in aanmerking komen tot erkenning.¹⁸⁸

136. De rechtspraak heeft reeds beslist dat er in principe niet zal worden opgetreden tegen dubieuze massagesalons wanneer men kan werken in een propere, hygiënische en veilige omgeving.¹⁸⁹ Nogmaals blijkt dat een decriminalisering van de sector zich opdringt. Op deze manier kan er voor de mens in de straat geen verwarring meer ontstaan tussen gewone massagesalons en massagesalons gericht op “happy-endings”. Ook heeft het geen enkel nut om via allerlei omwegen tot een oplossing te moeten komen. Sekswerkers zijn even goed werknemers, en zouden dus het recht moeten hebben om van dezelfde sociale bescherming te genieten dan andere werknemers of zelfstandigen.

6.3. Topmodel

137. Het laatste decennium is er een nieuwe tendens ontstaan waarbij modellenbureaus steeds vaker gebruikt worden als dekmantel voor escortprostitutie. Het bureau zal de indruk wekken dat het louter instaat voor contacten met modellen. In werkelijkheid, houden ze zich met totaal andere zaken bezig.

138. Het modellenbureau zal fungeren als uitzendbureau, die de uitzendkracht (het “model”) in dienst neemt met als doel deze uit te lenen aan een derde (klant van het uitzendbureau) om er tijdelijke arbeid te verrichten. Een arbeidscontract zal gesloten worden tussen het “model” en het bureau. Het model zal hierna arbeid verrichten ten behoeve van een derde wanneer het bureau zijn werknemers uitleent.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Arbh. Gent 4 december 2009, *Soc.Kron.* 2011, afl. 7, 327.

¹⁸⁷ Cass. 4 februari 2013, *Arr. Cass.* 2013, afl. 2, 336.

¹⁸⁸ Art. 13-15 KB 21 december 2006 inzake de beroepsbekwaamheid voor de uitoefening van zelfstandige activiteiten op het gebied van lichaamsverzorging, van opticiens, dentaaltechnicus en begrafenisondernemer, *BS* 23 maart 2006.

¹⁸⁹ Corr. Dendermonde 8 april 2013, *T. Strafr.* 2004, 193, noot A. DIERICKX.

¹⁹⁰ Wet 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers, *BS* 20 augustus 1987.

139. Indien het model onder het zelfstandigenstatuut zou ressorteren, bestaat er geen enkel probleem. Het model van de free-lancer¹⁹¹ zal naar analogie worden toegepast.

6.4. Evaluatie van de bestaande oplossingen

140. In de voorgaande titels werd besproken hoe vandaag creatief naar oplossingen wordt gezocht om leemtes op te vangen bij het gebrek aan een bestaand sociaal statuut voor sekswerkers. Men zal bestaande statuten gebruiken om er voor te zorgen dat prostitué(e)s eveneens sociale bescherming kunnen genieten.

141. In België zal prostitutie worden bestraft in federale verbodsbepalingen. Daarop haaks staat het gedoogbeleid gevoerd op lokaal en gemeentelijk niveau.¹⁹² Deze paradoxale aanpak leidt ertoe dat de sociale inspectiediensten een oogje zullen dichtknijpen bij de controle of de aangetroffen personen op de hen toepasselijke regeling inzake de sociale zekerheid vallen.¹⁹³

142. Het grootste nadeel van het gebruik van bestaande sociale statuten is dat het statuut niet werd aangepast aan de noden en behoeften van de sekswerker. Zo zullen echte dienststers bijvoorbeeld tijdens hun werkuren, geen risico lopen om SOI's te krijgen. Ook zullen er andere veiligheidsmaatregelen moeten worden getroffen dan voor een gewone barbediende. Het voordeel daarentegen van het gebruik van de bestaande statuten is echter niet te onderschatten. Zo bestaat er immers de mogelijkheid om het beroep voor de buitenwereld verborgen te houden.¹⁹⁴ Anderzijds geniet de sekswerker ondanks alles wel van een volledige sociaalrechtelijke bescherming.

143. De roep naar decriminalisering van sekswerk wordt alsmaar luider en luider. Wij zijn van oordeel dat het nooit de bedoeling is geweest van de wetgever om prostitutie te laten ressorteren onder de bestaande sociale statuten. Prostitutie is niét te vergelijken met het louter rondbrengen van drankjes en hiervoor een betaling in ontvangst te nemen. Om zowel de cliënt, de prostitué(e) als de exploitant de beste bescherming te kunnen garanderen moet de prostitutiebranche als een normale bedrijfstak beschouwd worden. Zo wordt prostitutie uit de grijze zone gehaald en wordt het een toegelaten beroep.

¹⁹¹ A. GOVAERTS, "Freelancer worden: hoe begin je eraan?", Xerius 2016, <http://www.xerius.be/blog/freelancer-worden-hoe-begin-je-eraan/>.

¹⁹² D. BOELS, A. VERHAGE en D. BAUTERS, "Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen'. De paradoxale aanpak van sekswerk", *Orde van de dag* 2013, 17.

¹⁹³ D. VERBEKE, "Bescherming en bestraffing: de tweeslachtigheid van het sociaal recht" in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 101.

¹⁹⁴ D. BOELS, A. VERHAGE en D. BAUTERS, "Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen'. De paradoxale aanpak van sekswerk", *Orde van de dag* 2013, 18.

7. Prostitutie in het sociaal recht

144. De Belgische Grondwet erkent in artikel 11 dat er in ons land geen discriminatie mag zijn voor of door de wet. Dit houdt ook het recht in om op een gelijkwaardige manier behandeld te worden. Of het verschil in behandeling van sekswerkers ten opzichte van andere werknemers en zelfstandigen, wiens sociale belangen wél worden behartigd, verantwoord is, valt te betwisten. Artikel 23,1° GW bepaalt daarnaast dat ieder recht heeft op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid. Dit artikel behelst een sociaal grondrecht, dat niet rechtstreeks afdwingbaar is.¹⁹⁵ Het grondrecht zal bijgevolg slechts aanleiding geven tot verbintenissen in de mate dat zij op het bevoegde wetgevend niveau wordt geconcretiseerd.¹⁹⁶ Eventueel kunnen prostitué(e)s zich in de toekomst beroepen op deze bepalingen om hun rechten af te dwingen.

145. Wanneer sekswerkers op vrijwillige basis kiezen om zich te prostitueren, zou de wetgever deze keuze, evenals het zelfbeschikkingsrecht dienen te respecteren. De overheid zal sekswerk zien als een gewone bedrijfstak, waarbij het haar taak is om via het reguleren van talloze aspecten de erotieksector in goede banen te leiden. Zo valt prostitutie in de toekomst onder de bestaande wet- en regelgeving.¹⁹⁷ Indien de wetgever er voor opteert om de erotieksector de decriminaliseren, zullen de artikels 380 §1-§3 Sw. evenals artikel 380ter Sw. herbekeken dienen te worden.¹⁹⁸

146. Om te kunnen bepalen welk sociaal statuut van toepassing is, zullen we eerst op arbeidsrechtelijk vlak vaststellen of de prostitué(e) zijn functie uitoefent als werknemer of zelfstandige. Aan de hand van deze analyse zullen we dan bepalen hoe de sociale zekerheid dient te worden geregeld voor elke gerechtigde.

¹⁹⁵ M. RIGAUX, “Sociale grondrechten in de Belgische grondwet: de bakens van een vernieuwd sociaal recht?”, in X., Sociale grondrechten, 11-18.

¹⁹⁶ M. RIGAUX, “Sociale grondrechten in de Belgische grondwet: de bakens van een vernieuwd sociaal recht?”, in X., Sociale grondrechten, 11-18.

¹⁹⁷ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

¹⁹⁸ Zie hierover meer informatie in randnr. 150 e.v.

8. Prostitué(e) onder het werknemersstatuut

147. *“Ik houd echt van sekswerk. Hoe meer ik mijn manieren van werken, mijn hooker persona’s en mijn marketing ontwikkel, hoe toffer het wordt. Ik ben een vakidoot, ik vind het onwijs cool om mensen een mind blowing seksuele ervaring te geven. Ik heb nooit begrepen waarom het niet ok is om seks te hebben met vrienden en vreemden. Ik heb nooit begrepen waarom ik geen geld voor seks zou kunnen vragen. Ik ben er namelijk echt heel erg goed in. In seks, dus. Daar investeer ik in. Ik lees en leer en ga naar workshops en probeer verschillende strategieën voor afspraken uit en ik begin echt fucking awesome te worden in dat hele seksding   n in hoeren.”*¹⁹⁹

148. *“Ik ging het werk natuurlijk doen voor het geld. Mijn partner van toen werkte niet. Zij wou niet weten wat ik deed voor het geld. Het is goed voor mij. Ik voel me kiplekker bij mijn werk. Het doet me niets in mijn relatie want ik heb niks met mannen. Ik geef ze een hete teef om te pakken. Daar betalen ze ook voor. Dan ben ik ook bevredigd. Mijn ziel is lesbisch maar mijn lichaam is straight. Ik zie het gewoon als een dildo van vlees en bloed.”*²⁰⁰

149. Zoals hierboven aangetoond bestaan er zeer uiteenlopende redenen waarom mensen er voor kiezen om als sekswerker aan de slag te gaan. Wanneer prostitué(e)s vrijwillig kiezen om zich te prostitueren, zou de wetgever deze keuze, evenals het zelfbeschikkingsrecht moeten respecteren. De overheid dient sekswerk te zien als een gewone bedrijfstak, waarbij het haar taak is om via het reguleren van talloze aspecten de erotieksector in goede banen te leiden. Zo zou prostitutie in de toekomst onder de bestaande wet- en regelgeving vallen.²⁰¹

150. Om als werknemer aan de slag te gaan zal de wetgever het huidige artikel 380   1-  3 Sw. dienen te schrappen.²⁰² Het gevolg hiervan is dat de repressieve aanpak verdwijnt en zowel exploitatie van sekswerk, als bordelen in de toekomst worden toegelaten. Of het huidige artikel 380ter Sw.²⁰³ geschrapt dient te worden, is niet volledig duidelijk. In de rechtsleer wordt meermaals gewezen op de paradox²⁰⁴ die dit artikel inhoudt. Prostitutie zal na decriminalisering immers niet verboden zijn, kan je het verwerven van klanten dan verbieden?²⁰⁵ Artikel 19 Grondwet waarborgt de vrijheid “om op elk gebied zijn mening te uiten”. Handelspubliciteit of commerciële communicatie wordt in zekere mate beschermd door dit artikel.²⁰⁶ Toch sluit dit niet uit dat aan allerlei vormen of de inhoud van reclame

¹⁹⁹ X., “Sekswerk missen”, Blog Hella doet seks, 2 juni 2016, <https://helladoetseks.wordpress.com/>.

²⁰⁰ X., “Lesbisch en hoer”, Blog Zondares, 20 maart 2017, <http://zondares.blogspot.fr/>.

²⁰¹ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

²⁰² Wetsvoorstel (V. DUA) tot regeling van de prostitutie, *Parl.St. Senaat* 1997-1998, nr. 1-958/1,3.

²⁰³ G. VERMEULEN, “Verbod op sex-advertenties en reclame voor 077-lijnen”, *Panopticon* 1995, 269-273; Wetsvoorstel ter bestrijding van de sociale marginalisering van de personen die zich prostitueren, *Parl.St. Senaat B.Z.* 2007, nr. 4-151/1, 5.

²⁰⁴ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie”, in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 32.

²⁰⁵ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie”, in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 32.

²⁰⁶ RvS 18 mei 1999, *TBP* 2000/4, 346.

verregaande beperkingen kunnen worden opgelegd.²⁰⁷ Tijdens het gevoerde veldonderzoek werd de opmerking gemaakt dat reclame voor prostitutie aan banden moet worden gelegd, zoals reclame voor sigaretten. Maar is dit wel vergelijkbaar? Seks is immers niet slecht voor de gezondheid...

151. Onzes inziens moet de redenering van de werking van reclame in de gezondheidszorg, naar analogie worden toegepast.²⁰⁸ Zodra prostitutie onder de bestaande wet- en regelgeving valt²⁰⁹, is het voeren van reclame onderworpen aan de algemene regels van boek VI van het Wetboek economisch recht²¹⁰, waardoor misleidende en onjuiste vergelijkende reclame verboden is.²¹¹ Voor prostitué(e)s bestaat, in tegenstelling tot artsen en apothekers, geen orde die toezicht houdt op de deontologie van dit beroep. Dit heeft tot gevolg dat de gewone wetgeving van toepassing is, zonder men met bijkomende voorwaarden rekening moet houden.

152. Wij zijn van mening dat er geen probleem kan worden gevonden in het voeren van reclame voor de erotieksector. Maar enkel wanneer dit in bedekte termen gebeurt, met respect voor de openbare orde en de goede zeden.²¹² Wanneer seksuele diensten, aangeboden aan gehandicapten en bejaarden, in de toekomst eventueel kan worden teruggevorderd van de sociale zekerheid, zal ook rekening moeten worden gehouden met de wetgeving betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering.²¹³ Deze wetgeving schrijft voor dat men zich bedachtzaam en verantwoordelijk dient te gedragen bij het verlenen van diensten.²¹⁴

153. Wanneer prostitutie onder de bestaande wet- en regelgeving valt²¹⁵, is het noodzakelijk om na te denken over de verschillende opties omtrent de toekenning van een sociaal statuut. Zal de sekswerker kunnen opereren onder de bestaande statuten als werknemer of zelfstandige, of is er een specifiek sociaal statuut vereist?

²⁰⁷ GwH 30 september 1999 (verbod op reclame voor tabaksproducten) en Cass. 12 november 2004, *NJW* 2005, 552 (verbod van reclame voor geneeskundige ingrepen). In beide gevallen werd de “volksgezondheid” aanvaard als reden voor de beperking van de vrijheid van meningsuiting. Bij het uitvaardigen van een reclameverbod voor bepaalde esthetische ingrepen moet er evenwel op worden toegezien dat de wet geen discriminerend onderscheid maakt tussen bepaalde groepen van personen die dergelijke ingrepen van plastische chirurgie kunnen uitvoeren.

²⁰⁸ A. LUST, Informatie, publiciteit en reclame door de arts: een moeilijke evenwichtsoefening, *T.Gez.* 2016-17, afl. 3, 147-160.

²⁰⁹ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

²¹⁰ Wetboek van 28 februari 2013 van economisch recht, *BS* 29 maart 2013.

²¹¹ Art. VI.17 Wetboek 28 februari 2013 Economisch Recht, *BS* 29 maart 2013 (hierna WER) en VI.97-117 WER

²¹² Art. 383 Sw.; Corr. Brussel 29 april 1987, *JL* 1987, 782.

²¹³ Gecoördineerde wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994.

²¹⁴ Gecoördineerde wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994.

²¹⁵ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40.

8.1. Arbeidsrecht

154. Van zodra de overheid prostitutie als een gewone bedrijfstak beschouwt, valt de sekswerker-werknemer onder de bestaande arbeidswetgeving. Tot op vandaag is prostitutie nooit verboden geweest in België, nochtans moet er een wetswijziging volgen van artikel 380 §1 Sw. opdat men als werknemer onder een exploitant mag werken. Het arbeidsrecht zal dan zijn toepassing vinden in de arbeidsverhoudingen tussen de werknemer en zijn werkgever. Hierna volgt een bespreking van de werking van de arbeidswetgeving in de prostitutie.

8.1.1. Arbeidsovereenkomst

155. Ons arbeidsrecht gaat uit van vier pijlers. De wilsautonomie, het consensualisme, de bindende kracht van de overeenkomst en de uitvoering ter goeder trouw.²¹⁶ De wilsautonomie houdt in dat de partijen in beginsel volkomen vrij zijn om de inhoud van de overeenkomst te bepalen.²¹⁷ Werknemers en werkgevers kunnen de arbeidsverhouding zelf regelen in zoverre de materie niet in strijd is met een dwingende wettelijke regeling.²¹⁸ De algemene burgerrechtelijke regels omtrent overeenkomsten moeten gerespecteerd worden.²¹⁹

156. Wanneer de prostitué(e) wordt ingeschreven als werknemer zijn bijgevolg de algemene regels van de arbeidswetgeving van toepassing. De arbeidsovereenkomst is een overeenkomst waarbij een werknemer zich ertoe verbindt om onder het gezag van een werkgever, tegen loon, arbeid te presteren.²²⁰ Er zijn dus vier belangrijke elementen op te merken: overeenkomst, arbeid, loon en gezag. De wet van 3 juli 1978²²¹ geeft geen algemene definitie voor een arbeidsovereenkomst. Deze lacune wordt nader ingevuld door de heersende rechtspraak en rechtsleer.

157. Hierna volgt een bespreking van alle elementen die de geldigheid van de arbeidsovereenkomst tot voorwerp hebben, evenals de factoren die aanwezig moeten zijn om te kunnen spreken van een arbeidsovereenkomst.

8.1.1.1. Vereisten geldigheid arbeidsovereenkomst

158. Artikel 14 Arbeidsovereenkomstenwet verklaart dat een arbeidsovereenkomst slechts geldig is wanneer aan de voorwaarden, zoals vermeld in artikel 1108 BW, voldaan is.

Art. 1108 BW. Tot de geldigheid van een overeenkomst zijn vier voorwaarden vereist :
De toestemming van de partij die zich verbindt;
Haar bekwaamheid om contracten aan te gaan;
Een bepaald voorwerp als inhoud van de verbintenis;
Een geoorloofde oorzaak van verbintenis.

²¹⁶ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 68-69.

²¹⁷ Dit omvat: het individuele eigendomsrecht (Art. 544 BW), de individuele contractsvrijheid (Art. 1134 BW) en de individuele aansprakelijkheid (Art. 1382 BW).

²¹⁸ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 12.

²¹⁹ Art. 1108 BW.

²²⁰ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 39.

²²¹ Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, BS 22 augustus 1978 (hierna Arbeidsovereenkomstenwet).

Toestemming

159. De toestemming behelst het samentreffen van meerdere wilsuitingen over eenzelfde onderwerp. Hieruit volgt dat de uitdrukkelijke of stilzwijgende toestemming van de partij die zich verbindt, inhoudt dat zij kan kennisnemen van de bedingen waarvoor die toestemming vereist is.²²² Wanneer de sekswerker en de exploitant voor de contractsluiting de verbintenis doornemen, waarbij de mogelijkheid bestaat om vragen te stellen over contractvoorwaarden, is hieraan voldaan.

160. De toestemming tot het sluiten van een arbeidsovereenkomst kan in bepaalde gevallen echter aangetast zijn door een wilsgebrek.²²³ In dit geval is de overeenkomst absoluut nietig. Er kan sprake zijn van bedrog wanneer de werknemer bepaalde persoonlijke gegevens heeft vervalst of verzwegen.²²⁴ Wanneer de werkgever kan aantonen dat hij zonder dit bedrog de overeenkomst niet gesloten zou hebben, kan hij de nietigverklaring ervan vorderen.²²⁵

161. De rechtspraak is van oordeel dat bedrog kan worden aangenomen bij het verzwijgen van studies en vroegere tewerkstelling²²⁶ of een zware ziekte²²⁷. Bij het verzwijgen van een zwangerschap gaat men in de rechtspraak minder snel over tot nietigverklaring van de arbeidsovereenkomst.²²⁸ De geheimhouding kan immers gelegitimeerd zijn om niet op grond van haar geslacht gediscrimineerd te worden.²²⁹

162. Het bedrog dient doorslaggevend te zijn opdat het de toestemming aan de kant van de werkgever kan aantasten.²³⁰ De bedrogen partij kan ervoor kiezen om de overeenkomst te beëindigen op grond van dringende redenen, ofwel kan ze de rechter verzoeken om de ontbinding van de overeenkomst.²³¹ De nietigverklaring heeft slechts gevolgen ex nunc.²³²

Bekwaamheid

163. Wat de bekwaamheid betreft, wijkt het arbeidsovereenkomstenrecht af van het burgerlijk recht. In het arbeidsrecht zijn ook minderjarigen bekwaam om een overeenkomst af te sluiten zonder vertegenwoordiging, mits uitdrukkelijke machtiging van zijn moeder, vader of voogd.²³³

164. Omtrent de erotieksector is het wenselijk in een afwijkende bepaling te voorzien op het algemeen arbeidsrecht. Het kan immers niet de bedoeling zijn van de Belgische wetgever

²²² Cass. 19 december 2011, *Arr.Cass.* 2011, afl. 12, 2664; Cass. 16 september 2016, *www.cass.be* (5 oktober 2016).

²²³ Art. 1109 BW.

²²⁴ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, 212. (591 tot)

²²⁵ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, 212.

²²⁶ Arbh. Antwerpen 14 januari 1981, *RW* 1981-82, 1413.

²²⁷ Arbr. Kortrijk 13 oktober 1981, *Jura Falc.* 1981-82, 294; Arbr. Doornik 20 november 2009, *JLMB* 2010, afl. 40, 1921.

²²⁸ Arbrb. Namen 4 september 1978, *RRD* 1979, 767; Arbr. Gent 18 mei 1981, *RW* 1981-82, 1426.

²²⁹ HvJ 27 februari 2003, *TBP* 2003, afl. 7, 522.

²³⁰ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 72.

²³¹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 72.

²³² P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 72.

²³³ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, 213.

om minderjarigen aan te sporen zich te prostitueren. Dit is in strijd met onze maatschappijvisie en de strikte bescherming van minderjarigen in ons recht. Onzes inziens dient de wetgever er na decriminalisering er zelfs voor te opteren om in een minimumleeftijd te voorzien die niet lager ligt dan 21 jaar. Om tegen te gaan dat de minderjarige zich onder dwang, zonder wetens en willens te beseffen waartoe hij zich verbindt, zou prostitueren.

Voorwerp

165. Het voorwerp van de arbeidsovereenkomst bestaat in het verrichten van arbeid. In casu gaat het om het verlenen van seksuele diensten. Het is niet noodzakelijk dat de te presteren arbeid en het loon tot in de kleinste details op voorhand dienen vast te liggen. Ze moeten wel bepaalbaar zijn.²³⁴ Dit impliceert dat de overeenkomst objectieve elementen bevat waardoor het voorwerp bepaald kan worden zonder een nieuw akkoord tussen de partijen vereist is.²³⁵

166. De prostitué(e) zal de seksuele diensten moeten verlenen zoals bepaald in het arbeidscontract. Het is echter niet de bedoeling dat de exploitant te pas en te onpas beroep doet op de sekswerker. Het tijdstip en de omvang van de arbeid dienen vast te liggen in de overeenkomst, die door beide partijen gerespecteerd wordt.

Geoorloofde oorzaak

167. Artikel 1131 BW stelt dat “een overeenkomst aangegaan zonder oorzaak of uit valse of ongeoorloofde oorzaak geen gevolgen kan hebben”. Wat hieronder wordt begrepen is een feitenkwestie. Om van een geldige overeenkomst te kunnen spreken moet de oorzaak van de arbeidsovereenkomst dus geoorloofd zijn.²³⁶ Prostitutie wordt echter nog steeds beschouwd als een schending van de openbare orde en goede zeden. Hierdoor kunnen er nooit rechten worden geput uit een arbeidsovereenkomst tussen de prostitué(e) en de exploitant. Deze verbintenis is absoluut nietig en zowel de exploitant als de prostitué(e) blijven in de kou staan. Wanneer de wetgever in de toekomst zou overgaan tot decriminalisering is de oorzaak sowieso geoorloofd.

8.1.1.2. Arbeid

168. Het doel van de arbeidsovereenkomst bestaat uit het verrichten van arbeid tegen een vergoeding om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien. In dit opzicht verbindt de werknemer zich ertoe om het toevertrouwde werk nauwkeurig en zorgvuldig te verrichten²³⁷, wat een inspanningsverbintenis²³⁸ inhoudt. De werknemer verbindt zich er niet toe om een bepaald resultaat te bereiken. Wanneer hij dit resultaat niet zou bereiken, begaat de werknemer immers geen fout. Aangezien traditioneel wordt aangenomen dat het moet gaan om arbeid ter voorziening in zijn levensonderhoud, moeten wij hieromtrent een aantal opmerkingen formuleren.²³⁹

²³⁴ Art. 1129 BW.

²³⁵ Cass. 13 juni 2005, RW 2008-2009, 300.

²³⁶ De arbeidsovereenkomst moet voldoen aan de voorwaarden zoals gesteld in artikel 1108 BW.

²³⁷ Art. 17, 1° arbeidsovereenkomstenwet.

²³⁸ Arbh. Bergen 28 april 2000, JTT 2000, 504.

²³⁹ W. VAN EECKHOUTTE, Handboek Belgisch Arbeidsrecht, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 232. (643 pag in totaal)

169. Wanneer de overeenkomst tussen de sekswerker en zijn exploitant louter als doel zou hebben om voor de werknemer een extra zakcentje te voorzien, zou dit juridisch-technisch niet onder de bestaande bescherming vallen. Hiermee moeten we extra voorzichtig omspringen. Zo heeft de rechtspraak bijvoorbeeld beslist dat au pairs “arbeid” verrichten met een educatief eerder dan een lucratief doel.²⁴⁰ Als au pair is het namelijk de bedoeling om in een gezin te worden geplaatst met als doel kennismaking met het land en het opfrissen of leren van één of meer talen.²⁴¹ In dat pleeggezin zal de au pair tegen vergoeding huishoudelijke of andere arbeid verrichten.²⁴² Zij zijn dus niet gebonden door een arbeidsovereenkomst.²⁴³ Toch zijn er op dit vlak evenwel misbruiken mogelijk.²⁴⁴

170. Daar tegenover heeft de rechtspraak beslist dat vrijwilligerswerk uitgevoerd tegen loon, onder het gezag van een werkgever²⁴⁵ waarbij arbeid wordt verricht, gezien moet worden als arbeid.²⁴⁶ Dit zelfs wanneer de arbeid die wordt verricht zonder het oogmerk een inkomen te verwerven.²⁴⁷ Doch bestaat er enige onzekerheid wanneer het gaat om een geringe vergoeding.²⁴⁸

171. Uit voorgaande bevindingen kunnen we afleiden dat de werknemer-sekswerker steeds gebonden is door een arbeidsovereenkomst wanneer deze werkt onder gezag. Het is van geen belang dat het oogmerk louter bestaat uit het bijvoorbeeld verdienen van een extra zakcent zonder in zijn levensonderhoud te voorzien. Wel moet worden opgemerkt dat er nood is aan decriminalisering alvorens de prostitué(e) aan de slag kan gaan als werknemer. De arbeid mag namelijk nooit ingaan tegen de dwingende bepalingen van de wet.

8.1.1.3. Gezag

172. Het bestaan van een gezagsverhouding tussen werknemer en werkgever is een wezenlijk bestanddeel van de arbeidsovereenkomst. Het is het bestanddeel dat gaat toelaten om de overeenkomst als arbeidsovereenkomst te omschrijven en te onderscheiden van andere overeenkomsten. Vanaf het vaststaat dat een persoon arbeid verricht tegen een loon, onder gezag, zijn de partijen gehouden aan de kwalificatie van de arbeidsovereenkomst, die een regel inhoudt van dwingend recht.²⁴⁹

²⁴⁰ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 232. (643 pag in totaal)

²⁴¹ Arbh. Bergen 15 april 1992, *TSR* 1993, 64.

²⁴² Arbh. Brussel 7 september 1995, *Soc.Kron.* 1996, 290, noot M. SWARTENBROEKX, J. JACQMAIN.

²⁴³ Arbh. Brussel 28 november 1985, *Soc.Kron.* 1986, 152, noot H. FUNCK.; Arbh. Brussel 4 juni 1987, *Inf. Soc. Secr.* 1988, afl. 6, z.p.

²⁴⁴ Arbh. Brussel 27 juni 1991, *R.S.R.* 1992, 41.

²⁴⁵ Arbh. Brussel 25 november 2013, *JTT* 2014, afl. 1182, 119; Arbh. Antwerpen 8 januari 2014, *RW* 2015-16, afl. 22, 868.

²⁴⁶ Arbh. Brussel 17 januari 1989, *Soc. Kron.* 1989, 143; Cass. 10 maart 2014, *Arr. Cass.* 2014, afl. 3, 708.

²⁴⁷ Cass. 10 maart 2014, *Arr. Cass.* 2014, afl. 3, 708.

²⁴⁸ Arbh. Brussel 16 februari 2012, *JTT* 2012, afl. 1127, 201.

²⁴⁹ Cass. 3 mei 2004, *Arr. Cass.* 2004, afl. 5, 771.

173. De gezagsrelatie omvat voor de werkgever het recht om bevelen te geven, te bepalen waar, wanneer en op welke wijze de werknemer arbeid moet leveren.²⁵⁰ Het volstaat dat de werkgever het recht heeft zijn gezag uit te oefenen, door bevelen te geven en toezicht te houden.²⁵¹ De gezagsverhouding werd tot 2002 bepaald door de ‘indiciënmethode’ waarbij aan de hand van feitelijke elementen werd beoordeeld of er sprake was van een ondergeschikt verband.²⁵² Feiten als: hoe wordt de werknemer betaald, aan welke sociale zekerheid is de werknemer onderworpen evenals door wie werd het uurrooster opgesteld, waren bepalend om een ondergeschikt verband te detecteren.²⁵³ Vanaf het Cassatiearrest van 23 december 2002²⁵⁴ gaat men meer belang hechten aan de wil van de partijen. Deze wil moet steeds worden gevolgd tenzij er feitelijke elementen worden gevonden die ingaan tegen het wezen van de arbeidsrelatie.²⁵⁵

174. Het bestaan van een ondergeschikt verband tussen de partijen is volgens de rechtspraak²⁵⁶ niet onverenigbaar met het behoud van een zekere vrijheid, zelfstandigheid en persoonlijke verantwoordelijkheid.²⁵⁷ Zo zal, wanneer de prostitué(e) de vrijheid heeft een opdracht te weigeren, dit geen voldoende reden zijn om de arbeidsverhouding te miskennen.²⁵⁸

175. Wanneer de sekswerker werkt onder het gezag van een exploitant, baruitbater, escortbureau, hoofdmasseur... is het mogelijk dat er sprake is van een gezagsverhouding. Een voorbeeld hiervan vinden we in de rechtspraak waarbij werd beoordeeld dat masseuses die instructies volgen inzake uitbatingen en prestaties, in ondergeschikt verband werken.²⁵⁹ De prostitué(e) is in deze situatie een werknemer die werkt voor zijn of haar werkgever.

176. Door het samentreffen van belangen, langs de kant van de werkgevers die er zich over klaagden dat er geen vaste regels voor handen waren om een onderscheid te kunnen maken tussen arbeidsovereenkomsten en zelfstandigen- of aannemingsovereenkomsten. En langs de kant van de werknemers die problemen ondervonden inzake schijnzelfstandigheid, vonden deze belangen elkaar in de arbeidsrelatiewet van 27 december 2006²⁶⁰. Deze wet tracht aan de hand van een aantal specifieke criteria het begrip “gezag” te verduidelijken.

²⁵⁰ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 34.

²⁵¹ Cass. 13 juni 1968, *Arr. Cass.* 1968, 1239.

²⁵² P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 36.

²⁵³ Arbh. Luik 27 juni 2007, *Soc.Kron.* 2011, afl. 4, 172, noot T. LEMENSE; Cass. 4 februari 2013, *Arr. Cass.* 2013, afl. 2, 336.

²⁵⁴ Cass. 23 december 2002, *JTT* 2003, 271.

²⁵⁵ Arbh. Luik 14 mei 2003, *JTT* 2004, afl. 881, 124, noot; Arbh. Luik 23 december 2005, *JTT* 2006, afl. 948, 236.

²⁵⁶ Cass. 25 februari 1965, *Pas.* 1965, I, 652; Cass. 27 maart 1968; *Arr. Cass.* 1968, 977; Cass. 14 maart 1969, *Arr. Cass.* 1969, 652; Arbh. Luik 11 januari 1980, *JTT* 1980, 153; Arbrb. Hoei 19 juni 1981, *TSR* 1981, 531.

²⁵⁷ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 237. (643 pag in totaal)

²⁵⁸ Cass. 28 oktober 2010, *RW* 2010-2011, 1651.

²⁵⁹ Arbh. Gent 4 december 2009, *Soc. Kron.* 2011, afl. 7, 327.

²⁶⁰ Programmawet 27 december 2006, *BS* 28 december 2006 (hierna Arbeidsrelatiewet).

177. Ongeacht de naam die de partijen zelf geven aan de overeenkomst, beoordeelt de rechter onaantastbaar de elementen waaruit het bestaan van een band van ondergeschiktheid kan worden afgeleid.²⁶¹ Wanneer de rechter merkt dat er bijvoorbeeld sprake is van een schijnzelfstandigheid, kan hij de arbeidsovereenkomst herleiden. Dit is een vorm van bedrog waarbij personen in theorie het statuut van zelfstandige hebben gekozen, terwijl de werkelijkheid aantoont dat zij als werknemers ten dienste staan van een werkgever.²⁶² Dit probleem is eveneens zeer gekend in de seksbranche. Raamprostituté(e)s staan ten dienste van hun exploitant die dikwijls een omvangrijk deel van hun inkomsten opeist.²⁶³ In tegenstelling tot de theorie waar de sekswerkers als zelfstandige een huurcontract aangaat met de pandeigenaar voor het gebruik van het raam en de werkruimte hierachter.

178. De partijen kiezen vrij de aard van hun arbeidsrelatie, waarbij er voorrang gegeven moet worden aan de kwalificatie die uit de feitelijke uitoefening blijkt.²⁶⁴ Indien de uitoefening van de arbeidsrelatie voldoende elementen naar voren brengt die onverenigbaar zijn met de kwalificatie gegeven door de partijen, zal de arbeidsrelatie worden geherkwalificeerd.²⁶⁵ In artikel 332 Arbeidsrelatiewet staan de algemene criteria die de partijen, en vooral de rechter, moeten volgen bij het beoordelen van de gezagsrelatie. Daarnaast kan de Koning een lijst opstellen met specifieke criteria die eigen zijn aan bepaalde sectoren.²⁶⁶ Tot op vandaag werden er nog steeds geen lijsten met specifieke criteria opgesteld. Door een wetswijziging²⁶⁷ werd geopteerd voor de invoering van een weerlegbaar vermoeden van werknemerschap in de sectoren bouw, bewakingsdiensten²⁶⁸, personen- en goederenvervoer en schoonmaak.²⁶⁹ Zelfs na de invoering van de arbeidsrelatiewet blijven problemen zich voordoen. Het gezagsbegrip, dat als ijkpunt werd genomen, evolueert nog steeds in de tijd en het is onduidelijk waar het begrip in onze digitale wereld, toe gaat leiden.

8.1.1.4. Loon

179. Loon is de tegenprestatie van arbeid.²⁷⁰ Degene die arbeid verricht, heeft steeds recht op een loon. De wetgever heeft dit recht beschermd door middel van de Loonbeschermingswet.²⁷¹ Deze wet bevat een loonbegrip waarnaar wordt verwezen in andere sociale wetten. De arbeidsovereenkomst onderscheidt zich op deze manier duidelijk van vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk is elke activiteit die onbezoldigd en onverplicht wordt uitgevoerd door een persoon ten behoeve van een andere persoon, groep of organisatie.²⁷²

²⁶¹ Cass. 15 april 2002, *Arr. Cass.* 2002, afl. 4, 993; Cass. 3 mei 2004, *Arr. Cass.* 2004, afl. 5, 771; Arbh. Brussel 10 november 2006, *T.Verz.* 2009, afl. 1, 51; Cass. 30 september 2015, *JT* 2015, afl. 6626, 844.

²⁶² P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 37.

²⁶³ Gemeent. B. Antwerpen 22 september 2008, houdende de integrale aanpak van prostitutie. Beleidsplan prostitutie Antwerpen 2008-2013. Concretisering beleidsrichtlijn, 9.

²⁶⁴ Art. 331 Arbeidsrelatiewet.

²⁶⁵ Art. 332 Arbeidsrelatiewet.

²⁶⁶ Art. 334 Arbeidsrelatiewet.

²⁶⁷ Wet 25 augustus 2012 tot wijziging van de Arbeidsrelatiewet, *BS* 11 september 2012.

²⁶⁸ Cass. 10 oktober 2016, *JTT* 2016, afl. 1263, 463.

²⁶⁹ Art. 337/1 Arbeidsrelatiewet.

²⁷⁰ Cass. 20 april 1977, *RW* 1977-78, 1886, concl. Adv. Gen. H. LENAERTS.

²⁷¹ Wet 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, *BS* 30 april 1965 (hierna Loonbeschermingswet).

²⁷² F. HENDRICKX en C. ENGELS, *Arbeidsrecht*, Brugge, Die keure, 2015, 185.

Artikel 10 van de Vrijwilligerswet belet echter niet dat de door de vrijwilliger gemaakte kosten worden vergoed. Wanneer het toegekende voordeel aan de vrijwilliger de in de wet bedoelde grenzen overschrijdt kan deze overeenkomst herleid worden tot een gewone arbeidsovereenkomst. In het Cassatiearrest van 10 maart 2014²⁷³ oordeelde het Hof dat voor de kwalificatie van arbeid in de zin van de Arbeidsovereenkomstenwet, het volstaat dat de prestatie wordt verricht tegen vergoeding onder het gezag van een werkgever. Ongeacht de beweegredenen die aan de prestatie ten grondslag ligt.²⁷⁴

180. Essentieel om te kunnen spreken van een bestanddeel van de arbeidsovereenkomst is het akkoord van de partijen over het loon. Wanneer er geen loon werd overeengekomen, kan het bestaan van de arbeidsovereenkomst niet worden aanvaard.²⁷⁵ Hierbij is het een voldoende voorwaarde dat dit loon bepaalbaar is.²⁷⁶ In de regel zal dit steeds het geval zijn aangezien het wettelijk vastgelegde minimumloon als overeengekomen dient te worden beschouwd.²⁷⁷ Wanneer de sekswerker zodus wordt vergoed voor het leveren van seksuele diensten die hij uitvoert onder het alziend oog van zijn werkgever, kan deze tegenprestatie worden beschouwd als loon.

8.1.2. Soorten individuele arbeidsovereenkomst

181. We kunnen de arbeidsovereenkomsten indelen aan de hand van drie criteria: de duur waarvoor de overeenkomst werd aangegaan, de precisering van het te verrichten werk en de aard van het werk of de hoedanigheid van de persoon die het moet presteren.²⁷⁸ Een overeenkomst kan zowel voor bepaalde als voor onbepaalde duur worden afgesloten. Het arbeidsovereenkomstenrecht biedt meer garanties voor betrekkingen gesloten voor onbepaalde duur.²⁷⁹ Ter bescherming van de werknemer gaat de wetgeving er steeds vanuit gaan dat een overeenkomst werd aangegaan voor onbepaalde tijd, tenzij anders schriftelijk werd overeengekomen.²⁸⁰ Hieronder kan men een subcategorie onderscheiden waarin men als element de graad van beschikbaarheid ten aanzien van de werkgever gaat onderzoeken. Hierbij maakt men een onderscheid tussen contracten van voltijdse en deeltijdse tewerkstelling.

182. Een ander belangrijk criteria is de hoedanigheid van de persoon die het werk moet presteren. De Belgische wetgever maakt een onderscheid naargelang de werknemer hoofdzakelijk hoofd²⁸¹- of handenarbeid²⁸² verricht.²⁸³ Zoals de begrippen zelf duidelijk maken verlenen arbeiders handenarbeid door lichamelijke inspanningen te doen. Bedienden

²⁷³ Cass. 10 maart 2014, NJW 2014, afl. 305, 547.

²⁷⁴ Cass. 10 maart 2014, NJW 2014, afl. 305, 547.

²⁷⁵ Cass. 11 december 2006, RW 2007-08, afl. 35, 1456.

²⁷⁶ W. VAN EECKHOUTTE, Handboek Belgisch Arbeidsrecht, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 233. (643 pag in totaal)

²⁷⁷ Cass. 22 november 2004, RW 2005-06, afl. 7, 259.

²⁷⁸ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 65.

²⁷⁹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 67.

²⁸⁰ Art. 9 Arbeidsovereenkomstenwet.

²⁸¹ Art. 3 Arbeidsovereenkomstenwet.

²⁸² Art. 2 Arbeidsovereenkomstenwet.

²⁸³ W. VAN EECKHOUTTE, Handboek Belgisch Arbeidsrecht, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 250.

daarentegen verrichten eerder hoofdarbeid. Vandaag zien we dat door de technologische evolutie dit onderscheid voor een deel achterhaald is. Om deze reden werd na de veroordeling van het Grondwettelijk Hof²⁸⁴ een nieuwe wet²⁸⁵ voorgesteld die een eenheidsstatuut invoert betreft de opzegtermijnen, carenzdag en begeleidende maatregelen.

183. In principe zou het logische zijn moest de prostitué(e) vallen onder het arbeidersstatuut. Toch kan er enige twijfel over bestaan aangezien zij vaak veel meer doet dan het louter verlenen van seksuele diensten. Denk bijvoorbeeld aan de barsekswerker die voornamelijk instaat voor het rondbrengen van drankjes. Of de escort die misschien elke avond een verhaaltje voor het slapen gaan voorleest aan zijn bejaarde cliënt zonder hier iets meer bij te zien komt. De twijfel vergroot in dit opzicht alleen maar als we weten dat een verpleegster bijvoorbeeld wordt beschouwd als een bediende²⁸⁶ terwijl zij vaak louter de bevelen van de geneesheer uitvoert. Over het algemeen is de rechtspositie als bediende gunstiger dan die van de arbeiders waardoor deze aanvaard wordt wanneer de partijen zelf de rechtspositie van de bedienden toekennen.²⁸⁷

184. Wanneer de wetgever er voor kiest om prostitutie te decriminaliseren, zullen sekswerkers onder de bestaande werknemersmodellen vallen wanneer bewezen werd dat zij als werknemer seksuele diensten verrichten.

8.1.3. Plichten werknemer

185. In beginsel vloeien er uit de arbeidsovereenkomst een aantal wederzijdse rechten en verplichtingen. We kunnen stellen dat deze een concretisering zijn van de regel uit het burgerlijk recht dat overeenkomsten ter goeder trouw uitgevoerd moeten worden. De arbeidsrechtelijke bepalingen zijn van dwingend recht waardoor de contractvrijheid van de partijen echter beperkt wordt.²⁸⁸ De verplichtingen van de werknemer zijn beperkt tot het verrichten van arbeid, op de wijze zoals toegelicht door zijn werkgever, op een eerlijke en voorzichtige wijze.

8.1.3.1. Arbeid verrichten

186. De werknemer is gehouden arbeid te verrichten. Het gaat om de arbeid zoals werd overeengekomen in de arbeidsovereenkomst. Hij is verplicht zijn werk zorgvuldig, eerlijk en nauwkeurig te verrichten, op tijd, plaats en wijze zoals is overeengekomen.²⁸⁹ In dit opzicht verbindt de werknemer zich ertoe een inspanningsverbintenis²⁹⁰ te leveren. Hieruit kan echter niet worden afgeleid dat de werknemer de plicht zou hebben elk aangeboden werk te

²⁸⁴ GwH 7 juli 2011, *JT* 2011, afl. 6452, 712.

²⁸⁵ Wet van 26 december 2013, betreffende de invoering van een eenheidsstatuut tussen arbeiders en bedienden inzake de opzeggingstermijnen en de carenzdag en begeleidende maatregelen, *BS* 31 december 2013.

²⁸⁶ Arbrb. Doornik 20 december 1978, *Med. V.B.O.* 1980, 2918; Arbrb. Bergen 19 december 2005, *Soc. Kron.* 2007, afl. 4, 235

²⁸⁷ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 252.

²⁸⁸ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 285.

²⁸⁹ Art. 17 Arbeidsovereenkomstenwet.

²⁹⁰ Arbh. Bergen 28 april 2000, *JTT* 2000, 504.

aanvaarden.²⁹¹ Artikel 17, 2° arbeidsovereenkomstenwet stelt dat de werknemer verplicht is te handelen volgens de bevelen en instructies die hem werden gegeven door de werkgever, zijn lasthebbers of aangestelden met het oog op de uitvoering van de overeenkomst. Dit houdt impliceert niet dat het gezag van de werkgever onbepert is en dat de werknemer gehouden is elk bevel op te volgen. De werkgever moet steeds de persoonlijke levenssfeer van zijn werknemer respecteren.²⁹² De limieten van deze gezagsuitoefening werden niet uitdrukkelijke geformuleerd door onze wetgever, waardoor ze een bron vormen van betwistingen.²⁹³ Bepaalde controletechnieken zijn zo omstreden dat hiervoor wel expliciete regels werden uitgevaardigd.²⁹⁴

187. Wanneer de sekswerker als werknemer te werk wordt gesteld is het niet uitzonderlijk dat hij de bevelen zal moeten opvolgen van de werknemer omtrent het aantal te presteren uren arbeid per dag, de te respecteren pauzes, overeenkomst over het loon, aanvraag van vakantiedagen en dergelijke. Deze gebondenheid ontnemt de prostitué(e) echter niet de vrijheid om zelf te kiezen welke klanten hij of zij al dan niet aanvaardt of welke diensten de sekswerker eventueel zal weigeren.

8.1.3.2. Oneerlijke concurrentie

188. Artikel 17, 3° arbeidsovereenkomstenwet verklaart dat de werknemer gebonden is door het beroepsgeheim en hij niks te maken mag hebben met daden van oneerlijke concurrentie. Gelet op de contractuele verplichting de overeenkomst te goeder trouw uit te voeren, is elke daad van concurrentie tijdens de overeenkomst uiteraard deloyaal.²⁹⁵ Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld de onthulling van fabrieksgeheimen²⁹⁶, het toe-eigenen van klanten van zijn huidige werkgever²⁹⁷, het aanprijzen van de producten van zijn concurrent²⁹⁸,...

189. In de seksbranche lijkt het onzes inziens niet eenvoudig om de oneerlijke concurrentie te bewijzen. Wanneer een prostitué(e) kiest om later een eigen zaak open te doen is het ergens logisch dat de klanten de aanvankelijke werknemer zullen volgen. Deze weet immers de noden en behoeften van zijn of haar klanten. Doch zal de prostitué(e)-werknemer steeds gehouden zijn tot eerlijkheid en loyaliteit.

8.1.3.3. Aansprakelijkheid

190. Artikel 17, 4° arbeidsovereenkomstenwet stelt dat de werknemer verplicht is zich te onthouden van al wat schade kan berokkenen hetzij aan zijn eigen veiligheid, hetzij aan die

²⁹¹ Cass. 9 januari 1995, *Arr. Cass.* 1995, 27.

²⁹² P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 95.

²⁹³ P. HUMBLET, *De gezagsuitoefening door de werkgever*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1994, 420 p.

²⁹⁴ CAO nr. 68 cameracontrole, CAO nr. 81 e-mail en internetcontrole, CAO nr. 89 uitgangscntrole, CAO nr. 100 preventief alcohol- en drugsbeleid.

²⁹⁵ Arbh. Bergen 3 februari 2004, *JTT* 2004, afl. 890, 288.

²⁹⁶ Arbh. Bergen 1 december 1997, *RRD* 1998, 198.

²⁹⁷ Arbh. Brussel 15 februari 2001, *JTT* 2001, 332, noot B. VINCENT; Arbh. Bergen 3 februari 2004, *JTT* 2004, afl. 890, 288.

²⁹⁸ Arbh. Luik 17 november 1994, *JTT* 1995, 133.

van zijn medearbeiders, van zijn werkgever, of van derden. Wanneer de werknemer immers een fout begaat kan hij aansprakelijk gesteld worden voor zijn daden.²⁹⁹

191. De werknemer-prostitué(e) is gehouden zich voorzichtig te gedragen zoals een normaal, zorgvuldige, vooruitziende sekswerker. Wanneer echter kan worden hard gemaakt dat deze zijn boekje te buiten gegaan is, zal zijn aansprakelijkheid in het gedrang komen. Hiervoor dient de zware schuld, gewoonlijk voorkomende lichte schuld of bedrog te worden bewezen.³⁰⁰ Wanneer de prostitué(e) op de hoogte is dat zij drager is van een SOI en de diensten toch zou verlenen zonder condoom, is de zware schuld onzes inziens weerhouden.

8.1.4. Plichten werkgever

192. Het arbeidsrecht wil de werknemer zo goed mogelijk beschermen. In dit opzicht bestaat er een hele lijst van verplichtingen waar de werkgever aan moet voldoen.³⁰¹ Indien de werkgever overtredingen begaat tegen de arbeidswetgeving kan hij strafrechtelijk worden vervolgd op basis van de bepalingen van het sociaal strafwetboek.

8.1.4.1. Werknemer tewerkstellen

193. Alvorens de werknemer te werk te stellen zal de werkgever bepalen welke kandidaat-werknemer over de gewenste kwaliteiten beschikt om geselecteerd te worden. In beginsel is de aanwerving volledig vrij. Echter zullen steeds de beginselen van de discriminatiewetgeving³⁰² en de openbare orde en goede zeden in acht genomen te worden.

194. Het non-discriminatieprincipe is een belangrijke basiswaarde van het arbeidsrecht, wat impliceert dat het verbod van discriminatie niet beperkt wordt tot de werving-selectie³⁰³ van zijn toekomstige werknemers.³⁰⁴ Ook in andere fases van de arbeidsrelatie blijft dit een begrip van betekenis. Tijdens de aanwerving is het mogelijk dat er wordt gediscrimineerd op basis van leeftijd, gezondheidstoestand, geloof, nationaliteit, geslacht, seksuele geaardheid en persoonlijke eigenschappen.³⁰⁵ Elk direct onderscheid maakt discriminatie uit, tenzij het onderscheid objectief kan worden verklaard door een legitiem doel en de gebruikte middelen passend en noodzakelijk zijn.³⁰⁶

195. De toekomstige werkgever is steeds verplicht om de kandidaat-werknemers voldoende informatie te verschaffen over de openstaande vacature, de kandidaten met respect en zonder discriminatie te behandelen evenals het beschermen van de persoonlijke informatie van de

²⁹⁹ Art. 18 Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁰⁰ Art. 18 Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁰¹ Art. 20 Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁰² Discriminatiewet, Genderwet, Racismewet.

³⁰³ CAO nr. 95 van 10 oktober 2008, betreffende de gelijke behandeling gedurende alle fasen van de arbeidsrelatie, BS 4 februari 2009.

³⁰⁴ A. RAHME, F. HENDRICKX, O. VANACHTER en A. VAN BEVER, *Discriminatie op basis van handicap en gezondheidstoestand in de arbeidsverhouding*, Antwerpen, Intersentia 2009, 1.

³⁰⁵ F. HENDRICKX en C. ENGELS, *Arbeidsrecht Deel 1*, Brugge, die Keure, 2015, 235-240.

³⁰⁶ F. HENDRICKX en C. ENGELS, *Arbeidsrecht Deel 1*, Brugge, die Keure, 2015, 231.

kandidaat-werknemers.³⁰⁷ Daarnaast zijn bepaalde sollicitanten voor bepaalde risicovolle betrekkingen verplicht een voorafgaand medisch onderzoek te doorlopen.

196. Volgens het Koninklijk Besluit van 28 mei 2003³⁰⁸ dient voorafgaand een onderzoek te worden georganiseerd door de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer voor bepaalde categorieën van kandidaat-werknemers.³⁰⁹ Hieronder vallen werknemers die tijdens hun functie te maken zullen krijgen met een verhoogd risico.³¹⁰ Tegen de beslissing van de arbeidsgeneesheer-preventieadviseur is geen beroep mogelijk. Artikel 42 van het KB Gezondheidstoezicht heeft voorzien in de uitbreiding van deze categorieën. In principe kan worden gesteld dat de prostitué(e)-werknemer kan ondergebracht worden in de categorie werknemers die een activiteit uitvoeren met een welbepaald risico. Zo zal kunnen worden getest of de sekswerkers medisch in staat zijn om dergelijk lichaamsbelastend werk te leveren evenals of de kandidaat-werknemers geen dragers zijn van seksueel overdraagbare infecties (SOI's)

197. De werkgever is gehouden de werknemer te werk te stellen op de wijze, tijd en plaats zoals de partijen zijn overeengekomen. Cassatie heeft duidelijk gemaakt dat de werkgever de arbeidsovereenkomst niet eenzijdig mag wijzigen.³¹¹ Dit impliceert een afwijking op artikel 1134 BW.

8.1.4.2. Loon betalen

198. Zoals hierboven vermeld is de werkgever steeds gehouden een loon te betalen als tegenprestatie voor de geleverde arbeid. Het loon is een constitutief bestanddeel van de arbeidsovereenkomst. Artikel 2 Loonbeschermingswet omschrijft het loon als het geld en de in geld waardeerbare voordelen waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van de werkgever. Ook fooien maken deel uit van het loon.³¹² Dit loonbegrip is dus ruimer dan het loon in het arbeidsovereenkomstenrecht. Ook het gewaarborgd loon bij arbeidsongeschiktheid, de opzegvergoeding, eindejaarspremie of dividenden kunnen loon inhouden.³¹³

199. Het loon wordt op verschillende niveaus beschermd. Voor de prostitué(e)-werknemer zijn een aantal regels van groot belang. Denk aan de wijze van uitbetaling van het loon³¹⁴ dat zowel van hand tot hand als in giraal geld kan gebeuren, het loon in natura³¹⁵ dat slechts één vijfde van het totale brutoloon mag omvatten en het betalingstijdstip³¹⁶ dat verschillend is

³⁰⁷ CAO nr. 38 van 6 december 1983, betreffende de werving en selectie van werknemers, BS 28 juli 1984.

³⁰⁸ KB 28 mei 2003 betreffende het gezondheidstoezicht op de werknemers, BS 16 juni 2003 (hierna KB Gezondheidstoezicht).

³⁰⁹ N. GILIS, *Het gezondheidstoezicht op de werkgevers*, Mechelen, Kluwer 2012, 53-56.

³¹⁰ Art. 26 KB Gezondheidstoezicht.

³¹¹ Cass. 20 december 1993, *Soc. Kron.* 1994, noot H. FUNCK en J. DEGRAUWE.

³¹² Arbh. Antwerpen 3 september 1987, *RW* 1987-88, 782.

³¹³ Cass. 24 mei 1972, *Arr. Cass.* 1971-72, 894; Cass. 18 januari 1974, *Arr. Cass.* 1974-75, 460; Cass. 20 april 1977, *RW* 1977-78, 1871; Cass. 11 september 1995, *RW* 1995-96, 877.

³¹⁴ Art. 5 § 1 Loonbeschermingswet.

³¹⁵ Art. 6 Loonbeschermingswet.

³¹⁶ Art. 9 Loonbeschermingswet.

voor arbeiders en bedienden waarbij de betaling bij arbeiders twee keer zal plaats vinden, in tegenstelling tot bedienden, één keer.

200. In ons land worden de minimumlonen bepaald door collectieve arbeidsovereenkomsten op sectoraal niveau.³¹⁷ De reële lonen liggen dikwijls veel hoger dan de sectorale minima.³¹⁸ Wanneer de wetgever ervoor kiest om de seksbranche te decriminaliseren, zal een nieuw paritair comité moeten worden opgericht dat zal voorzien in de minimumlonen voor sekswerkers. Vandaag kunnen bepaalde prostitué(e)s eventueel worden ondergebracht onder paritair comité 302 dat loon- en arbeidsvoorwaarden uitvaardigt voor de werknemers in de horecasector. Het vast loon wordt bepaald aan de hand van referentiefuncties, functiecategorieën en de anciënniteit van de werknemer.³¹⁹ Eventueel zal het een interessante beleidsoptie zijn om het toekomstig loon van de werknemer-prostitué(e) afhankelijk te maken van een percentage per afgehandelde klant.

8.1.4.3. Arbeidsduur

201. Volgens artikel 19 Arbeidswet³²⁰ mag de arbeidsduur van werknemers die voltijds te werk gesteld zijn, niet meer belopen dan 40 uur per week of 8 uur per dag. Deze arbeidsduur is de tijd dat de werknemer ten dienste staat van zijn werkgever. Dus niet enkel de tijd welke effectief wordt gewerkt.³²¹ Wanneer de sekswerker een tijdje moet wachten op klanten zal ook deze wachttijd als arbeidsduur worden beschouwd. Wanneer wordt gewerkt met een vijfdaagse week wordt het aantal uren per dag begrensd tot negen uur. De wettelijke arbeidsduur kan steeds worden verminderd bij KB of CAO.

202. Wanneer de prostitutiebranche wordt gedecriminaliseerd en sekswerk onder de bestaande arbeidsrechtelijke regels valt, zal ook in deze sector de maximale arbeidsduur gerespecteerd dienen te worden. Voor prostitué(e)s kan het interessant zijn om te werken met een flexibel uurrooster.³²² Een variabele arbeidsduur laat toe om een flexibel uurrooster in te voeren. De 45 uur per week of 9 uur per dag, mag echter niet worden overschreden. Wanneer men de wettelijke arbeidsgrenstijd te boven gaat, is er sprake van overwerk. In de seksbranche zal er grotendeels sprake zijn van overwerk als er meer klanten zijn dan normaal door bijvoorbeeld een evenement of wanneer een bepaalde klant meer en specifieke vereisten heeft waardoor het werk minder voorzienbaar is en buitengewoon wordt vermeerderd.

203. Overwerk wordt vergoed met een toeslag van 50% op het normale loon, deze toeslag loopt op tot 100% wanneer het overwerk op een zondag of een feestdag wordt gepresteerd.³²³ Bij deeltijdse arbeid heeft men pas recht op overloon vanaf het dertiende per maand

³¹⁷ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 85.

³¹⁸ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 545.

³¹⁹ CAO nr. 1 van 25 juni 1997 tot invoering van een functieclassificatie en tot de vaststelling van minimumlonen, BS 15 november 1997.

³²⁰ Arbeidswet 16 maart 1971, BS 30 maart 1971 (hierna Arbeidswet).

³²¹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 86.

³²² Art. 20bis Arbeidswet.

³²³ Art. 29 §1 Arbeidswet.

gepresteerde extra arbeidsuur.³²⁴ De werknemer kan, indien toegelaten bij CAO, er voor kiezen om zijn overloon te vervangen door bijkomende rustdagen. Uit het gevoerde veldonderzoek is gebleken dat anno 2017 de prostitué(e)s veel meer uren werken dan wettelijk is toegelaten. In feite kunnen de exploitanten strafrechtelijk worden vervolgd voor de overtredingen begaan tegen de arbeidswetgeving. We zien echter dat de sekswerkers vaak illegaal diensten leveren waardoor het moeilijk is om dergelijke problemen aan te kaarten. Wanneer prostitutie wordt gedecriminaliseerd wordt de weg opgezet om dergelijke toestanden aan te pakken. Ook kan er meer aandacht worden besteed aan de maximale arbeidsduur en zal er een systeem moeten worden ontwikkeld om het aantal effectief gepresteerde uren te detecteren.

204. Artikel 2 wet 5 maart 2002³²⁵ omschrijft deeltijdse werknemers als een werknemer wiens normale arbeidsduur, berekend op weekbasis of als gemiddelde over een werkperiode van maximaal een jaar, minder is dan die van een voltijdse werknemer in een vergelijkbare situatie. Deeltijdse arbeid mag niet worden verward met andere flexibele overeenkomsten zoals het oproepcontract of occasionele, seizoensarbeid, tijdelijke tewerkstelling. De bescherming van de deeltijdse werknemer is dermate hoog om uitbuiting tegen te gaan. De arbeidsovereenkomst moet om deze reden steeds schriftelijk zijn geformuleerd en daarnaast de werkroosters en arbeidsregeling bevatten.³²⁶ De wekelijkse arbeidsduur mag nooit lager liggen dan een derde van de wekelijkse arbeidsduur van een voltijdse werknemer, behorend tot dezelfde categorie. De minimumduur van een werkperiode kan nooit korter zijn dan drie uur.³²⁷ Deze duur kan echter wel worden gewijzigd door de Koning of een CAO.³²⁸

8.1.4.5. Feestdagen, betaalde vakantie en zondagsrust

205. In de feestdagenwet³²⁹ staat als algemeen beginsel geschreven dat iedere werknemer recht heeft op tien feestdagen per jaar waarin hij niet mag worden tewerkgesteld. Wanneer deze feestdag zou samenvallen met een zondag of een dag waarop de werknemer reeds was vrijgesteld om arbeid te presteren, wordt de feestdag later ingehaald door een gewone werkdag.³³⁰ Onder bepaalde voorwaarden kan de werknemer op een feestdag arbeid verrichten. In onderhavige situatie heeft de werknemer het recht op een inhaalrustdag.³³¹ Tijdens deze feestdag of vervangingsdag heeft het personeelslid recht op de uitbetaling van zijn loon.³³² Na decriminalisatie heeft de sekswerker eveneens recht op tien wettelijke feestdagen per jaar.

³²⁴ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 88.

³²⁵ Wet 5 maart 2002 betreffende het beginsel van non-discriminatie ten gunst van deeltijdwerkers, BS 13 maart 2002.

³²⁶ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 75.

³²⁷ Art. 21 Arbeidswet.

³²⁸ KB 18 juni 1990, BS 30 juni 1990.

³²⁹ Wet 4 januari 1974 betreffende de feestdagen, BS 31 januari 1974.

³³⁰ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 115.

³³¹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 115.

³³² S. BALTAZAR, *Vacances annuelles et jours fériés*, Waterloo, Kluwer, 2010, 175-176.

206. Tijdens de jaarlijkse vakantie van de onderneming of de tewerkgestelde, wordt de arbeidsovereenkomst tijdelijk geschorst.³³³ De regelgeving hieromtrent wordt voor arbeiders beheerd door de sociale zekerheid en voor bedienden door de arbeidsovereenkomst.³³⁴ Hieruit volgt dat voor arbeiders het vakantiegeld wordt gefinancierd door werkgeversbijdragen aan de sociale zekerheid en uitbetaald door een vakantiefonds waarbij de werkgever is aangesloten of de Rijksdienst voor Jaarlijkse Vakantie. Het vakantiegeld voor bedienden, zal rechtstreeks door de werkgever worden uitbetaald. Het aantal vakantiedagen waarop een werknemer recht heeft hangt af van het aantal gepresteerde dagen in het vorige kalenderjaar.³³⁵ Een volledige vakantie bedraagt 24 dagen in de zesdagenweek en 20 dagen in de vijfdagenweek.³³⁶ Op de regel dat het aantal vakantiedagen afhangt van het aantal effectief gepresteerde dagen het afgelopen werkjaar bestaan twee uitzonderingen.³³⁷ Met name voor jeugdige tewerkgestelden die op 31 december van het jaar voor ze beginnen te werken de leeftijd van 25 jaar nog niet hebben bereikt, wanneer zij na de beëindiging van hun opleiding minimum één maand hebben gewerkt. Zij hebben recht op de gewone vakantiedagen en aanvullende vakantiedagen. Daarnaast werd een gelijkaardige regeling ingevoerd voor de werknemers die op 31 december van het vorige kalenderjaar de leeftijd van 50 jaar hebben bereikt en na een periode van inactiviteit het werk hernemen waardoor ze in wezen geen recht zouden hebben op jaarlijkse vakantie

207. Na decriminalisering zal moeten worden duidelijk gemaakt of de prostitué(e)-werknemer als arbeider of bediende tewerk wordt gesteld. Het is niet eenvoudig om dit onderscheid te maken, doch zal dit een belangrijke impact hebben op zowel arbeidsrechtelijk als sociaal zekerheidsrechtelijk vlak. Ook voor de uitbetaling van het jaarlijks vakantiegeld is dit onderscheid van groot belang. Doch lijkt het waarschijnlijk dat dit onderscheid op lange termijn niet meer te verantwoorden is en zal worden weggewerkt.

208. Tot slot dient te worden onderstreept dat het in België in principe wettelijk verboden is om zondags mensen te werk te stellen.³³⁸ Op deze regeling bestaan echter een aantal uitzonderingen waarop zondagsarbeid wel wordt toegelaten. Artikel 66 Arbeidswet bepaalt dat onder andere dranksluiterijen en ondernemingen van vermakelijkheden op zondag mogen openblijven. Zoals voorafgaand reeds vastgesteld kan het principe van bar- en raamprostitutie gelijk worden gesteld aan dranksluiterijen waardoor we kunnen concluderen dat deze regelgeving ook voor dergelijke etablissementen van toepassing kan zijn. Na decriminalisatie is het aan te raden om de zondagsarbeid ook toe te laten voor de andere sekstakken omwille van de aard van de te leveren diensten. Er van uitgaande dat een niet onbelangrijk deel van de bevolking gedurende de week werkt en niet veel tijd over heeft is het logisch dat de weekends de hoogdagen zijn voor deze branche.

³³³ Art. 28, 1° Arbeidsovereenkomstenwet.

³³⁴ Cass. 25 april 1988, RW 1988-89, 431, concl. Adv. Gen. H. Lenaerts.

³³⁵ Art. 2 wet 28 juni 1971 betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers gecoördineerd op 28 juni 1971 (hierna Jaarlijkse vakantiewet).

³³⁶ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 106.

³³⁷ Art. 5 Jaarlijkse vakantiewet.

³³⁸ Art. 19 Arbeidswet.

8.1.5. Nachtwerk

209. Artikel 35 Arbeidswet vertrekt vanuit het algemeen principe van het verbod op nachtarbeid. Een werkgever mag geen werknemers tewerkstellen tussen 20 uur 's avonds en 6 uur 's morgens. Gezien de aard van het werk dat prostitué(e)s uitvoeren zullen zij vaak 's nachts arbeid verrichten. Dit nachtwerk zal voornamelijk terug te vinden zijn bij barprostitutie, raamprostitutie, tippelprostitutie maar even goed in de escortsector.

210. Op het verbod op nachtarbeid bestaan echter een aantal uitzonderingen die betrekking hebben op de bedrijfssector, bepaalde werkzaamheden of bepaalde werklieden.³³⁹ Deze uitzonderingen kunnen worden teruggevonden in de wet zelf of in een KB.³⁴⁰ In artikel 36 Arbeidswet wordt reeds een uitzondering gemaakt voor dranksluiterijen en ondernemingen van gemakkelijkheden. Hieronder zullen na decriminalisatie de verschillende takken van de seksbranche ressorteren. Voor zwangere vrouwen en pas bevallen vrouwen gelden er specifieke regels die gerespecteerd dienen te worden.³⁴¹

211. Een werkgever die ressorteert onder de uitzondering van het algemeen principe dat uitgaat van het verbod op nachtwerk kan hierna een procedure opstarten tot de invoering van "een arbeidsregeling met nachtprestaties". De procedure tot invoering van deze regeling behelst de overlegfase en de eigenlijke invoerfase.

212. De werknemers hebben in elk tijdvak van vierentwintig uur tussen de beëindiging en de hervatting van de arbeid recht op ten minste elf opeenvolgende uren rust.³⁴² Ook zal tijdens de uitvoering van de diensten een verplichte pauze dienen te worden gerespecteerd na zes uur ten dienste te staan van zijn werkgever.³⁴³ In ziekenhuizen en bepaalde fabrieken wordt er vaak beroep gedaan op ploegenarbeid³⁴⁴ om het nachtwerk af te wisselen tussen de werknemers. Het voordeel hiervan is dat prostitué(e)s de ene week de vroege zouden werken, de andere week de late waardoor het makkelijker is om dit beroep vol te houden. 's Nachts zijn er immers meer mogelijke klanten dan overdag. Op deze manier worden zware weken afgewisseld met lichtere terwijl er altijd een zekere permanentie bestaat.

213. Een volledig nachtwerkrooster moet evenveel uren bevatten dan een normaal dagwerkrooster in dezelfde onderneming.³⁴⁵ Daarnaast werd gespecificeerd dat de arbeidsduur niet meer mag bedragen dan 50 werkuren per week of 56 uur wanneer de arbeidsprestaties verspreid zijn over 7 dagen per week.³⁴⁶ Op zich is het normaal dat de werkuren 's nachts overeenkomen met overdag. Zeker wanneer met een shiftensysteem wordt gewerkt is het aan

³³⁹ Art. 36 Arbeidswet.

³⁴⁰ Art. 37 Arbeidswet.

³⁴¹ Art. 43 Arbeidswet.

³⁴² Art. 38ter Arbeidswet.

³⁴³ Art. 38quater Arbeidswet.

³⁴⁴ CAO nr. 46 van 23 maart 1990 betreffende de begeleidingsmaatregelen voor ploegenarbeid met nachtprestaties alsook voor andere vormen van arbeid met nachtprestaties, BS 13 juni 1990 (hierna CAO nr. 46).

³⁴⁵ Art. 2bis CAO nr. 46.

³⁴⁶ Art. 17 CAO nr. 46.

te raden de uren overeen te laten komen. Op deze manier wordt er geen ongelijkheid gecreëerd tussen de verschillende soorten werknemers.

8.1.6. Einde van de arbeidsovereenkomst

214. De arbeidsovereenkomst kan zowel op civielrechtelijke³⁴⁷ als op arbeidsrechtelijke wijze worden beëindigd. Onder de arbeidsrechtelijke wijze kan worden bedoeld het einde van de overeenkomst door het verstrijken van de termijn, door opzegging, overlijden van één van de partijen tot het ontslag.³⁴⁸ Het ontslag staat voor de duidelijke, ondubbelzinnig geuite wil van één van de partijen om de arbeidsovereenkomst te beëindigen. Het is dus een eenzijdige rechtshandeling, waarbij het ontslag enkel gevolgen kan hebben als de partij tot wie het gericht is, er van weet.³⁴⁹

215. Het ontslag is een vormvrije, onherroepelijke en onvoorwaardelijke rechtshandeling die onmiddellijk uitwerking heeft, met uitzondering in het geval van wettige opzegging.³⁵⁰ De partij die het ontslag geeft, is steeds gehouden een motivering te geven.³⁵¹ Dezelfde regels zijn van toepassing als voor een overeenkomst wat betreft toestemming, bekwaamheid en oorzaak. Indien het ontslag een onregelmatig voorwerp heeft is de sanctie de betaling van een ontslagvergoeding.³⁵²

216. In België kan men genieten van een ontslagmacht. Dit impliceert dat elke partij de mogelijkheid heeft om de arbeidsovereenkomst onmiddellijk te beëindigen door ontslag.³⁵³ Het ontslag kan zowel onrechtmatig als rechtmatig zijn. De belangrijkste vormen van rechtmatig ontslag zijn de opzegging en het ontslag om dringende reden³⁵⁴. In de gevallen van ontslag met betaling van een opzegvergoeding en de eenzijdige wijziging van een essentieel bestanddeel van de arbeidsovereenkomst spreekt men van onrechtmatig ontslag. De ontslagmogelijkheden zijn zeer omvangrijk.³⁵⁵

217. Daarnaast is het interessant om te vermelden dat de wetgever via een aantal schorsingsgronden de werknemers een zekerheid heeft proberen bieden in tijden van lange afwezigheid. Zodat de werknemer er zeker van kan zijn dat hij na de lange afwezigheidsperiode kan terugkeren naar zijn normale werkplek. Om deze reden heeft de wetgever in een aantal gevallen de schorsingsgrond laten doorwerken in een bijzondere ontslagbescherming.

³⁴⁷ Art. 32 Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁴⁸ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, xvii.

³⁴⁹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 178.

³⁵⁰ Cass. 11 mei 1981, Arr. Cass. 1980-1981, 1038; Cass. 12 september 1988, Soc. Kron. 1989, 14.

³⁵¹ CAO nr. 109 van 12 februari 2014 betreffende motivering van het ontslag, BS 20 maart 2014.

³⁵² P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 179.

³⁵³ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch arbeidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2014, 357.

³⁵⁴ Art. 35 e.v. Arbeidsovereenkomstenwet.

³⁵⁵ Zie hierover meer informatie in P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 410 p.; M. WESTRADE en S. GILSON, *Quelques propos sur la rupture du contrat de travail. Hommage à Pierre Blondiau*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2008, 529 p.

218. Een voorbeeld hiervan vinden we terug bij zwangerschap. De zwangere werknemster mag niet ontslagen worden, behalve om redenen die vreemd zijn aan haar lichamelijk toestand als gevolg van zwangerschap of bevalling.³⁵⁶ Het ontslagverbod neemt een aanvang vanaf het ogenblik dat de werkgever op de hoogte is van de zwangerschap. Hieraan komt een einde één maand na het einde van het zwangerschapsverlof en bevallingsverlof. Deze ontslagbescherming geldt ook voor het recht op borstvoedingspauzes³⁵⁷, ontslagbescherming voor de werknemer die een aanvraag heeft ingediend tot het verkrijgen van betaald educatief verlof³⁵⁸, ontslagbescherming voor personen die zich kandidaat stellen voor de politieke verkiezingen³⁵⁹,...

219. Na decriminalisering zal de prostitué(e)-werknemer of zijn exploitant op elk ogenblik de samenwerking kunnen verbreken. Het ontslagrecht is uitvoerig geregeld. De gewone regels kunnen ook op sekswerkers gewoon worden toegepast. Bovendien zal men de prostitué(e)-werknemer moeten wijzen op de ontslagbescherming waar zij als werknemer recht op heeft. Niet iedereen is immers even vertrouwd met deze regelgeving. Het zou een taak kunnen zijn van de hulporganisaties om de prostitué(e)s alvorens een arbeidsovereenkomst aan te gaan in te lichten over al hun rechten en verplichtingen.

³⁵⁶ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 147.

³⁵⁷ KB nr. 80 van 27 november 2001 tot invoering van een recht op borstvoedingspauzes, algemeen bindend verklaard bij KB 21 januari 2002, BS 12 februari 2002.

³⁵⁸ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 155.

³⁵⁹ P. HUMBLET en M. RIGAUX, *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 170.

8.2. Sociale zekerheid

220. De Belgische sociale zekerheid, gebaseerd op het Bismarckiaans model, is geïnspireerd op de idee om het arbeidsinkomen van de arbeidende bevolking te beschermen tegen bepaalde sociale risico's. Het zekerheidsprincipe zou gedragen worden door sociale klassen die onder het beheer stonden van paritaire comités. Dit model vertrekt vanuit een curatief systeem dat pas risico's zal vergoeden, wanneer deze zich hebben voorgedaan.³⁶⁰

221. In tegenstelling tot het arbeidsrecht, houdt de sociale zekerheid geen rekening met het legale of illegale karakter van het beroep. Wanneer er sprake is van een beroep naar de regels van de sociale zekerheid, zal de arbeidskracht onder de bescherming vallen van de sociale zekerheid.³⁶¹ In principe zal ook sekswerk hieronder vallen. Het probleem dat kan worden gevonden zit hem echter in het feit dat de sociale zekerheid vertrekt vanuit de bestaande arbeidsrechtelijke kwalificaties. Zolang de seksbranche niet wordt gedecriminaliseerd is het zodoende praktisch niet haalbaar om de prostitué(e) legaal onder een bestaande arbeidsrechtelijke kwalificatie te plaatsen.

8.3. Sociale zekerheid voor werknemers

222. Wanneer de wetgever kiest voor decriminalisering zullen de prostitué(e)-werknemers kunnen profiteren van alle voordelen dat het sociaalzekerheidsstatuut van de werknemers te bieden heeft. Vanaf dan zullen ze immers dezelfde rechten en plichten hebben dan andere werknemers. Werknemers genieten, in tegendeel tot zelfstandigen, van een zeer uitgebreide bescherming. De sociale zekerheid springt in op verschillende vlakken. Werknemers kunnen terugvallen op de sociale zekerheid voor de regeling van arbeidsongevallen, ziekte- en invaliditeit, werkloosheid, pensioenen en gezinsbijslagen.

8.3.1. Financiering

223. Om deze bescherming te kunnen financieren zullen er contributieve bijdragen betaald dienen te worden op het onbegrensd brutoloon. De bijdrageberekening is uniform en proportioneel daar zij een constant percentage uitmaakt van het loon, ongeacht de hoogte.³⁶² De werknemersbijdrage (13,07%) wordt ingehouden van het loon en meteen doorgestort naar de RSZ. Deze bijdrage wordt effectief tot het loon van de werknemer gerekend. De werkgeversbijdrage (24,87%) daarentegen wordt niet als loon beschouwd.³⁶³ Daarnaast zijn er vele andere algemene en bijzondere bijdragen verschuldigd. Ook wordt hier geen rekening gehouden met de bijdragen voor de sector van de jaarlijkse vakantie (16,27%) en het betaald educatief verlof, die men niet beschouwt als bijdragen voor de eigenlijke sociale zekerheid.³⁶⁴ Alle bijdragen worden na inhouding meteen overgemaakt aan de RSZ.

³⁶⁰ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 56-58.

³⁶¹ W. VAN EECKHOUTTE, "Seks als beroep: voor werknemers en zelfstandigen. Arbeids- en socialezekerheidsrechtelijke implicaties van de Gentse lokale aanpak van sekswerk", *Orde van de dag* 2013, 46.

³⁶² E. LEENKNECHT, "Boek I, Deel I : Socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 109.

³⁶³ P. DENIS, *Droit de la sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 1986, 80.

³⁶⁴ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 252.

224. De berekeningsbasis waarvan deze bijdragen vertrekken, is het loon van de werknemer, zoals voorzien in de loonbeschermingswet.³⁶⁵ Voor de definitie van werknemer zal de arbeidsrechtelijke invulling gevolgd worden. Wanneer er werd aangetoond dat de persoon in kwestie arbeid verricht tegen loon onder het gezag van een werkgever, wordt het statuut als werknemer aanvaard. Hierna dient de werkgever een verplicht personeelsregister bij te houden en aangifte te doen bij de RSZ van de door zijn werknemers verrichte prestaties evenals het uitbetaalde loon.

225. De bijdragen worden berekend op grond van het loon van de werknemer.³⁶⁶ Voor de definitie van het loonbegrip wordt verwezen naar de Loonbeschermingswet. Hierbij moet worden onderstreept dat het loonbegrip in het arbeidsrecht los gezien moet worden van het loonbegrip in het sociale zekerheidsrecht. Waarbij de Loonbeschermingswet in het socialezekerheidsrecht erop gericht is om werknemers te beschermen tegen mogelijke misbruiken bij uitbetaling van hun loon.³⁶⁷

226. Onder loon wordt verstaan: het loon in geld waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft³⁶⁸ evenals de fooien³⁶⁹ en de in geld waardeerbare voordelen³⁷⁰. In feite moet de werknemer zelf het initiatief nemen om de bijdrage op zijn fooi, die hij ontvangen heeft van de klant, af te staan aan zijn exploitant.³⁷¹ Uiteraard is dit in zowel de seksbranche als andere sectoren dode letter. Wanneer de fooien door tussenkomst van de werkgever worden uitbetaald, zal de inhouding op het loon gedaan worden door de werkgever.

227. Het loonbegrip kan bij KB zowel verruimd als beperkt worden. De verruiming van het loonbegrip betreft voornamelijk het wettelijk vakantiegeld met daarnaast ook het aanvullend vakantiegeld en het vertrekvakantiegeld.³⁷² In artikel 19 § 2 RSZ-besluit heeft de Koning er voor gekozen om een aantal elementen niet onder het bijdrageplichtig loon te rekenen. Een aantal interessante vrijstellingen voor sekswerkers zijn de vergoeding voor verplaatsingskosten waarbij bijvoorbeeld het escortbureau zal instaan voor verplaatsing die de escort moet maken. Arbeidsgereedschap of (seksueel getinte) werkkledij. Wanneer de wetgever kiest voor decriminalisering zullen bijvoorbeeld seksspeeltjes, sensuele films evenals glijmiddel en voorbehoedsmiddelen onder dit artikel kunnen vallen. Ook kunnen de

³⁶⁵ Tenzij de Koning dit loonbegrip heeft verruimd of beperkt. Zie hierover art. 14 §2 RSZ-wet en art. 23, lid 2 algemene beginselenwet sociale zekerheid.

³⁶⁶ Art. 14 wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zetel der arbeiders, BS 25 juli 1969 (hierna RSZ-wet).

³⁶⁷ R. BOES, "Sociaalrechtelijke beschouwingen met betrekking tot de vergoeding van reiskosten, de gratis of goedkope maaltijden en maaltijdcheques, RW 1985-86, 34, 2316.

³⁶⁸ Art. 2, 1° Loonbeschermingswet.

³⁶⁹ Art. 2, 2° Loonbeschermingswet.

³⁷⁰ Art. 2, 3° Loonbeschermingswet.

³⁷¹ E. LEENKNECHT, "Boek I, Deel I : Socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 144.

³⁷² J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 223.

bestaande fietsvergoeding en de vergoeding voor kost en inwoon interessant zijn voor prostitué(e)s.

228. Daarnaast heeft de werkgever die voor het eerst prostitué(e)s in dienst neemt de verplichting om zich in te schrijven bij de RSZ.³⁷³ Na deze inschrijving moet de tewerkstelling onmiddellijk worden aangegeven via het Dimona-systeem.³⁷⁴ Deze aangifte heeft tot doel de administratieve verplichtingen te vereenvoudigen voor werkgevers door de sociale zekerheid te beheren op elektronisch vlak.³⁷⁵ Na registratie zal de exploitant-werkgever een uniek Dimona-nummer verkrijgen.³⁷⁶ Het voordeel is dat dit systeem makkelijk is in gebruik waarbij de aangiftes online kunnen plaatsvinden. Aan de hand van de doorgestuurde gegevens en na verspreiding via de Kruispuntbank sociale zekerheid zal de RSZ een personeelsbestand maken dat als werkinstrument gebruikt kan worden door de arbeidsinspectie, politie,... om controles door te voeren.³⁷⁷

229. Ook het DMFA-systeem waarbij het loon en de arbeidstijd worden doorgegeven als het ASR-systeem dat zich ontfenmt over de aangiftes van sociale risico's zijn niet onbelangrijk. Om dezelfde redenen als hierboven reeds vermeld zijn beide systemen een belangrijke aanwinst voor de sociale zekerheid.

8.3.2. Professionele risico's

230. Onder professionele risico's verstaan we risico's die verbonden zijn aan het uitoefenen van zijn beroep m.n. arbeidsongevallen en beroepsziekten. Deze tak van de sociale zekerheid verschijnt als een buitenbeentje. De financiering wordt voornamelijk geregeld door private verzekeraars en niet door de RSZ.

8.3.2.1. Arbeidsongevallen

231. Tot aan de 19^e eeuw was de oorsprong van de vergoeding van arbeidsongevallen te vinden in de foutaansprakelijkheid. Hierbij was de werkgever slechts een vergoeding verschuldigd was op basis van artikel 1382 BW of 1384, lid 3 BW.³⁷⁸ De zware bewijslast en de kostelijke procedure met onzeker resultaat resulteerden in de wet van 24 december 1903. Deze wet voerde een regime in van risicoaansprakelijkheid. Na een volledige ommezwaai in de rechtspraak werd de noodzaak gevoeld om de verouderde wet te herschrijven.³⁷⁹ De wet van 10 april 1971 heeft hierna een belangrijke stap gezet met de verplichte verzekering voor

³⁷³ E. LEENKNECHT, "Boek I, Deel I : Socialezekerheidsbijdragen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 135.

³⁷⁴ Verplichte aangifte voor alle werknemers in zowel die private als de publieke sector. Zie hierover KB 5 november 2002, BS 20 november 2002; Wet 24 januari 2003, BS 5 februari 2003.

³⁷⁵ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 255.

³⁷⁶ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 256.

³⁷⁷ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 213.

³⁷⁸ V. VERVLIET, *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 1-76.

³⁷⁹ P. DEMBOUR, *Les accidents du travail et la Cour de Cassation*, Brussel, Bruylant, 1968, 230.

werkgevers. De debiteur is sindsdien niet langer de werkgever, maar wel zijn private verzekeraar.³⁸⁰

232. Hoewel deze wetgeving aanvankelijk niet tot de RSZ-wet behoort, zal men toch verwijzen naar het toepassingsgebied van deze wet. Hierbij mag niet vergeten worden dat alle uitbreidingen en uitsluitingen³⁸¹ die in de RSZ-wet vervat worden ook gevolgen hebben op het toepassingsgebied van de arbeidsongevallenwet³⁸². Kort samengevat zal de arbeidsongevallenwet dus van toepassing zijn op werknemers die onder het toepassingsgebied van de RSZ-wet vallen. Ook de prostitué(e)-werknemer zou na decriminalisering aanspraak kunnen maken op een vergoeding gebaseerd op de arbeidsongevallenwet. De exploitant-werkgever zal immers verplicht worden zich bij deze verzekering aan te sluiten. Deze verplichte verzekering heeft als doel de werknemer te beschermen tegen mogelijke arbeidsongevallen en risico's, een ongeval is snel gebeurd. Het voordeel voor de exploitant-werkgever is dat hij een door zich in te schrijven bij een verzekeraar een zekere immuniteit geniet.³⁸³ Hij kan niet meer burgerrechtelijk worden aangesproken door de prostitué(e)-werknemer.³⁸⁴

233. Het arbeidsongeval, voorgesteld door DUCHATELET als “een plotselinge gebeurtenis die een lichamelijk letsel veroorzaakt en voorvalt tijdens en door de arbeidsovereenkomst”³⁸⁵, werd gevolgd in de voorbereidende werken van arbeidsongevallenwet. De term “ongeval” wordt niet wettelijk gedefinieerd. Niettemin kan uit de artikelen 7 en 9 arbeidsongevallenwet onrechtstreeks een definitie worden afgeleid. Het ongeval moet worden bekeken als een plotselinge gebeurtenis die een letsel tot gevolg heeft. De wet voert, om de bewijslast te verlichten, een weerlegbaar vermoeden in na de vervulling van alle elementen.

234. Het element “letsel” is eenvoudig te bewijzen. De rechtspraak is hier zeer mild. Vanaf medische verzorging werd verstrekt³⁸⁶ zal de rechtspraak aannemen dat het gaat om een letsel, zonder dat de werknemer arbeidsongeschikt hoeft te zijn. Zelfs duizeligheid, koorts, stijfheid, schade aan medische hulpmiddelen bv. bril,... kunnen als letsel aanvaard worden.³⁸⁷

235. De plotselinge gebeurtenis is minder evident. De rechtspraak laat hier wel ruimte voor interpretatie.³⁸⁸ Wanneer een gebeurtenis duidelijk in tijd en ruimte lokaliseerbaar is, die een

³⁸⁰ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 257.

³⁸¹ Art. 3 Arbeidsongevallenwet gaat de meeste categorieën opvangen die krachtens het RSZ-besluit uitgesloten worden van de RSZ-regeling opdat deze toch onder het toepassingsgebied van de arbeidsongevallenwet blijven ressorteren.

³⁸² Wet van 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, BS 24 april 1971 (hierna Arbeidsongevallenwet).

³⁸³ Art. 46-48 Arbeidsongevallenwet.

³⁸⁴ V. VERDEYEN, “Deel V. Arbeidsongevallen” in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 357.

³⁸⁵ L. DUCHATELET, “La notion d'accident du travail”, *RCJB* 1968, 293-310.

³⁸⁶ P. DENIS, *Droit de la sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 1986, 186.

³⁸⁷ X, *Les Nouvelles. Droit Social, IV, Accidents du Travail*, A 138- A 160.

³⁸⁸ J. RUSSE, “Événement soudain et cause extérieure en accident du travail, état de la jurisprudence”, *JTT* 1995, 117.

korte tijdspanne in beslag neemt gaat het over een korte tijd.³⁸⁹ Maar zelfs een aantal dagen later zal nog steeds aanvaard worden. Het belang van de plotselinge gebeurtenis is om het onderscheid te kunnen maken met een beroepsziekte.

236. Na het bewijs dat een letsel werd veroorzaakt moet de band met de arbeid aangetoond worden. Artikel 7 arbeidsongevallenwet spreekt van “het tijdens en door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst”. Deze vereiste betreft de uitvoering van de arbeidsovereenkomst. Er wordt dus geen beperking gesteld tot het verrichten van arbeid. De definitie verruimt het louter arbeidsmilieu naar het natuurlijk, technisch of menselijk arbeidsmilieu. Wanneer je als sekswerker ’s morgens aankomt op je werk, je bent net de deur aan het openmaken terwijl een onbekende je doodschiet. In principe zou je kunnen zeggen dat het een pure privé-aangelegenheid betreft, toch is er een band met het arbeidsmilieu.

237. Meer bepaald zal het bovenstaande voorbeeld aanvaard worden als een ongeval dat zich voordoet op weg naar het werk. Het is een ongeval dat zich voordoet op de normale weg tussen de verblijfplaats en de arbeidsplaats van de werknemer en zal als arbeidsongeval aanvaard worden.³⁹⁰ Het traject vangt aan vanaf de verblijfplaats³⁹¹ van de werknemer en de plaats van het werk anderszijds. Een ongeval dat plaats vindt op dit traject kan slechts een arbeidswegongeval zijn wanneer het plaatsvindt op het ‘normale traject’. Dit is niet noodzakelijk de kortste of de vlugste weg, hoeft ook niet steeds dezelfde weg te zijn.³⁹² Het kan zijn dat de sekswerker een omleiding moet maken wegens wegomlegging, met het oog op carpooling of het ophalen van kinderen op school. Toch zegt de arbeidsongevallenwet dat deze het traject niet abnormaal maken.³⁹³ Cassatie oordeelde dat de verplaatsing aansluitend moet zijn bij het begin of het einde van de arbeidstijd. Wanneer het traject veel vroeger of veel later heeft plaatsgevonden, is het niet meer normaal.³⁹⁴

Rechten na een arbeidsongeval

238. In eerste instantie zal na het ongeval een onderscheid moeten gemaakt worden tussen de prestaties bij letselschade die zowel geneeskundige verzorging als uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid uitmaken. Daarnaast bestaan de prestaties bij overlijden die de vergoeding voor begrafenis kosten en renten voor nabestaanden inhouden.³⁹⁵

239. Het slachtoffer-werknemer heeft recht op alle geneeskundige, heelkundig, farmaceutische verplegingskosten die het ongeval noodzakelijk maakt.³⁹⁶ Voor de geneeskundige verzorging kan het slachtoffer in principe vrij zijn behandelend arts kiezen.

³⁸⁹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 262.

³⁹⁰ Art. 8 §1, lid 2 Arbeidsongevallenwet.

³⁹¹ Kan naast de hoofdverblijfplaats ook het tweede verblijf zijn. Art. 8 §1 Arbeidsongevallenwet.

³⁹² J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 273.

³⁹³ Art. 8 §2 Arbeidsongevallenwet.

³⁹⁴ Cass. 25 april 1994, RW 1994-95, 914; Cass. 8 september 1997, RW 1997-98, 949.

³⁹⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 281.

³⁹⁶ Art. 28 Arbeidsongevallenwet.

Belangrijk te onderstrepen is dat je als slachtoffer van een arbeidsongeval geen betaling van het remgeld verschuldigd bent.³⁹⁷ Hierop bestaat als uitzondering dat wanneer de werkgever of de arbeidsongevallenverzekeraar zelf beschikt over een eigen medische dienst, men verplicht is om hiervan gebruikt te maken.³⁹⁸

240. Nadat het bewijs werd geleverd dat er effectief een arbeidsongeval heeft plaatsgevonden, en het slachtoffer-werknemer arbeidsongeschikt werd verklaard, zal onderzocht worden wat de hoogte zal zijn van het gewaarborgd loon. Dit hangt af van de tijdelijke en blijvende ongeschiktheid. De tijdelijke arbeidsongeschiktheid houdt in dat een werknemer voor een bepaalde termijn volledig of gedeeltelijk arbeidsongeschikt zal zijn.³⁹⁹

241. Bij volledige tijdelijke arbeidsongeschiktheid heeft het slachtoffer-werknemer recht op het normale loon van de dag van het ongeval. Vanaf de dag volgend op het ongeval heeft de werknemer recht op 90% van zijn normale gemiddeld dagloon (basisloon x 90/ 365).⁴⁰⁰ Bij gedeeltelijke tijdelijke tewerkstelling wordt dezelfde regel toegepast. Echter kan aan deze slachtoffers een wedertewerkstelling worden aangeboden, na een voorstel door de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer.⁴⁰¹ Wanneer het slachtoffer ingaat op dit voorstel zal zijn vergoeding gelijk zijn aan het verschil tussen zijn loon voor het ongeval en het loon bij zijn nieuwe tewerkstelling. Weigert hij het voorstel, dan zal het slachtoffer-werknemer een vergoeding ontvangen overeenkomstig zijn graad van arbeidsongeschiktheid rekening beoordeeld naar zijn arbeidsvermogen in zijn normale of aangeboden functie. De toestand van tijdelijke arbeidsongeschiktheid kan een einde nemen door ofwel genezing ofwel consolidatie naar blijvende arbeidsongeschiktheid.⁴⁰²

242. Van blijvende arbeidsongeschiktheid is er sprake wanneer er geen hoop meer is op beterschap van de toestand.⁴⁰³ Ook hier kan een onderscheid worden gemaakt tussen volledige en tijdelijke arbeidsongeschiktheid. Deze arbeidsongeschiktheid is volledig wanneer u niet meer in staat wordt geacht om een regelmatige inkomen te verrichten. Wanneer deze gedeeltelijk is zal u ondanks uw letsels nog over een zeker concurrentievermogen op de arbeidsmarkt beschikken.⁴⁰⁴ De adviserende geneesheer van de private arbeidsongevallenverzekeraar zal hierna de graad van de blijvende arbeidsongeschiktheid vaststellen rekening houdend met de letsels, beroepskwalificaties, mogelijkheden tot

³⁹⁷ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 283.

³⁹⁸ Art. 29 Arbeidsongevallenwet.

³⁹⁹ V. VERDEYEN, "Deel V. Arbeidsongevallen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 375.

⁴⁰⁰ Art. 22 Arbeidsongevallenwet.

⁴⁰¹ KB 19 oktober 1993, BS 27 april 1994.

⁴⁰² J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 287.

⁴⁰³ Art. 24 Arbeidsongevallenwet.

⁴⁰⁴ V. VERDEYEN, "Deel V. Arbeidsongevallen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 379.

herscholing,... De ongeschiktheid kan echter steeds worden herzien bij verergering of verbetering van de gezondheidstoestand van het slachtoffer.⁴⁰⁵

243. Wanneer het arbeidsongeval het overlijden van het slachtoffer veroorzaakt heeft, is de private verzekeraar gehouden om de begrafenis kosten te vergoeden, en daarnaast de overbrenging van het lijk naar de begraafplaats te verzorgen^{406 407}. Hier bovenop zullen een aantal renten uitbetaald dienen te worden aan de nabestaanden. Deze renten worden uitgedrukt in een percentage van het basisloon.⁴⁰⁸

244. De exploitant-werkgever is verplicht om een arbeidsongevallenverzekering af te sluiten bij een private verzekeraar. Wanneer de werkgever heeft nagelaten deze verplichting te voldoen, zal hij ambtshalve aangesloten zijn bij het Fedris.⁴⁰⁹ Fedris zal bijgevolg ook als opvangnet dienen wanneer de verzekeraar zijn verplichtingen niet zou nakomen of wanneer de werkgever geen verzekering heeft afgesloten.⁴¹⁰

8.3.2.2. Beroepsziekten

8.3.2.2.1. Beroepsziekteverzekering

245. De beroepsziekteverzekering is historisch gebaseerd op de arbeidsongevallenregeling, en is hier in belangrijke mate ook op afgestemd. Net zoals bij de arbeidsongevallen dient er voor de vergoeding geen fout van de werkgever te worden bewezen en is de vergoeding forfaitair. De grote verschilpunten kunnen worden gevonden in de oorzaken, de aard van de schade en de wijze waarop zij verwezenlijkt wordt.⁴¹¹ De verzekering tegen beroepsziekten wordt behartigd door Fedris⁴¹².

246. Bij beroepsziekten dient er een langdurige blootstelling te zijn aan stoffen waarvan men aanneemt dat deze schade veroorzaken. Dit is een groot verschil met de arbeidsongevallen waar het gaat om een plotse, onvoorziene gebeurtenissen.⁴¹³ De aard van de schade is ook erg verschillend. Waar het bij arbeidsongevallen gaat om ongevallen die trauma's veroorzaken, is de schade bij beroepsziekten gekenmerkt door een "ziekte" veroorzaakt door het uitoefenen van een bepaalde beroepsbezigheid.⁴¹⁴ Het gevolg hiervan is terug te vinden in de Belgische wetgeving waarbij de wetgever heeft bepaald dat men

⁴⁰⁵ V. VERDEYEN, "Deel V. Arbeidsongevallen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 382.

⁴⁰⁶ Art. 10-11 Arbeidsongevallenwet.

⁴⁰⁷ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 353.

⁴⁰⁸ P. DENIS en P. GOSSERIES, "La rente aux ayants droit de la victime d'un accident du travail", *JTT* 1971, 230.

⁴⁰⁹ Art. 50 Arbeidsongevallenwet.

⁴¹⁰ Art. 58 Arbeidsongevallenwet.

⁴¹¹ A. DEROUX en J. VIAENE, "Essai de phénoménologie en matière d'assurances maladies professionnelles", *RDS* 1962, 193-206 en 289-300.

⁴¹² Fedris is federaal agentschap voor beroepsrisico's dat op 1 januari van dit jaar het licht zag.

⁴¹³ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 315.

⁴¹⁴ V. VERDEYEN, "Deel VI: Beroepsziekten" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 433.

minstens 15 dagen werkonbekwaam dient te zijn alvorens men recht heeft op een vergoeding voor een beroepsziekte. Tot slot zien we dat bij arbeidsongevallen de schade onmiddellijk waarneembaar is, terwijl deze bij een beroepsziekte tot enkele jaren na uitoefening van het beroep kan worden vastgesteld.⁴¹⁵

247. De beroepsziekteverzekering is van toepassing op de werknemers die vallen onder de RSZ-regeling. Het KB van 9 december 1993 heeft hier gepreciseerd dat alle werknemers bedoeld worden die geheel of gedeeltelijk onder de sociale zekerheid vallen. Deze specificering maakt duidelijk dat ook werknemers die vallen onder de uitbreidings- of beperkingsregels hieronder ressorteren.

248. Het is niet altijd eenvoudig om aan te tonen of de opgelopen ziekte effectief een “beroepsziekte” kan worden genoemd. Om aan deze bewijsmoeilijkheden tegemoet te komen wordt in veel landen een lijstensysteem georganiseerd. Wanneer de ziekte effectief op de limitatieve lijst voorkomt, moet het slachtoffer enerzijds bewijzen dat hij drager is van de ziekte, opgenomen op de lijst. Anderzijds moet worden bewezen dat men blootgesteld geweest is aan dit beroepsrisico.⁴¹⁶ Wanneer deze elementen werden aangetoond, geldt een onweerlegbaar vermoeden van een beroepsziekte. Om dit lijstensysteem aan te vullen werd in de jaren '90 gekozen voor een open systeem.⁴¹⁷ Het Belgisch systeem is dus een gemengd systeem waarbij het mogelijk is vergoed te worden, ook voor ziekten die niet op de lijst voorkomen.

249. Op deze lijst komen verschillende ziektes voor zoals o.a. allergische aandoeningen veroorzaakt door natuurlijke latex na ten minste één maand blootstelling aan het beroepsrisico, Hepatitis A, asbestose, ... De latexallergie en hepatitis A zijn ook beroepsziekten die zich in het prostitutiemilieu kunnen voordoen. Andere seksueel overdraagbare infecties kunnen via het open systeem⁴¹⁸ als beroepsziekte worden aangetoond. Eventueel kan de wetgever opteren om na decriminalisering de lijst verder uit te breiden, maar dit lijkt ons niet noodzakelijk. Bij het open systeem is de bewijslast voor het slachtoffer wel zwaarder. Het slachtoffer zal moeten aantonen dat hij lijdt aan een beroepsziekte, en dat men door zijn beroepsbezigheden hieraan werd blootgesteld. Maar ook dat deze ziekte op determinerende en rechtstreekse wijze het gevolg is van de beroepsuitoefening.⁴¹⁹ Het is niet duidelijk in welke mate de beroepsuitoefening nog de overwegende oorzaak van de ziekte dient te zijn.⁴²⁰ De bewijslast is misschien moeilijker, maar wij zijn van mening dat deze geenszins onmogelijk is. Vandaar is het ook geen vereiste om het lijstensysteem uit te breiden.

⁴¹⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 315.

⁴¹⁶ Art. 30 Wet betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, BS 27 augustus 1970 (hierna Beroepsziektewet).

⁴¹⁷ Art. 30bis Beroepsziektewet.

⁴¹⁸ Art. 30bis Beroepsziektewet.

⁴¹⁹ M. VANDEWEERDT, “Het ‘open systeem’ in de beroepsziektenverzekering”, *BTSZ* 1994, 1045-1059.

⁴²⁰ L. VAN ROMPAEY, “Beroepsziekten: wetgeving en rechtspraak “ in D. SIMOENS en J. PUT (eds.), Brugge, Die Keure, 2001, 710-714.

250. Van bij aanvang werd veel belang gehecht aan preventie. Mogelijke acties die het Fedris kan voorstellen zijn de verwijdering uit het schadelijk milieu door de slachtoffers en bedreigde personen.⁴²¹ Mogelijkheid om preventieve acties te voeren zoals bv. bepaalde inentingen te geven, mogelijkheid tot het opzetten van pilootprojecten bv. project over preventie van lage rugpijn bij verplegend personeel. Tot slot kan Fedris adviezen geven over de blootstelling aan bepaalde beroepsziektorisico's op de werkplaats. Fedris kan dan m.b.v. de arbeidsgeneesheer-preventieadviseur de risico's bekijken gekoppeld aan medische onderzoeken.⁴²² De arbeidsgeneesheer-preventieadviseur kan bijzondere aandacht besteden aan SOI's maar ook aan andere risico's die het prostitutieberoep met zich meebrengen.

251. De regels tot schadeloosstelling zijn nagenoeg gelijk aan die van de arbeidsongevallen.⁴²³ De Beroepsziektewet verwijst zelf uitdrukkelijk naar de arbeidsongevallenwet. Toch bestaan er een aantal verschilpunten tussen beiden. Hierbij zullen wij enkel de meest voorkomende vergoedingen verder bespreken. Wat geneeskundige verzorging betreft blijven de slachtoffers van beroepsziekten ten laste van hun ziekenfonds. Voor de vergoeding van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid zal er slechts vergoeding mogelijk zijn wanneer de ziekte minimum 15 dagen aanhoudt, de vergoeding zal vanaf de 15^e dag echter vanaf het begin van de ziekte uitbetalen. Bij de blijvende arbeidsongeschiktheid is het mogelijk dat de ziekte in zijn begintoestand reeds als "blijvend" kan worden beschouwd. Een herziening is hier steeds mogelijk.⁴²⁴

8.3.2.2.2. Beroepsrisico's verbonden met prostitutie

252. We kunnen er niet omheen. Door de aard van hun beroep zijn sekswerkers veel vatbaarder om seksueel overdraagbare infecties (SOI's) op te lopen. Daarnaast lopen zij meer dan eender wie het risico tot abortus, gescheurde condooms en geweld.⁴²⁵ Ook drug- en alcoholproblemen gaan vaak hand in hand met sekswerk. De relatie tussen drugs, alcohol en prostitutie is tweevoudig.⁴²⁶ Aan de ene kant zijn het vaak drug- of alcoholverslaafden die in de prostitutie verzeild geraakt zijn om deze verslaving te bekostigen. Aan de andere kant geraken sekswerkers makkelijker aan de drugs of beginnen ze te drinken om te kunnen overleven binnen het milieu. In vele gevallen bestaat er echter geen connectie waardoor dit deels genuanceerd dient te worden. In deze sector is het heel belangrijk om in te zetten op preventie en om te erkennen dat de risico's die de seksbranche met zich meebrengt hoger

⁴²¹ V. VERDEYEN, "Deel VI: Beroepsziekten" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 423.

⁴²² V. VERDEYEN, "Deel VI: Beroepsziekten" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 426.

⁴²³ Voor een uitgebreide bespreking zie O. LANGLET, *La réparation des maladies professionnelles: de la procédure administrative à la procédure judiciaire*, Waterloo, Kluwer, 2011, 183 p.

⁴²⁴ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 323.

⁴²⁵ K. VAN NUNNEN, C. GRYSEELS en G. VAN HAL, "Sekswerkers in Vlaanderen: arbeidsomstandigheden, risico's en hulpverlening", *Orde van de dag* 2013, 30.

⁴²⁶ C. D'HAVÉ, C. VERWILGHEN en A. BALCAEN, "III. Prostitutie en volksgezondheid" in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 80.

liggen dan bij een gemiddeld beroep. Dit komt zowel de gezondheid van de prostitué(e) als de volksgezondheid ten goede.⁴²⁷

253. Om zich te laten controleren zal de prostitué(e) beroep doen op de gezondheidszorg. De klassieke gezondheidszorg voldoet echter niet altijd aan de noden van de sekswerkers.⁴²⁸ Uit het gevoerde veldonderzoek is gebleken dat de meeste sekswerkers niet willen dat de buitenwereld op de hoogte is van hun beroep. Het sociale stigma dat kleeft op “sekswerk” is tot op vandaag nog niet volledig verdwenen. Ook de klassieke gezondheidsinstellingen staan vaak negatief tegenover sekswerkers. Ten tweede is gebleken dat een substantieel deel van de prostitué(e)s tewerkgesteld in België afkomstig zijn uit landen als Roemenië, Bulgarije, Spanje... vaak hebben zij niet de nodige verblijfsvergunningen en zijn zij illegaal aan het werk. De Belgische sociale zekerheid vertrekt vanuit het basisidee dat zij werknemers en zelfstandigen vergoedt, die op legaal werken en belastingen betalen. Het is niet dat de seksbranche enkel buitenlanders tewerkstelt, integendeel. Het gevoerde veldonderzoek heeft uitgewezen dat er minstens even veel Belgen tewerkgesteld zijn in deze sector. Zij kiezen wel vaker voor privéprostitutie of escortprostitutie.

254. Daar de gewone gezondheidszorg er vaak niet in slaagt de sekswerkers te bereiken zien we dat er nood is aan externe hulporganisaties die deze lacune opvult. In België bestaan er tal van organisaties die zich inzetten voor het welzijn van de sekswerkers. Denk aan Adzon, Pasop, Payoke, Boysproject, Ghapro,... De voorwaarden waar deze organisaties aan moeten voldoen om succesvol te kunnen zijn worden hier kort opgesomd: kennis over prostitutie, laagdrempelige hulpverlening, betrokkenheid van de sekswerkers, continuïteit en samenwerking.⁴²⁹

255. De diensten die deze organisaties bieden zijn ontzettend ruim. De diensten gaan van medische hulp, administratieve ondersteuning, juridische ondersteuning, tot hulp bij sociale-psychologische problemen en hulp bij het veranderen van job. Het is een groot voordeel dat de diensten van deze organisaties zo omvangrijk zijn. Op die manier zal de sekswerker steeds bij iemand terecht kunnen die hij vertrouwt en gekend is met de situatie.

256. Bij het creëren van een kwalitatieve werkomgeving is het nodig om aandacht te besteden aan het cliënteel van de sekswerker. Het zijn immers de klanten die dikwijls vragen om zonder condoom te vrijen. Uit het veldonderzoek is gebleken dat veel sekswerkers angst hebben om in te gaan tegen de klant omdat de klant koning is maar ook uit angst voor agressie wanneer zij de bevelen van de klant niet zouden opvolgen. Wanneer de klant preventief op de

⁴²⁷ R. MAK, “De preventie van Seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA) in de prostitutie”, in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 69.

⁴²⁸ K. VAN NUNNEN, C. GRYSEELS en G. VAN HAL, “Sekswerkers in Vlaanderen: arbeidsomstandigheden, risico’s en hulpverlening”, *Orde van de dag* 2013, 30.

⁴²⁹ C. D’HAVÉ, C. VERWILGHEN en A. BALCAEN, “III. Prostitutie en volksgezondheid” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 77-79.

hoogte gesteld wordt dat het vrijen zonder condoom zowel voor de klant als voor de sekswerker ziektes in de hand werkt, zal dit fenomeen worden tegengegaan.⁴³⁰

257. Klanten zijn een niet altijd gemakkelijk te bereiken doelgroep. Nochtans is het van groot belang dat zij het nut inzien van veilige seks. Adzon probeert bv. deze groep te bereiken door het voeren van campagnes en het uitproberen van een telefonische advieslijn. Daarnaast heeft de sekswerker hier ook een belangrijke taak om gezondheidsinformatie te geven. Zoals eerder vermeld, zijn er echter veel niet-Belgen werkzaam in de seksbranche waardoor de taal echter soms een barrière zal vormen. Eventueel kan deze taak deels worden overgenomen door het massaal verspreiden van informatiebrochures en het uitdelen van gratis condooms door de hulporganisaties.

258. Of er nog plaats is voor de hulporganisaties wanneer sekswerk gedecriminaliseerd wordt is geen eenvoudige vraag. In principe kan men zeggen dat alle beroepen dan gelijk gesteld moeten worden en bv. consultants ook geen hulporganisatie hebben die helpt met allerlei juridische, morele, psychologische en gezondheidskwesties. Dus neen. Strikt genomen dienen alle beroepen effectief gelijk te zijn voor de wet. Daarentegen kunnen de hulporganisaties een andere functie invullen. In de toekomst zouden ze de rol van het middenveld op zich kunnen nemen. Dit zijn alle verenigingen die de sekswerkers zouden vertegenwoordigen. Ze zullen moeten opkomen voor de rechten van de prostitué(e)s en betrokken worden in de beleidsvoering door het schrijven van beleidsadviezen. Beleidsadviezen waar de wetgevende macht echt mee aan het werk gaat en naar luistert. Omdat de wetgevers de invloed en het belang van deze organisaties zou erkennen. In de ideale wereld zou het sociale stigma volledig verdwenen zijn zodat hulporganisaties verder overbodig worden en de werknemer bij het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk gewoon kan zeggen: “Sekswerk, dat is bij mijn collega op het einde van de gang de tweede deur links”.

8.3.3. Niet-professionele risico's

8.3.3.1. Ziekte- en invaliditeit

259. Het recht op gezondheidszorg is een grondrecht dat financieel toegankelijk moet zijn voor iedereen. Om hieraan tegemoet te komen werd de verplichte ziekteverzekering ingevoerd. Dit instrument bestaat uit twee takken. Enerzijds omvat deze de verzekering voor geneeskundige verzorging, en anderzijds de verzekering uitkeringen. De juridische basis hiervan is terug te vinden in de Gecoördineerde wet van 14 juli 1994, de ZIV-wet van 1994 en het ZIV-Besluit van 1996.

260. De verplichte ziekteverzekering begint in artikel 32 van de ziekteverzekeringswet met een verwijzing naar de bijdrageregeling voor werknemers met een uitbreiding naar de personen ten laste.⁴³¹ Nadien werd deze verzekering uitgebreid tot alle andere personen

⁴³⁰ K. VAN NUNNEN, C. GRYSEELS en G. VAN HAL, “Sekswerkers in Vlaanderen: arbeidsomstandigheden, risico's en hulpverlening”, *Orde van de dag* 2013, 33.

⁴³¹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 335.

ingeschreven in het Rijksregister van de natuurlijke personen mits zij persoonlijke bijdragen leveren en zij onder geen enkele andere Belgische of buitenlandse regeling kunnen terugvallen.⁴³² Nadien werd deze regeling nog verder uitgebreid naar de zelfstandigen.

261. Opdat men zijn rechten kan laten gelden moeten er wel een aantal voorwaarden vervuld dienen te worden.⁴³³ Ten eerste is men verplicht zich in te schrijven bij een ziekenfonds of Hulpkas. Deze inschrijving brengt ook die van zijn personen ten laste mee. Voor 1964 diende er een wachttijd te worden doorlopen alvorens men zijn rechten kon laten gelden. Deze is vandaag volledig afgeschaft, mits enkele uitzonderingen.⁴³⁴ Daarnaast moeten ook bijdragen dienen te worden betaald.⁴³⁵ Normaal worden bijdragen betaald i.k.v. de RSZ-regeling.

262. De gerechtigden zijn ten eerste werknemers. Voor prostitué(e)s is het niet altijd evident om hun beroepsbezigheden aan te tonen. Vaak zijn ze illegaal te werk gesteld waardoor ze niet kunnen genieten van de vele sociale voordelen. Deze voordelen zijn immers gekoppeld aan de RSZ-regeling. Vaak kunnen zij wel beroep doen op dit voordeel wanneer zij nog een ander beroep uitoefenen of als persoon ten laste van bv. de ouders of partner. Wanneer ook dit niet tot op een oplossing leidt, kan de sekswerker zelf persoonlijke bijdragen betalen om recht te krijgen op deze prestaties.⁴³⁶

263. Wanneer men geldig is ingeschreven, kan de rechthebbende terugbetaling krijgen voor kosten en prestaties zoals opgenomen in het pakket van de verplichte verzekering. Eventueel kunnen private verzekeraars en ziekenfondsen voorzien in bijkomende diensten. Hier gelden een aantal bijzondere voorwaarden. Men moet beroep doen op een erkend verstrekker⁴³⁷, gebruikmaken van de voorgeschreven documenten om de prestaties van de verzekering aan te vragen. Verder moet men vooraf toelating vragen aan de adviserende geneesheer wanneer het gaat over belangrijke, dure verstrekkingen.⁴³⁸ Tot slot dienen technisch-medische voorschriften naar behoren worden ingevuld.⁴³⁹

264. De ziekteverzekering verstrekt zelf geen medische verzorging, maar waarborgt de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de kosten voor de geneeskundige verzorging.⁴⁴⁰

⁴³² Art. 32, lid 1, 15° Wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994, BS 27 augustus 1994 (hierna Ziekteverzekeringswet) en Art. 134 Koninklijk Besluit 3 juli 1996 tot uitvoering van de Wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verstrekkingen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, BS 31 juli 1996 (hierna Ziekteverzekeringsbesluit).

⁴³³ Art. 129 Ziekteverzekeringsbesluit.

⁴³⁴ Art. 130 Ziekteverzekeringsbesluit.

⁴³⁵ P. HANNES, “Deel II. Gezondheidszorg” in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 236.

⁴³⁶ Art. 132-153 Ziekteverzekeringsbesluit.

⁴³⁷ Art. 127 §1 Ziekteverzekeringswet.

⁴³⁸ Art. 35 §1 Ziekteverzekeringswet.

⁴³⁹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 350.

⁴⁴⁰ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 365.

Artikel 34 Ziekteverzekeringswet somt de soorten verstrekkingen op die worden vergoed. Deze lijst gaat van dokters en tandartsbezoeken tot heelkundige ingrepen, brillen en logopedie. Artikel 35 van de Ziekteverzekeringswet geeft aan de Koning de opdracht om een lijst van geneeskundige verstrekkingen op te stellen (nomenclatuur). Dit is een uitgebreide lijst die voor terugbetaling in aanmerking komen. Hiernaast bestaan nog altijd niet-vergoede prestaties zoals alternatieve behandelingsvormen, operaties met louter esthetische doeleinden,...

265. Aangezien sekswerkers vaak schrik hebben voor het grote sociale stigma dat plakt op hun job zullen zij minder snel geneigd zijn om beroep te doen op de klassieke gezondheidszorg. Hierop spelen hulporganisaties als Ghapro en Pasop in door gratis medische diensten te verlenen aan sekswerkers. Op deze manier wordt de deur op een kier gezet om zich te laten screenen. In principe heeft een politieman die dagelijks geconfronteerd wordt met moeilijke situaties, geweld, agressie,... veel meer risico's. *“Het feit is dat sekswerkers niet méér risico's lopen dan sommige beroepen, maar de risico's zijn anders.”* In principe bieden sekswerkers hun lichaam te koop aan, wat zorgt dat zij extra moeten opletten voor SOI's, voor ziektes en aandoeningen. *“Uw lichaam is uw kostbaarste schat, daar heb je er maar één van.”*. Net daarom is het belangrijk om te investeren in preventie, in tests,...

266. *“Ghapro (of Pasop) vervangt echter niét de huisarts of gynaecoloog.”*. Voor gewone ziektes en aandoeningen dient nog steeds beroep te worden gedaan op de klassieke gezondheidszorg. Daarom is het belangrijk om te gaan voor decriminalisering, zodat ook de sekswerker beroep kan doen op deze medische diensten. Wanneer de sekswerkers in een lagere inkomensklasse zouden zitten of deel uitmaken van een gezin met een laag inkomen kunnen zij een verhoogde tegemoetkoming krijgen.⁴⁴¹ Daarnaast kunnen zij zich ook beroepen op de techniek van de maximumfactuur die een plafond invoert op de remgelden.⁴⁴² Om te kunnen genieten van de ziekteverzekering zal de vragende partij eerst zelf de factuur betalen om na aangifte bij het verzekeringsfonds een terugbetaling te verkrijgen. Voor sommige behandelingen is een derde betalerssysteem voorzien waarbij het verzekeringsfonds rechtstreeks tussenkomt in de betaling.

8.3.3.2. Arbeidsongeschiktheid

267. De arbeidsongeschiktheidsverzekering gaat in uitkeringen voorzien wegens arbeidsongeschiktheid en in het kader van moederschapsuitkeringen. De wettelijke basis is dezelfde als die voor de ziekteverzekering. In eerste instantie zal men kunnen terugvallen op de werkgever, die het loon zal waarborgen in periode van arbeidsongeschiktheid. Wanneer de arbeidsongeschiktheid echter langere tijd aanhoudt, krijgt de werknemer een uitkering, toegekend door de verplichte ziekteverzekering.⁴⁴³

⁴⁴¹ KB 15 januari 2014 betreffende de verhoogde verzekeringstegemoetkoming bedoeld in artikel 37 §19 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, BS 29 januari 2014.

⁴⁴² J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 393-396.

⁴⁴³ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 415-416.

268. Artikel 100 van de ZIV-wet definieert arbeidsongeschiktheid: “wordt als arbeidsongeschiktheid erkend als werknemer die alle werkzaamheden heeft onderbroken als rechtstreeks gevolg van het intreden of verergeren van letsels en functionele stoornissen waarvan erkend wordt dat ze zijn vermogen tot verdienen verminderen tot 1/3^e of minder van 1/3^e van wat een persoon van dezelfde stand en met dezelfde opleiding kan verdienen door zijn werkzaamheid in de beroepscategorie waartoe de beroepsarbeid behoort, door betrokkene verricht toen hij arbeidsongeschikt is geworden of hij in de verschillende beroepen die hij heeft of zou kunnen uitoefenen hebben uit hoofde van zijn beroepsopleiding”.

269. Het komt er in feite op neer dat de sekswerker alle werkzaamheden onderbroken dient te hebben, het verdienvermogen moet verminderd zijn tot niet meer dan 1/3^e van wat een refertepersoon zou kunnen verdienen, dient rechtstreeks het gevolg van het intreden of verergeren van een letsel te zijn. Hierbij moet extra aandacht worden besteed dat het moet gaan om aandoeningen die ervoor nog niet aanwezig waren. Als men reeds lange tijd te kampen heeft met hartproblemen⁴⁴⁴, met een bepaalde handicap en deze louter verergert door het uitgevoerde sekswerk, kan er geen arbeidsongeschiktheid worden gevonden in de zin van artikel 100 ZIV-wet.

270. De vaststelling van de arbeidsongeschiktheid gebeurt in twee fasen. Vooreerst bestaat de periode van de primaire arbeidsongeschiktheid, de periode tot ten hoogste één jaar. Tijdens deze periode dient de prostitué(e) zijn toestand te laten vaststellen door een medische getuigschrift, binnen de twee dagen moet hij dit verzenden naar de adviserende-geneesheer van zijn ziekenfonds.⁴⁴⁵ Wanneer hij als werknemer recht heeft op een gewaarborgd loon liggen de termijnen anders. Daarnaast bestaat de tweede periode vanaf het tweede jaar, de periode van invaliditeit.

271. De hoogte van de uitkering wordt bepaald bij de wet afhankelijk van de periode van de arbeidsongeschiktheid en de personen ten laste. De berekeningsbasis bestaat uit het gemiddeld dagloon over de vier kwartalen die de arbeidsongeschiktheid vooraf gaan. Voor de prostitué(e)-werknemer is het niet altijd eenvoudig om dit te bepalen aangezien dit loon sterk zal verschillen van dag tot dag en van week tot week. Om deze redenen zal men de vier voorafgaande kwartalen aan de arbeidsongeschiktheid bekijken om een beter beeld te kunnen vormen. De sekswerker kan arbeidsongeschikt zijn door het overkrijgen van SOI's maar evengoed door het oplopen van een fractuur door een wilde vrijpartij.

Moederschap

272. Na decriminalisering zullen vrouwelijke prostitué(e)s net zoals andere werknemers beroep kunnen doen op de bestaande moederschapsverzekering ingevoerd door de Programmawet van december 1989. Deze sluit aan bij de moederschapsrust die bestaat uit een prenatale en postnatale rust waarbij 15 weken verdeeld kunnen worden. Prenataal kan men

⁴⁴⁴ Arbh. Antwerpen 8 november 1988, *Inf. RIZIV*, 1989, 30.

⁴⁴⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 425.

gaan voor maximum 6 weken (8 bij een meerling) rust.⁴⁴⁶ Hierbij moet rekening worden gehouden met de verplicht zwangerschapsrust een week voor de bevalling. En de postnatale rust van 9 weken (11 bij een meerling), mogelijks verlengbaar met het stuk prenatale rust dat niet werd opgenomen⁴⁴⁷. Tijdens deze perioden krijgt men een vervangingsuitkering van het ziekenfonds.⁴⁴⁸

8.3.4. Werkloosheid

273. Na decriminalisering kunnen ook prostitué(e)s-werknemers terugvallen op een werkloosheidsvergoeding indien zij ooit geconfronteerd zullen worden met werkloosheid. Sekswerkers die enige tijd arbeidsprestaties verricht hebben zouden normaal gesproken zonder problemen kunnen terugvallen op de werkloosheidsverzekering. De reglementering houdt wel rekening met een aantal toelaatbaarheidsvereisten en toekenningsvoorwaarden alvorens men in aanmerking komt voor de uitkering.⁴⁴⁹

274. De toelaatbaarheidsvereisten veronderstellen dat de uitkeringen in principe zijn voorbehouden aan werknemers die voldoende verbondenheid met het werk hebben aangetoond. Uitgedrukt door de reglementering in bepaalde voorwaarden van toelaatbaarheid.⁴⁵⁰ Zo zal de werkloze alvorens recht te hebben op een uitkering eerst een bepaalde wachttijd dienen te doorlopen. Daarnaast bepalen de toelatingsvoorwaarden dat de werkloze geen loon en werk mag hebben, onvrijwillig werkloos dient te zijn⁴⁵¹ en beschikbaar is voor de arbeidsmarkt.⁴⁵² Verder moet de werkloze wel in staat zijn om te werken en zijn hoofdverblijfplaats dient zich in België te bevinden.⁴⁵³ Ook dienen de leeftijdsvoorwaarden te worden gerespecteerd.⁴⁵⁴

275. Vermeldenswaardig is dat werkloosheidsuitkering in ons worden verstrekt zonder beperking in de duur. Wie geen werk vindt kan bij wijze van spreken tot aan de pensioenleeftijd werkloosheidsuitkeringen trekken.⁴⁵⁵ Deze regeling brengt onzes inziens veel misbruiken met zich mee. Werklozen worden niet echt gestimuleerd om opnieuw aan de slag te gaan. De uitkering wordt daarnaast bekeken van persoon tot persoon, zonder rekening te houden met de gehele gezinssituatie. Ook gezinnen die perfect kunnen rondkomen met één loon zullen de uitkering toch aanvragen omdat ze er “recht op hebben”. Tot slot is het

⁴⁴⁶ Art. 39 Arbeidswet.

⁴⁴⁷ Art. 114 Ziekteverzekeringswet.

⁴⁴⁸ E. ANKAERT, “Deel IV. Moederschap” in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 333.

⁴⁴⁹ KB 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, BS 31 december 1991 (hierna *Werkloosheidsbesluit*).

⁴⁵⁰ P. LEROY, “De voorwaarden tot toelaatbaarheid in de regeling betreffende de verplichte verzekering tegen onvrijwillige werkloosheid”, *BTSZ* 1979, 62.

⁴⁵¹ Art. 44 *Werkloosheidsbesluit*.

⁴⁵² J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xx-xxi.

⁴⁵³ B. LIETAERT, “Definitieve arbeidsongeschiktheid en recht op werkloosheidsuitkeringen. Naar een rationele schadevergoeding?”, *RW* 1995-96, 223-225.

⁴⁵⁴ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 511.

⁴⁵⁵ De implicatie hiervan is wel dat de werklozensteun t.o.v. andere landen redelijk laag ligt en de uitkering na een jaar werkloos te zijn, verminderd zal worden.

opvallend te vermelden dat het mogelijk is dat een escort(e), die veel verdient maar illegaal tewerk gesteld wordt daarnaast aanspraak kan maken op een werkloosheidsuitkering. De controle hierop is nihil en brengt veel misbruiken met zich mee.

276. Met het Koninklijk Besluit van 4 juli 2004 werd de plicht om actief te zoeken naar werk expliciet opgenomen in het Werkloosheidsbesluit.⁴⁵⁶ Daarnaast werd er in de artikelen 59bis tot 59decies van ditzelfde besluit extra aandacht besteed aan het zoekgedrag naar een job van langdurige werklozen. De artikelen 59bis t.e.m. 59decies Werkloosheidsbesluit beschrijven stap voor stap de precieze procedures die de werkzoekende werkloze moet ondernemen en de gevolgen per stap.⁴⁵⁷ Na bakken kritiek in rechtspraak en rechtsleer werd deze regeling bijgewerkt door het KB van 26 juni 2014.

277. Het bedrag van de uitkering⁴⁵⁸ hangt af van veel verschillende factoren. De gezinscategorie, het referteloon, de werkloosheidsperioden en het feit of de werkloosheid gedeeltelijk of volledig is gaan mee de hoogte bepalen van dit bedrag.⁴⁵⁹ Het is ook mogelijk om uw recht op uitkering te verliezen wanneer de werkloze-sekswerker in voorlopige hechtenis is of van haar vrijheid beroofd. Bovendien zullen de studenten die zich prostitueren om een mooi zakcentje bij te verdienen ook op hun kin kunnen kloppen wanneer ze een studie volgen met volledig leerplan.⁴⁶⁰

278. Het initiatief tot aanvraag van de uitkering moet uitgaan van de werkloze-prostituée(e), en niet van zijn werkgever. Pas na voorlegging en bestudering van alle nodige documenten om de uitkering te berekenen kan worden overgegaan tot uitbetaling.⁴⁶¹ De RVA zal zich tot slot inlaten met de uitbetaling van deze uitkeringen.

8.3.5. Pensioenen

279. Na decriminalisering zal de prostituée(e)-werknemer voortaan legaal aan de slag kunnen. Dit heeft talrijke gevolgen op zowel arbeidsrechtelijk als sociaalzekerheidsrechtelijk vlak. Indien de sekswerker arbeid verricht zal hij terzelfdertijd zijn pensioenrechten aan het opbouwen zijn. Wanneer de sekswerker hierna de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt, zal dit recht automatisch ontstaan nadat de prostituée(e) zich heeft teruggetrokken uit de arbeidsmarkt. De gedekte sociale risico's zijn hierbij het bereiken van de pensioenleeftijd en het overlevingspensioen waar men recht op heeft wanneer de kostwinner overleden is en het invaliditeitspensioen.⁴⁶²

⁴⁵⁶ Art. 58 Werkloosheidsbesluit.

⁴⁵⁷ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek sociaalezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 509.

⁴⁵⁸ Art. 110 e.v. Werkloosheidsbesluit.

⁴⁵⁹ V. VERDEYEN, "Deel VII: Werkloosheid", in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 509.

⁴⁶⁰ Art. 68 Werkloosheidsbesluit.

⁴⁶¹ Art. 24 Werkloosheidsbesluit; Art. 26bis §3 Werkloosheidsbesluit; Art. 87-91 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

⁴⁶² J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek sociaalezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 632.

280. Om pensioen op te bouwen bestaan er drie verschillende mogelijkheden. De eerste is afhankelijk van uw positie op de arbeidsmarkt als werknemer, zelfstandige, ambtenaar of werkloze. De tweede pijler gaat uit van aanvullende pensioenen bv. een groepsverzekering en de laatste pijler voorziet in individuele pensioenopbouw bv. pensioensparen. Hierna volgt een bespreking van het rustpensioen voor werknemers.

281. De regeling van de rustpensioenen voor werknemers, die in België waren tewerkgesteld⁴⁶³, is terug te vinden in de pensioenwet werknemers en het algemeen reglement werknemerspensioen⁴⁶⁴. Het bedrag van het rustpensioen wordt berekend en doorgevoerd met behulp van drie criteria: de duur van de loopbaan, het tijdens de loopbaan verdiende loon en de gezinsstatus van de werknemer.⁴⁶⁵

282. Het allereerste berekeningselement is de duur van de beroepsloopbaan. Zoals dit criterium zelf zegt wordt hierbij de duur van de loopbaan berekend rekening houdend met elke tewerkstelling, ook de geringste. Daarnaast zullen ook bepaalde uitkeringen mee genomen worden in deze berekening.⁴⁶⁶ De beroepsloopbaan is dan de periode die men heeft gewerkt tot aan het bereiken van de pensioenleeftijd van 65 jaar.⁴⁶⁷ Wanneer men 14.040 voltijdse dagequivalenten heeft gewerkt, zal een volledig pensioen worden uitgekeerd.

283. Een belangrijke afwijking op deze algemene regel is het vervroegd pensioen. Het idee dat hier speelt is dat de mogelijkheid bestaat met vervroegd pensioen te gaan wanneer de doorlopen loopbaan voldoende lang is. Vanaf 2015 kan de prostitué(e) er voor kiezen om het pensioen te laten ingaan vanaf deze de leeftijd van 61 jaar en 6 maanden heeft bereikt.⁴⁶⁸ De voorwaarde hier is wel dat de rechthebbende 40 loopbaan jaren bewijst.

284. Lange tijd was het Belgische rustpensioen onverenigbaar met de uitoefening van een beroepsactiviteit. Mondjesmaat heeft men deze wetgeving versoepeld en heeft men toegestaan dat men werken combineert met een beperkt pensioen. In 2015 is hier echter verandering in gekomen en heeft men geoordeeld dat een gepensioneerd onbeperkt mag bijverdienen indien hij ofwel 65 jaar is ofwel 42 loopbaan jaren heeft bereikt. Wie echter niet aan deze voorwaarden voldoet zal specifieke grenzen opgelegd krijgen en zal nooit volledig onbeperkt mogen bijverdienen.⁴⁶⁹

⁴⁶³ Art. 1 KB nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, BS 16 januari 1968 (hierna Pensioenwet werknemers).

⁴⁶⁴ Koninklijk besluit van 3 december 1970 tot wijziging van het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, BS 23 december 1970 (hierna Algemeen reglement werknemerspensioen).

⁴⁶⁵ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie, Antwerpen, Intersentia, 2011, 645.

⁴⁶⁶ Art. 3ter KB 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, BS 27 oktober 1967 (hierna KB nr. 50).

⁴⁶⁷ In 2025 wordt deze leeftijd opgetrokken naar 66 jaar en in 2030 naar 67 jaar.

⁴⁶⁸ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 553.

⁴⁶⁹ Y. STEVENS, "Boek I Sociale zekerheid van de werknemer, Deel IX Pensioenen" in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 677.

285. De regel is altijd geweest dat de werknemer pas recht kan hebben op een pensioen nadat hij dit uitdrukkelijk heeft aangevraagd.⁴⁷⁰ Sinds het KB van 2002⁴⁷¹ wordt het pensioen in principe automatisch toegekend, maar de oude procedure is nog steeds van kracht wanneer dit niet automatisch is gebeurd. Vandaag zullen de meesten echter via www.mypension.be hun aanvraag indienen, eerder dan dat via de burgemeester van zijn woonplaats in orde te brengen.

286. Ons pensioenstelsel is gebaseerd op de repartitietechniek waarbij de actieve beroepsbevolking onmiddellijk bijdraagt tot de uitbetaling van pensioenen aan niet-actieve bevolking. Dit stelsel kan enkel in alle pensioenbehoeften voorzien wanneer er genoeg actieven zijn om de inactieven op te vangen. De kans is groot dat op termijn niet meer gekeken zal worden naar de pensioenleeftijd maar men eerder rekening zou houden met het aantal jaren dat effectief gewerkt werden. Ook voor de vaak minder geschoolde sekswerkers is dit een enorm voordeel. Vaak beginnen zijn op 18 jaar reeds te werken. Onzes inziens is een loopbaan van 45 jaar in de seksbranche enorm lang. We kunnen er niet omheen maar deze functie is een werkelijke uitbuiting zowel fysiek als mentaal. Vandaar is het belangrijk om ook de sekswerkers te stimuleren om toch een scholing te volgen. Zoals de wetgeving vandaag werd uitgeschreven is het voor deze mensen onmogelijk om pensioenrechten op te bouwen. Ze werken vaak verdoken, in de illegaliteit waardoor deze uren niet kunnen worden meegenomen in de berekening. Wanneer zij hiernaast nog een andere job uitvoeren zullen zij wel reeds een minimum aan pensioenrechten kunnen opbouwen.

8.3.6. Gezinsbijslagen (werknemers én zelfstandigen)

287. Na de zesde staatshervorming worden de gezinsbijslagen beheerd door de gemeenschappen en voor Brussel door de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie. Voorafgaand aan deze bevoegdheidsoverdracht is de regeling ondergebracht onder de nieuwe algemene kinderbijslagenwet⁴⁷² van 4 april 2014. Sedertdien is de FAMIFED bevoegd om gezinsprestaties uit te betalen zowel aan werknemers als zelfstandigen. Vandaag wordt deze regeling nog door verscheidene instellingen beheerd wat belangrijke administratieve kosten met zich meebrengt. Sinds geringe tijd gaan er stemmen op om dit recht aan het kind zelf te verbinden.⁴⁷³

288. De gezinsbijslagregeling is opgebouwd rond drie juridische begrippen: rechthebbende, rechtgevend kind en de bijslagtrekkende. De rechthebbende is volgens deze regeling de werknemer of zelfstandige, die door hun arbeid of bijzondere toestand het recht vestigen op gezinsbijslagen. Daarnaast heeft men de rechtgevende kinderen, dus de kinderen die door hun band met de rechthebbende het recht op kinderbijslag doen ontstaan. Tot slot is er de bijslagtrekkende, namelijk de figuur die de gezinsbijslagen effectief ontvangt.⁴⁷⁴

⁴⁷⁰ Art. 9 Pensioenbesluit werknemers.

⁴⁷¹ KB van 4 september 2002, BS 25 september 2002.

⁴⁷² Algemene Kinderbijslagenwet van 19 december 1939, BS 22 december 1939 (hierna AKBW).

⁴⁷³ A. SCHEERE, "Het bestaansrecht van het gezin als basis van de kinderbijslag", *BTSZ* 1971, 221.

⁴⁷⁴ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 449-450.

289. Interessant om te vermelden is dat de gezinsbijslagen uiteen vallen in drie prestaties. Deze omvatten de eigenlijke kinderbijslag, het kraamgeld en de adoptiepremie en tot slot bijzondere prestaties.⁴⁷⁵ Om recht te hebben op gezinsbijslagen moet men ofwel werknemer zijn of hiermee gelijkgesteld ofwel moet men zelfstandige zijn.⁴⁷⁶ Het rechtgevend kind moet in een bepaalde verhouding bestaan tot de rechthebbende.⁴⁷⁷ De band die hierbij wordt bedoeld is vrij ruim. Dit kan gaan van de eigen of geadopteerde kinderen van de rechthebbende of van diens partner. Daarnaast kan er evengoed kinderbijslag worden gevorderd voor klein- of achterkleinkinderen.⁴⁷⁸ De tweede voorwaarde is de leeftijd waarbij een rechtgevend kind een bepaalde leeftijd niet mag overschrijden.⁴⁷⁹ De bijslagtrekker zal in de regel de moeder⁴⁸⁰ zijn ofwel degene die het kind opvoedt⁴⁸¹.

290. Het bedrag van de kinderbijslag waar de moeder recht op heeft is afhankelijk van een aantal factoren. Vooreerst bestaan er drie basisbedragen: de gewone kinderbijslag⁴⁸², kinderbijslag voor een wees⁴⁸³ en bijslag voor de ouders van geplaatste kinderen⁴⁸⁴. Bij de gewone kinderbijslag zal het eerste kind het minste krijgen. Bij het tweede en het derde kind zal dit bedrag toenemen. Vanaf het derde kind is het bedrag hetzelfde. Daarnaast varieert het bedrag in functie van de leeftijd van het kind.⁴⁸⁵

291. Een bijzondere uitkering is het kraamgeld en de adoptiepremie.⁴⁸⁶ Dit is een bedrag dat wordt uitgekeerd bij de geboorte van een kind van de rechthebbende of zijn echtgenoot. Het bedrag van de uitkering neemt in tegenstelling tot bij het kindergeld af. Waarbij de wetgever van mening is dat een deel van de aangekochte uitrustingen nog kunnen dienen voor het volgende kind.⁴⁸⁷ Daarnaast worden ook de schoolpremie⁴⁸⁸ en de sociaal-pedagogische toelage⁴⁸⁹ uitgekeerd.

292. In principe zal de uitbetaling gebeuren door het kinderbijslagfonds waarbij de werkgever is aangesloten⁴⁹⁰ tenzij FAMIFED zelf als uitbetalingsinstelling fungeert⁴⁹¹.

⁴⁷⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 461.

⁴⁷⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 451.

⁴⁷⁷ G. MILLET, "Vereiste banden tussen de rechthebbende en het kind voor de toekenning van kinderbijslag in de werknemersregeling", *BTSZ* 1984, 554-572.

⁴⁷⁸ Art. 51 § 3 AKBW.

⁴⁷⁹ Art. 62 en 63 AKBW.

⁴⁸⁰ Art. 69 AKBW.

⁴⁸¹ Kan mogelijks een rechtspersoon zijn. Zie hiervoor Cass. 16 november 1963, *Pas.* 1964, 281.

⁴⁸² Art. 40 en 42 AKBW.

⁴⁸³ Art. 50bis en 56bis AKBW.

⁴⁸⁴ Art. 70ter AKBW.

⁴⁸⁵ Art. 42 AKBW.

⁴⁸⁶ Art. 73bis en 73quater AKBW.

⁴⁸⁷ J. LAMALLE, "Het kraamgeld van de werknemers", *BTSZ* 1972, 703.

⁴⁸⁸ Bijslag om de verhoogde kosten in september te drukken.

⁴⁸⁹ Soort van toelage voor "moeders aan de haard". Tot op vandaag nog niet uitgevoerd.

⁴⁹⁰ Art. 71 §1bis AKBW.

⁴⁹¹ Art. 101 AKBW.

Zelfstandigen daarentegen zijn verplicht om zich aan te sluiten bij het kinderbijslagfonds van hun zelf gekozen sociaal verzekeringsfonds.⁴⁹²

293. Na decriminalisering kan ook de prostitué(e)-werknemer zijn rechten voor de gezinsbijslag laten gelden. Of het echter een vaak gebruikt recht zal zijn is echter de vraag. Uit het veldonderzoek is immers gebleken dat veel sekswerkers het moeilijk tot onmogelijk vinden om een “normaal” gezinsleven te combineren met hun beroep.

8.4. Pro's en contra's werknemersstatuut

294. Wanneer de wetgever over gaat tot decriminalisering van de seksindustrie zal het verlenen van seksuele diensten als een gewoon beroep worden beschouwd. Prostitutie valt vanaf dan onder de bestaande nationale wetten en regelgeving. De sekswerkers die graag als werknemer-prostitué(e) van start gaan, krijgen hier dan ook de kans toe. De consequenties zijn bijgevolg ook enorm.

295. Sedert de sekswerker hieronder ressorteert zullen alle rechten en verplichten waarvan werknemers genieten, ook op hen van toepassing zijn. De prostitué(e)-werknemer waarop het volledige arbeids- en sociale zekerheidsrecht van kracht is, zal kunnen genieten van de uitgebreide voordelen die dit stelsel met zich meebrengt. Voor de exploitant-werkgever is dit echter minder goed nieuws. Wanneer de sekswerker uit de criminaliteit wordt gehaald zal hij ingeschreven worden bij de RSZ. Hiervoor zal de werkgever bijdragen dienen te betalen. Ook de werknemer zal vanaf nu loon moeten inleveren aan de belastingen.

296. Uit het gevoerde onderzoek is gebleken dat wanneer de prostitué(e) werkt als werknemer, zijn werkgever deze toch nog vaak zal proberen uitbuiten door de “te betalen bijdragen” in zijn schoenen te schuiven.⁴⁹³ Ook zien we dat sekswerkers vaak een groot deel moeten afstaan aan hun exploitant waardoor, indien werkend als zelfstandige, ze eigenlijk toch onder zijn gezag werken. In de seksbranche is er veelvuldig sprake van exploitanten die hun werknemers volledig uitpersen waardoor er een situatie van schijnzelfstandigheid ontstaat.

297. De voordelen waar de prostitué(e)-werknemer van kan genieten zijn talrijk. Op arbeidsrechtelijk vlak is het interessant dat een duidelijk contract wordt afgesloten waarin de rechten en plichten van elke partij onbetwistbaar worden vastgesteld. Op sociaalzekerheidsrechtelijk vlak kan de sekswerker zich al verheugen op het aanzienlijk profijt waarvan voornamelijk de financiering van arbeidsongevallen, beroepsziekten en ziekte en invaliditeit een grote “overwinning” zijn. Daarnaast mag de loonbescherming ingeval van werkloosheid, de gezinsbijslagen en de pensioenregeling ook niet worden onderschat.

⁴⁹² Art. 15 AKWB.

⁴⁹³ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu 2007, 63.

298. Wanneer de Belgische wetgever kiest voor decriminalisering, is het belangrijk dat hij ook rekening houdt met de mogelijke nadelen verbonden aan het werknemersstatuut. De sekswerkers zelf vinden één van de grootste nadelen het verplicht betalen van de belastingen. Deze reactie is zeer logisch. Iedereen weet hoe veel loon er moet worden afgestaan aan de “bloedzuigers van de belastingen”. Maar anderzijds is het ook een stap in de goede richting naar een betere democratie. Is niet iedereen gelijk voor de wet? Vele sekswerkers vinden het ook belangrijk om hun (bij)beroep verborgen te houden voor de buitenwereld. Uit het veldonderzoek is gebleken dat dit voortvloeit uit voornamelijk twee redenen. Enerzijds omdat ze zich samen voor wat ze doen. Op sekswerk rust immers nog steeds een maatschappelijk taboe. Anderzijds is het vaak voor hen net belangrijk dat dit geld niet wordt aangegeven aan de belastingen omdat ze vaak al tot over hun oren in de schulden zitten en ze niet willen dat ook dit geld zou worden aangeslagen. Wanneer er gekozen wordt voor decriminalisatie en voor een werknemersstatuut, zal de arbeider officieel worden ingeschreven. En digitale sporen zijn vaak moeilijker uitwisbaar... Ze hebben een zekere angst om erna moeilijker aan een job te geraken.

299. Of hun angst terecht is, waarschijnlijk wel. Uit het onderzoek m.b.t. de publieke opinie is immers gebleken dat onze naasten minder tolerant zijn over dit onderwerp dan wijzelf hadden verwacht. Een goede bescherming van de persoonlijke informatie van de betrokkenen is dus uiterst belangrijk. Over de reden dat men niet wilt dat dit extra inkomen geweten is, zijn we begripvol. Het is natuurlijk vanzelfsprekend dat deze mensen niet alles willen afstaan wat ze in hun handen krijgen. Uit het onderzoek is echter gebleken dat sekswerkers vaker geldproblemen hebben dan een gemiddelde burger. Of het dus dé ideale oplossing om dit geld te verstoppert is de vraag. Ons lijkt het interessanter dat bv. het OCMW toch op de hoogte is zodat ze net kunnen helpen om dit budget te beter besteden.

300. Het enige echte probleem dat wij hebben ondervonden is dat het niet evident is om te controleren wanneer de exploitant effectief misbruik maakt van zijn werknemers. Hiervoor dient een zeer streng handhavingsbeleid te worden gehanteerd en zullen aan de sector strenge voorwaarden gesteld worden.⁴⁹⁴ Vanaf een zeker misbruik wordt opgemerkt door het middenveld, aangifte door de werknemers of de politie, dient er onmiddellijk en repressief worden ingegrepen. Misbruik moet worden bestraft!

8.5. Toepasbaarheid werknemersstatuut op de prostitué(e)

301. Nadat de wetgever is overgegaan tot decriminalisering van de seksbranche kan de keuze worden gemaakt onder welk statuut de sekswerkers moeten ressorteren. Arbeidsrechtelijk en sociaalzekerheidsrechtelijk kan de prostitué(e) zowel vallen onder het bestaande werknemers- als zelfstandigenstatuut. Daarnaast staat ook de beleidsoptie open om te kiezen voor een bijzonder statuut “sekswerker”.

⁴⁹⁴ B. KETELS en G. VERMEULEN, “O tempora! O mores! Over het verhuren van panden voor prostituees en de openbare orde en goede zeden”, *T. Strafr.* 2008, 456.

302. Wanneer de Belgische wetgever overgaat tot decriminalisering, wordt sekswerk beschouwt als een gewone bedrijfstak. De bestaande nationale wetten en regelgeving zullen van toepassing zijn op prostitutie. De prostitué(e) zal over dezelfde rechten beschikken als een gewone werknemer of zelfstandige. Op arbeidsrechtelijk vlak is het werknemersstatuut alomvattend. Van uitgebreide voorwaarden waaraan de overeengekomen arbeid dient te voldoen tot bescherming tegen overwerk, nachtwerk en algemene uitbuiting door de werkgever. Dit statuut laat ook de optie open om het arbeidscontract “sekswerkspecifiek” te maken. Daarnaast kan de prostitué(e)-werknemer terugvallen op een uitgebreid sociaal statuut dat als opvangnet zal fungeren in tijden van ziekte, werkloosheid, pensioen,...

303. Het uitwerken van een bijzonder sociaal statuut van de prostitué(e) is absoluut geen must. Integendeel, in navolging van de visie waarom er gekozen werd voor dit beleid zou het zelfs absoluut onlogisch zijn. Er dient echter een sterk middenveld te ontstaan dat steeds opnieuw, hand in hand met de wetgevende macht, zoekt naar de beste beleidsmaatregelen. Ook pleiten wij voor het oprichten van een vakbond die zich bezig houdt met het behartigen van de belangen van de sekswerkers.

9. Prostitué(e) onder het zelfstandigenstatuut

304. Tot op heden heeft de Belgische wetgever er nooit voor gekozen om het zich “op zelfstandige basis prostitueren” strafbaar te stellen. Een natuurlijk persoon komt dus steeds de keuzevrijheid toe om op zelfstandige basis voor sekswerk als job te kiezen. Zeker wanneer deze keuze weloverwogen is en vrijwillig wordt gemaakt, kan de wetgever moeilijk ingaan tegen de persoonlijke beslissingsvrijheid. Daarnaast dient er steeds bijzondere aandacht te worden besteed aan het feit dat de sekswerker niet zou werken als schijnzelfstandige. Nochtans is de situatie van de prostitué(e)-zelfstandige tot op vandaag precair. Ondanks de erkenning om “zich op zelfstandige basis te prostitueren” mag een beroep nooit ingaan tegen de algemene beginselen van de openbare orde en goede zeden. Anno 2017 lijkt de seksbranche nog steeds niet aanvaard, en zal slechts na decriminalisering volledig kunnen worden bekeken als een volwaardige stiel door te ressorteren onder de bestaande arbeidsrechtelijke bepalingen.

9.1. Arbeidsrecht

305. Artikel 380 Sw. maakt het vandaag onmogelijk om zich in te schrijven als werknemer. Wanneer de arbeidskracht dit toch zou doen, kan zijn/ haar werkgever beschuldigd worden van souteneurschap. De enige manier om dit te omzeilen en toch enige sociale bescherming te bieden is door het zelfstandigenstatuut aan te nemen. Overeenkomsten aangaan als zelfstandigen zullen worden beheerst door het burgerlijk recht of het handels- en economisch recht, afhankelijk van de aard van de overeenkomst. Deze standaardwetgeving is echter beperkt en geeft hen weinig sociale zekerheden.

306. De zelfstandige sekswerker zal zich kunnen onderscheiden van de prostitué(e)-werknemer door aan te tonen dat hij niet onder gezag werkt en niet verbonden is door een statuut.⁴⁹⁵ Als zelfstandige is het mogelijk om arbeidsprestaties te leveren voor zichzelf of voor een aannemer waarmee men is verbonden d.m.v. een aannemingsovereenkomst. Eventueel kunnen ook escorts die als zelfstandige sekswerker werden aangesteld en hun eigen vergoeding bepalen, worden beschouwd als zijnde onder een aannemingsovereenkomst. Het enige probleem dat hier stelt is dat deze prestatie neerkomt op een resultaatsverbintenis en geen middelenverbintenis.⁴⁹⁶

307. Wanneer de sekswerker er voor zou opteren als zelfstandige aan de slag te gaan heeft hij de keuze een rechtspersoon⁴⁹⁷ op te richten of deze activiteit uit te oefenen als natuurlijke persoon waarbij de dienst in hoofd- of bijberoep kan worden verleend. Wanneer de keuze van de zelfstandige-sekswerker naar deze laatste vorm neigt, waarbij de dienst in bijberoep wordt verleend, zal hij de prostitutiesector eventueel kunnen combineren met een baan als werknemer of ambtenaar.

⁴⁹⁵ Art. 328, 5   b) Programmawet van 27 december 2006, BS 28 december 2006 (hierna Arbeidsrelatiewet).

⁴⁹⁶ K. NEVENS, *De arbeidsrelatie, de zelfstandige en de ondernemer*, Brugge, Die Keure, 2011, 419.

⁴⁹⁷ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu 2007, 57.

308. Alvorens een zelfstandige-prostituée(e) aan de slag kan gaan zal hij een aantal formaliteiten dienen te volbrengen. De categorie “sekswerkers” kunnen we plaatsen onder handels-en ambachtsonderneming. Voor deze categorie van ondernemingen zijn een aantal specifieke vereisten waaraan zij dienen te voldoen.⁴⁹⁸ Vooreerst dient de zelfstandige-sekswerker zich in te schrijven bij de Kruispuntbank ondernemingen waarbij hij zal moeten aantonen dat hij over de nodige kennis bedrijfsbeheer beschikt. Daarnaast dient ook voor sommige gereguleerde beroepen zoals bv. bakker, opticien, masseur, begrafenisondernemer... de beroepsbekwaamheid te worden aangetoond.⁴⁹⁹ Tot slot is de nationaliteitsvereiste van groot belang. Waarbij Belgen of leden van de EER of Zwitserland vanaf 18 jaar een zelfstandige onderneming mogen oprichten. Indien men niet over deze nationaliteit beschikt, moet een beroepskaart worden aangevraagd bij het gewest.

309. Het feit dat ook sekswerkers moesten voldoen aan de vereiste kennis van het bedrijfsbeheer ligt al lange tijd onder vuur.⁵⁰⁰ Het zou prostituée(s) kunnen ontmoedigen om effectief een zaak te starten. De Vlaamse regering heeft echter recent besloten dat vanaf 1 september 2019 het niet meer nodig is om een attest bedrijfsbeheer te behalen om een eigen zaak te starten. De noodzaak tot het behalen van een attest valt niet te verzoenen met het Europees beleid, dat dit niet vereist.⁵⁰¹ Sekswerkers zouden vanaf deze datum gewoon een zaak kunnen starten zonder enige voorkennis in de bedrijfswereld. Doch bestaan er in het prostitutiemilieu verschillende hulporganisaties die zich inlaten met de juridische en administratieve kant. In feite kunnen de sekswerkers ook met hun ondernemersvragen bij deze organisaties terecht.

310. Als zelfstandige kan u zelf de dagindeling bepalen, uw vakantiedagen als het loon dat u zichzelf uitkeert. Zowel voor de oprichting, de beslissingsmacht, als het bestuur neemt u eigenhandig de touwtjes in handen. Wel zijn er op fiscaal en administratief vlak nog heel wat verplichtingen die u niet kan ontwijken. Zo is elke Belgische onderneming verplicht om een boekhouding te voeren. Natuurlijke personen met een jaarlijkse omzet minder dan € 500.000 excl. BTW mogen een vereenvoudigde boekhouding voeren. Wanneer de omzet hoger ligt, wordt een dubbele boekhouding gevoerd.⁵⁰² Afhankelijk van de vennootschapsvorm die u verkiest zijn er eigen voor- en nadelen aan gekoppeld.

311. Het arbeidsrecht van de zelfstandige houdt eigenlijk weinig in. Het zijn in principe rechten die u uzelf toekent, waarover u zelf beslist. De wetgever is hier niet in tussengekomen omdat het onnodig lijkt. De ondernemer moet zelf zijn eigen risico's kunnen inschatten en

⁴⁹⁸ X, “Zelfstandige worden”, FOD Economie 2017, http://economie.fgov.be/nl/binaries/Zich_vestigen_als_zelfstandige_tcm325-76463.pdf.

⁴⁹⁹ X, “Beroepsbekwaamheid”, Vlaamse overheid 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/ondernemen/een-eigen-zaak-starten/bewijs-van-beroepsbekwaamheid-voor-gereguleerde-beroepen>.

⁵⁰⁰ Wetsvoorstel (C. DEFRAIGNE) teneinde de strijd tegen seksuele uitbuiting op te voeren, prostitutie te reglementeren en de omstandigheden waarin prostitutie wordt uitgeoefend humaner te maken, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1960/1.

⁵⁰¹ P. DECROUBLE, “Attest bedrijfsbeheer binnenkort niet meer nodig om een zaak te starten”, De redactie, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/economie/1.3026515#>.

⁵⁰² X, “Ondernemen, boekhouding”, FOD Financiën 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/ondernemen/boekhouding-belastingen-en-fiscaliteit/boekhouding>.

zelf de gevaren leren beoordelen. Voornamelijk op vlak van persoonlijke rust heeft de wetgever toch iets voor het zeggen. Zo zal de wekelijkse rustdag door zelfstandige-sekswerkers gerespecteerd dienen te worden, evenals de sluitingsuren en de verplichte week prenatale moederschaprust met daarnaast de verplichte twee weken rust na de bevalling.

9.2. Sociale zekerheid

312. Vanaf de tweede wereldoorlog heeft men ingezien dat zelfstandigen ook onderhevig zijn aan bepaalde sociale risico's. In 1962 werd o.l.v. Allard een werkgroep opgericht die het sociaal statuut van zelfstandigen heeft ontworpen.⁵⁰³ Dit sociaal statuut is zeer sober door de beperkte bescherming tegen ziekte, pensioenen en kinderbijslag. Maar ook door de beperkte uitkering waarop zelfstandigen in perioden van "nood" kunnen terugvallen. Daar waar de werknemers een percentage krijgen van hun loon, zijn dit bij de zelfstandigen forfaitaire bedragen.

313. Volgens het KB van 1967 is een zelfstandige ieder natuurlijk persoon, die in België een beroepsbezigheid uitoefent uit hoofde waarvan hij niet door een arbeidsovereenkomst of door een statuut verbonden is.⁵⁰⁴ In de seksbranche valt straat- of privéprostitutie hieronder maar dit is evengoed mogelijk bij club- of raamprostitutie. Hoewel dit bij deze laatsten minder voorkomend zal zijn. Het doorslaggevend element om te zien of de prostitué(e) als zelfstandige opereert is dat hij niet afhankelijk is van een derde.⁵⁰⁵ We dienen hierbij op te merken dat het bestaan van een opdrachtgever geen afbreuk doet aan de zelfstandigheid van de sekswerker.

9.2.1. Sociale zekerheid voor zelfstandigen

314. Een zelfstandige dient op zelfstandige basis in België een beroepsactiviteit⁵⁰⁶ uit te oefenen waarbij sprake is van regelmaat en herhaling⁵⁰⁷, verricht met het oog op het maken van winst.⁵⁰⁸ Als zelfstandige is men verplicht om zich uiterlijk op de dag van de aanvang van de beroepsactiviteit aan te sluiten bij een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen naar keuze, of bij de Nationale Hulpkas. Deze Hulpkas geldt als "opvangnet" wanneer men heeft nagelaten een verzekeringskas te kiezen.⁵⁰⁹

315. Na aansluiting bij een sociale verzekeringskas naar keuze of de Nationale Hulpkas kan de zelfstandige-prostitué(e) eveneens genieten van de sociale voordelen gekoppeld aan deze kassen. De zelfstandige-sekswerker zal van de voordelen kunnen proeven betreft ziekte- en invaliditeit, faillissement, pensioenen evenals de gezinsbijslagen. Bij deze kassen zullen zij zich moeten inschrijven onder een bepaalde beroepscode. Vandaag zouden zij reeds kunnen

⁵⁰³ J.M. BERGER, *Le droit social du travail indépendant*, Brussel, Larcier, 1973, 207.

⁵⁰⁴ Art. 3 §1 KB 27 juli 1967 houdende inrichting van een sociaal statuut der zelfstandigen, BS 29 juli 1967 (hierna sociaal statuut zelfstandigen).

⁵⁰⁵ Art. 3 §1, lid 1 en 3 sociaal statuut zelfstandigen.

⁵⁰⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 580.

⁵⁰⁷ Cass. 13 mei 1985, TSR 1985, 443, noot H. DECLERCQ.

⁵⁰⁸ Art. 3 sociaal statuut zelfstandigen.

⁵⁰⁹ Art. 10 §1 sociaal statuut zelfstandigen.

kiezen voor de beroepscode “Horeca”⁵¹⁰, “Vermakelijkheden”⁵¹¹, “Para-medici”⁵¹², “Kunst”⁵¹³, “Schoonheidszorg”⁵¹⁴ en “Diversen”⁵¹⁵. Na decriminalisering is het mogelijk om een aparte beroepscode te voorzien, dat het zeer duidelijk wordt over welke sector het gaat, of de verschillende prostitutievormen te laten aansluiten bij de bestaande beroepscode.

9.2.2. Financiering

316. De belangrijkste financieringsbron voor de sociale zekerheid van zelfstandigen is het betalen van bijdragen, hoofdzakelijk berekend op het beroepsinkomen. De berekeningsbasis en de wijze van berekening zijn echter totaal verschillend met die van werknemers. Vanaf 2015 worden de bijdragen gebaseerd op het inkomen van het lopende jaar.⁵¹⁶

317. Artikel 11 §1 sociaal statuut zelfstandigen bepaalt dat de bijdragen worden uitgedrukt in een percentage van het beroepsinkomen. Hiervoor is het natuurlijk van belang te weten wat wordt verstaan onder “beroepsinkomsten”. Ditzelfde artikel §2 toont aan dat onder beroepsinkomsten de bruto beroepsinkomsten verminderd met de beroepskosten en eventuele beroepsverliezen wordt verstaan.⁵¹⁷

318. De bijdragen worden hierna op een verschillende manier berekend afhankelijk of de activiteit in hoofd- of bijberoep wordt uitgeoefend en voor of na de pensioenleeftijd. Daarnaast komt er nog een bijdrage voor administratiekosten bij, bepaald door de sociale verzekeringskas en wordt er rekening mee gehouden als een persoon zijn zelfstandige activiteiten start of hervat.⁵¹⁸

319. Artikel 12 §1 sociaal statuut zelfstandige bepaalt de bijdragen die de zelfstandige in hoofdberoep verschuldigd zijn. Voor een zelfstandig hoofdberoep betaalt de zelfstandige 22 procent op het gedeelte van zijn beroepsinkomsten dat €15.831,12 niet te boven gaat en 14,16 procent op het gedeelte van zijn beroepsinkomsten dat dit bedrag wel te boven gaat maar minder is dan €23.330,06. Op het inkomen boven deze grens zijn geen bijdragen meer verschuldigd. De zelfstandige-sekswerker zal deze bijdragen verschuldigd zijn wanneer deze enkel sekswerk verleent als beroep. Eventueel kan een vrijstelling tot bijdragen worden aangevraagd wanneer de zelfstandige zich in staat van behoefte bevindt.⁵¹⁹

⁵¹⁰ Code 407

⁵¹¹ Code 408

⁵¹² Code 505

⁵¹³ Code 510

⁵¹⁴ Code 601

⁵¹⁵ Code 000

⁵¹⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 590.

⁵¹⁷ We zien een sterke link tussen het sociaal statuut zelfstandigen en de fiscaliteit.

⁵¹⁸ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 593.

⁵¹⁹ Art. 17 Sociaal statuut zelfstandige.

320. Wanneer de zelfstandige activiteit wordt uitgeoefend naast het hoofdberoep is de zelfstandige activiteit slechts een bijberoep.⁵²⁰ De prostitué(e) werkt bijvoorbeeld overdag als bedrijfsjurist en om een centje bij te verdienen verleent deze in het weekend seksuele diensten. De bijdragen die gelden voor zelfstandige-prostitué(e)s die dit doen in hoofdberoep zullen ook van toepassing zijn op degene die dit als bijberoep doen. Enkel wordt er geen minimum-bijdrage aangerekend en is er een vrijstelling voorzien wanneer het referte-inkomen lager ligt dan een bepaalde grens.⁵²¹

321. De voortzetting van de zelfstandige activiteit na de pensioenleeftijd van 65 jaar wordt heden erg gestimuleerd. De programmawet van 28 juni 2013 geeft zelfstandigen net zoals werknemers de mogelijkheid om het pensioen te cumuleren met de zelfstandige beroepsactiviteit. Gepensioneerden hoeven geen bijdragen te betalen wanneer hun inkomen niet meer bedraagt dan de toegelaten grens. Als het inkomen hoger ligt moeten gereduceerde bijdragen betaald worden. Tenzij de grenzen van de toegelaten activiteit met 100 procent worden overschreden. In deze situatie verliest de zelfstandige het pensioen en zullen bijdragen worden berekend aan hetzelfde percentage als dat van een hoofdberoep.

322. Tot slot volgt een korte bespreking over de inning en invordering. De zelfstandige-sekswerker zal elk kwartaal bijdragen verschuldigd zijn die worden geïnd door de sociale verzekeringskassen.⁵²² De bijdragen dienen uiterlijk betaald te worden de laatste dag van het kwartaal waarop ze betrekking hebben. Wanneer de bijdrage twee uur te laat wordt ontvangen, volgt een sanctie.⁵²³

9.2.3. Niet-professionele risico's

9.2.3.1. Gezondheidszorg

323. Wat betreft medische zorgen vallen zelfstandigen onder de algemene regeling zoals besproken onder het deel “prostitué(e) onder het werknemersstatuut” titel 8.3.3.1. “ziekte- en invaliditeit”. Onder het toepassingsgebied vallen de zelfstandigen, de gelijkgestelden, en de personen ten laste.⁵²⁴ Dit recht wordt onmiddellijk toegekend wanneer de nodige bijdragen betaald werden en steeds verlengd na een periode van een jaar. Wanneer de beroepsactiviteit tijdelijk wordt onderbroken kan men worden ingeschreven als persoon ten laste of als ingezetene.⁵²⁵

9.2.3.2. Arbeidsongeschiktheid

324. Men heeft lange tijd gewacht voor de invoering van de verplichte verzekering voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De werkgroep Allard heeft het “arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen” in het leven geroepen na advies, uitgebracht

⁵²⁰ Moet werken als werknemer of overheidspersoneel waarvan het hoofdberoep in België of binnen de EER wordt uitgeoefend. Cass. 5 december 2011, *JTT* 2012, 102-104.

⁵²¹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 594.

⁵²² Art. 15 §1 sociaal statuut zelfstandige.

⁵²³ Art. 44 §1 KB 19 december 1967, *BS* 28 december 1967.

⁵²⁴ Art. 32 Ziekteverzekeringswet.

⁵²⁵ Art. 136ter Ziekteverzekeringsbesluit.

door de Hoge Raad voor de Middenstand.⁵²⁶ Deze werkgroep trachtte een antwoord te vinden op de vraag hoe men de economische weerslag van ziekte of ongeval bij zelfstandigen kon opvangen. De oplossing bestaat erin dat het recht op uitkering ontstaat bij het loutere wegvallen van de arbeidskracht, en níet een inkomensverlies compenseren. Hierbij wordt een lange carenztijd voorzien en beperkte forfaitaire minimumbedragen.⁵²⁷

325. Alle prostitué(e)-zelfstandigen die bijdragen betalen onder het sociaal statuut of ervan zijn vrijgesteld vallen onder het toepassingsgebied van dit besluit. In principe impliceert dit dat enkel uitkeringen worden gegeven aan zelfstandigen in hoofdberoep.⁵²⁸ Wat bedoelt wordt onder “arbeidsongeschiktheid” is te vinden in de artikelen 19 en 20 KB 20 juli 1971. De staat van ongeschiktheid zou volgend deze artikelen het volgende zijn: “wegens letsels of functionele stoornissen een einde heeft moeten stellen aan het volbrengen van de taken die verband hielden met zijn beroepsbezigheid als zelfstandige en die hij voor de aanvang van de arbeidsongeschiktheid waarnam”. Daarnaast mag hij geen andere beroepsbezigheden uitoefenen noch als zelfstandige, noch als helper, hetzij in een andere hoedanigheid.⁵²⁹

326. Men merkt dat hier geen sprake is van het verdienvermogen, zoals bij werknemers. Verder is het niet vereist dat het letsel heeft geleid tot de stopzetting van alle werkzaamheden, maar enkel van de taken die verband houden met zijn beroepsbezigheid als zelfstandige. Met het economische aspect mag geen rekening worden gehouden.⁵³⁰ Het gaat hierbij om de persoonlijke activiteit van de verzekerde.⁵³¹

327. Voor de berekening van de vergoeding wordt naar analogie met de werknemers gewerkt met periodes. De eerste periode is de carenztijd waarin geen recht op uitkeringen worden verkregen.⁵³² Deze periode van niet-vergoedbaarheid is door het KB van 15 januari 2001 teruggebracht op één maand.⁵³³ Hierna volgt de periode van primaire ongeschiktheid (van de tweede maand tot het einde van het eerste jaar) waarbij de uitkering gelijk is aan het minimumpensioen. Vanaf het tweede jaar van arbeidsongeschiktheid maakt men een onderscheid tussen personen die de eigen activiteit hebben stopgezet en waarvan het beroepsinkomen onderbroken is, waarbij een uitkering wordt toegekend gelijk aan de minimumuitkering van een werknemer. In het andere geval blijft de uitkering hetzelfde als in de periode van primaire ongeschiktheid.

⁵²⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 605.

⁵²⁷ E. ANKAERT, “Boek II Sociale zekerheid voor zelfstandigen, Deel III Arbeidsongeschiktheid”, in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 815.

⁵²⁸ Art. 3, 1° Koninklijk Besluit 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoot, *BS* 7 augustus 1971 (hierna Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen).

⁵²⁹ Art. 19 Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen.

⁵³⁰ Cass. 25 oktober 1982, *RW* 1983-84, 259.

⁵³¹ P. GOSSERIES, “L’incapacité de travail des salariés et des indépendants en assurance indemnités obligatoire”, *JTT* 1997, 94-95.

⁵³² Art. 7 Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen.

⁵³³ KB 15 januari 2001 tot wijziging van het KB 20 juli 1971 houdende instelling van een verzekering arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen, *BS* 1 januari 2001.

328. Voor de aangifte van de arbeidsongeschiktheid bestaat een gelijkaardige regel als voor aangifte bij werknemers. Het voornaamste verschil bestaat uit het feit dat de zelfstandige over een termijn van 28 dagen heeft om een geneeskundig getuigschrift in te dienen.⁵³⁴ Na decriminalisering kan de prostitué(e)-zelfstandige terugvallen op deze regeling. De wetgever heeft nagelaten om ziekte uitvoerig te regelen voor zelfstandigen, wat inhoudt dat slechts een beperkt aantal risico's worden gedekt en ook de uitkering beperkt zal zijn. Doch is dit een voordeel wanneer wordt vergelen met de situatie waarin de sekswerkers zich nu bevinden. Beter iets dan niets, toch?!

Moederschapsverzekering

329. Ook bij de zelfstandigen bestaat er een “moederschapsverzekering”.⁵³⁵ Tijdens een beperkt tijdvak zal men kunnen terugvallen op een forfaitaire uitkering. Het tijdvak is beperkt tot drie weken, één verplichte week voor en twee verplichte weken na de dag van de bevalling. De overige negen weken mag per periode van zeven kalenderdagen worden opgenomen. Dit voor het einde van een tijdvak van maximaal 21 weken.⁵³⁶

330. Een bijzondere hulp voor zelfstandigen is de moederschapshulp. Deze hulp werd ingevoerd in 2006⁵³⁷, met als doel de huishoudelijke taken te verlichten tijdens de nabevallingsperiode. Dit door het toekennen van 105 gratis dienstencheques. Om van deze hulp te kunnen genieten moet de zelfstandige de cheques aanvragen bij het verzekeringsfonds waarbij hij is aangesloten. Sinds het KB van 10 april 2014 is de moederschapshulp echter ook beschikbaar voor alle zelfstandige vrouwen, ongeacht hun statuut.⁵³⁸

331. Voor deze uitkering is een wachttijd vereist van zes maanden. Daarnaast heeft de zelfstandige hier recht op wanneer werd voldaan aan dezelfde voorwaarden als die voor uitkeringen in het kader van arbeidsongeschiktheid. Ten tweede moet tijdens de weken van volledige moederschapsrust alle activiteiten volledig worden stopgezet. De zelfstandige dient zelf actie ondernemen om een aanvraag in te dienen. Hierbij wordt het medisch getuigschrift met de voorziene bevallingsdatum gevoegd.⁵³⁹

⁵³⁴ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 611.

⁵³⁵ KB 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoot, *BS* 7 augustus 1971 (hierna Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen).

⁵³⁶ Art. 93 en 98 Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen.

⁵³⁷ KB 17 januari 2006 tot invoering van een stelsel van uitkeringen voor moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen en tot wijziging van het KB van 12 december 2001 betreffende dienstencheques, *BS* 23 januari 2006.

⁵³⁸ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 614.

⁵³⁹ Art. 95 Arbeidsongeschiktheidsbesluit zelfstandigen.

9.2.4. Faillissement

332. De faillissementsverzekering wordt gezien als tegenhanger van de werkloosheidsverzekering voor werknemers.⁵⁴⁰ De erkenning hiervan is van zeer groot belang aangezien men voor het eerst erkent dat zelfstandigen een groot economisch risico lopen dat beschermd moet worden. Voorlopig is de uitkering zeer bescheiden gehouden waardoor meer kan worden gesproken van een overbruggingsuitkering dan een echte werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen.

333. De regels zijn van toepassing op gefailleerde zelfstandigen in hoofdberoep die bijdragen betaalden.⁵⁴¹ Het KB van 14 januari 1999⁵⁴² heeft hieraan toegevoegd dat ook niet-gefailleerde zelfstandigen op bescherming kunnen rekenen wanneer zij hun zelfstandige activiteit hebben stopgezet en drie voorafgaande jaren een collectieve schuldenregeling hebben verkregen. Dit werd nadien ook uitgebreid tot zelfstandigen die door omstandigheden onafhankelijk van hun wil gedwongen werden hun activiteiten stop te zetten en die zonder inkomen vallen.⁵⁴³

334. Om recht te hebben op de uitkeringen moeten de verzekerden aan strikte voorwaarden voldoen.⁵⁴⁴ Zij moeten in België hun hoofdverblijfplaats hebben, geen recht hebben op bepaalde sociale prestaties, nog geen recht hebben op pensioen, in de beschermde periode geen beroepsactiviteit uitoefenen en tot slot moeten zij in de vier voorafgaande kwartalen verzekeringsplichtig zijn geweest als zelfstandige in hoofdberoep.

335. De prestaties waarvan de zelfstandige-prostitué(e) kan genieten zijn tweërlei.⁵⁴⁵ Enerzijds bestaat er een uitkering in geld die ten hoogste twaalf maanden wordt uitgekeerd, gelijk aan het minimumpensioen van de zelfstandige. Anderzijds is er een beperkt behoud van het sociaal statuut zelfstandige. Met name het recht op geneeskundige verzorging en gezinsbijslagen gedurende vier kwartalen.⁵⁴⁶

336. Het sociale verzekeringsfonds waar de zelfstandige is aangesloten, zal zich ontfemen over de uitkering van de prestaties. De prestaties kunnen slechts worden verkregen na specifieke aanvraag van de zelfstandige.⁵⁴⁷ De verjaringstermijn voor de vordering tot

⁵⁴⁰ KB 6 juli 1997 tot uitvoering van het KB van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, BS 2 augustus 1997 (hierna Wet faillissementsverzekering zelfstandigen).

⁵⁴¹ V. VERDEYEN, "Boek II Sociale zekerheid voor zelfstandigen, Deel V Faillissementsverzekering", in J. PUT (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 852.

⁵⁴² KB 14 januari 1999, BS 24 februari 1999.

⁵⁴³ KB 13 maart 2013, BS 5 april 2013.

⁵⁴⁴ Art. 4 Koninklijk Besluit 6 juli 1997 tot uitvoering van het KB van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, BS 2 augustus 1997 (hierna Wet faillissementsverzekering zelfstandigen) en Art. 3 KB 14 januari 1999.

⁵⁴⁵ Art. 3 Wet faillissementsverzekering zelfstandigen.

⁵⁴⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 619.

⁵⁴⁷ Art. 3 Wet faillissementsverzekering zelfstandigen.

betaling bedraagt drie jaar, vanaf het kwartaal na het vonnis van faillietverklaring of van ontbinding van het akkoord van faillissement.⁵⁴⁸ Ook de prostitué(e) die sekswerk als hoofdberoep uitoefent kan genieten van de faillissementsverzekering wanneer het even niet allemaal meezit.

9.2.5. Pensioenen

337. De eerste specifieke pensioenwet van 30 juni 1956 voor zelfstandigen voerde een verplicht kapitalisatiesysteem in waarbij de zelfstandige pensioen verwierf door de opbrengsten van premies die deze zelf belegde.⁵⁴⁹ De Wet Harmonisering Pensioenregelingen van 1984, was de basis voor de pensioenregeling zoals we deze vandaag kennen met een proportioneel pensioen voor zelfstandigen gebaseerd op het beroepsinkomen.⁵⁵⁰ Vanaf toen heeft het kapitalisatiesysteem voorgoed afgedaan.

338. Na decriminalisering zullen prostitué(e)s-zelfstandigen die bijdragen betalen genieten van de pensioenrechten bij het bereiken van de pensioenleeftijd van 65 jaar. Het stelsel zal in feite enkel van toepassing zijn op zelfstandigen in hoofdberoep of op zelfstandigen in bijberoep met hogere inkomsten dan het minimumplafond voor zelfstandigen in hoofdberoep.⁵⁵¹ De prostitué(e)-zelfstandige kan ook besluiten om met vervroegd pensioen te gaan wanneer de leeftijdsvoorwaarde van 62 jaar en de loopbaanjaren van 40 jaar werden gerespecteerd.⁵⁵² Naast het respecteren van de leeftijdsvoorwaarde dient er ook sprake te zijn van stopzetting van de beroepsactiviteit.⁵⁵³ En zal het pensioen in principe niet worden uitgekeerd in het buitenland.⁵⁵⁴

339. Voor het bedrag en de berekening van het pensioen wordt een onderscheid gemaakt voor en na de wet Mainil. Daar de relevantie van de bespreking vóór de wet Mainil eerder gering is gaan we ons beperken tot de regeling na deze wet. Sekswerkers zullen immers voor het eerst na decriminalisering onder het zelfstandigenstatuut vallen. Voor de loopbaanjaren na 1984 geldt een proportionele berekeningswijze, gelijkaardig aan deze van de werknemers.⁵⁵⁵ Deze wet heeft er voor gezorgd dat voor zelfstandigen een minimumpensioen wordt gegarandeerd voor zelfstandigen met een volledige of 2/3^e loopbaan.

340. De loopbaan van de zelfstandigen wordt identiek berekend zoals de loopbaan van de werknemers.⁵⁵⁶ Het bewijs hiervan wordt geleverd door betaalde bijdragen. Ook is het

⁵⁴⁸ Art. 7bis Wet faillissementsverzekering zelfstandigen.

⁵⁴⁹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 621.

⁵⁵⁰ Y. DE CLERCQ, “La loi du 15 mai 1974”, *RDS* 1984, 229.

⁵⁵¹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 624.

⁵⁵² Art. 81-85 Wet houdende diverse bepalingen 29 maart 2012, *BS* 30 maart 2012.

⁵⁵³ Art. 30bis Koninklijk besluit 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor zelfstandigen, *BS* 14 november 1967 (hierna Pensioenwet zelfstandigen) en Art. 107 Pensioenbesluit zelfstandigen.

⁵⁵⁴ Art. 30, 4° Pensioenwet zelfstandigen en Art. 144-146 Pensioenbesluit zelfstandigen.

⁵⁵⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 627.

⁵⁵⁶ Art. 16 Pensioenwet zelfstandigen.

mogelijk dat er periodes gelijk gesteld worden aan periodes van zelfstandige arbeid zoals in periode van ziekte, militaire dienst, studiejaren na de twintigste verjaardag,...⁵⁵⁷

341. Ook voor de langstlevende echtgenoot is een overlevingspensioen voorzien wanneer de overleden echtgenoot zelfstandige was. De voorwaarden⁵⁵⁸ en berekeningswijze⁵⁵⁹ moeten analoog worden toegepast naar het stelsel van de werknemers. Tot slot kan de prostitué(e)-zelfstandige ervoor kiezen om zijn/haar pensioen aan te vullen door bv. te beleggen of aan pensioensparen te doen.

9.2.6. Gezinsbijslagen

342. Sinds de wet van 4 april 2014 is de regeling van de gezinsbijslagen voor zelfstandigen volledig geïntegreerd in de nieuwe algemene kinderbijslagwet. Zie meer informatie hierover in het hoofdstuk “Prostitué(e) onder het werknemersstatuut” titel 8.3.6. “Gezinsbijslagen.

9.3. Pro's en contra's zelfstandigenstatuut

343. Wanneer de sekswerker op zelfstandige basis zijn diensten verleent kiest deze volledig vrij welke klanten hij aanvaardt, onder welke voorwaarden, hoe lang hij werkt, wanneer hij vakantie neemt en wanneer...⁵⁶⁰ De vrijheid waarover de prostitué(e)-zelfstandige beschikt is enorm. Ook bestaat er geen risico dat de sekswerker uitgebuit wordt door zijn exploitant en veel geld dient af te staan.

344. Toch wegen de voordelen niet op met “de aan dit statuut” verbonden nadelen. Waar de prostitué(e)-werknemer beschermd wordt tegen elk praktisch voorzienbaar sociaal risico is de sociale zekerheid van de zelfstandige beperkt. Enkel voor ziekte, faillissement, pensioenen en gezinsbijslagen werd een regeling voorzien. Voor alle andere mogelijke sociale risico's blijft de prostitué(e)-zelfstandige in de kou staan. Ook de bescheiden uitkeringen waar de prostitué(e)-zelfstandige recht op heeft zetten aan tot onrust. Wanneer men écht nood heeft aan de sociale zekerheid zal deze hoogstwaarschijnlijk niet volstaan.

345. De ultieme oplossing bestaat volgens ons in het feit dat de zelfstandige activiteit best in bijberoep kan worden uitgeoefend. Zo heeft men van beide figuren enkel de voordelen. Een omvangrijk sociaal statuut en de ultieme vrijheid en beslissingsmacht Enkel voordelen toch? Of dit echter altijd haalbaar is, waarschijnlijk niet. Veel sekswerkers zijn immers voltijds prostitué(e).

9.4. Toepasbaarheid zelfstandigenstatuut op de prostitué(e)

346. Nadat decriminalisering van de seksbranche kan de keuze worden gemaakt onder welk statuut de sekswerkers moeten ressorteren. Arbeidsrechtelijk en

⁵⁵⁷ Art. 28 Pensioenbesluit zelfstandigen.

⁵⁵⁸ Art. 4-7 Pensioenwet zelfstandigen.

⁵⁵⁹ Art. 11, 17, 17bis Pensioenwet zelfstandigen.

⁵⁶⁰ M. DE BACKER, A. DE WITTE en G. UYTENHOVE, “(Legale) uitbating van prostitutie” in G. VERMEULEN (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu 2007, 62.

sociaalzekerheidsrechtelijk kan de prostitué(e) zowel vallen onder het bestaande werknemers- als zelfstandigenstatuut. Daarnaast staat ook de beleidsoptie open om te kiezen voor een bijzonder statuut “sekswerker”.

347. Op het eerste zicht lijkt het zelfstandigenstatuut de best mogelijke optie om de sekswerker optimaal te kunnen beschermen. De voordelen op arbeidsrechtelijk vlak waarbij de sekswerker volledig vrij zijn klanten kan kiezen tot de dagindeling en de werkvoorwaarden wegen niet altijd op tegen de administratieve rompslomp die het zelfstandigenstatuut met zich meebrengt. Zo moet de prostitué(e) zich inschrijven bij het KBO, een vennootschapsvorm kiezen, een eigen boekhouding voeren, op tijd zijn bijdragen betalen,... De sekswerker moet zelf beslissen of hij deze extra last op zijn schouders wil nemen.

348. Ook de beperkte sociale voordelen waar de prostitué(e)-zelfstandige zijn niet in zijn profijt. Wanneer de sekswerker de sociale zekerheid echt nodig heeft is het de vraag of deze voldoende bescherming zal bieden. De beste oplossing lijkt ons dat de zelfstandige activiteit in bijberoep wordt uitgeoefend. Zo geniet men van het beste van twee werelden: een omvangrijk sociaal statuut en de ultieme vrijheid en beslissingsmacht.

10. Bijzondere statuten

349. Na decriminalisering kan de Belgische wetgever ervoor kiezen om de sekswerkers, die vanaf dan legaal werken, te ressorteren onder de bestaande statuten als werknemer of zelfstandige. Daarnaast kan er ook gekozen worden voor een bijzonder sociaal statuut “sekswerker” gelet op de specifieke noden van de prostitué(e)s.

350. Hieronder volgt een bespreking van twee interessante bijzondere statuten die als voorbeeld kunnen dienen indien gekozen wordt voor een bijzonder sociaal statuut. In ons land bestaan er voor de vervoerders, vrijwilligers, onthaalouders, beroepssportbeoefenaars gelegenheidsarbeiders in de horeca,... bijzondere speciale statuten.⁵⁶¹ Het voordeel hiervan is dat ze beter kunnen inspelen op de specifieke noden van elke doelgroep.

10.1. Sociaal statuut van de beroepssportbeoefenaar

351. Bijzonder aan het statuut van de sportbeoefenaar is dat de sporters worden beschouwd als werknemers waarbij het voorbereiden op een wedstrijd of een demonstratie gezien wordt als arbeid. Ze zijn dus effectief gebonden door een arbeidsovereenkomst.⁵⁶² Echter kunnen zij ook genieten van een bijzonder belastingstelsel dat voordeliger is. Rekening houdend met het feit dat na het overmatig sporten de sportbeoefenaar zijn lichaam kapot heeft getraind, wordt aangenomen dat hun loonbaan van kortere duur is. Vandaar de noodzaak aan een voordeliger fiscaal statuut.

352. Onder het statuut sportbeoefenaar wordt een onderscheid gemaakt naarmate de sporter dit doet als beroepsbezigheid. Niet-betaalde sportbeoefenaars moeten terugvallen op de gemeenschapsbepalingen. In dit deel beperken wij ons tot de beroepssportbeoefenaar. Sinds de wet van 1978⁵⁶³ wordt de arbeidsovereenkomst van een beroepssportbeoefenaar geregeld door deze wet. Andere elementen die niet beheerst worden onder deze wet worden gecoördineerd door de arbeidsovereenkomstenwet.

353. De wet van 1978 omschrijft de betaalde sportbeoefenaar als de personen die de verplichting aangaan zich voor te bereiden op of deel te nemen aan een sportcompetitie of – exhibitie, onder het gezag van een ander persoon tegen loon dat een bepaald bedrag overschrijdt.⁵⁶⁴ Dit bedrag wordt jaarlijks vastgesteld bij KB na advies van het nationaal paritair comité voor de sport.

354. Op arbeidsrechtelijk vlak is het vooral bijzonder dat de aard van het contract tussen de betaalde sportbeoefenaar en zijn werkgever vermoed wordt een arbeidsovereenkomst voor bedienden te zijn.⁵⁶⁵ Dit impliceert dat de arbeidsovereenkomst zowel onderworpen is aan de

⁵⁶¹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xii-xiii.

⁵⁶² Wet 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, BS 9 maart 1978 (hierna Wet sportbeoefenaars).

⁵⁶³ Wet 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, BS 9 maart 1978.

⁵⁶⁴ Art. 2 Wet sportbeoefenaars.

⁵⁶⁵ J. KERREMANS en B. AMEYE, *Sociaal en fiscaal statuut van de sportbeoefenaar*, Mechelen, Kluwer, 2008, 31.

Wet sportbeoefenaars als aan de algemene beginselen van de arbeidsovereenkomstenwet van 1978⁵⁶⁶. Naar het algemeen rechtsbeginsel “Lex specialis posterior derogat priori generali” zal ook hier de bijzondere wet primeren op de algemene wet wanneer deze laatste strijdig is met de specifieke arbeidsovereenkomstenwet voor betaalde sportbeoefenaars. Deze zienswijze is uitermate interessant om eveneens toe te passen op sekswerkers.

355. Op het vlak van de sociale zekerheid wordt amper een onderscheid gemaakt tussen betaalde sportbeoefenaars en “gewone werknemers”. Het grootste verschil is te vinden op vlak van het onweerlegbaar vermoeden voorzien in de Wet sportbeoefenaars. Waarbij de betaalde sportbeoefenaar wordt geacht een arbeidsovereenkomst voor bedienden te hebben aangegaan. Dit zorgt voor onmiddellijke onderwerping aan het sociaal statuut werknemer.⁵⁶⁷ Voor de sociale zekerheidsdekking kan de betaalde beroepssporter onbeperkt genieten van de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit als geneeskundige verzorging en uitkeringen, verder kunnen ze ook genieten van de werkloosheidsuitkering, pensioen en de gezinsbijslagen.

356. Het onweerlegbaar vermoeden waar de betaalde sportbeoefenaar van geniet, zal daarnaast ook doorwerking hebben op fiscaal rechtelijk vlak. Betaalde sportbeoefenaars genieten immers van een bijzonder belastingstelsel aangezien de wetgever er van uitgaat dat hun loopbaan veel korter is dan de gemiddelde werknemer. De bespreking hiervan zal echter achterwege worden gelaten omdat dit het toepassingsgebied van het onderzoek te buiten gaat.⁵⁶⁸

357. Of deze regeling doorwerking zou moeten krijgen in de prostitutiesector is een boeiende kwestie. Het onweerlegbaar vermoeden waar de betaalde sportbeoefenaar van geniet, is een interessante beleidsoptie wanneer de sekswerker effectief onder iemand zou werken. Dit vermoeden zou veel misbruiken kunnen tegengaan. We moeten hier realistisch zijn. Het blijft moeilijk om iemand te dwingen een bepaald statuut aan te nemen. Uit het veldonderzoek, en in navolging van onze opinie is dit níét de beste keuze. De sekswerker moet de vrijheid kunnen krijgen om zijn eigen sociaal statuut te kiezen. Wanneer de voorwaarden van het statuut “zelfstandige” voldaan zijn, moet ook hier de keuze voor open staan. Waar eventueel wel een oplossing in kan worden gezien, is dat het fiscaal statuut gekoppeld aan het sociaal statuut, een gunstig belastingstelsel inhoudt voor de sekswerker. Dit omdat we zoals bij de sportbeoefenaars er van uitgaan dat het geen beroep is dat zij hun hele leven kunnen uitoefenen.

⁵⁶⁶ Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, BS 22 augustus 1978.

⁵⁶⁷ J. KERREMANS en B. AMEYE, *Sociaal en fiscaal statuut van de sportbeoefenaar*, Mechelen, Kluwer, 2008, 47.

⁵⁶⁸ Zie hierover meer informatie in J. KERREMANS en B. AMEYE, *Sociaal en fiscaal statuut van de sportbeoefenaar*, Mechelen, Kluwer, 2008, 65-174.

10.2. Sociaal statuut van de kunstenaar

358. Na jarenlange besprekingen werd door de programmawet van 2003⁵⁶⁹ het probleem van de sociale zekerheid van artiesten onder handen genomen. Sederdien wordt het begrip “kunstenaar” veelzijdig bekeken. Hieronder valt elke natuurlijke persoon die op eigen houtje een betaalde artistieke activiteit uitoefent, waarvan het resultaat wordt verkocht. Het kan ook een natuurlijke persoon zijn die tegen betaling een artistieke activiteit uitoefent in het kader van een arbeids- of aannemingsovereenkomst ofwel een natuurlijke persoon die geniet van bijvoorbeeld auteursrechten. Voorbeelden hiervan zijn muzikanten, schrijvers, topmodellen maar evengoed danseressen in stripclubs. Sinds het bestaan van deze programmawet zijn de kunstenaars krachtens een wettelijke bepaling aan de RSZ onderworpen.⁵⁷⁰

359. Het kunstenaarsstatuut⁵⁷¹ is geen apart sociale zekerheidsstatuut. Het wordt ingepast in de bestaande statuten als werknemer of zelfstandige. In principe wordt er van uitgegaan dat de kunstenaar ressorteert onder het toepassingsgebied van de werknemers. Wanneer ze echter kunnen aantonen dat ze zelfstandig werken, kan het zelfstandigenstatuut worden toegepast.⁵⁷²

360. Al deze kunstenaars zijn in feite onderworpen aan de sociale zekerheid van de werknemers waarvan de werkgever als opdrachtgever wordt beschouwd. De opdrachtgevers hebben net als gewone werkgevers dezelfde bijdragenverplichtingen.⁵⁷³ Elke vergoeding die de kunstenaar opstrijkt, zal worden beschouwd als loon, tenzij het gaat over een kleinschalige kostenvergoeding.

361. De kunstenaar kan het vermoeden van het werknemersstatuut wel weerleggen. Enerzijds kan de kunstenaar aantonen dat hij mandataris is van een rechtspersoon waarvoor hij zijn artistieke prestaties levert. Anderzijds kan hij bewijzen dat hij niet werkt in gelijkaardige “socio-economische voorwaarden” dan een effectieve werknemer.⁵⁷⁴ De memorie van toelicht zegt dat hiermee bedoeld wordt dat de kunstenaar afhankelijk werkt.⁵⁷⁵ Dus wanneer dit niet het geval is, kan de kunstenaar aantonen dat hij in principe zelfstandige is.

362. Om het probleem van schijnzelfstandigheid tegen te gaan werd een gemengde commissie “Kunstenaars” opgericht die wordt vertegenwoordigd door leden van de RSZ en RSVZ. Deze commissie maakt het mogelijk om een zelfstandigenverklaring af te leggen die er voor zorgt dat de kunstenaar op onweerlegbare wijze wordt geacht zelfstandige te zijn.

⁵⁶⁹ Programmawet 24 december 2002, BS 31 december 2002.

⁵⁷⁰ Art. 1bis Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, BS 25 juli 1969 (hierna RSZ-wet).

⁵⁷¹ Ingevoerd met de programmawet van 24 december 2002, BS 31 december 2002.

⁵⁷² I. DE WILDE, “De herziening van het sociaal statuut van kunstenaars: een nieuwe start?”, RW 2003-2004, 361.

⁵⁷³ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 188.

⁵⁷⁴ K. BERGHS, W. DE BUYSER en G. VAN LERBERGHE, “Het sociale en fiscale statuut van de kunstenaar: een verkenning”, Or. 2004, 74.

⁵⁷⁵ J. VAN LANGENDONCK, J. PUT, D. SIMOENS, G. VAN LIMBERGHEN EN A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 189.

Voor de kunstenaar “an sich” is dit een zeer groot voordeel. Hij hoeft niet telkens opnieuw zijn sociaal statuut te bewijzen. Eens hij dit document verkregen heeft, wordt hij gedurende uiterlijk twee jaar geacht zelfstandige te zijn.⁵⁷⁶

363. Een extra moeilijkheid waar kunstenaars mee geconfronteerd worden is dat zij vaak korte opdrachten hebben lopen bij verschillende werkgevers. Het kan ook zijn dat zij zowel een vaste opdracht combineren met andere bijkomende opdrachten. Deze eigenschap verzwaart de naleving van de sociale zekerheid. Om aan dit probleem tegemoet te komen werd voorzien in de oprichting van een sociaal bureau voor kunstenaars⁵⁷⁷ dat zich bezig houdt met het uitzenden van de arbeidskrachten. Het voordeel is voor de werkgevers dat de administratieve verplichtingen worden doorgeschoven naar dit sociaal bureau.

364. Of deze regeling doorwerking zou moeten krijgen in de prostitutiesector is een interessante kwestie. Onzes inziens bevindt zich het probleem van de kunstenaar op een totaal ander niveau dan dat van de sekswerkers. Daar waar de kunstenaars worden gekenmerkt door verscheidene opdrachtgevers kunnen we eigenlijk besluiten dat de prostitué(e)s misschien wel verschillende klanten hebben, maar ze steeds werken voor dezelfde opdrachtgever. Het is niet omdat er in de supermarkt tien verschillende klanten met andere bestellingen passeren dat je als kassabediende telkens een andere opdrachtgever hebt. Waar eventueel wel een oplossing in kan worden gezien is dat enkel wanneer de sekswerker diensten levert als zelfstandige deze bepaling zou gelden. Het is zeker een interessante beleidsoptie dat een bepaald bureau de administratieve rompslomp zou overnemen maar in principe hoeft hier niets nieuws voor te worden opgericht. Denk aan de bestaande hulporganisaties, die na decriminalisering anders kunnen worden ingezet. Er is zeker iets voor te vinden dat zij zich zouden bezig houden met dergelijke taken.

10.3. Sociaal statuut van de prostitué(e)?

365. Terwijl legalisatie er van uitgaat dat iedere prostitué(e) zelf gekozen heeft voor dit beroep, erkent decriminalisering het bestaan van een heterogene groep prostitué(e)s. Zo zullen de diverse “soorten” sekswerkers verschillende rechten en plichten vereisen op basis van hun wettelijke en sociale noden. Wanneer de Belgische wetgever overgaat tot decriminalisering, wordt sekswerk beschouwt als een gewone bedrijfstak. De bestaande nationale wetten en regelgeving zullen van toepassing zijn op prostitutie. En de prostitué(e) zal over dezelfde rechten beschikken als een gewone werknemer of zelfstandige.

366. Er van uitgaande dat de wetgever kiest voor dit model, is het vanzelfsprekend dat de sekswerker zal kunnen terugvallen op de bestaande statuten als werknemer of zelfstandige. Om het sociaal stigma dat kleeft op dit beroep weg te werken en de sector te normaliseren is het vereist dat de wetgever opteert voor decriminalisering.

⁵⁷⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 153.

⁵⁷⁷ K. BERGHS, W. DE BUYSER en G. VAN LERBERGHE, “Het sociale en fiscale statuut van de kunstenaar: een verkenning”, *Or.* 2004, 75.

367. In de besproken wetsvoorstellen is voornamelijk de ontwikkeling van typearbeidsovereenkomsten aangehaald. Onzes inziens zou dit in de toekomst zeker een oplossing kunnen uitmaken. Daar er gekozen wordt voor decriminalisering erkent de wetgever reeds het feit dat er een heterogene groep bestaat waarbij er verschillende soorten sekswerkers zijn. Er zijn prostitué(e)s die gedwongen worden zicht te prostitueren, die dit vrijwillig doen of uit geldnood. Deze sterkte maakt dat decriminalisering veel interessanter is dan legaliseren waarbij men enkel oog heeft voor het legaal maken zonder rekening te houden met de effecten en het feit dat ook veel prostitué(e)s gedwongen worden deze job uit te oefenen. Op basis daarvan heeft NSW een beleid dat met behulp van een sterk middenveld de overgang uit de prostitutie vergemakkelijkt. Het Nederlands legaliseringsmodel werkt niet. Er wordt amper aandacht besteed aan de wettelijke en sociale noden van elke afzonderlijke sekswerker. De uitbuiting wordt enkel nog meer in de hand gewerkt.

368. Decriminaliseren erkent reeds het feit dat er verschillende soorten prostitué(e)s bestaan, hierna is het niet meer nodig om een apart sociaal statuut uit te werken. Ze worden namelijk reeds geholpen afhankelijk van hun eigen noden. Als nadeel kan worden opgemerkt dat sekswerkers in de toekomst belastingen zouden moeten betalen. Nadeel? Misschien wel, maar onzes inziens is het volstrekt onlogisch dat het beroep prostitué(e) op een pied de stal wordt gezet omdat de prostitutiesector gevoelig ligt en kwetsbaar zou zijn. Er zijn even goed andere beroepen die ook niet fantastisch verdienen en gevoelig liggen maar toch niet zo beschermd worden.

369. Uit het gevoerde onderzoek is gebleken dat er effectief nog steeds een sociaal stigma kleeft op sekswerk. Door de seksbranche als een gewone bedrijfstak te beschouwen is dit reeds een stap in de goede richting naar de erkenning als normaal beroep. Prostitutie kan nog steeds op weinig begrip rekenen. Vandaag de dag lossen prostitué(e)s deze problemen op door een strikte scheiding te behouden tussen de hun professioneel- en privéleven. Dit is allerm minst evident aangezien ze nooit zichzelf kunnen zijn en altijd een toneeltje dienen te spelen. Hoewel in alle Europese landen er anders wordt geoordeeld over het onderwerp prostitutie liggen de meningen hierover in het algemeen wel gelijk.⁵⁷⁸

370. Of er nog plaats is voor de hulporganisaties wanneer sekswerk gedecriminaliseerd wordt is geen eenvoudige vraag. In principe kan men zeggen dat alle beroepen dan gelijk gesteld moeten worden en bv. consultants gaan ook geen hulporganisatie hebben die helpt met allerlei juridische, morele, psychologische en gezondheidskwesties. Dus neen. Strikt genomen dienen dan alle beroepen effectief gelijk te zijn voor de wet. Daarentegen kunnen de hulporganisaties een andere functie invullen. In de toekomst zouden ze de rol van het middenveld op zich kunnen nemen. Dit zijn alle verenigingen die de sekswerkers zouden vertegenwoordigen. Ze zullen moeten opkomen voor de rechten van de prostitué(e)s en betrokken worden in de beleidsvoering door het schrijven van beleidsadviezen.

⁵⁷⁸ H. WAGENAAR en S. ALTINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 50.

Beleidsadviezen waar de wetgevende macht echt mee aan het werk gaat en naar luistert. Omdat de wetgevers de invloed en het belang van deze organisaties zou erkennen.

371. Ook pleiten wij voor een vakbond voor prostitué(e)s, die mee ijvert voor de rechten van “zijn” sekswerkers. Een belangrijke taak wordt voorzien voor de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer, die toezicht op de daadwerkelijke uitoefening van deze beleidsmaatregelen.

372. Wanneer er toch voor een specifiek sociaal statuut gekozen zou worden is het, in navolging van het sociaal statuut van de professionele kunstenaar, er van uit te gaan dat elke sekswerker werknemer is. Wanneer hij echter kan aantonen dat hij zelfstandig werkt, zou deze eventueel een zelfstandigenstatuut kunnen verkrijgen. Uit het statuut van de professionele sportbeoefenaar kunnen we leren dat het voor de sekswerker eventueel interessant kan zijn om te genieten van een bijzonder belastingstelsel. Vermits de loopbaan als sekswerker over het algemeen korter is.

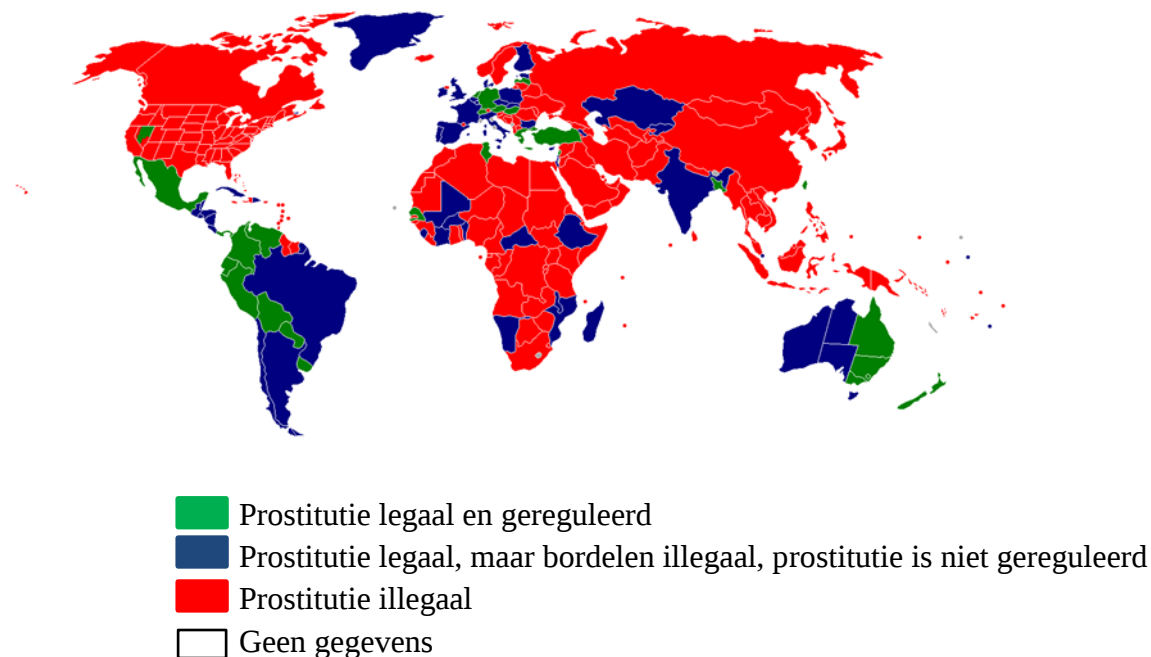
373. Na decriminalisering is het uitwerken van een bijzonder sociaal statuut van de prostitué(e) absoluut geen must. Integendeel, in navolging van de visie waarom er werd gekozen voor dit beleid zou het zelfs absoluut onlogisch zijn. Wel dient er een sterk middenveld te ontstaan dat steeds opnieuw, hand in hand met de wetgevende macht, zoekt naar de beste beleidsmaatregelen. Ook pleiten wij voor het oprichten van een vakbond die zich bezig houdt met het behartigen van de belangen van de sekswerkers.

11. Rechtsvergelijkende studie

374. In dit deel onderzoeken we de aanpak inzake prostitutie van twee Europese landen en Australië (NSW). Zodat, op basis van de hieruit voortvloeiende bevindingen, we een aanbeveling kunnen opstellen voor een wetgevend initiatief. Het onderzoek wordt beperkt tot een vergelijking met de landen Nederland, Frankrijk en Australië (NSW).

375. De keuze van deze landen was niet toevallig. Ze voeren allen een zeer verschillend beleid. In Australië (NSW) werd het prostitutiebeleid gedecriminaliseerd. Frankrijk daarentegen heeft een beleid waarin de klant en de exploitant vervolgd worden. Nederland hanteert het reguleringsmodel, waarbij het prostitutiebedrijf in zekere mate werd gelegaliseerd. Het vierde model waarbij zowel de klant als de sekswerker worden gecriminaliseerd wordt in dit werk niet verder besproken. Op basis van deze rechtsvergelijking kan een evenwichtige, kritische en juridisch verantwoorde reflectie worden geconstrueerd.

11.1. Wereldlijk niveau⁵⁷⁹

376. Bovenstaande kaart toont aan waar in de wereld prostitutie als legaal en gereguleerd fenomeen voorkomt, legaal maar ongereguleerd fenomeen, en waar prostitutie zich in de illegaliteit bevindt. Desondanks prostitutie in de meeste landen illegaal is, maakt het vaak nog een beduidend onderdeel van de economie uit. Denk als voorbeeld aan de onlosmakelijke band tussen zaken doen en seks in China.⁵⁸⁰ Hoewel het verbieden van prostitutie veel problemen als mensenhandel en uitbuiting zou tegengaan, kan hier de oplossing niet in worden gevonden. Het verschijnsel zal hoe dan ook altijd blijven bestaan.

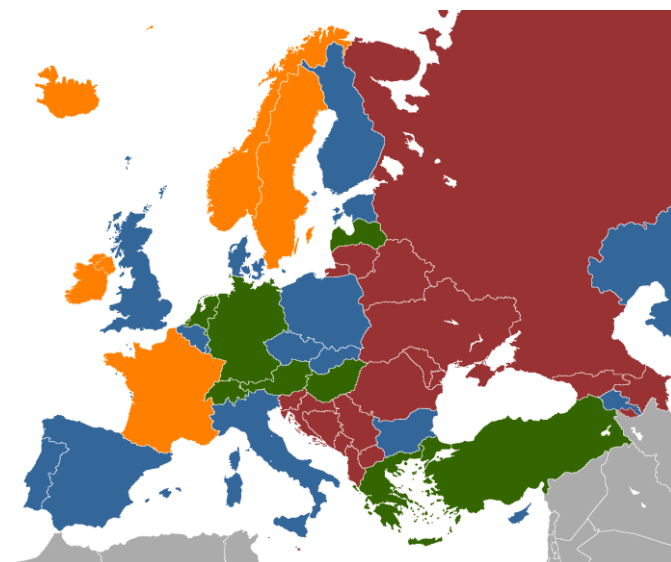
⁵⁷⁹ X., "Prostitutie", Wikipedia, 22 maart 2017, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Prostitutie>.

⁵⁸⁰ J. PALMER, "The Bro Code. Booze, Sex, and the Dark Art of Dealmaking in China", ChinaFile, 4 februari 2015, <http://www.chinafile.com/reporting-opinion/postcard/bro-code>.

Maar op een verdoken manier die gepaard gaat met erbarmelijke werkomstandigheden en zodanig ook criminaliteit in de hand werkt.

11.2. Europees niveau⁵⁸¹

377.

- Prostitutie legaal en gereguleerd
- Prostitutie legaal, maar bordelen illegaal, prostitutie is niet gereguleerd
- Illegaal om te betalen voor seks, klanten zijn strafbaar [niet de prostitué(e)]
- Prostitutie illegaal

378. Bovenstaande kaart toont aan waar in Europa prostitutie als legaal en gereguleerd gegeven voorkomt, legaal maar ongereguleerd, waar aan klantenbestrafing wordt gedaan en waar prostitutie zich in de illegaliteit bevindt. Beleidsmakers van de diverse Europese landen nemen sterk uiteenlopende standpunten in. Hierbij proberen ze steeds rekening te houden met de volksgezondheid, overlast en criminaliteit.

379. Er bestaat geen sluitende oplossing voor dit gegeven. Elk beleid heeft zo zijn voor- en nadelen. Afgezien daarvan zal het ene beleid al beter slagen in de sociale bescherming dan het andere. Welk model onzes inziens het beste aansluit bij de noden van de prostitué(e) zal blijken uit de hiernavolgende titels.

⁵⁸¹ X., “Prostitutie in Europa”, Wikipedia, 16 maart 2017, https://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_Europe.

11.3. Nederlands model

380. Nederland hanteert het reguleringsmodel, waarbij het prostitutiebedrijf in zekere mate werd gelegaliseerd. Dit betreft prostitutie door volwassenen die handelen uit vrije wil. Wanneer een minderjarige⁵⁸² tegen betaling seksuele diensten verleent, is er per definitie sprake van niet-legale prostitutie. Klanten maken zich in deze context strafbaar aan een zedendelict.⁵⁸³ In dit deel verduidelijken we het beleid en de regelgeving, van toepassing op volwassen sekswerkers. Verder bekijken we ook wat de sociale implicaties zijn van deze aanpak en of Nederland als voorbeeld kan worden gezien voor België.

11.3.1. Wettelijk kader

381. Sinds 1 oktober 2000 mag men in Nederland legaal een prostitutiebedrijf uitbaten. Men besloot om het jarenlange gedoogbeleid⁵⁸⁴, vaarwel te zeggen⁵⁸⁵ door het bordeelverbod, dat gold sinds 1912, en het verbod op souteneurschap af te schaffen.⁵⁸⁶ De bedoeling van deze wetswijziging was het decriminaliseren van exploitatie van prostitutie waardoor de bestaande gedoogsituatie zou overgaan in legalisering.⁵⁸⁷ Een beduidend deel van de prostitutie werd op deze manier gelegaliseerd en gereguleerd, terwijl de illegale vormen vervolgd blijven. Het motto: “*Uitbating, doch geen uitbuiting*” werd geboren.⁵⁸⁸ Vanuit deze optiek wilde de regering het verbod op exploitatie van vrijwillige prostitutie door volwassenen én het bordeelverbod opheffen. Tegelijkertijd wilden ze regels stellen voor een effectievere aanpak van strafbare vormen zoals onvrijwillige prostitutie en prostitutie door minderjarigen.

382. Men is niet over één nacht ijs gegaan bij de aanneming van dit progressief wetsvoorstel. In het parlement waren er verschillende inzichten en visies op sekswerk. Liberale partijen zagen prostitutie als een “noodzakelijk kwaad” dat getolereerd dient te worden. Voor zover de belangen en de vrijheid van andere personen niet in gevaar zijn, was een verbod niet wenselijk. Tegen dwang en misbruik diende nog steeds hard te worden opgetreden. Het idee hierachter is dat men bij deze misdrijven geen respect toont voor het

⁵⁸² In deze context wordt van een minderjarige gesproken wanneer de persoon in kwestie de leeftijd van 18 jaar niet heeft bereikt.

⁵⁸³ Art. 248b Sr.

⁵⁸⁴ T. VAN DER HELM, “Nieuwe regelgeving ten aanzien van prostitutiebedrijven en de gevolgen voor de gezondheidszorg voor de prostituees in Amsterdam. Een verslag van het project vertrouwensvrouw (migranten)prostitutie”, in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.), *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 79.

⁵⁸⁵ Besluit van 18 januari 2000 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 28 oktober 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, enige andere wetboeken en enige wetten (opheffing algemeen bordeelverbod), *Stb.*1999, 464.

⁵⁸⁶ Besluit van 18 januari 2000 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 28 oktober 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, enige andere wetboeken en enige wetten (opheffing algemeen bordeelverbod), *Stb.*1999, 464.

⁵⁸⁷ X, “Prostitutie en mensenhandel”, Nationaal Rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen 2016,

<https://www.nationaalrapporteur.nl/Publicaties/prostitutieenmensenhandel/prostitutieenmensenhandel.aspx>.

⁵⁸⁸ K. FRANCO, B. GAYSE, K. HEIRMAN, S. MEYFROOT EN I. SUY, “XI. Prostitutiebeleid in Nederland” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 414.

zelfbeschikkingsrecht en het individu in kwestie wordt uitgebuit.⁵⁸⁹ Andere partijen waren een volledig andere mening toegedaan.

383. Uiteindelijk koos Nederland effectief voor legalisering. De toenmalige minister van Justitie heeft het wetsvoorstel als volgt toegelicht: *“Hoe men ook aankijkt tegen het verschijnsel prostitutie, dat het bestaat is een gegeven, ook voor de overheid. Dat vraagt om een realistische benadering zonder moralisme. Ik ben van oordeel dat de overheid het tot haar taak dient te rekenen enerzijds vormen van (exploitatie van) prostitutie die wegens de vrijwillige aard ervan uit maatschappelijk oogpunt aanvaardbaar mogen worden geacht, toe te staan en condities te scheppen voor normalisering van het verschijnsel en anderzijds schadelijke vormen van (exploitatie van) prostitutie krachtig te bestrijden. Zulks noopt tot wetgeving.”*⁵⁹⁰

384. De Nederlandse wetgever stelde bij de wetswijziging zes belangrijke hoofddoelstellingen voorop.⁵⁹¹

- 1) beheersing en regulering van exploitatie van prostitutie;
- 2) verbetering van de bestrijding van exploitatie van onvrijwillige prostitutie;
- 3) bescherming van minderjarigen tegen seksueel misbruik;
- 4) bescherming van de positie van prostitué(e)s;**
- 5) ontvlechting van prostitutie en criminele randverschijnselen;
- 6) terugdringing van de omvang van prostitutie door illegalen.

385. Doelstelling vier kiest bewust voor de **bescherming** van de positie van de prostitué(e), en niet voor de versterking ervan. Belangenbehartigers hadden met de term “versterking” de verbetering van arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden op het oog. De Nederlandse wetgever ging er echter van uit dat nu bordelen gelegaliseerd waren, sociale rechten vanzelf zouden volgen. Exploitanten zouden zich aan het arbeidsrecht moeten houden, sekswerkers zouden lid kunnen worden van vakbonden en verenigingen van exploitanten. Om deze redenen werd voor de term “bescherming” gekozen.

386. De wetgevers waren van mening dat de rechtspositie van de sekswerker, behoort tot het domein van het privaatrecht. Met als gevolg dat deze invulling door de betrokken partijen zelf geregeld dient te worden. Dit standpunt ging voorbij aan de maatschappelijke werkelijkheid waarin sekswerkers een zeer zwakke positie innamen en ook geen beroep konden doen op collectieve belangenbehartiging. De arbeidspositie van sekswerkers is tot op vandaag nog steeds amper geregeld.⁵⁹²

⁵⁸⁹ K. FRANCO, B. GAYSE, K. HEIRMAN, S. MEYFROOT EN I. SUY, “XI. Prostitutiebeleid in Nederland” in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 411-413.

⁵⁹⁰ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II 1996/97*, 25, 437, nr. 3, respectievelijk *Handelingen II 1998/99*, 45, p. 3101 e.v.

⁵⁹¹ Memorie van toelichting, *Kamerstukken II 1996/97*, 25 437, nr. 3, respectievelijk *Handelingen II 1998/99*, 45, p. 3101 e.v.

⁵⁹² H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 32-33.

387. Zelfs na legalisatie van bepaalde prostitutievormen bleef onenigheid bestaan over de vraag wanneer een prostituee in loondienst of als zelfstandige werkt. Als werknemer geniet de sekswerker in principe van een volledige sociale bescherming. Daarnaast is de souteneur als werkgever bevoegd om instructies te geven over de te verrichten arbeid. Hiermee kan het grondwettelijke recht op lichamelijke integriteit van de prostitué(e) worden aangetast.⁵⁹³

388. Om een oplossing aan te reiken over deze problematiek werd in 2009 een wetsvoorstel ingediend.⁵⁹⁴ Desbetreffend voorstel wenst meer uniformiteit te verkrijgen in de seksbranche door alle vormen van sekswerk te reguleren en het toezicht en de handhaving ervan te vergemakkelijken.⁵⁹⁵ Dit wetsvoorstel werd reeds aangenomen in de Tweede Kamer, maar het is nog niet bekend wanneer de wet effectief in werking zal treden.⁵⁹⁶

389. Het wetsvoorstel omvat drie belangrijke luiken. Zo zouden seksbedrijven enkel hun activiteiten mogen verrichten indien ze een vergunning van de gemeente hebben verkregen. In de vergunning worden bijvoorbeeld voorwaarden met betrekking tot de veiligheid van de prostitué(e)s opgenomen. In alle Nederlandse gemeenten zullen dezelfde voorwaarden van toepassing zijn. Zo worden de lokale en regionale verschillen verkleind.⁵⁹⁷ Verder moeten gemeenten in de toekomst de achtergrond van souteneurs onderzoeken. Ze kunnen bijvoorbeeld nagaan of deze personen zich schuldig maken aan mensenhandel. In een aantal gevallen kunnen de gemeenten dan vergunningen weigeren.⁵⁹⁸ Tot slot kiest men in deze Novellewet om de minimumleeftijd van sekswerkers op te trekken naar 21 jaar.⁵⁹⁹

Prostitutie, een normaal beroep?!

390. Het uitgangspunt van de Nederlandse wetgever was “de exploitatie van vrijwillige prostitutie door volwassenen toe te laten”. Wanneer een volwassene een seksuele dienst verleent, tegen betaling, is dit niet strafbaar op grond van wettelijke bepalingen.⁶⁰⁰ Dit houdt echter niet in dat prostitutie als een normaal beroep wordt aanvaard. Legalisering betekent immers niet hetzelfde als normalisering. “Normaal” betekent aanvaard, vrij van stigma. Hier wringt het schoentje. Het sociale stigma is nog steeds niet verdwenen, al vinden steeds meer mensen dat prostitutie, aanvaardbaar is.⁶⁰¹

⁵⁹³ M. M. DE JONGE, *Rood licht voor de prostitutie in loondienst*?, Utrecht, Wetenschapswinkel Rechten, 2006, 23.

⁵⁹⁴ Wetsvoorstel 10 november 2009 betreffende de regulering van prostitutie en betreffende het bestrijden van misstanden in de seksbranche, Eerste Kamer, Kamerstukken II 2009/10, 32 211, nr.1-2.

⁵⁹⁵ A. L. DAALDER, *Prostitutie in Nederland anno 2014*, Den Haag, WODC, 2015, 5.

⁵⁹⁶ RIJKSOVERHEID NEDERLAND, “Veilige en gezonde prostitutiebranche”, 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prostitutie/inhoud/veilige-en-gezonde-prostitutiebranche>.

⁵⁹⁷ RIJKSOVERHEID NEDERLAND, “Veilige en gezonde prostitutiebranche”, 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prostitutie/inhoud/veilige-en-gezonde-prostitutiebranche>.

⁵⁹⁸ RIJKSOVERHEID NEDERLAND, “Veilige en gezonde prostitutiebranche”, 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prostitutie/inhoud/veilige-en-gezonde-prostitutiebranche>.

⁵⁹⁹ Novelle wet regulering prostitutie en bestrijden misstanden seksbranche, *Parl.St.* Eerste Kamer 2014, nr. 33885.

⁶⁰⁰ Dit kan wel in strijd zijn met gemeentelijke verordeningen.

⁶⁰¹ A. L. DAALDER, *Het bordeelverbod opgeheven prostitutie in 2000-2001*, Den Haag, WODC, 2002, 31.

391. Bij aanneming van de wet die bepaalde prostitutievormen legaliseert, benadrukte de minister van Justitie dat artikel 11 van de Nederlandse Grondwet⁶⁰² de grondslag vormt voor het uitoefenen van sekswerk. Dit zou volgens de toenmalige minister de vrijheid van keuze inhouden voor prostitutie, de beëindiging daarvan en de vrijheid in de manier van werken. Daar tegenover vinden sommige auteurs dat er van volledige normalisering geen sprake kan zijn omdat prostitutie niet in het privaatrechtelijke kader past. ofwel zou een arbeidsovereenkomst van meet af aan nietig zijn, of de overeenkomst zou op elk gewenst moment eenzijdig door de prostituee kunnen worden vernietigd. Het recht zou zich immers niet verdragen met rehtens afdwingbare overeenkomsten die de lichamelijke integriteit van mensen raken. Uit beide standpunten spreekt een ander moreel oordeel over prostitutie.

11.3.2. Arbeidsrechtelijke benadering

392. Zelfs na legalisatie van bepaalde prostitutievormen bleef onenigheid bestaan over de vraag wanneer een prostituee in loondienst of als zelfstandige werkt. Als werknemer geniet de sekswerker in principe van een volledige sociale bescherming. Daarnaast is de souterneur als werkgever bevoegd om instructies te geven over de te verrichten arbeid. Hiermee kan het grondwettelijke recht op lichamelijke integriteit van de prostitué(e) worden aangetast.⁶⁰³

393. Om een oplossing aan te reiken over deze problematiek werd in 2009 een wetsvoorstel ingediend.⁶⁰⁴ Desbetreffend voorstel wenst meer uniformiteit te verkrijgen in de seksbranche door alle vormen van sekswerk te reguleren en het toezicht en de handhaving ervan te vergemakkelijken.⁶⁰⁵ Dit wetsvoorstel werd reeds aangenomen in de Tweede Kamer, maar het is nog niet bekend wanneer de wet effectief in werking zal treden.⁶⁰⁶

394. Zelfs na de legalisering van bepaalde prostitutievormen bleek dat er in veel gevallen sprake was van schijnzelfstandigheid waarbij de sekswerkers in feite onder gezag arbeid verrichten, gedurende een zekere tijd met loon als tegenprestatie.⁶⁰⁷ Deze situatie wijst erop dat er steeds moet blijven geïnvesteerd in toezicht en controles op de sector.

395. Als gevolg van de legalisering kan de Nederlandse sekswerker vandaag kiezen voor drie arbeidsrechtelijke modellen.⁶⁰⁸ Het eerste model gaat uit van een zelfstandigenstatuut waarbij de prostitué(e) voor zichzelf werkt en ook eigenhandig moet instaan voor de risico's die dit model met zich meebrengen. Ze zullen net als andere zelfstandigen de nodige

⁶⁰² Deze wettekst luidt als volgt: " Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam. ".

⁶⁰³ M. M. DE JONGE, *Rood licht voor de prostitutie in loondienst*?, Utrecht, Wetenschapswinkel Rechten, 2006, 23.

⁶⁰⁴ Wetsvoorstel 10 november 2009 betreffende de regulering van prostitutie en betreffende het bestrijden van misstanden in de seksbranche, Eerste Kamer, Kamerstukken II 2009/10, 32 211, nr.1-2.

⁶⁰⁵ A. L. DAALDER, *Prostitutie in Nederland anno 2014*, Den Haag, WODC, 2015, 5.

⁶⁰⁶ RIJKSOVERHEID NEDERLAND, "Veilige en gezonde prostitutiebranche", 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prostitutie/inhoud/veilige-en-gezonde-prostitutiebranche>.

⁶⁰⁷ A. L. DAALDER, *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*, Den Haag, WODC, 2015, 63.

⁶⁰⁸ X, "Opting-in in de prostitutie", Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid 2017, <https://www.soaaid.nl/nl/informatie-voor/prostitutie/goed-geregeld/opting>.

vergunningen moeten aanvragen, zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel, een boekhouding voeren, belastingen en bijdragen betalen,... Het grootste voordeel is de vrijheid voor de sekswerker om zelf te kiezen wanneer hij al dan niet werkt, het voordeel om zelf zijn geld te kunnen beheren maar ook het grote voordeel om zelf te bepalen wanneer men de activiteit wil stopzetten.

396. Een andere mogelijkheid is dat de sekswerker in loondienst werkt voor een exploitant waarbij de exploitant gezag zal kunnen uitoefenen op de prostitué(e). Deze vorm van diensten aanbieden was tot voor de wetswijziging van 2009 verboden in Nederland. Dit mag er niet toe leiden dat een exploitant de sekswerker kan dwingen een bepaalde klant te bedienen. Het specifieke karakter van de arbeidsovereenkomst moet genuanceerd worden toegepast.⁶⁰⁹

397. De laatste mogelijkheid is dat de prostitué(e) die werkt in een seksclub, massagesalon of privéhuis werkt voor een exploitant maar volgens het opting-in model. Bij dit voorwaardenpakket is de sekswerker niet in loondienst. De exploitant heeft hierbij een overeenkomst met de Belastingdienst. Deze zal de belastingen en de premies van de sekswerker afdragen aan de Belastingdienst en het uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen. Het voordeel is hierbij dat de prostitué(e) werkt als zelfstandige maar niet hoeft instaan voor de administratieve lasten. De arbeidsinspectie zal hierbij instaan voor de controle van de voorwaarden.

11.3.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering

398. De Nederlandse wetgever ging er van uit dat nu bordelen gelegaliseerd waren, sociale rechten vanzelf zouden volgen. Dit standpunt ging echter voorbij aan de maatschappelijke werkelijkheid waarin sekswerkers een zeer zwakke positie innamen en ook geen beroep konden doen op collectieve belangenbehartiging. De arbeidspositie van sekswerkers is tot op vandaag nog steeds amper geregeld.⁶¹⁰

399. Zelfs na legalisering ziet men in Nederland dat het sociale stigma dat kleeft op de sector, nog steeds niet verdwenen is. Men vreest er nog steeds voor dat de buitenwereld weet zou krijgen van hun beroep. Om deze redenen proberen de sekswerkers zich zo veel mogelijk af te schermen en in de anonimiteit te blijven. Deze anonimiteit heeft echter ook gevolgen op hun sociale bescherming. Als zij geen moed hebben om deze administratie op zich te nemen, is sociale tussenkomst niet altijd evident.⁶¹¹

⁶⁰⁹ K. FRANCO, B. GAYSE, K. HEIRMAN, S. MEYFROOT EN I. SUY, "XI. Prostitutiebeleid in Nederland" in G. Vermeulen (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 494.

⁶¹⁰ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 32-33.

⁶¹¹ A. L. DAALDER, *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*, Den Haag, WODC, 2015, 67.

11.3.4. Evaluatie Nederlands beleid

400. Sinds 1 oktober 2000 mag men in Nederland legaal een prostitutiebedrijf uitbaten. Men besloot om het jarenlange gedoogbeleid⁶¹², vaarwel te zeggen⁶¹³ door het bordeelverbod, dat gold sinds 1912, en het verbod op souteneurschap af te schaffen.⁶¹⁴ Deze gewijzigde situatie zorgt ervoor dat controles veel efficiënter uitgevoerd kunnen worden.

401. Toch zien wij dat er ontzettend veel mankementen zijn aan dit beleid. Zo wordt verondersteld dat alle sekswerkers die dus legaal aan de slag zijn, zelfstandig gekozen hebben voor dit beroep. Verder gaat men niet uit van heterogene groepen prostitué(e)s en is er geen oplossing voorzien voor tussenorganisaties die opkomen voor belangen van de sekswerkers. Daarnaast zien we ook dat het sociaal beleid heeft gefaald. De Nederlandse wetgever was er namelijk van overtuigd dat nu gekozen werd voor legalisering, sociale rechten vanzelf zouden volgen. Dit standpunt gaat echter voorbij aan de maatschappelijke werkelijkheid waarin sekswerkers een zeer zwakke positie innemen en ook geen beroep kunnen doen op collectieve belangenbehartiging. De arbeidspositie van sekswerkers is tot op vandaag nog steeds amper geregeld.⁶¹⁵

402. Daarnaast heerst er veel verwarring omtrent de arbeidsverhoudingen. Ook zien we dat er in Nederland veel sprake is van “schijnzelfstandigheid” waarbij men aangeeft dat men zelfstandig arbeid levert, maar in de praktijk in dienstverband wordt gewerkt.⁶¹⁶ Bovendien zijn sekswerkers zelf niet op de hoogte van hun sociale rechten. We zien dat er vanop federaal niveau veel meer en duidelijker gecommuniceerd dient te worden.

403. Daarnaast blijft het sociaal stigma dat kleeft op sekswerk bestaan. Om deze redenen proberen de sekswerkers zich zo veel mogelijk af te schermen en in de anonimiteit te blijven. Deze anonimiteit heeft echter ook gevolgen op hun sociale bescherming. Als zij geen moed hebben om deze administratie op zich te nemen, is sociale tussenkomst immers niet altijd

⁶¹² T. VAN DER HELM, “Nieuwe regelgeving ten aanzien van prostitutiebedrijven en de gevolgen voor de gezondheidszorg voor de prostituees in Amsterdam. Een verslag van het project vertrouwensvrouw (migranten)prostitutie”, in A. MEHEUS, B. DE RUYVER, M. MORIVAL en K. VAN IMPE (eds.), *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 79.

⁶¹³ Besluit van 18 januari 2000 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 28 oktober 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, enige andere wetboeken en enige wetten (opheffing algemeen bordeelverbod), *Stb.*1999, 464.

⁶¹⁴ Besluit van 18 januari 2000 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 28 oktober 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, enige andere wetboeken en enige wetten (opheffing algemeen bordeelverbod), *Stb.*1999, 464.

⁶¹⁵ H. WAGENAAR en S. ALTLINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 32-33.

⁶¹⁶ M. WIJERS en L. BIJLEVELD, “Evaluatie opting-in regeling in de besloten prostitutie”, Utrecht, Platform Prostitutieverbetering Prostituees en vereniging vrouw en recht clara winchman, 2014, https://www.vrouwenrecht.nl/wp-content/uploads/Evaluatie-Opting-in-Regeling_VVR_Platform-Positieverbetering-Prostituees.pdf.

evident.⁶¹⁷ Het onderscheid tussen sekswerkers en gewone werknemers lijkt te zijn vergroot.⁶¹⁸

404. Andere elementen die hebben geleid tot een “fail” van dit beleid zijn de decentralisering waardoor de implementering van de wetswijziging ongelijktijdig is verlopen en leidt tot een versnippering van het hele beleid. Elke stad kent een andere regelgeving en controle-aanpak. Dit beleid mist duidelijk uniformiteit en eenvormigheid. Door het gebrek aan eenvormige regelgeving over heel Nederland, is het namelijk voor mensenhandelaars makkelijker om de wetgeving te omzeilen. Een gebrek aan controle op de nog steeds illegale vormen van prostitutie is de hoofdoorzaak van het falen.

405. Tot slot is ook de beperkte legalisering uiterst problematisch. Prostituees die van buiten de EU afkomstig zijn, kunnen nooit legaal werken in Nederland en worden zo in de illegaliteit geduwd. Daar het enkel de bordelen zijn die onder de wettelijke regeling vallen, zijn straatprostitutie en andere vormen van prostitutie nog steeds strafbaar. De vormen van prostitutie die onder de illegaliteit vallen, zijn nog steeds van omvangrijke omvang waarbij dus geen bescherming geboden kan worden tegenover de prostitué(e).⁶¹⁹

11.4. Frans model

406. Frankrijk hanteert net zoals Zweden het criminaliseringsmodel, waarbij het prostitutiebedrijf in zekere mate repressief wordt aangepakt. Het model dat wordt gebruikt, ook wel het “Scandinavische model” genoemd, is gericht op de bestraffing van alle klanten van prostitutie en betreft alle prostitutievormen. In dit deel verduidelijken we het beleid en de regelgeving, van toepassing op volwassen sekswerkers. Verder bekijken we ook wat de sociale implicaties zijn van deze aanpak en of Frankrijk als voorbeeld kan worden gezien voor België.

11.4.1. Wettelijk kader

407. Sinds de jaren 60 is Frankrijk reeds de mening toegedaan dat prostitué(e)s slachtoffers zijn, die geholpen dienen te worden. Niemand zou vrijwillig kiezen voor prostitutie omdat dit enkel leidt tot seksuele uitbuiting. Sekswerkers zijn volgens deze visie niet aangepast aan de maatschappelijke normen. Vanaf 2003 zien we dat Frankrijk bewust heeft gekozen voor het criminaliseren van straatprostitué(e)s. Het doel hierachter was om de levensomstandigheden van de sekswerkers te bevorderen omdat niemand vrijwillig kiest voor prostitutie, de meerderheid wordt gedwongen om hier aan de slag te gaan. Ook heeft de Franse wetgever er altijd voor gekozen om het leven van sekswerkers moeilijk te maken. Dit door hen belastingen te laten betalen maar ze niet te beschouwen als een volwaardige werknemers of zelfstandigen waardoor ze geen sociale voordelen genieten.

⁶¹⁷ A. L. DAALDER, *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*, Den Haag, WODC, 2015, 67.

⁶¹⁸ J. PHOENIX, “Frameworks of understanding” in J. PHOENIX (ed.), *Regulating sex for sale. Prostitution policy reform in the UK*, Bristol, The policy press, 2009, 18.

⁶¹⁹ M. SEALS, “Worker rights and health protection for prostitutes: A comparison of the Netherlands, Germany and Nevada”, *Health Care for Women International* 2013, 784-796.

408. In de jaren 90 wijzigde Frankrijk zijn koers en koos hiermee bewust voor een meer preventieve benadering door in te zetten op de verbetering van de werkomstandigheden en preventie. In de jaren 2000 heeft men deze visie bijgesteld nadat duidelijk werd dat door migratiestroming veel prostitué(e)s in feite het slachtoffer waren van mensenhandel, waarna opnieuw werd ingezet op een prohibitionistisch beleid. In 2002 werden klanten reeds strafbaar gesteld voor seks met prostitué(e)s onder de 18 jaar waarna in april 2016 dit beleid werd verstrengd en men koos voor een algemene bestraffing van de klant. Overtreding van deze wet wordt bestraft met een boete van €1500.

409. Het debat over het verbieden van prostitutie is ontstaan in 2003 en werd nadien steeds heviger wanneer in 2011 de eerste wetsvoorstellen omtrent het verbieden van sekswerk de media haalden. Voorstanders wezen erop dat door de grote immigratiestroming de meerderheid van de sekswerkers buitenlanders waren, die het slachtoffer zijn geworden van mensenhandel. Tegenstander wezen dan weer op de nadelen die hiermee worden bewerkstelligt. Voor de sekswerker zelf is dit immers een enorme achteruitgang en zij zullen in de toekomst in de illegaliteit dienen te werken. Zowel sekswerkers als klanten kwamen op straat met de slogan “Ne touche pas à mon pute”. Doch heeft de publieke opinie het hier gewonnen van de prostitué(e)s.

11.4.2. Arbeidsrechtelijke benadering

410. In principe is het in Frankrijk onmogelijk als prostitué(e) een contract te sluiten als prostitué(e)-werknemer met een exploitant. Frankrijk kiest namelijk voor een prohibitionistisch beleid waarbij de klant bestraft zal worden. Prostitutie is hierbij een fenomeen dat in een ideale maatschappij niet bestaat en anders bestraft dient te worden.

411. Stel dat het toch mogelijk zou zijn een arbeidsovereenkomst af te sluiten moet rekening worden gehouden met artikel 1128 Code Civil waarbij drie voorwaarden vervuld dienen te worden opdat er sprake is van een geldige overeenkomst. Deze voorwaarden zijn vrij gelijklopend met de voorwaarden in onze Belgische wetgeving. Dit zijn de bekwaamheid, toestemming en de geoorloofdheid waarbij de inhoud van het contract zeker dient te zijn.

412. Betreft prostitutie mag er nooit een contract worden afgesloten met een kwetsbaar persoon.⁶²⁰ Dit zijn bv. geïmmigreerde sekswerkers die zich in een onregelmatige situatie verkeren.⁶²¹ Daarnaast is ook het aangaan van een prostitutiecontract met een minderjarige ten strengste verboden. Enerzijds door het arbeidsrecht dat deze kwetsbare categorie van personen wenst te beschermen en erkent dat deze tewerkstelling ingaat tegen de goede zeden.⁶²² Anderzijds door het strafrecht, dat uitgaat van internationale verdragen die de seksuele exploitatie van minderjarigen⁶²³ verbieden.⁶²⁴

⁶²⁰ Art. 225-7, 2° Code Pénal.

⁶²¹ M-L RASSAT, Proxénétisme et infractions qui en résultent, 281.

⁶²² Art. D.4153-15 en D.4153-16 Code du travail.

⁶²³ Jonger dan 18 jaar.

⁶²⁴ Rapport parlementaire déposé en application de l'article 145 du Règlement par la commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République, en conclusion des travaux

413. Betreft de toestemming, geldt dezelfde visie als in ons land. Wanneer de toestemming werd verkregen onder dwang, wordt dit gelijk gesteld met een gebrek aan toestemming. Er zou dus nooit een arbeidsovereenkomst met een sekswerker opgesteld kunnen worden wanneer er dwang is zoals bv. in de gevallen van mensenhandel, slavernij.⁶²⁵ Verder is er sprake van gedwongen prostitutie wanneer er geweld⁶²⁶, bedreigingen⁶²⁷, chantage aan te pas komen of wanneer de sekswerker financieel gedwongen wordt om zich te prostitueren⁶²⁸.

414. Het voorwerp van het contract dient steeds geoorloofd te zijn opdat de arbeidsovereenkomst geldig is. De arbeidsovereenkomst met het verlenen van seksuele dienstverlening is niet geldig in Frankrijk aangezien hier het principe geldt dat het lichaam onbeschikbaar is.⁶²⁹ Daarnaast zou het principe van de menselijke waardigheid dergelijk contract onmogelijk maken.⁶³⁰

415. We zien dat Frankrijk kiest voor criminalisering waarbij zij een prohibitionistisch beleid voorop stellen en de klanten van sekswerkers worden bestraft. De sekswerker zelf, wordt in feite niet speciaal gevisieerd. Toch is het onder de bestaande Franse wetgeving vandaag niet mogelijk om te werken onder een exploitant door de geldende principes dat het lichaam onbeschikbaar is en dat een arbeidsovereenkomst nooit mag ingaan tegen de menselijke waardigheid.

11.4.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering

416. Stel dat de sekswerker effectief een arbeidsovereenkomst zou kunnen aangaan, brengt dit veel sociale voordelen met zich mee. De exploitant zou verplicht dienen in te staan voor de veiligheid van zijn werknemers. Hij zou de sekswerkers moeten beschermen⁶³¹ tegen geweld van collega-sekswerkers⁶³², klanten⁶³³, andere exploitanten maar ook tegen SOI's. Daarnaast zal de prostitué(e)-werknemer gedekt worden voor arbeidsongevallen en beroepsziekten⁶³⁴, werkloosheid⁶³⁵, ziekte en zwangerschap, invaliditeit⁶³⁶ en tot slot pensioenen⁶³⁷. Net zoals in België zullen geldig ingeschreven werknemers en zelfstandigen sociale rechten kunnen opbouwen.

d'une mission d'information sur la prostitution en France, présenté par Monsieur le Député Guy Geoffroy, et enregistré à la présidence de l'Assemblée nationale de 13 avril 2011, 232.

⁶²⁵ R. POULIN, Les enjeux du Protocole contre la traite des personnes de la convention des nations Unies contre la criminalité transnationale organisée et internationaux, Les Editions L'Interligne Edition 2009, 90.

⁶²⁶ Art. 225-4-2 Code Civil.

⁶²⁷ Art. 1116 Code Civil.

⁶²⁸ Cass. 30 mei 2000, *RTD civ.* 2000, 827.

⁶²⁹ J. MARTIN, Contrats et obligations, objet du contrat, *Juris-Classeur Fasc.* dec. 2009.

⁶³⁰ B. MATHIEU, La dignité de la personne humaine: quel droit? Quel titulaire ?, *Recueil DALLOZ* 1996, 282.

⁶³¹ L.4121-1 tot L.4121-3 Code du travail.

⁶³² C. DUPONT, Histoire d'une prostituée, *Coll. Le livre de poche*, Ed. Grasset et Fasquelle, 2003, 53.

⁶³³ L.4121-1 Code du travail.

⁶³⁴ F. KESSLER, Droit de la protection sociale, Ed. DALLOZ 2009, 298.

⁶³⁵ Chômage, Social 2011, Les Dictionnaires pratiques, RF Groupe Revue Fiduciaire, 158.

⁶³⁶ F. KESSLER, Droit de la protection sociale, Ed. DALLOZ 2009, 625.

⁶³⁷ M. BADEL, Droit de la sécurité sociale, Ed. Ellipses, 2007, 315.

417. Frankrijk beschouwt prostitutie niet als een echt beroep maar eerder als een kwaad dat bestreden dient te worden. Sekswerkers betalen dus geen belastingen, waardoor zij als gevolg geen sociale rechten kunnen opbouwen. Wanneer ze te kampen krijgen met sociale problemen zullen ze hier dus niet voor gedekt worden. Eventueel kunnen zij wel beroep doen op sociale organisaties zoals het “CAF” dat toelaat werklozen een zeker bestaansminimum te garanderen. Toch lijkt er hier iets te bewegen en ijvert de vakbond van de sekswerkers (STRASS⁶³⁸) recent steeds meer voor de afdwinging van sociale rechten.⁶³⁹

11.4.4. Evaluatie Frans beleid

418. *“Sex work is not work. Prostitution is literally the renting out of the human (usually female) body for use by a stranger for sexual gratification. When a person is prostituted, she literally becomes a masturbatory object for the John. What, you say that's offensive? I agree, it is offensive. Prostitution is offensive to human dignity, because it turns a person into an object, a commodity to be used up and thrown away.”*

419. Het criminaliseren van klanten is een trend die meer en meer begint op te duiken. Zoals in bovenstaande mening wordt duidelijk gemaakt kunnen wij begrijpen dat sommigen pleiten voor de bestraffing van prostitutie. Hierin zitten echter twee problemen. Ten eerste wordt door criminalisering prostitué(e)s het recht ontnomen om te beschikken over hun eigen lichaam. Ten tweede kunnen we er niet omheen. Prostitutie lijkt een onuitroeibaar fenomeen. Op welke manier men dit fenomeen ook probeert te bestrijden, het verleden heeft reeds meermaals uitgewezen dat de seksbranche een gevestigde waarde is die niet zomaar verdwijnt. Is het dan niet interessanter om de personen die werken in deze sector zo goed mogelijk te beschermen en ze sociale zekerheden te geven in plaats van ze te verdringen en te doen alsof sekswerkers niet bestaan?

420. Wij zijn van mening dat sekswerkers door de bestraffing van cliënteel ondergronds hun diensten gaan aanbieden. Op deze manier komen ze terecht in grote netwerken, waar men totaal geen vat op heeft. Kortom leidt criminalisering net tot meer illegaliteit.⁶⁴⁰ De sector wordt immers louter verplaatst naar het zwarte circuit. Door een criminaliserend beleid te voeren zal de prostitutie zich reorganiseren en zich meer in de verborgen sfeer afspelen. De positie van de prostitué(e) zal niet verbeteren, integendeel zelfs. Daarnaast verloopt controle en handhaving zeer moeilijk. Er heerst bij criminalisering een foute opvatting dat men door de vraagzijde van prostitutie weg te nemen het fenomeen kan doen verdwijnen. Prostitutie is het oudste beroep en zal steeds blijven bestaan, welke middelen hier ook worden tegen ingezet.⁶⁴¹

⁶³⁸ <http://strass-syndicat.org/>

⁶³⁹ X, « Les travailleurs du sexe vont pouvoir bénéficier d'une mutuelle », Le figaro, 16 juni 2017, <http://www.lefigaro.fr/social/2017/06/16/20011-20170616ARTFIG00082-les-travailleuses-du-sexe-vont-pouvoir-beneficier-d-une-mutuelle.php>.

⁶⁴⁰ X., “Moet wie betaalt voor seks gestraft worden? Een moraliserende trend”, De Standaard, 7 april 2016, http://www.standaard.be/cnt/dmf20160407_02224402.

⁶⁴¹ G. VERMEULEN en B. KETELS, “Schiet niet op de hoerenloper”, De Juristenkrant 2011, afl. 230, 14-15.

11.5. Australisch model (NSW)

421. De Australische staat New South Wales hanteert het decriminaliseringsmodel, waarbij het prostitutiebedrijf wordt beschouwd als normale arbeid en dus zal ressorteren onder de bestaande regelgeving. In dit deel verduidelijken we het beleid en de regelgeving, van toepassing op volwassen sekswerkers. Verder bekijken we ook wat de sociale implicaties zijn van deze aanpak en of New South Wales als voorbeeld kan worden gezien voor België.⁶⁴²

11.5.1. Wettelijke kader

422. Australië is een federale staat bestaande uit acht deelstaten die elks een eigen prostitutiebeleid voeren. In dit onderzoek zullen wij ons louter focussen op de deelstaat New South Wales waar prostitutie werd gedecriminaliseerd. Deze decriminalisering verliep in verschillende fases. In 1979 werd het werven van klanten niet meer strafbaar gesteld. Hierop bestaan wel een aantal beperkingen. Zo mogen prostitué(e)s niet aan klantenwerving of straatprostitutie doen binnen een bepaalde afstand van scholen, ziekenhuizen en kerken. Hierna volgde de decriminalisering van bordelen in 1995 door wijziging van de “Disorderly House Amendment Act”.⁶⁴³

423. Het decriminaliseren van bordelen was voor NSW een ideaal middel om komaf te maken met georganiseerde criminaliteit en corruptie door politieambtenaren. Daarnaast wilde men over een tastbaar werkinstrument beschikken om op te komen voor de belangen van de sekswerkers. Tot slot beoogde men met decriminalisering betere en veiligere werkomstandigheden te bekomen voor de sekswerkers en de bescherming van de omwonenden. Deze decriminalisering heeft voor een aanzienlijke verbetering gezorgd voor de situatie van prostitué(e)s en zorgde ook voor een beter contact tussen hulporganisaties en de politie.

424. Na decriminalisering is een sekswerkorganisatie ontstaan die een belangrijke rol inneemt als partner in de sociale dialoog. Daarnaast staat ook gezondheidszorg hoog op de agenda, waarbij boetes tot het dwingen tot onveilige seksuele handelingen torenhoog zijn. De wet bepaalt dat de leeftijd om als sekswerker aan de slag te kunnen gaan 18 jaar is. Naar onze mening zou deze grens in ons land op 21 jaar dienen te liggen.

11.5.2. Arbeidsrechtelijke benadering

425. In het Australisch beleid van de staat New South Wales luidt de slogan: “Sex work is work”. Door te kiezen voor decriminalisering gaat de erotiekindustrie gelijk worden gesteld met elke andere beroepssector. Dit houdt in dat sekswerkers de mogelijkheid krijgen om een arbeidsovereenkomst aan te gaan. Verder kan de prostitué er ook voor kiezen om als zelfstandige te beginnen. Beiden begrippen dekken dezelfde lading als in het Belgisch rechtssysteem.⁶⁴⁴

⁶⁴² H. WAGENAAR en S. ALTINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40- 42.

⁶⁴³ H. WAGENAAR en S. ALTINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40- 42.

⁶⁴⁴ <http://www.swop.org.au/sites/default/files/SILK.pdf>.

426. Wanneer de sekswerker aan de slag zal gaan als werknemer, zal zijn exploitant de veiligheid moeten garanderen van zijn werkrachten, bepaalde verzekeringen aangaan, de rechten betreft vakantie respecteren,... De prostitué(e)-werknemer geniet van exact dezelfde voordelen als werknemers uit andere sectoren.

11.5.3. Sociale zekerheidsrechtelijke benadering

427. Net als andere werknemers en zelfstandigen kunnen sekswerkers beroep doen op alle sociale zekerheidsvoordelen. Daarnaast is het mogelijk om indien nodig, uw rechten te laten afdwingen. Sekswerkers genieten van alle sociale voordelen zonder meer.⁶⁴⁵

11.5.4. Evaluatie Australisch beleid

428. Bij decriminalisering wordt gedwongen en kinderprostitutie verboden, maar is vrijwillige prostitutie toegestaan. Dit model vertrekt vanuit de gedachte dat de sekswerker dezelfde rechten en verplichtingen bezit dan andere werknemers en zelfstandig, maar hier ligt de focus ook op het welzijn van de prostitué(e). In het decriminaliseringsmodel houdt men rekening met het eenvoudiger zoeken naar een andere job.

429. Decriminalisering erkent het bestaan van een heterogene groep sekswerkers. De overheid speelt hier flexibel op in. Wanneer men ziet dat een bepaalde groep in de sector terecht is gekomen uit dwang, zal men regelgeving in het werk stellen die deze dwang dient te voorkomen. Voor sekswerkers die zich prostitueren uit financiële nood zal de overheid middelen voorzien om eenvoudig uit de sector te stappen. Wanneer de sekswerker dit echt ziet als zijn job, kan hij beroep doen op een wettelijk kader waarin zij legaal kunnen werken. Het voordeel van dit beleidsmodel t.o.v. bijvoorbeeld legaliseren is net het feit dat rekening wordt gehouden met de noden van de verschillende groepen prostitué(e)s. Dit door voldoende middelen te geven om gedwongen prostitutie te kunnen bestrijden, overstap uit de prostitutie mogelijk te maken (i.t.t. het legalisatiemodel), maar ook sekswerkers die ervoor kiezen dit uit te oefenen voldoende rechten, plichten en bescherming te bieden.

431. Zoals hierboven aangetoond is het criminaliseringsmodel niet effectief. De veiligheidscijfers blijven gelijk en ook in de criminaliteitscijfers is er geen verandering op te merken. Sekswork is een onuitroeibaar fenomeen, alleen zal de sekswerker hierdoor gedwongen worden om ondergronds te opereren. Ook bij legalisering blijven criminaliteitscijfers gelijk. Door de ultieme legalisering zien we dat er meer zwartwerk voorkomt. Daarnaast werd te weinig aandacht besteed aan beschermende maatregelen voor prostitué(e)s.

432. Het grootste verschil is echter te vinden in de organisatie van het middenveld. In het decriminaliseringsmodel is voor deze sociale partner een belangrijke rol weggelegd, waarin zij een belangrijke stem uitoefenen op het prostitutiebeleid. Zij mogen, als ervaringsdeskundigen, mee het beleid helpen uitstippelen. Het voordeel is dat zij de realiteit kennen en weten waar ze mee bezig zijn. Door de sterkte en de invloed van het middenveld is

⁶⁴⁵ <http://www.swop.org.au/sites/default/files/SILK.pdf>.

het mogelijk om veel praktijkzaken in kaart te brengen: waar er prostitutiezones zijn, de gevaren, de nodige bescherming nodig, het aantal vrijwillige en gedwongen prostituees... Dit geeft de overheid de mogelijkheid om concrete maatregelen uit te denken tegen gedwongen prostitutie zonder de prostitué(e) hierbij te schaden.

433. In landen als Nederland en Frankrijk, waar het middenveld minder sterk betrokken wordt, blijkt de sector niet tevreden met eerder gedane beslissingen. In Nederland heerst de angst bij sekswerkers dat door het beleid waarbij “prostitutie een job als een ander is”, zij later problemen krijgen bij een eventuele andere job. In Frankrijk voelen de vrijwillige sekswerkers zich ongehoord doordat zij geen enkele rechten hebben en het stigma enkel vergroot wordt. Het belang van het middenveld valt dus niet te onderschatten in de invulling van het gekozen prostitutiebeleid. Het middenveld in de prostitutiesector kan gerealiseerd worden door het opstarten van een specifieke vakbond sekswerkers. Doch zijn wij van mening dat deze plaats even goed kan worden opgevuld door hulporganisaties zoals Ghapro, Payoke, Pasop.

434. Na decriminalisering wordt sekswerk beschouwt als een gewone bedrijfstak. De bestaande nationale wetten en regelgeving zullen van toepassing zijn op prostitutie. En de prostitué(e) zal over dezelfde rechten beschikken als een gewone werknemer of zelfstandige.

12. Aanbevelingen voor wetgevende initiatieven

12.1. Beleidsoptie

435. De beleidsmakers van de diverse Europese landen nemen sterk uiteenlopende standpunten in over prostitutie. Hierbij probeert men steeds rekening te houden met verschillende aspecten zoals gezondheid, overlast en criminaliteit. Toch zal men er nooit over eens geraken welk model het beste is. Deze visie is overal zeer verschillend en hangt grotendeels samen met het feit welke partij op het moment van het uitvaardigen van de wetgeving het meeste macht had. Er bestaat dan ook geen ultieme oplossing. Elk model is een beetje geven en delen.

436. Wij kunnen ons het meeste vinden in het decriminaliseringsmodel. Dit blijft echter zeer ruim en de ultieme invulling hiervan zal slechts bepaald kunnen worden door de huidige wetgevers, rekening houdend met de publieke opinie. Want in onze democratie is “het volk” de waakhond van de wetgeving. Als de natie niet overtuigd is, zal het onmogelijk zijn een wetsaanpassing door te voeren. Net omdat deze mening zo belangrijk is werd in deze masterthesis onderzocht of rekening houdend met het Belgisch politiek klimaat, er wel een achterban gevonden kan worden voor deze wetswijziging.

12.2. Haalbaarheid decriminaliseringsmodel

12.2.1. Methode

437. Om de haalbaarheid van het decriminaliseringsmodel in België na te gaan werd een kwantitatief onderzoek opgestart met gesloten vragen. Deze vragen omvatten zowel schaal- als meerkeuzevragen. Er werd gewerkt met het programma “Qualtrics”. Dit is een online enquête software die het eenvoudig maakt om online vragenlijsten te ontwerpen en af te nemen. Ook de verwerking van de resultaten gebeurt automatisch. Daarnaast werd er een parallelle enquête afgenomen in Frankrijk om te zien of het gevoerde overheidsbeleid een waarneembaar effect heeft hoe de burgers denken.

438. De verspreiding van de enquête gebeurde via mail en sociale media, met name Facebook, waarbij de enquête openbaar werd gemaakt in verschillende groepen. Dit onderzoek heeft kunnen genieten van een sneeuwbal effect waarbij ook andere studenten mee hebben gezorgd voor de verspreiding ervan.

12.2.2. Resultaten

439. Het aantal ingevulde enquêtes bedraagt 753 voor België en 77 voor ons buurland, Frankrijk. Tijdens deze enquête werd eerst de persoonlijke informatie gevraagd van de respondenten, vervolgens werd gepeild naar hun visie op “prostitutie” in het algemeen, waarna werd afgetoetst wat hun mening is over het Belgisch prostitutiebeleid om te eindigen met de sociale situatie van de prostitué(e)s en hoe men hier tegenover stond. Hieronder geven wij een korte weergave van interessante ontdekkingen, die belangrijk zijn voor de wetgever om te weten of België klaar is voor een decriminaliseringsbeleid. En hoe de gewone mens in de straat denkt over een eventuele evolutie naar een sociaal beleid, ook voor sekswerkers.

Voor een volledig uittreksel van de resultaten verwijzen wij graag naar de bijlagen waarin het volledige onderzoeksrapport kan worden teruggevonden.

B1 - Wat is uw algemene visie over het onderwerp “prostitutie”?

#	Answer	%	Count
1	1 - Ontoelaatbaar	3.32%	23
2	2	9.38%	65
3	3	26.12%	181
4	4	30.16%	209
5	5 - Onvermijdelijk	31.02%	215
	Total	100%	693

C3 - Hoe zou u verlangen dat het Belgisch prostitutiebeleid evolueert?

#	Answer	%	Count
1	1 - Bestraffing	2.25%	15
2	2	7.04%	47
3	3	37.87%	253
4	4	32.19%	215
5	5 - Volledige ondersteuning	20.66%	138
	Total	100%	668

D3 - Denkt u dat het nodig is om een sociale bescherming te creëren voor sekswerkers?

#	Answer	%	Count
1	1 - Totaal overbodig	2.83%	18
2	2	3.78%	24
3	3	13.86%	88
4	4	31.02%	197
5	5 - Noodzakelijk	48.50%	308
	Total	100%	635

D5 - Men probeert sekswerkers vandaag de dag reeds legaal te werk te stellen als werknemer door ze in te schrijven als masseur, barbediende of topmodel. Volstaat volgens u deze oplossing?

#	Answer	%	Count
1	1 - Onvoldoende	40.00%	254
2	2	37.01%	235
3	3	15.28%	97
4	4	5.67%	36
5	5 - Zeker voldoende	2.05%	13
	Total	100%	635

D7 - Wanneer sekswerk gedecriminaliseerd zou worden, vindt u dat ze de keuze moeten krijgen om aan de slag te gaan als zelfstandige of werknemer? Sommige auteurs pleiten immers voor het feit dat de prostitué(e) verplicht als zelfstandige aan de slag moet gaan om misbruiken tegen te gaan.

#	Answer	%	Count
1	Ja, de prostitué(e)s moeten de keuze krijgen.	68.30%	431
2	Neen, ze moeten verplicht het zelfstandigenstatuut aannemen.	25.04%	158
3	Neen, ze moeten verplicht het werknemersstatuut aannemen.	2.69%	17
4	De sekswerkers moeten geen sociaal statuut krijgen.	3.96%	25
	Total	100%	631

12.2.3. Discussie

440. Op de vraag “Wat is uw algemene visie over het onderwerp prostitutie” antwoordde 61, 18% dat prostitutie onvermijdelijk is. Zoals eerder aangehaald zien we dat sekswerk het oudste beroep is. Dit beroep is onmogelijk uit te roeien, zelfs wanneer de overheid repressief zou optreden, zal dit in verdoken vormen blijven voortbestaan. De gemiddelde Belg is effectief deze mening toegedaan. Hier sluit de vraag “Hoe zou u verlangen dat het Belgisch prostitutiebeleid evolueert?” naadloos op aan en ook hier pleit het merendeel (52, 85%) voor een volledige ondersteuning van deze beroepsgroep naar de toekomst toe.

441. In tegenstelling tot de Belgen zijn onze Franse collega's zeer conservatief aangelegd. Zo vindt 59, 46% dat prostitutie ontoelaatbaar is, over het huidige Belgische beleid heeft de meerderheid echter geen mening. Eigenlijk spreken ze hier zichzelf tegen wanneer de meerderheid vindt dat prostitutie effectief ontoelaatbaar is zou hieruit moeten volgen dat het

overgrote aandeel van mening is dat het prostitutiebeleid in België zou moeten evolueren naar bestraffing.

442. Op de vraag “Denkt u dat het nodig is om een sociale bescherming te creëren voor sekswerkers?” zegt 79,52% resoluut ja! De Belgische bevolking toont hiermee aan dat sekswerkers even goed werkers zijn. Ze oefenen misschien een ander beroep uit, maar het blijft wel een beroep. Daarom zou ook prostitutie aanleiding moeten kunnen geven tot sociale bescherming en zou ook de prostitué(e) het recht moeten krijgen zoals iedere andere werknemer of zelfstandige om pensioenrechten op te bouwen, om beschermd te worden tegen ongevallen, om terug te kunnen vallen op een uitkering in tijden van werkloosheid. Onze maatschappij vindt het logisch dat deze groep belastingen zou betalen. Waarom kunnen ze naast dezelfde plichten dan ook niet terugvallen op dezelfde rechten?

443. Hoewel de meerderheid in Frankrijk kiest voor de bestraffing van de sekswerker, vindt 62,32% dat er moet geïnvesteerd worden in sociale bescherming voor de sekswerkers. In feite toont dit aan dat de Fransen geen goed beeld hebben wat de gevolgen zijn van bestraffing. Het lijkt of zij slaafs het beleid volgen dat de wetgever voor hen heeft uitgeknipt zonder zelf na te denken dat dit helemaal niet zo logisch is als het lijkt.

444. Op de vraag “Men probeert sekswerkers vandaag de dag reeds legaal te werk te stellen als werknemer door ze in te schrijven als masseur, barbediende of topmodel. Volstaat volgens u deze oplossing?” zijn de Belgen het resoluut eens. 77,01% is er immers van overtuigd dat deze bestaande modellen geen voldoende oplossingen bieden. Deze modellen zijn op zich wel een goede oplossing om de sekswerkers vandaag toch een zekere sociale bescherming te kunnen aanreiken, maar zoals aangetoond is dat allerm minst een optimale situatie. Het is wellicht een goede tussenoplossing in afwachting van een decriminaliseringsbeleid.

445. Met deze vraag weten onze burens geen raad. Het lijkt ons waarschijnlijk dat ze zich geen goed beeld kunnen vormen van de effectieve voor- en nadelen die dergelijke tussenoplossing met zich meebrengt.

446. Op de vraag “Wanneer sekswerk gedecriminaliseerd zou worden, vindt u dat ze de keuze moeten krijgen om aan de slag te gaan als zelfstandige of werknemer?” antwoordde 68,30% volmondig ja, ze moeten de keuze krijgen. Wanneer de wetgever effectief zou overgaan tot decriminalisering vinden wij het een logische stap dat de sekswerker effectief het statuut zou mogen kiezen waarvan hij denkt dat dit het beste is. Beide statuten hebben zowel voor- als nadelen. De meeste sekswerkers kunnen best voor henzelf uitmaken welk statuut het beste aansluit bij hun noden en verwachtingen. Sommige auteurs pleiten voor het verplicht invoeren van het zelfstandigenstatuut om de ultieme vrijheid te kunnen garanderen. Wij zijn echter van mening dat de prostitué(e) het beste geplaatst is om hierover te oordelen.

447. Ook hier pleiten onze Franse collega's voor een beleid dat de keuze laat bij de sekswerkers. 46,38% vindt dat de sekswerkers zelf het beste geplaatst zijn om deze beslissing te maken.

12.2.4. Conclusie

448. Of er effectief een achterban kan worden gevonden voor het decriminaliseren van prostitutie lijkt ons van wel! De Belgen zien dat de huidige situatie onlogisch is en voor niemand de meest ideale uitkomst kan bieden. België is klaar voor een beleid waarin de sekswerker volledig wordt ondersteund en waarbij veel aandacht gaat naar de sociale situatie van de sekswerkers. Vandaag leiden veel sekswerkers een dubbelleven omdat het grote sociale stigma dat kleeft op sekswerk nog steeds niet verdwenen is. Onze Franse collega's daarentegen zijn zeer terughouden en conservatief. Het lijkt erop dat ze gewoon het beleid van de Franse wetgever slaafs volgen zonder te beseffen wat dit concreet inhoudt.

449. Door te kiezen voor decriminalisering geeft de Belgische wetgever de erotieksector een positief signaal naar meer openheid. Voor alle actoren is het belangrijk dat er een duidelijk afgelijnd beleid komt waarbij zij met elkaar in gesprek kunnen gaan. Decriminalisering is slechts een stap in de goede richting. De effectieve invulling van het beleid zal hierna slechts bepaald kunnen worden door de huidige wetgevers, in samenspraak met de hulporganisaties die een bemiddelende rol op zich nemen.

450. Daarnaast geven de Belgen ook aan dat ze bereid zijn om de sekswerkers mee op te vangen en vinden dat zij even menselijk zijn en evenveel recht hebben op sociale bescherming dan iedere andere werknemer of zelfstandige. Zij vinden het belangrijk dat er een sociaal statuut bestaat waarop deze sekswerkers kunnen terugvallen. In een ideale wereld zou het sociale stigma dat kleeft op sekswerk volledig verdwenen zijn zodat ook werklozen de vacatures "sekswerkers" kunnen opvullen. Wij denken dat de onze landgenoten wel te vinden zijn voor eerlijkheid en gelijke rechten en kansen voor iedereen. De Belgen geven aan zeer ruimdenkend te zijn maar wat als morgen hun beste vriend vertelt dat hij prostitué(e) is, hoe zou men dan reageren? De Belgen zijn in theorie zeer ruimdenkend maar of dit effectief in de praktijk ook zo is, daar hebben wij onze bedenkingen bij.

12.2.5. Aanbevelingen voor verder onderzoek

451. Na verspreiding van de studie werd opnieuw gereflecteerd over de opgezette enquête en samen met hulporganisaties werd bekeken wat in de toekomst anders geformuleerd kan worden bij nader onderzoek.

452. Omtrent dit thema is het belangrijk om open te zijn en zou naast de optie man, vrouw ook een vakje "andere" voorzien moeten worden bij de persoonlijke informatie. Over het deel van de visie over prostitutie is het nuttig voor de lezer om meer definities te voorzien. Zo zal iedereen anders denken over "wat prostitutie nu eigenlijk is. Voor sommigen zal prostitutie louter gaan over het te koop aanbieden van zijn lichaam terwijl anderen er van uitgaan dat acteren in een pornofilm, naakt poseren en webcamseks hier ook moet onder vallen.

453. Er dient voldoende aandacht te worden besteed aan de schalen waartussen de respondent de keuze heeft. Zo moet er duidelijk worden gekozen voor de tegengestelden bv. ontoelaatbaar en toelaatbaar, vermijdelijk en onvermijdelijk.

454. Sociale wetenschappers maken een duidelijk onderscheid tussen prostitutie en sekswerk. Dit terwijl juristen beiden over dezelfde kam scheert. Om alle onduidelijkheden hierover te vermijden was het interessant geweest om in de toelichting te vermelden dat in deze enquête sekswerk en prostitutie beschouwd dienen te worden als synoniemen.

13. Algemene conclusie

455. Prostitutie is een onuitroeibaar fenomeen. Hoe streng overheden ook optreden, nergens ter wereld zijn zij er in geslaagd om prostitutie volledig uit de samenleving te bannen. Zolang de behoefte naar prostitutie blijft bestaan, zullen er steeds sekswerkers bereid zijn hun diensten aan te bieden. De vraag die hierbij wordt gesteld is niet zozeer of men prostitutie wilt, maar eerder hoe er mee om te gaan.

456. Vandaag wordt prostitutie op federaal niveau aangepakt in strafrechtelijke verbodsbepalingen. Hierdoor wordt de positie van sekswerkers nog verder verzwakt. De strafrechtelijke verbodsbepalingen staan haaks op het lokale gedoogbeleid en de verschillende gemeentelijke reglementeringen. Deze ambigue situatie schept enkel onduidelijkheid en niemand wordt er beter van. De sekswerker werkt vaak in de illegaliteit waardoor zij geen beroep kunnen doen op de bestaande sociaalrechtelijke statuten, de politie kan moeilijk toezicht houden omdat alles nogal “vaag geregeld is” en de Belgische wetgever probeert zich zo ver mogelijk van heel dit prostitutievraagstuk te distantiëren om niet geconfronteerd te moeten worden met de realiteit. Het huidige beleid is gewoon onhoudbaar!

457. Een duidelijk sociaal statuut door middel van decriminalisering, is nodig in onze huidige maatschappelijke context. Na decriminalisering wordt sekswerk beschouwd als een gewone bedrijfstak. De bestaande nationale wetten en regelgeving zullen van toepassing zijn op prostitutie. En de prostitué(e) zal over dezelfde rechten beschikken als een gewone werknemer of zelfstandige. Er van uitgaande dat de wetgever kiest voor dit model, is het vanzelfsprekend dat de sekswerker zal kunnen terugvallen op de bestaande statuten als werknemer of zelfstandige.

458. Om als werknemer aan de slag te gaan zal de wetgever het huidige artikel 380 §1-§3 Sw. dienen te schrappen. Het gevolg hiervan is dat de repressieve aanpak verdwijnt en zowel exploitatie van sekswerk, als bordelen in de toekomst worden toegelaten. Het voorwerp van de arbeidsovereenkomst evenals de oorzaak ervan, dient steeds geoorloofd zijn. Hier wringt vandaag net het schoentje. Prostitutie wordt nog steeds beschouwd als een schending van de openbare orde en goede zeden. Hierdoor kunnen er nooit rechten worden geput uit een arbeidsovereenkomst tussen de prostitué(e) en de exploitant. Deze verbintenis is absoluut nietig en zowel de exploitant als de prostitué(e) blijven in de kou staan.

459. Het is niet omdat de wetgever zou kiezen voor een decriminaliseringsbeleid dat het probleem volledig van de baan is. Wij pleiten ervoor dat de wetgever na decriminalisering een minimumleeftijd voorziet om in de prostitutiebranche aan de slag te gaan. Deze mag niet lager liggen dan 21 jaar. Dit om tegen te gaan dat de minderjarige zich onder dwang, zonder wetens en willens te beseffen waartoe hij zich verbindt, zou prostitueren. Daarnaast kan de wetgever verder nadenken over de invulling van het prostitutiebeleid.

460. Na decriminalisering is het uitwerken van een bijzonder sociaal statuut van de prostitué(e) absoluut geen must. Integendeel, in navolging van de visie waarom er werd

gekozen voor dit beleid zou het zelfs absoluut onlogisch zijn. Wel dient er een sterk middenveld te ontstaan dat steeds opnieuw, hand in hand met de wetgevende macht, zoekt naar de beste beleidsmaatregelen. Ook pleiten wij voor het oprichten van een vakbond die zich bezig houdt met het behartigen van de belangen van de sekswerkers.

461. Aangezien er gekozen wordt voor decriminalisering erkent de wetgever dat er een heterogene groep bestaat van sekswerkers. Er zijn prostitué(e)s die gedwongen worden zich te prostitueren, er zijn er die dit vrijwillig doen of uit geldnood. Deze sterkte maakt dat decriminalisering veel interessanter is dan legaliseren waarbij men enkel oog heeft voor het legaal maken zonder rekening te houden met de effecten en het feit dat ook veel prostitué(e)s gedwongen worden deze job uit te oefenen. Op basis daarvan heeft New South Wales een beleid dat met behulp van een sterk middenveld de overgang uit de prostitutie vergemakkelijkt. Het Nederlands legaliseringsmodel werkt niet. Er wordt amper aandacht besteed aan de wettelijke en sociale noden van elke afzonderlijke sekswerker. De uitbuiting wordt enkel nog meer in de hand gewerkt.

462. Of er nog plaats is voor de hulporganisaties wanneer sekswerk gedecriminaliseerd wordt is geen eenvoudige vraag. In principe kan men zeggen dat alle beroepen gelijk gesteld moeten worden en bv. consultants hebben evenmin een hulporganisatie die allerlei juridische, morele, psychologische en gezondheidsdiensten verleent. Dus neen. Strikt genomen dienen dan alle beroepen effectief gelijk te zijn voor de wet. Daarentegen kunnen de hulporganisaties een andere functie invullen. In de toekomst zouden ze de rol van het middenveld op zich kunnen nemen. Ze zullen moeten opkomen voor de rechten van de prostitué(e)s en betrokken worden in de beleidsvoering door het schrijven van beleidsadviezen. Beleidsadviezen waar de wetgevende macht echt mee aan het werk gaat en naar luistert. Omdat de wetgevers de invloed en het belang van deze organisaties zou erkennen.

463. Daarnaast moet worden nagedacht over de situatie van de straatprostitué(e)s. Wij zijn zeker te vinden voor een systeem waarbij men werkt met een applicatie zoals Uber zodat de klant op voorhand kan aangeven waar hij zich bevindt. De voordelen? De klant dient zich op voorhand te registreren, eventueel kan dit gekoppeld worden aan registratie met zijn elektronische identiteitskaart. Op deze manier kent men op voorhand de identiteit van de klant. Wanneer de ontmoeting niet positief is verlopen, kan er nadien een waarschuwing worden verstuurd, en zal de klant geen gebruik meer mogen maken van de applicatie. Daarnaast zal de betaling automatisch gekoppeld worden aan de kredietkaart van de klant waardoor men geen schrik dient te hebben voor wanbetalers. Bovendien biedt dit ook voordelen aan de sekswerker. Deze is nog steeds vrij te werken wanneer hem dit uitkomt, maar de sekswerker kan officieel geregistreerd en ingeschreven worden, wat dan weer heel wat sociale voordelen met zich meebrengt. Ook voor het voeren van controles is dit de ideale applicatie, die tevens een gegevensdatabank vormt van sekswerkers en waarvan het uurrooster makkelijk raadpleegbaar is. Misschien iets om over na te denken...

464. De kwantitatieve bevraging toont aan dat België klaar is voor een nieuwe wind en open staat voor het decriminaliseren van deze sector. Het is tijd om te voorzien in een sociaal beleid dat opkomt voor de sekswerkers. Een beleid waar iedereen beter van wordt. Een beleid waarin het sociale stigma volledig verdwenen is zodat hulporganisaties overbodig worden en de werknemer bij het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk gewoon kan zeggen: “Sekswerk, dat is bij mijn collega op het einde van de gang, tweede deur links”.

14. Bibliografie

14.1. Wetgeving

14.1.1. Nationaal

Burgerlijk wetboek 21 maart 1804, *BS* 9 september 1807.

Strafwetboek 18 juni 1867, *BS* 9 juni 1867.

Algemene Kinderbijslagwet van 19 december 1939, *BS* 22 december 1939.

Wet 21 augustus 1948 tot afschaffing van de officiële reglementering van de prostitutie, *BS* 13 september 1948.

Wet inzake de slijterijen van gegiste dranken samengeordend op 3 april 1953, *BS* 4 april 1953.

Wet 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, *BS* 30 april 1965.

Wet 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zetel der arbeiders, *BS* 25 juli 1969.

Wet 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, *BS* 15 januari 1969.

Wet betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970.

Arbeidswet 16 maart 1971, *BS* 30 maart 1971.

Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971.

Wet 28 juni 1971 betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers gecoördineerd op 28 juni 1971, *BS* 30 september 1971.

Wet 4 januari 1974 betreffende de feestdagen, *BS* 31 januari 1974.

Wet 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars, *BS* 9 maart 1978.

Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978.

Gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994.

Wet 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en kinderpornografie, *BS* 25 april 1995.

Wet 5 maart 2002 betreffende het beginsel van non-discriminatie ten gunst van deeltijdwerkers, *BS* 13 maart 2002.

Programmawet 24 december 2002, *BS* 31 december 2002.

Wet 24 januari 2003, *BS* 5 februari 2003.

Wet 10 augustus 2005 tot wijziging van diverse bepalingen met het oog op de versterking van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel en tegen de praktijken van huisjesmelkers, *BS* 2 september 2005.

Programmawet 27 december 2006, *BS* 28 december 2006.

Wet 25 augustus 2012 tot wijziging van de arbeidsrelatiewet, *BS* 11 september 2012.

Wet houdende diverse bepalingen 29 maart 2012, *BS* 30 maart 2012.

Wetboek 28 februari 2013 van economisch recht, *BS* 29 maart 2013.

Wet 26 december 2013, betreffende de invoering van een eenheidsstatuut tussen arbeiders en bedienden inzake de opzeggingstermijnen en de carenzdag en begeleidende maatregelen, *BS* 31 december 2013.

Wet 16 november 2015 houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken, *BS* 26 november 2015.

Koninklijk Besluit 27 juli 1967 houdende inrichting van een sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 29 juli 1967.

Koninklijk Besluit 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, *BS* 27 oktober 1967.

Koninklijk Besluit 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor zelfstandigen, *BS* 14 november 1967.

Koninklijk Besluit 19 december 1967, *BS* 28 december 1967.

Koninklijk Besluit van 3 december 1970 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, *BS* 23 december 1970.

Koninklijk Besluit 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoot, *BS* 7 augustus 1971.

Koninklijk Besluit 18 juni 1990, *BS* 30 juni 1990.

Koninklijk Besluit 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 31 december 1991.

Koninklijk Besluit 19 oktober 1993, *BS* 27 april 1994.

Koninklijk Besluit 3 juli 1996 tot uitvoering van de Wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verstrekkingen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, *BS* 31 juli 1996.

Koninklijk Besluit 6 juli 1997 tot uitvoering van het KB van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, *BS* 2 augustus 1997.

Koninklijk Besluit 14 januari 1999, *BS* 24 februari 1999.

Koninklijk Besluit 15 januari 2001 tot wijziging van het KB 20 juli 1971 houdende instelling van een verzekering arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen, *BS* 1 januari 2001.

Koninklijk Besluit nr. 80 van 27 november 2001 tot invoering van een recht op borstvoedingspauzes, algemeen bindend verklaard bij KB 21 januari 2002, *BS* 12 februari 2002.

Koninklijk Besluit van 4 september 2002, *BS* 25 september 2002.

Koninklijk Besluit 5 november 2002, *BS* 20 november 2002.

Koninklijk Besluit 28 mei 2003 betreffende het gezondheidstoezicht op de werknemers, *BS* 16 juni 2003.

Koninklijk Besluit 17 januari 2006 tot invoering van een stelsel van uitkeringen voor moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen en tot wijziging van het KB van 12 december 2001 betreffende dienstencheques, *BS* 23 januari 2006.

Koninklijk Besluit 21 december 2006 inzake de beroepsbekwaamheid voor de uitoefening van zelfstandige activiteiten op het gebied van lichaamsverzorging, van opticien, dentaaltechnicus en begrafenisondernemer, *BS* 23 maart 2006.

Koninklijk Besluit 13 maart 2013, *BS* 5 april 2013.

Koninklijk Besluit 15 januari 2014 betreffende de verhoogde verzekeringstegemoetkoming bedoeld in artikel 37 §19 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 29 januari 2014.

Koninklijk Besluit 23 oktober 2015 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders wat betreft de quota van dagen gelegenheidswerk in hoofde van de werkgever in het hotelbedrijf, *BS* 6 november 2015.

Gemeent. B. Antwerpen 22 september 2008, houdende de integrale aanpak van prostitutie. Beleidsplan prostitutie Antwerpen 2008-2013. Concretisering beleidsrichtlijn, 22 september 2008, <http://ketelpatrouille.be/sites/default/files/Verslagen/beleidsplan%202008-2013.pdf>, 8-9.

14.1.2. Internationaal

Universele Verklaring van 10 december 1948 van de Rechten van de Mens, *BS* 31 maart 1949.

Overeenkomst 21 maart 1950 ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, *BS* 13 augustus 1965.

14.1.3. Europees

Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel van 16 mei 2005, *BS* 22 juli 2009, 50142.

Besl. EHRM 15 juni 2006, *AM* 2006, afl. 4, 347.

Richtl. Raad. Parl. nr. 2011/36, 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *Pb. L.* 15 april 2011, afl. 54, 1.

Res. EP nr. 2013/2103, 26 februari 2014 over seksuele uitbuiting en prostitutie en de gevolgen daarvan voor de gendergelijkheid, *Pb. L.* 26 februari 2014, P7_TA(2014)0162.

14.1.4. Nederland

Memorie van toelichting, *Kamerstukken II* 1996/97, 25, 437, nr. 3, respectievelijk *Handelingen II* 1998/99, 45, p. 3101 e.v.

Besluit van 18 januari 2000 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 28 oktober 1999 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, enige andere wetboeken en enige wetten (opheffing algemeen bordeelverbod), *Stb.* 1999, 464.

Wetsvoorstel 10 november 2009 betreffende de regulering van prostitutie en betreffende het bestrijden van misstanden in de seksbranche, Eerste Kamer, *Kamerstukken II* 2009/10, 32 211, nr. 1-2.

Novelle wet regulering prostitutie en bestrijden misstanden seksbranche, *Parl.St.* Eerste Kamer 2014, nr. 33885.

Evaluatie 14 april 2015 betreffende Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche, Tweede Kamer, 2015, nr.34 193J.

14.1.5. Frankrijk

Code Civil

Code Pénal

Code du Travail

BADEL, M., *Droit de la sécurité sociale*, Ed. Ellipses, 2007, 315.

DUPONT, C., Histoire d'une prostituée, Coll. Le livre de poche, Ed. Grasset et Fasquelle, 2003, 53.

KESSLER, F., Droit de la protection sociale, Ed. DALLOZ 2009, 298.

MARTIN, J., Contrats et obligations, objet du contrat, Juris-Classeur Fasc, dec. 2009.

MATHIEU, B., La dignité de la personne humaine: quel droit? Quel titulaire ?, Recueil DALLOZ 1996, 282.

POULIN, R., Les enjeux du Protocole contre la traite des personnes de la convention des nations Unies contre la criminalité transnationale organisée et internationaux, Les Editions L'Interligne Edition 2009, 90.

Rapport parlementaire déposé en application de l'article 145 du Règlement par la commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République, en conclusion des travaux d'une mission d'information sur la prostitution en France, présenté par Monsieur le Député Guy Geoffroy, et enregistré à la présidence de l'Assemblée nationale de 13 avril 2011, 232 p.

X, « Les travailleurs du sexe vont pouvoir bénéficier d'une mutuelle », Le figaro, 16 juni 2017, <http://www.lefigaro.fr/social/2017/06/16/20011-20170616ARTFIG00082-les-travailleuses-du-sexe-vont-pouvoir-beneficier-d-une-mutuelle.php>.

14.1.6. Australië (NSW)

H. WAGENAAR en S. ALTINK, *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit Leiden, Campus Den Haag, 2011, 40-42.

<http://www.swop.org.au/sites/default/files/SILK.pdf>.

14.1.7. Voorbereidende werken

Wetsvoorstellen betreffende prostitutie. Alles van 1995 tot nu, De Senaat, 14 april 2017, <http://www.senate.be/www/?MIval=/Registers/List&ACTIE=Z&ID=282300&FICHES=N&LANG=nl>.

Wetsvoorstel (DUA, V.) tot regeling van de prostitutie, *Parl.St.* Senaat 1997-1998, nr. 1-958/1,3.

Wetsvoorstel (KACAR, M. en LOZIE, F.) houdende reglementering van de prostitutie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-541/1.

Wetsvoorstel (MONFILS, P.) ter bestrijding van sociale marginalisering van personen die zich prostitueren, *Parl.St.* Senaat 2000-2001, nr. 2-906/1.

Wetsvoorstel (VANDENHOVE, L. en NIMMEGEERS, S.) houdende de reglementering van prostitutie, *Parl.St.* Senaat 2003, nr. 3-228/1.

Wetsvoorstel (DEDECKER, J.-M. en COVELIERS, H.) inzake de reglementering van het vrijwillig tegen betaling verrichten van seksuele dienstverlening, *Parl.St.* Senaat 2003-2004 , nr.3-281/1.

Wetsvoorstel ter bestrijding van de sociale marginalisering van de personen die zich prostitueren, *Parl.St.* Senaat B.Z. 2007, nr. 4-151/1, 5.

Wetsvoorstel (ANCIAUX, B.) houdende reglementering van de prostitutie, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr. 5-1032/1.

Wetsvoorstel (DEFRAIGNE, C.) teneinde de strijd tegen seksuele uitbuiting op te voeren, prostitutie te reglementeren en de omstandigheden waarin prostitutie wordt uitgeoefend humaner te maken, *Parl.St.* Senaat 2012-2013, nr. 5-1960/1.

14.1.8. Collectieve arbeidsovereenkomsten

CAO nr. 38 van 6 december 1983, betreffende de werving en selectie van werknemers, *BS* 28 juli 1984.

CAO nr. 46 van 23 maart 1990 betreffende de begeleidingsmaatregelen voor ploegenarbeid met nachtprestaties alsook voor andere vormen van arbeid met nachtprestaties, *BS* 13 juni 1990.

CAO nr. 1 van 25 juni 1997 tot invoering van een functieclassificatie en tot de vaststelling van minimumlonen, *BS* 15 november 1997.

CAO nr. 95 van 10 oktober 2008, betreffende de gelijke behandeling gedurende alle fasen van de arbeidsrelatie, *BS* 4 februari 2009.

CAO nr. 109 van 12 februari 2014 betreffende motivering van het ontslag, *BS* 20 maart 2014.

14.2. Rechtspraak

Cass. 26 mei 1944, *Pas.* 1944, I, 1358.

Cass. 17 januari 1955, *Arr. Cass.* 1955, 377.

Cass. 5 mei 1958, *Pas.* 1958, I, 975.

Corr. Brussel 9 juni 1961, *JT* 1962, I. 210.

Cass. 16 november 1963, *Pas.* 1964, 281.

Cass. 25 februari 1965, *Pas.* 1965, I, 652.

Corr. Luik 17 november 1966, *JT* 1966, 134.

Cass. 19 februari 1968, *Pas.* 1968, I, 757.

Cass. 27 maart 1968; *Arr. Cass.* 1968, 977.

Cass. 13 juni 1968, *Arr. Cass.* 1968, 1239.

Cass. 14 maart 1969, *Arr. Cass.* 1969, 652.

Cass. 24 mei 1972, *Arr. Cass.* 1971-72, 894.

Cass. 18 januari 1974, *Arr. Cass.* 1974-75, 460.

Cass. 24 februari 1976, *RW* 1975-76, 2625.

Cass. 24 februari 1976, *Pas.* 1976, I, 700.

Cass. 20 april 1977, *RW* 1977-78, 1871.

Cass. 20 april 1977, *RW* 1977-78, 1886, concl. Adv. Gen. LENAERTS, H.

Arbrb. Namen 4 september 1978, *RRD* 1979, 767.

Arbrb. Doornik 20 december 1978, *Med. V.B.O.* 1980, 2918.

Cass. 2 april 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 982.

Arbh. Luik 11 januari 1980, *JTT* 1980, 153.

Arbh. Antwerpen 14 januari 1981, *RW* 1981-82, 1413.

Cass. 8 april 1981, *Arr. Cass.* 1980-81, 895.

Cass. 11 mei 1981, *Arr. Cass.* 1980-1981, 1038

Arbr. Gent 18 mei 1981, *RW* 1981-82, 1426.

Arbrb. Hoei 19 juni 1981, *TSR* 1981, 531.

Cass. 7 oktober 1981, *Arr. Cass.* 1981-82, 205.

Arbr. Kortrijk 13 oktober 1981, *Jura Falc.* 1981-82, 294.

Cass. 25 oktober 1982, *RW* 1983-84, 259.

Cass. 4 september 1984, *Arr. Cass.* 1984-85, 1.

Cass. 30 april 1985, *Arr. Cass.* 1984-85, 1168.

Cass. 13 mei 1985, *TSR* 1985, 443, noot DECLERCQ, H.

Luik 20 mei 1986, *JLMB* 1986, 666.

Corr. Brussel 29 april 1987, *JL* 1987, 782.

Arbh. Brussel 4 juni 1987, *Inf. Soc. Secr.* 1988, afl. 6, z.p.

Arbh. Antwerpen 3 september 1987, *RW* 1987-88, 782.

Cass. 18 november 1987, *Arr. Cass.* 1987-88, 347.

Cass. 25 april 1988, *RW* 1988-89, 431, concl. Adv. Gen. Lenaerts, H.

Cass. 12 september 1988, *Soc. Kron.* 1989, 14.

Arbh. Antwerpen 8 november 1988, *Inf. RIZIV*, 1989, 30.

Arbh. Brussel 17 januari 1989, *Soc. Kron.* 1989, 143.

Arbh. Brussel 27 juni 1991, *R.S.R.* 1992, 41.

Arbh. Bergen 15 april 1992, *TSR* 1993, 64.

Corr. Nijvel 4 februari 1993, *JLMB* 1993, 1067.

Cass. 20 december 1993, *Soc. Kron.* 1994, noot H. FUNCK, H. en DEGRAUWE, J.

Cass. 25 april 1994, *RW* 1994-95, 914.

Arbh. Luik 17 november 1994, *JTT* 1995, 133.

Cass. 9 januari 1995, *Arr. Cass.* 1995, 27.

Arbh. Brussel 7 september 1995, *Soc. Kron.* 1996, 290, noot SWARTENBROEKX, M. en JACQMAIN, J.

Cass. 11 september 1995, *RW* 1995-96, 877.

Cass. 8 september 1997, *RW* 1997-98, 949.

Arbh. Bergen 1 december 1997, *RRD* 1998, 198.

Cass. 6 januari 1998, *Arr. Cass.* 1998, 10.

RvS 18 mei 1999, *TBP* 2000/4, 346.

Antwerpen 7 maart 2000, *Rechtspraak Mensenhandel* 2002, 278.

Arbh. Bergen 28 april 2000, *JTT* 2000, 504.

Arbh. Brussel 15 februari 2001, *JTT* 2001, 332, noot VINCENT, B.

HvJ 20 november 2001, nr. C-268/99, *Jur.* 2001, I, 8615.

Cass. 20 november 2001, *Arr. Cass.* 2001, 1973; *Juristenkrant* 2002, afl. 42, 13.

Cass. 15 april 2002, *Arr. Cass.* 2002, afl. 4, 993.

Cass. 23 december 2002, *JTT* 2003, 271.

HvJ 27 februari 2003, *TBP* 2003, afl. 7, 522.

Corr. Dendermonde 8 april 2003, *RW* 2004-05, afl. 3, 111.

Arbh. Luik 14 mei 2003, *JTT* 2004, afl. 881, 124.

Arbh. Bergen 3 februari 2004, *JTT* 2004, afl. 890, 288.

Cass. 3 mei 2004, *Arr. Cass.* 2004, afl. 5, 771.

Cass. 12 november 2004, *NJW* 2005, 552.

Cass. 22 november 2004, *RW* 2005-06, afl. 7, 259.

Cass. 13 juni 2005, *RW* 2008-2009, 300.

Arbrb. Bergen 19 december 2005, *Soc. Kron.* 2007, afl. 4, 235.

Arbh. Luik 23 december 2005, *JTT* 2006, afl. 948, 236.

Arbh. Brussel 10 november 2006, *T.Verz.* 2009, afl. 1, 51.

Cass. 11 december 2006, *RW* 2007-08, afl. 35, 1456.

Arbh. Luik 27 juni 2007, *Soc. Kron.* 2011, afl. 4, 172, noot LEMENSE, T.

Arbr. Doornik 20 november 2009, *JLMB* 2010, afl. 40, 1921.

Arbh. Gent 4 december 2009, *Soc. Kron.* 2011, afl. 7, 327.

Cass. 28 oktober 2010, *RW* 2010-2011, 1651.

GwH 7 juli 2011, *JT* 2011, afl. 6452, 712.

Cass. 5 december 2011, *JTT* 2012, 102-104.

Cass. 19 december 2011, *Arr.Cass.* 2011, afl. 12, 2664.

Cass. 17 januari 2012, *RW* 2012-2013, 1.

Arbh. Brussel 16 februari 2012, *JTT* 2012, afl. 1127, 201.

Cass. 4 februari 2013, *Arr. Cass.* 2013, afl. 2, 336.

Corr. Dendermonde 8 april 2013, *T. Strafr.* 2004, 193, noot DIERICKX, A.

Arbh. Brussel 25 november 2013, *JTT* 2014, afl. 1182, 119.

Arbh. Antwerpen 8 januari 2014, *RW* 2015-16, afl. 22, 868.

Cass. 10 maart 2014, *Arr.Cass.* 2014, afl. 3, 708.

Cass. 10 maart 2014, *NJW* 2014, afl. 305, 547.

Cass. 30 september 2015, *JT* 2015, afl. 6626, 844.

Cass. 25 november 2015,
http://jure.juridat.just.fgov.be/view_decision.html?justel=F-20151125-2.

Cass. 16 september 2016,
www.cass.be (5 oktober 2016).

Cass. 10 oktober 2016, *JTT* 2016, afl. 1263, 463.

14.3. Rechtsleer

14.3.1. Boeken

BALTAZAR, S., *Vacances annuelles et jours fériés*, Waterloo, Kluwer, 2010, 231 p.

BERGER, J.M., *Le droit social du travail indépendant*, Brussel, Larcier, 1973, 207 p.

BLANPAIN, R., *Arbeidsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1999, 424 p.

BOVENKERK, F., VAN SAN, M., BOONE, M., KORF, D., BOECKHOUT VAN SOLINGE, T., *Loverboys of modern pooierschap*, Amsterdam, Olympus, 2009, 272 p.

DAALDER, A. L., *Het bordeelverbod opgeheven prostitutie in 2000-2001*, Den Haag, WODC, 2002, 53 p.

DAALDER, A. L. *Prostitutie in Nederland anno 2014*, Den Haag, WODC, 2015, 39 p.

DAALDER, A. L., *Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*, Den Haag, WODC, 2015, 111 p.

DAVIS, J., PROSTITUTION, *An International Handbook on Trends, Problems and Policies*, Greenwood Press, Westport, 1993, 313 p.

DENIS, P., *Droit de la sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 1986, 673 p.

DE STOOP, C., *Ze zijn zo lief meneer. Over vrouwenhandelaars, meisjesballetten en de Bende van de Miljardair*, Leuven, Kritak, 1992, 248 p.

DE JONGE, M. M., *Rood licht voor de prostitutie in loondienst ?*, Utrecht, Wetenschapswinkel Rechten, 2006, 70 p.

DEMBOUR, P., *Les accidents du travail et la Cour de Cassation*, Brussel, Bruylant, 1968, 230 p.

DEN BOON, T. en GEERAERTS, D., *Van Dale groot woordenboek van de Nederlandse taal*, Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 2005, 2807 p.

FELSON, M., *Crime and nature*, California, Sage Publications, 2006, 167 p.

GILIS, N. *Het gezondheidstoezicht op de werkgevers*, Mechelen, Kluwer, 2012, 118 p.

HENDRICKX, F. en ENGELS, C., *Arbeidsrecht*, Brugge, Die keure, 2015, 331 p.

HUMBLET, P., *De gezagsuitoefening door de werkgever*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1994, 420 p.

HUMBLET, P. en RIGAUX, M., *Synopsis van het Belgische arbeidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 500 p.

JANSSEN, M.L., *Reizende sekswerkers. Latijns-Amerikaanse vrouwen in de Europese prostitutie*, Appeldoorn, Het Spinhuis, 2007, 231 p.

KERREMANS, J. en AMEYE, B., *Sociaal en fiscaal statuut van de sportbeoefenaar*, Mechelen, Kluwer, 2008, 186 p.

KOMEN, M., *Straatkwaad en jeugdcriminaliteit: naar een algemene of etnisch-specifieke aanpak?*, Appeldoorn, Het Spinhuis, 2006, 196 p.

LANGLET, O., *La réparation des maladies professionnelles: de la procédure administrative à la procédure judiciaire*, Waterloo, Kluwer, 2011, 183 p.

MULLER, F. RENKEMA, E.H. en VAN DER HEYDE, K., *Beknopt Latijns-Nederlands woordenboek*, Groningen, Wolters, 1963, 1016 p.

NEVENS, K., *De arbeidsrelatie, de zelfstandige en de ondernemer*, Brugge, Die Keure, 2011, 419 p.

OTTEN, L. *Mensenhandel, de strafrechtelijke grens van exploitatie en prostitutie*, Utrecht, Wetenschapswinkel Rechten, 2006, 115 p.

POUPART, J.-M., “Corruption de la jeunesse et prostitution”, *Les Nouvelles*, Droit Pénal, III, 467, 1972 p.

RAHME, A., HENDRICKX, F., VANACHTER, O. en VAN BEVER, A., *Discriminatie op basis van handicap en gezondheidstoestand in de arbeidsverhouding*, Antwerpen, Intersentia 2009, 175 p.

RIGAUX, M. en TROUSSE, P.E., *Les crimes et les délits du code pénal*, V, Brussel, Bruylant, 1968 p.

SPAPENS, T., *Georganiseerde misdaad en strafrechtelijke samenwerking in de Nederlandse grensgebieden*, Mortsel, Intersentia, 2008, 321 p.

STEVENS, L. *Strafrecht en seksualiteit. De misdrijven inzake aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, ontucht, prostitutie, seksreclame, zedenschennis en overspel*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 601 p.

VAN LOGHUM, B.S., *Seksuologie*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 2004, 627 p.

VAN EECKHOUTTE, W., *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, 591 p.

VAN EECKHOUTTE, W., *Handboek Belgisch Arbeidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 643 p.

VAN LANGENDONCK, J., PUT, J., SIMOENS, D., VAN LIMBERGHEN, G. en VAN REGENMORTEL, A., *Handboek socialezekerheidsrecht achtste editie*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 888 p.

VAN LANGENDONCK, J., STEVENS, Y. en VAN REGENMORTEL, A., *Handboek socialezekerheidsrecht negende editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 780 p.

VERMEULEN, G. VAN DEN HERREWEGEN E. en VAN PUYENBROECK, L., *Mensenhandel in beeld. Een eerste kwalitatieve en kwantitatieve analyse van Belgische slachtoffer- data*, Antwerpen, Maklu, 2007, 487 p.

VERVLIET, V., *Buitencontractuele aansprakelijkheid bij professionele risico's*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 678 p.

WEITZER, R., *Legalizing Prostitution - From Illicit Vice to Lawful Business*, New York, New York University Press, 2011, 288 p.

WESTRADE, M., en GILSON, S., *Quelques propos sur la rupture du contrat de travail. Hommage à Pierre Blondiau*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2008, 529 p.

X, *Les Nouvelles. Droit Social, IV, Accidents du Travail*, 1037 p.

14.3.2. Bijdragen in verzamelwerken

ANKAERT, E., “Deel IV. Moederschap” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 327-350.

ARONOWITZ, A., “To punish or not to punish: What works in the regulation of the prostitution market?”, in PERŠAK, N. en VERMEULEN, G. (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 223-251.

BAELDE, J., BONTE, M., en VAN RUMST, S., “Prostitutiebeleid in Gent, Oostende, Sint-Truiden en Luik” in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 359-410.

BOELS, D., “Prostitution and its relations with informel economics” in N. PERŠAK en G. VERMEULEN (eds.), *Reframing Prostitution From Discourse to Description, from Moralisation to Normalisation*, Antwerpen, Maklu, 2014, 79-82.

DE BACKER, M., DE WITTE, A., en UTTENHOVE, G., “II (Legale) uitbating van prostitutie” in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 27-61.

D’HAVÉ, C., VERWILGHEN C. en BALCAEN, A., “III. Prostitutie en volksgezondheid” in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 80-94.

FRANCQ, K., GAYSE, B., HEIRMAN, K., MEYFROOT, S. en SUY, I., “XI. Prostitutiebeleid in Nederland” in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 411-526.

GROSSI, V., “Maatschappelijke dienstverlening aan prostituees” in MEHEUS, A., DE RUYVER, B., MORIVAL, M. en VAN IMPE, K. (eds.), *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 103-121.

HANNES, P., “Deel II. Gezondheidszorg” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 217-278.

HAPPE, E., SPRUYT, K., en SUY, I., “VI. Prostitutie, goede zeden en overlast”, in VERMEULEN, G., (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 183-228.

JOLIN, A., “Germany” in DAVIS, N.J. (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, London, Greenwood Press, 1993, 138-139.

MAK, R., “De preventie van Seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA) in de prostitutie”, in MEHEUS, A., DE RUYVER, B., MORIVAL, M. en VAN IMPE, K. (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 69-77.

NUYTINCK, Y., en ACKER, E., “Bederf van de jeugd en prostitutie van minderjarigen” in *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, VERMEULEN, G. (ed.), Antwerpen, Maklu, 2001, 132-179.

RIGAUX, M., “Sociale grondrechten in de Belgische grondwet: de bakens van een vernieuwd sociaal recht?”, in X., *Sociale grondrechten*, 11-18.

STERK-ELIFSON, C. en CAMBELL, C.A., “The Netherlands” in DAVIS, N.J. (ed.), *Prostitution: An international handbook on trends, problems and policies*, Londen, Greenwood Press, 1993, 200.

STEVENS, Y., “Boek I Sociale zekerheid van de werknemer, Deel IX Pensioenen” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 629-743.

VAN DER HELM, T., “Nieuwe regelgeving ten aanzien van prostitutiebedrijven en de gevolgen voor de gezondheidszorg voor de prostituees in Amsterdam. Een verslag van het project vertrouwensvrouw (migranten)prostitutie”, in MEHEUS, A., DE RUYVER, B., MORIVAL, M. en VAN IMPE, K. (eds.), *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 79-95.

VANDE VELDE, L., DE VRIEZE, S. en DE PROOST, S., “ IX. Prostitutiebeleid in Antwerpen, Brussel en Charleroi”, in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 309-357.

VAN ROOY, W., “Inleiding” in VAN ROOY, W., COMMERS, R., COENE, G., VANDEKERCKHOVE, W., KACAR, M. en LIZIN, A.M. (eds.), *De eigenzinnigheid van prostitutie als ethische problematiek*, Antwerpen, Calewaert, 2002, 7-11.

VERMEULEN, G., “I. Zelfregulering via kwaliteitsnormen in de seksuele dienstensector”, in VERMEULEN, G. (ed.), *Betaalseksrecht: Naar regulering of legalisering van niet-problematische prostitutie?*, Antwerpen, Maklu, 2007, 15-25.

VERBEKE, D., “Bescherming en bestraffing: de tweeslachtigheid van het sociaal recht”, in MEHEUS, A., DE RUYVER, B., MORIVAL, M., en VAN IMPE, K. (eds.) in *Van opjaagbeleid tot gedoogbeleid. De aanpak van de prostitutie in Nederland en Vlaanderen doorgelicht*, Antwerpen, Maklu, 1999, 99-102.

LEENKNECHT, E., “Boek I, Deel I: Socialezekerheidsbijdragen” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 85-220.

VERDEYEN, V., “Deel V. Arbeidsongevallen” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 355-414.

VERDEYEN, V., “Deel VI: Beroepsziekten” in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 409-434.

VERDEYEN, V., “Deel VII: Werkloosheid”, in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 435-576.

VERDEYEN, V., “Boek II Sociale zekerheid voor zelfstandigen, Deel V Faillissementsverzekering”, in PUT, J. (ed.), *Praktijkboek sociale zekerheid 2015. Voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Kluwer, 2015, 825-879.

VERHOEVEN, M., VAN GESTEL B. en KLEEMANS, E., “Legale sector, illegale praktijken. De informele economie van de legale raamprostitutie in Nederland”, in BOELS,

D., BISSCHOP, L., KLEEMANS E. en VAN DER VIJVER K.(eds.), *Illegale en informele economie*, Antwerpen, Maklu, 2013, 115-128.

14.3.3. Tijdschriftartikelen

BERGHS, K., DE BUYSER, W., en VAN LERBERGHE, G., “Het sociale en fiscale statuut van de kunstenaar: een verkenning”, *Or.* 2004, 72-86.

BOELS, D., VERHAGE, A. EN BAUTERS, D., “Prostitutie en informele economie: 'met haken en ogen': de paradoxale lokale aanpak van sekswerk”, *Orde van de Dag* 2013, afl. 64, 6-19.

BOES, R., “Sociaalrechtelijke beschouwingen met betrekking tot de vergoeding van reiskosten, de gratis of goedkope maaltijden en maaltijdcheques, *RW* 1985-86, 34, 2316-2325.

DE JONCKHEERE, M., “Rechtspraak in kort bestek, 1 juli 2016 – 31 december 2016.”, *LRB*, 2016, 144.

DELBROUCK, I., “Bederf van jeugd en prostitutie”, in, *Postal Memorialis* 2014, afl. 25, 1-35.

DEROUX, A., en VIAENE, J., “Essai de phénoménologie en matière d’assurances maladies professionnelles”, *RDS* 1962, 193-206 en 289-300.

DETIEGE, L., “Prostituees: van slachtoffers naar sekswerker met sociale rechten”, in BOELS, D., VERHAGE, A., DE PAUW, K., en DE PAUW, E., *Sekswork en beleid, Orde van de dag* 2013, 67-71.

DE WILDE, I., “De herziening van het sociaal statuut van kunstenaars: een nieuwe start?”, *RW* 2003-2004, 361-370.

DO ESPIRANTO SANTO, M.E.G. en ETHEREDGE, G.D., “And then I became a prostitute... Some aspects of prostitution and brothel prostitutes in Dakar, Senegal”, *Social science Journal*, 2004, 41, 137-146.

DUCHATELET, L. “La notion d’accident du travail”, *RCJB* 1968, 293-310.

GOSSERIES, P., “L’incapacité de travail des salariés et des indépendants en assurance indemnités obligatoire”, *JTT* 1997, 94-95.

KETELS, B. en VERMEULEN, G., ”O tempora! O mores! Over het verhuren van panden voor prostituees en de openbare orde en goede zeden”, *T. Strafr.* 2008, 454-457.

LIETAERT, B., “Definitieve arbeidsongeschiktheid en recht op werkloosheidsuitkeringen. Naar een rationele schadevergoeding?”, *RW* 1995-96, 223-225.

LUST, A., Informatie, publiciteit en reclame door de arts: een moeilijke evenwichtsoefening, *T.Gez.* 2016-17, afl. 3, 147-160.

MILLET, G., “Vereiste banden tussen de rechthebbende en het kind voor de toekenning van kinderbijslag in de werknemersregeling”, *BTSZ* 1984, 554-572.

OUTSHOORN, J. "The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women". *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, vol. 12, nr. 1, 2005, 141-155.

RUSSE, J., "Événement soudain et cause extérieure en accident du travail, état de la jurisprudence", *JTT* 1995, 117-120.

RUYTERS, T., "Straatsekswork van 't straat? Een beschouwing over het Antwerps beleid rond straatprostitutie", *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 34-42.

SEALS, M., "Worker rights and health protection for prostitutes: A comparison of the Netherlands, Germany and Nevada", *Health Care for Women International* 2013, 784-796.

SCHEI, B., en STIGUM, H., "A study of men who pay for sex, based on the Norwegian National Sex Surveys", *Scandinavian Journal of public health* 2010, 38, 2, 135-140.

SHAVER, F.M. "Prostitution: A critical Analysis of Three Policy Approaches", *Canadian Public Policy/ Analyse de Politiques*, Vol. 11, nr. 3, 1985, 493-503.

VAN DEN VONDER, V. en VAN EYNDE, M., "Het prostitutie trio: prostituee, souteneur, klant", *RW* 1973-74, 625-642.

VANDEWEERDT, M., "Het 'open systeem' in de beroepsziektenverzekering", *BTSZ* 1994, 1045-1059.

VAN EECKHOUTTE, W., "Seks als beroep: voor werknemers en zelfstandigen. Arbeids- en socialezekerheidsrechtelijke implicaties van de Gentse lokale aanpak van sekswork", *Orde van de dag* 2013, 43-48.

VAN LOON, T., "Opvattingen, hulpverlening en wetgeving ten aanzien van prostitutie in België", *Ethiek en maatschappij* 2012, 104-126.

VAN NUNNEN, K., GRYSEELS, C., en VAN HAL, G., "Seksworkers in Vlaanderen: arbeidsomstandigheden, risico's en hulpverlening", *Orde van de dag* 2013, 25-33.

VAN OVERBEKE, L., "Ontucht en prostitutie: begrip", *Comm. Straf.* 1997, 161-169.

VERHAGE, A., BOELS, D., DE PAUW, E. EN DE PAUW, K., "Agency of dwang? De zoektocht naar een passend beleid ten aanzien van sekswork", *Orde van de dag* 2013, afl. 64, 2-5.

VERMEULEN, G., "Verbod op sex-advertenties en reclame voor 077-lijnen", *Panopticon* 1995, 269-273.

VERMEULEN, G. en KETELS, B., "Schiet niet op de hoerenloper", *De Juristenkrant* 2011, afl. 230, 14-15.

X., "Flexiloon en overuren in de horecasector", *NJW* 2015, 895-897.

XANTIDIS, L. en MCCABE, M.P., “Personality characteristics of male clients of female commercial sex workers in Australia”, *Archives of Sexual Behavior* 2000, 165–176.

YOUNG, A.M., BOYD, C. en HUBBELL, A., “Prostitution, drug use, and coping with psychological distress”, *Journal of drug issues*, 2000, 30, 789-800.

14.3.4. Onderzoeksrapporten

WAGENAAR, H., en ALTINK, S., *Rapportage naar aanleiding van de workshop: decriminalisering in het prostitutiebeleid*, Universiteit van Leiden, Campus Den Haag, 2011, 55 p.

14.4. Onlinebronnen

DECROUBELE, P., “Attest bedrijfsbeheer binnenkort niet meer nodig om een zaak te starten”, De redactie, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/economie/1.3026515#>.

GOVAERTS, A., “Freelancer worden: hoe begin je eraan?”, Xerius 2016, <http://www.xerius.be/blog/freelancer-worden-hoe-begin-je-eraan/>.

HOMANS, L., Europa mag in Antwerpen komen kijken”, NVA 3 maart 2014, <https://www.n-va.be/nieuws/europa-mag-in-antwerpen-komen-kijken>.

HUYBERECHTS, P., “Stijgend aantal prostituees in België”, De Standaard 15 mei 2015, www.standaard.be/cnt/dmf20150514_01682095.

HUYBERECHTS, P., “Ons land telt 26.000 prostituees, 8 op de 10 worden uitgebuit”, Het Nieuwsblad 15 mei 2015, www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20150515_01682147.

EMCDDA, “What is decriminalisation of drugs?”, Youtube, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=-BdA0Wod-M>.

SAMYN, S., “Zo lief meneer”, De Morgen, 3 september 2011, <http://www.demorgen.be/nieuws/zo-lief-meneer-b776897d/>.

VAN DONGEN, M., “Op mannenprostitutie rust een dubbel taboe”, de Volkskrant, 11 februari 2010, <http://www.volkskrant.nl/binnenland/op-mannenprostitutie-rust-een-dubbel-taboe~a992819/>.

PALMER, J., “The Bro Code. Booze, Sex, and the Dark Art of Dealmaking in China”, ChinaFile, 4 februari 2015, <http://www.chinafile.com/reporting-opinion/postcard/bro-code>.

RIJKSOVERHEID NEDERLAND, “Veilige en gezonde prostitutiebranche”, 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prostitutie/inhoud/veilige-en-gezonde-prostitutiebranche>.

WIJERS, M. en BIJLEVELD, L., “Evaluatie opting-in regeling in de besloten prostitutie”, Utrecht, Platform Prostitutieverbetering Prostituees en vereniging vrouw en recht clara winchman, 2014, https://www.vrouwenrecht.nl/wp-content/uploads/Evaluatie-Opting-in-Regeling_VVR_Platform-Positieverbetering-Prostituees.pdf.

X, VN-Vrouwenverdrag. Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, New York, 18 december 1979, <http://home.wxs.nl/~evenwild/wsts210/ivdv/verdrag/nedtekst.htm>.

X, “Standpuntvoorstel: Prostitutie”, Nederlandstalige vrouwenraad 2002, <http://www.vrouwenraad.be/file?fle=16985&ssn=>, 68 p.

X., “Mikael, Antwerpen”, The men’s company, 20 november 2009, http://www.gigolo-services.com/escort-man/mikael_antwerpen-prive.php.

X, “Prostitutieteam en schepen Fons Duchateau stellen ‘pandkalender’ voor”, Politie Antwerpen 2015, <https://www.politieantwerpen.be/news/press-item/prostitutieteam-en-schepen-fons-duchateau-stellen-%E2%80%98pandkalender%E2%80%99-voor>.

X., “Sekswerk legaliseren is de seksindustrie legaliseren”, Knack Weekend, 12 augustus 2015, <http://weekend.knack.be/lifestyle/radar/sekswerk-legaliseren-is-de-seksindustrie-legaliseren/article-normal-593625.html>.

X., “Omzet prostitutie in België geraamd op 870 miljoen euro”, De Redactie 25 september 2015, www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/economie/1.2451769.

X., “Omzet prostitutie in België geraamd op 870 miljoen euro”, De Standaard 25 september 2015, www.standaard.be/cnt/dmf20150925_01886568?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_term=dso&utm_content=article&utm_campaign=seeding.

X., “Moet wie betaalt voor seks gestraft worden? Een moraliserende trend”, *De Standaard*, 7 april 2016, http://www.standaard.be/cnt/dmf20160407_02224402.

X., “Sekswerk missen”, Blog Hella doet seks, 2 juni 2016, <https://helladoetseks.wordpress.com/>.

X, “Prostitutie en mensenhandel”, Nationaal Rapporteur mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen 2016, <https://www.nationaalrapporteur.nl/Publicaties/prostitutieenmensenhandel/prostitutieenmensenhandel.aspx>.

X, “Betekenis ‘Prostitutie’”, Van Daele, 2017, <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=prostitutie&lang=nn>.

X, “Zelfstandige worden”, FOD Economie 2017, http://economie.fgov.be/nl/binaries/Zich_vestigen_als_zelfstandige_tcm325-76463.pdf.

X, “Beroepsbekwaamheid”, Vlaamse overheid 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/ondernemen/een-eigen-zaak-starten/bewijs-van-beroepsbekwaamheid-voor-gereguleerde-beroepen>.

X, “Ondernemen, boekhouding”, FOD Financiën 2017, <https://www.vlaanderen.be/nl/ondernemen/boekhouding-belastingen-en-fiscaliteit/boekhouding>.

X, “Opting-in in de prostitutie”, Ministerie van sociale zaken en werkgelegenheid 2017, <https://www.soaids.nl/nl/informatie-voor/prostitutie/goed-geregeld/opting>.

X, “Horecazaak starten”, Ondernemen in Antwerpen 2017, <http://www.ondernemeninantwerpen.be/advies-en-ondersteuning/start-uw-eigen-bedrijf/horecazaak-starten>.

X, “Raamprostitutie uitbaten”, Ondernemen in Antwerpen 2017, <http://www.ondernemeninantwerpen.be/raamprostitutieruimte-uitbaten>.

X., “Lesbisch en hoer”, Blog Zondares, 20 maart 2017, <http://zondares.blogspot.fr/>.

X., “Prostitutie”, Wikipedia, 22 maart 2017, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Prostitutie>.

X, “Teledating”, de Zondag regio Noord 26 maart 2017, 38, <http://makr.roularta.be/3DI/DZ/index2.jsp?editie=105>.

MTM, “Prostitutie in Antwerpen: de cijfers”, Het Nieuwsblad 2017, http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20170510_02874904.

Bijlagen

1. Interviews met hulporganisaties

1.1. Vragenlijst NL

Beste,

Graag wil ik u bedanken om in te gaan op de uitnodiging tot dit interview om mij te helpen bij het schrijven van mijn thesis. In het kader van mijn masterproef wil ik nagaan wat de wenselijkheid is voor een bijzonder sociaal statuut sekswerker en hoe dit gerealiseerd kan worden. Er bestaan geen juiste of foute antwoorden.

Met vriendelijke groeten,

Valérie Schouteden – Master Rechten Universiteit Gent

A. Algemene informatie organisatie

- Naam van de organisatie
- Oprichtingsdatum

B. Situatieschets

- Om welke reden zijn jullie begonnen zijn met deze organisatie?
- Jullie helpen de sekswerkers op verschillende vlakken, maar wat denken jullie wat de meest nuttige bijdrage is?
- Welke dienst is het meest gevraagd door sekswerkers?
- Welke dienst bieden jullie niet aan waarvan jullie denken dat deze nuttig zou kunnen zijn voor de prostitué(e)s?
- Hoeveel sekswerkers helpen jullie gemiddeld per jaar?

C. Belgisch beleid

- Volgens de letter van de wet is het toegelaten om zichzelf te prostitueren, maar werken onder iemand, tippelen en reclame maken is niet toegestaan. Wat vinden jullie van deze visie?
- Vinden jullie dat er wetgeving dient te komen die de seksbranche gelijkstelt met andere “normale” sectoren of zou België er voor moeten kiezen om de seksbranche te verbieden. Denken jullie aan een andere oplossing?
- Welke wet zou volgens jullie zeker ingevoerd moeten worden om sekswerkers optimaal te kunnen helpen?

D. Bestaande sociale oplossingen

- Wat denken jullie van de bestaande sociale oplossingen om sekswerkers via een werknemersstatuut als masseur, barbediende of topmodel toch onder een sociaal statuut te plaatsen? Volstaat deze oplossing?
- Vinden jullie dat er behoefte is aan een specifiek sociaal statuut voor sekswerkers of volstaande de bestaande statuten als zelfstandigen, werknemers?

E. Risico's gelinkt aan sekswerk

- Is er naar jullie mening een verhoogd risico op besmetting met SOI's tijdens de uitvoering van de job als sekswerkers en hoe kunnen jullie sekswerkers hierbij helpen om zich te beschermen?

F. Sociaal beleid

- Stel dat sekswerk gelijk wordt gesteld met andere beroepen vinden jullie dat de keuze moet bestaan om te werken als zelfstandige of werknemer? Sommige auteurs pleiten immers voor het feit dat de prostitué(e) verplicht als zelfstandige aan de slag moet gaan om misbruiken tegen te gaan.
- Denken jullie over het algemeen dat de sekswerker te veel geld moet afstaan aan zijn exploitant?
- Vinden jullie het nuttig dat prostitué(e)s legaal kunnen werken en ze op een sociaal statuut terug te vallen? Het voordeel is dat ze beschermd zullen zijn tegen bepaalde sociale risico's maar daartegenover staat dat ze effectief belastingen moeten betalen.
- Wanneer de seksbranche als een normaal beroep wordt beschouwd, is het in principe logisch dat er geen hulporganisaties meer bestaan om hen op te vangen. Wat denken jullie hierover? Bestaat er een tussenweg?
- Wat vinden jullie van het feit dat een werknemer bij zwangerschap u voor de bevalling minimum 7 dagen verplicht verlof moet opnemen en na de bevalling 9 weken. Zou dit volstaan in deze sector?

Wilt u nog iets toevoegen aan dit interview?

Bij deze wil ik u hartelijk danken om uw tijd te nemen om te antwoorden op mijn vragen.

1.2. Vragenlijst FR

Madame, Monsieur,

Je tiens tout d'abord à vous remercier d'avoir accepté l'invitation à cette entrevue pour m'aider à écrire ma thèse. Dans le cadre de la rédaction de mon mémoire, je souhaiterais examiner l'opportunité d'un statut social particulier pour les travailleurs du sexe et étudier comment cela pourrait être mis en place. Il n'y a pas de bonnes ou de mauvaises réponses.

Cordialement,

Valérie Schouteden - Master de Droit de l'Université de Gand

A. Informations générales de l'association

- Nom de l'association
- Date de création

B. Description de la situation

- Pour quelle(s) raison(s) avoir créé cette association?
- Parmi les services que vous offrez, lequel jugez-vous le plus utile pour les prostitué(e)s?
- Parmi les services que vous offrez, lequel est le plus sollicité par les prostitué(e)s?
- Quel service que vous ne proposez pas serait utile aux prostitué(e)s selon vous?
- Combien de travailleurs du sexe aidez-vous en moyenne chaque année?

C. La politique belge

- Selon la loi belge, il est autorisé de se prostituer soi-même, mais il est interdit d'être salarié dans ce domaine, de pratiquer le racolage et de faire de la publicité. Que pensez-vous de ce point de vue?
- Pensez-vous qu'il devrait y avoir une loi pour que l'industrie du sexe soit considérée comme les autres industries « normales »? Ou pensez-vous que la Belgique devrait interdire cette pratique? Pensez-vous à une autre solution?
- Selon-vous, quelle loi devrait être votée pour aider au mieux les travailleurs du sexe?

D. Solutions existantes dans le domaine sociale

- Il existe des solutions pour les travailleurs du sexe leur permettant de bénéficier d'une protection sociale grâce au statut d'employé en tant que masseuse, barman ou top model. Que pensez-vous de ces solutions? Sont-elles suffisantes?
- Pensez-vous qu'il doit y avoir un statut social spécifique pour les travailleurs du sexe ou les statuts existants (indépendant ou salarié) sont-ils suffisants?

E. Risques liés à l'industrie du sexe

- Est-ce que les prostitué(e)s ont, à votre avis, un risque accru d'infection par des MST en raison de leur travail et comment aidez-vous les prostitué(e)s sur ce sujet?

F. Politique sociale

- Supposons que le travail du sexe soit assimilé aux autres professions. Pensez-vous que les travailleurs du sexe devraient avoir le choix entre le statut d'indépendant ou le statut de salarié? En effet, certains spécialistes plaident pour que la prostitution ne soit autorisée que dans le cadre du statut d'indépendant afin d'éviter des abus.
- Actuellement, pensez-vous que les travailleurs du sexe doivent donner trop d'argent à leur proxénète?

- Pensez-vous qu'il est utile que les prostitué(e)s puissent travailler légalement et se protéger grâce à un statut social? L'avantage est qu'ils/elles seront protégé(e)s contre certains risques sociaux, mais devront également payer des impôts.
- Supposons que le travail du sexe soit assimilé aux autres professions. Il n'existera alors probablement plus d'associations d'aide pour les prostitué(e)s. Que pensez-vous de cela? Comment votre association évoluera-t-elle?
- Que pensez-vous du fait que lorsqu'une employée est enceinte, elle doit avoir obligatoirement 7 jours de congés avant la date théorique de l'accouchement et 9 semaines de congés après l'accouchement? Est-ce que la durée de ces congés suffirait dans ce secteur?

Voulez-vous ajouter quelques chose?

Je vous remercie d'avoir pris le temps de répondre à mes questions.

2. Interviews publieke opinie

2.1. Vragenlijst NL

Beste,

Graag wil ik u bedanken om deze vragenlijst in te vullen die me helpt bij het schrijven van mijn thesis. In het kader van mijn masterproef wil ik nagaan wat de wenselijkheid is van een bijzonder sociaal statuut “sekswerker” en hoe dit gerealiseerd kan worden. Er bestaan geen juiste of foute antwoorden. Alle antwoorden zullen anoniem worden verwerkt.

Met vriendelijke groeten,

Valérie Schouteden – Master Rechten Universiteit Gent

A. Persoonlijke informatie

- Wat is uw leeftijd?
 - 18-25 jaar
 - 26-35 jaar
 - 36-45 jaar
 - meer dan 46 jaar
- Wat is uw geslacht?
 - man
 - vrouw
- Wat is uw gemiddeld maandloon/ maandbudget?
 - < €500
 - € 501-1500
 - € 1501-2500
 - > € 2500

B. Mening over prostitutie

- Wat is uw algemene visie over het onderwerp “prostitutie”?
 - (1 ontoelaatbaar – 5 onvermijdelijk)
- Hebt u reeds beroep gedaan op een prostitué(e) of zou u dit overwegen?
 - (1 nooit – 5 ja/ waarschijnlijk)
- Zou u zichzelf prostitueren om financiële redenen?
 - (1 nooit – 5 waarschijnlijk)

C. Belgisch beleid

- Volgens de letter van de wet is het toegelaten om zichzelf te prostitueren, maar werken onder iemand, tippelen en reclame maken is niet toegestaan. Wat vindt u van het huidige Belgisch prostitutiebeleid?
 - (1 slecht – 5 uitstekend)
- Vindt u dat het huidig prostitutiebeleid moet wijzigen?
 - (1 neen – 5 volledig)
- Hoe zou u verlangen dat het Belgisch prostitutiebeleid evolueert?
 - (1 bestraffing van prostitutie – 5 volledige ondersteuning prostitutie)

D. Sociale situatie

- Hoe beoordeelt u de werkomstandigheden van prostitué(e)s?
 - (1 slecht – 5 uitstekend)

- Wat is volgens u het gemiddelde netto maandloon van een sekswerker?
 - < €500
 - €500-1500
 - € 1501-2500
 - > €2500
- Denkt u dat het nodig is om een sociale bescherming te creëren voor sekswerkers?
 - (1 totaal overbodig – 5 noodzakelijk)
- In de Vlaamse grootsteden bestaan er verschillende organisaties die zich bezig houden met de belangen van de prostitué(e)s. Ze bieden hen medische, juridische, psychologische tot administratieve ondersteuning. Vindt u het bestaan van deze organisaties nuttig?
 - (1 totaal overbodig – 5 noodzakelijk)
- Vandaag probeert men sekswerkers reeds legaal te werk te stellen als werknemer door ze in te schrijven als masseur, barbediende of topmodel. Volstaat volgens u deze oplossing?
 - (1 onvoldoende – 5 zeker voldoende)
- Vindt u dat er behoefte is aan een specifiek sociaal statuut voor sekswerkers of volstaan de bestaande statuten als zelfstandige, werknemer?
 - Er moet een specifiek sociaal statuut “sekswerker” worden gecreëerd.
 - De bestaande sociale statuten volstaan.
 - De huidige situatie volstaat.
- Wanneer sekswerk gedecriminaliseerd zou worden, vindt u dat ze de keuze moeten krijgen om aan de slag te gaan als zelfstandige of werknemer? Sommige auteurs pleiten immers voor het feit dat de prostitué(e) verplicht als zelfstandige aan de slag moet gaan om misbruiken tegen te gaan.
 - Ja, de prostitué(e)s moeten de keuze krijgen.
 - Neen, ze moeten verplicht het zelfstandigenstatuut aannemen.
 - Neen, ze moeten verplicht het werknemersstatuut aannemen.
 - De sekswerkers moeten geen sociaal statuut krijgen.
- Denkt u dat sekswerkers veel geld moeten afstaan aan hun pooier?
 - (1 neen – 5 ongetwijfeld)
- Vindt u dat prostitué(e)s even goed belastingen moeten betalen zoals elk ander legaal beroep?
 - (1 neen – 5 ongetwijfeld)
- In België is het als werknemer verplicht om minimum 7 dagen voor de bevalling verlof op te nemen en na de bevalling, 9 weken. Zou dit naar uw mening volstaan in deze sector?
 - (1 onvoldoende – 5 meer dan voldoende)

Hartelijk dank voor uw medewerking aan deze enquête. Wanneer u nog iets wilt toevoegen, doe gerust. 😊

2.2. Vragenlijst FR

Madame, Monsieur,

Je tiens tout d'abord à vous remercier d'avoir accepté de répondre à mon questionnaire pour m'aider à écrire ma thèse. Dans le cadre de la rédaction de mon mémoire, je souhaiterais examiner l'opportunité d'un statut social particulier pour les travailleurs du sexe et étudier comment cela pourrait être mis en place. Il n'y a pas de bonnes ou de mauvaises réponses. Toutes vos réponses seront traitées de façon anonyme.

Cordialement,

Valérie Schouteden - Master de Droit de l'Université de Gand

E. Information personnelle

- Quel âge avez-vous?
 - 18-25 ans
 - 26-35 ans
 - 36-45 ans
 - plus de 46 ans
- Quel est votre sexe?
 - homme
 - femme
- Quel est votre salaire/argent de poche mensuel?
 - € 0-500
 - € 500-1500
 - € 1500-2500
 - plus de € 2500

F. Opinion à propos de la prostitution

- Quelle est votre attitude générale à l'égard de la prostitution?
 - (1 inadmissible – 5 inévitable)
- Avez-vous déjà eu recours ou envisagez-vous d'avoir recours aux services d'un(e) prostitué(e)?
 - (1 jamais – 5 très certainement)
- Pour des raisons financières, pensez-vous que vous pourriez vous prostituer?
 - (1 jamais – 5 très certainement)

G. Politique belge

- Que pensez-vous de la politique actuelle concernant la prostitution en Belgique?
 - (1 mauvais – excellent)
- Pensez-vous qu'il est nécessaire de changer la politique actuelle concernant la prostitution?
 - (1 pas nécessaire – 5 oui totalement)
- Comment souhaiteriez-vous qu'évolue la politique concernant la prostitution?
 - (1 punir plus sévèrement la prostitution – 5 apporter un soutien à la prostitution)

H. Situation sociale :

- Comment jugez-vous les conditions de travail des prostitu(é)es?
 - (1 médiocres – 5 excellentes)

- Quel est, selon-vous, le salaire net mensuel moyen d'un travailleur du sexe?
 - < € 500
 - € 500-1500
 - € 1500-2500
 - > € 2500
- Pensez-vous qu'il est nécessaire de mettre en place une protection sociale à l'égard des travailleurs du sexe?
 - (1 pas du tout – 5 évidemment)
- Dans les grandes villes flamandes, il existe plusieurs associations qui aident les prostitué(e)s. Elles leur fournissent des services médicaux, légaux, psychologiques, administratifs. Pensez-vous que ces associations sont utiles?
 - (1 inutile – 5 indispensable)
- Il existe des solutions dans le domaine sociale pour les travailleurs du sexe grâce au statut d'employé en tant que masseuse, barman ou top model. Que pensez-vous de ces solutions? Sont-elles suffisantes?
 - (1 insuffisantes – 5 suffisantes)
- Pensez-vous que les statuts existants (indépendant ou salarié) sont-ils suffisants?
 - (1 non – 5 sûrement)
 - Autres (par exemple, statut spécifique "travailleurs du sexe")
- Supposons que la prostitution soit décriminalisée. Pensez-vous que les travailleurs du sexe devraient avoir le choix entre le statut d'indépendant ou le statut de salarié?
 - (1 non – 5 sûrement)
 - Autres
- Pensez-vous que les travailleurs du sexe doivent donner trop d'argent à leur proxénète?
 - (1 non – 5 sûrement)
- Pensez-vous que les prostitué(e)s doivent payer des impôts au même titre que toutes les autres professions légales?
 - (1 non – 5 sûrement)
- En Belgique, une employé enceinte a le droit à 7 jours de congés avant la date théorique de l'accouchement et à 9 semaines de congés après l'accouchement. Pensez-vous que la durée de ces congés seraient suffisantes dans ce secteur?
 - (1 insuffisante – 5 suffisante)

Je vous remercie d'avoir pris le temps de répondre à ce questionnaire. Si vous souhaitez ajouter quelque chose à propos de ce sujet, n'hésitez pas.☺

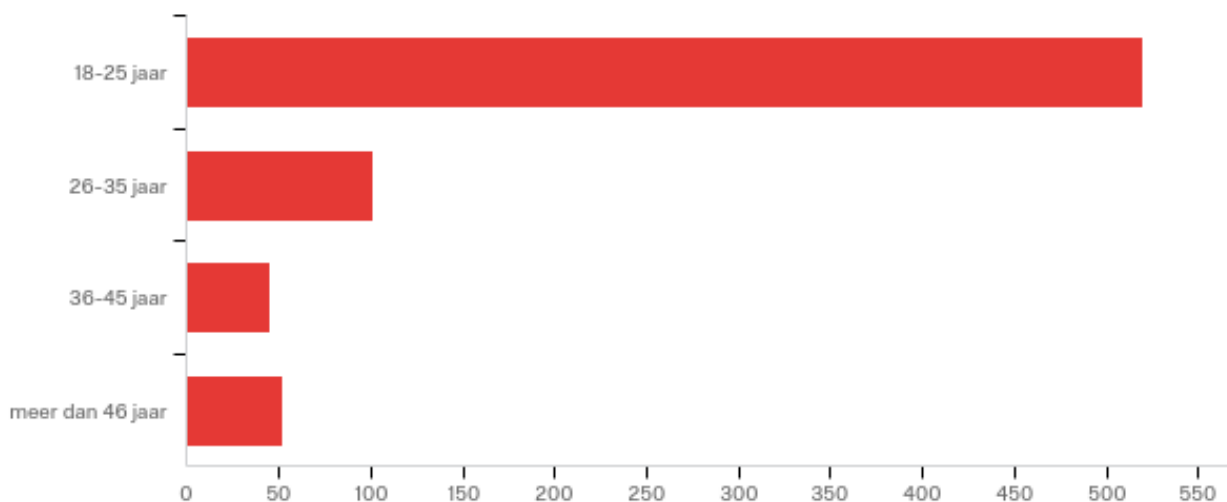
3. Resultaten kwantitatief onderzoek

3.1. Onderzoeksresultaten België

Default Report

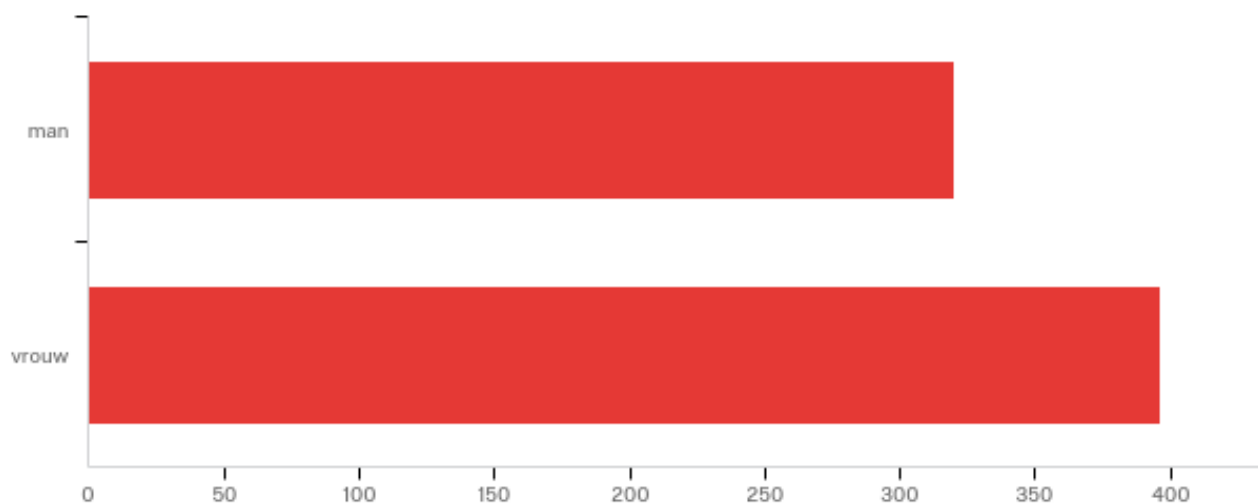
Masterthesis sociaal statuut prostitué(e)

A1 - Wat is uw leeftijd?

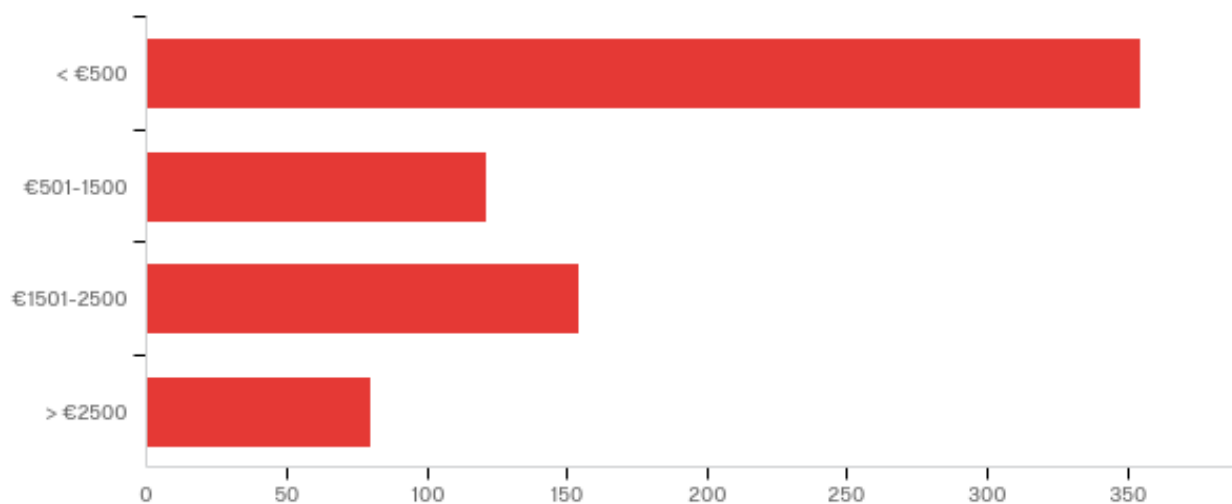
#	Answer	%	Count
1	18-25 jaar	72.42%	520
2	26-35 jaar	14.07%	101
3	36-45 jaar	6.27%	45
4	meer dan 46 jaar	7.24%	52
	Total	100%	718

A2 - Wat is uw geslacht?

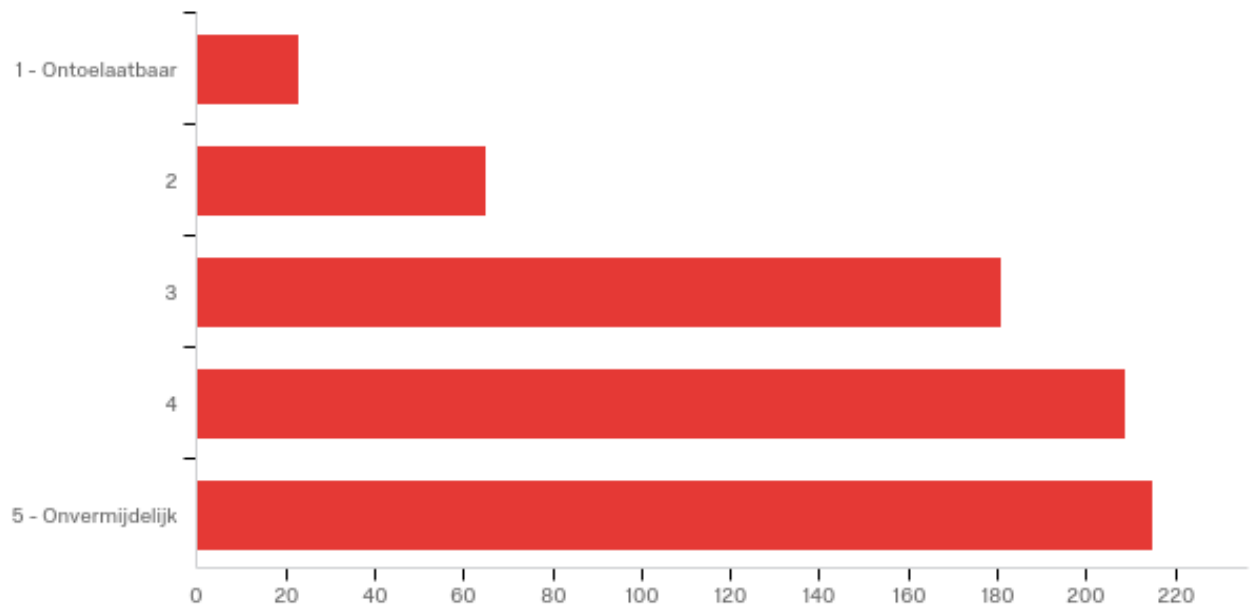
#	Answer	%	Count
1	man	44.69%	320
2	vrouw	55.31%	396
	Total	100%	716

A3 - Wat is uw gemiddeld maandloon / maandbudget?

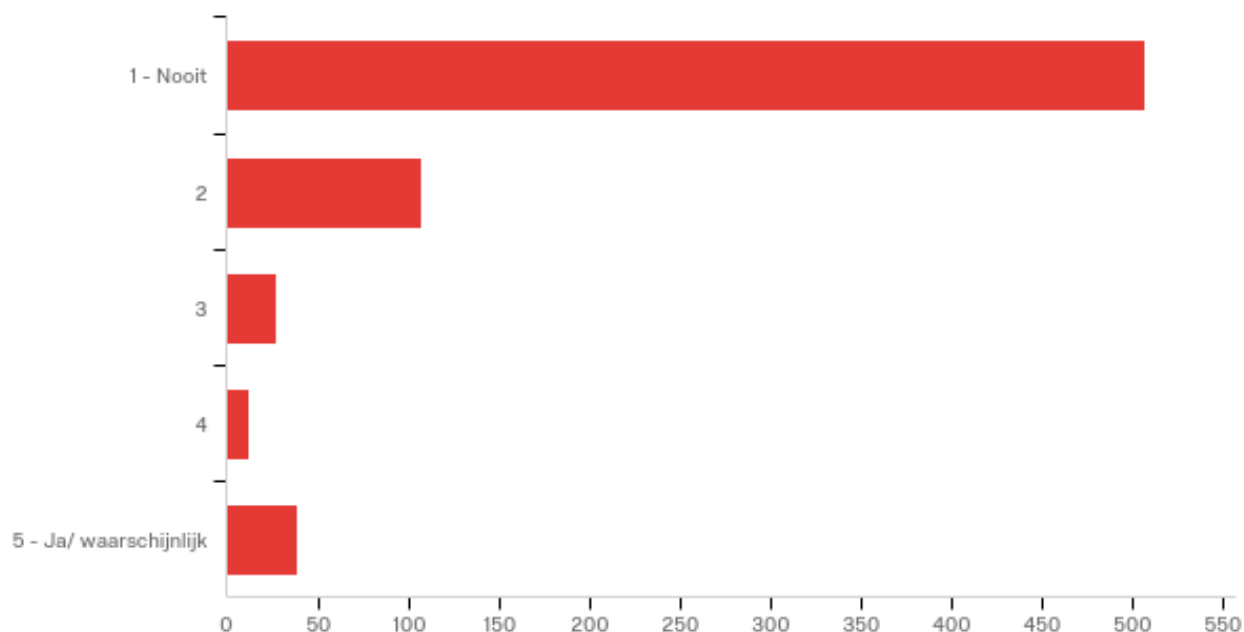
#	Answer	%	Count
1	< €500	50.00%	355
2	€501-1500	17.04%	121
3	€1501-2500	21.69%	154
4	> €2500	11.27%	80
	Total	100%	710

B1 - Wat is uw algemene visie over het onderwerp “prostitutie”?

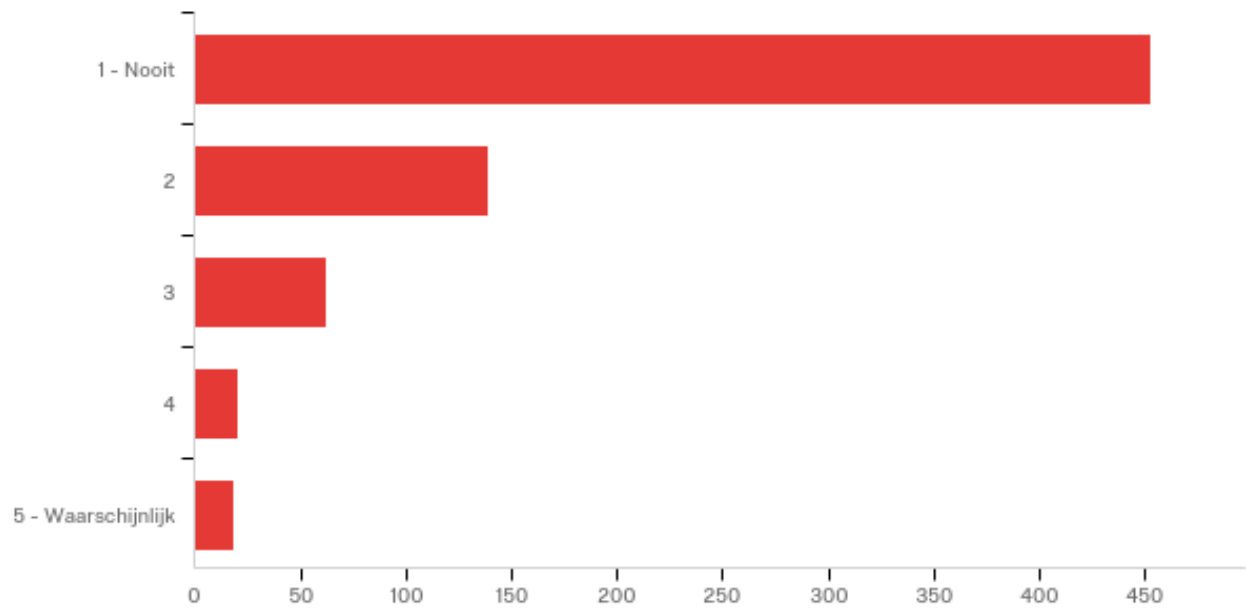
#	Answer	%	Count
1	1 - Ontoelaatbaar	3.32%	23
2	2	9.38%	65
3	3	26.12%	181
4	4	30.16%	209
5	5 - Onvermijdelijk	31.02%	215
	Total	100%	693

B2 - Hebt u reeds beroep gedaan op een prostitué(e) of zou u dit overwegen?

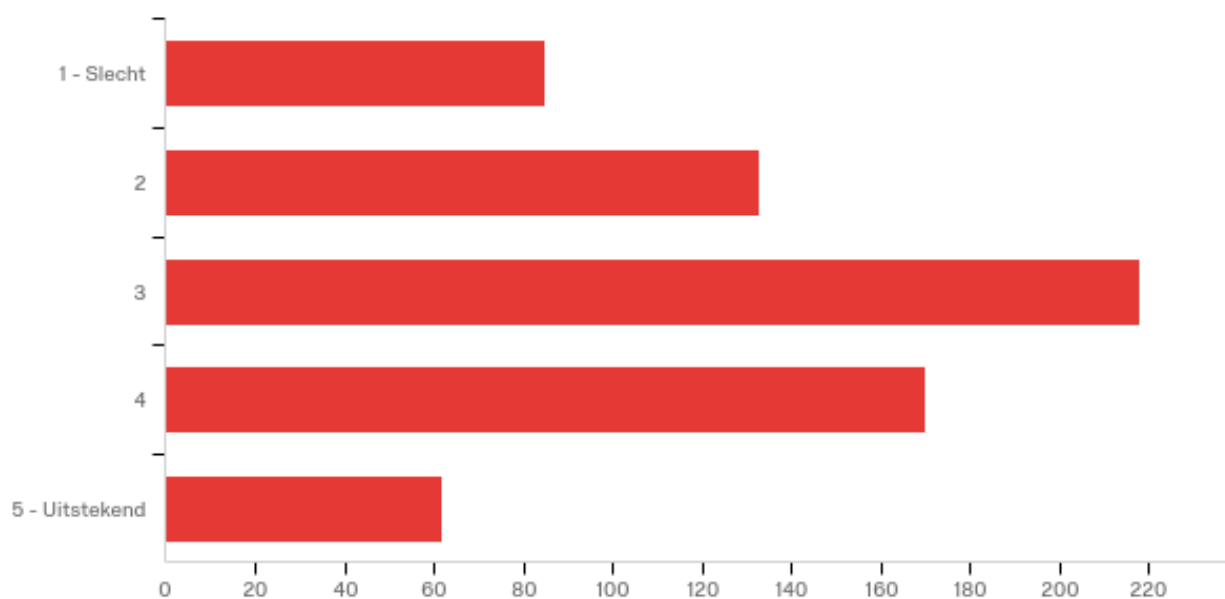
#	Answer	%	Count
1	1 - Nooit	73.27%	507
2	2	15.46%	107
3	3	3.90%	27
4	4	1.73%	12
5	5 - Ja/ waarschijnlijk	5.64%	39
	Total	100%	692

B3 - Zou u zichzelf prostitueren om financiële redenen?

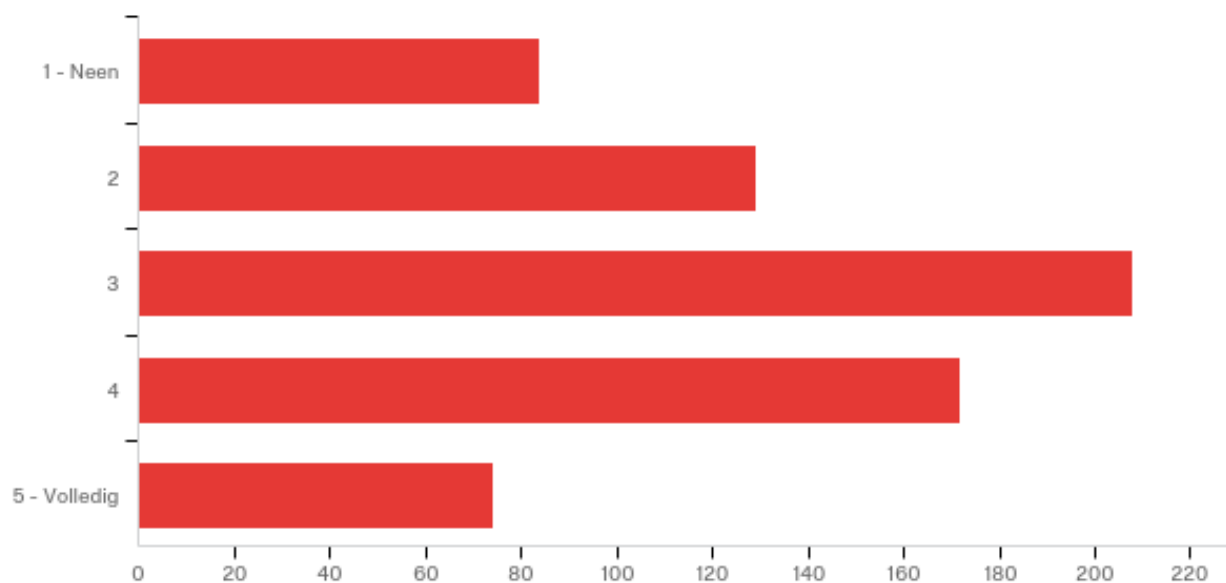
#	Answer	%	Count
1	1 - Nooit	65.46%	453
2	2	20.09%	139
3	3	8.96%	62
4	4	2.89%	20
5	5 - Waarschijnlijk	2.60%	18
	Total	100%	692

C1 - Volgens de letter van de wet is het toegelaten om zichzelf te prostitueren, maar werken onder iemand, tippelen en reclame maken is niet toegestaan. Wat vindt u van dit huidige Belgisch prostitutiebeleid?

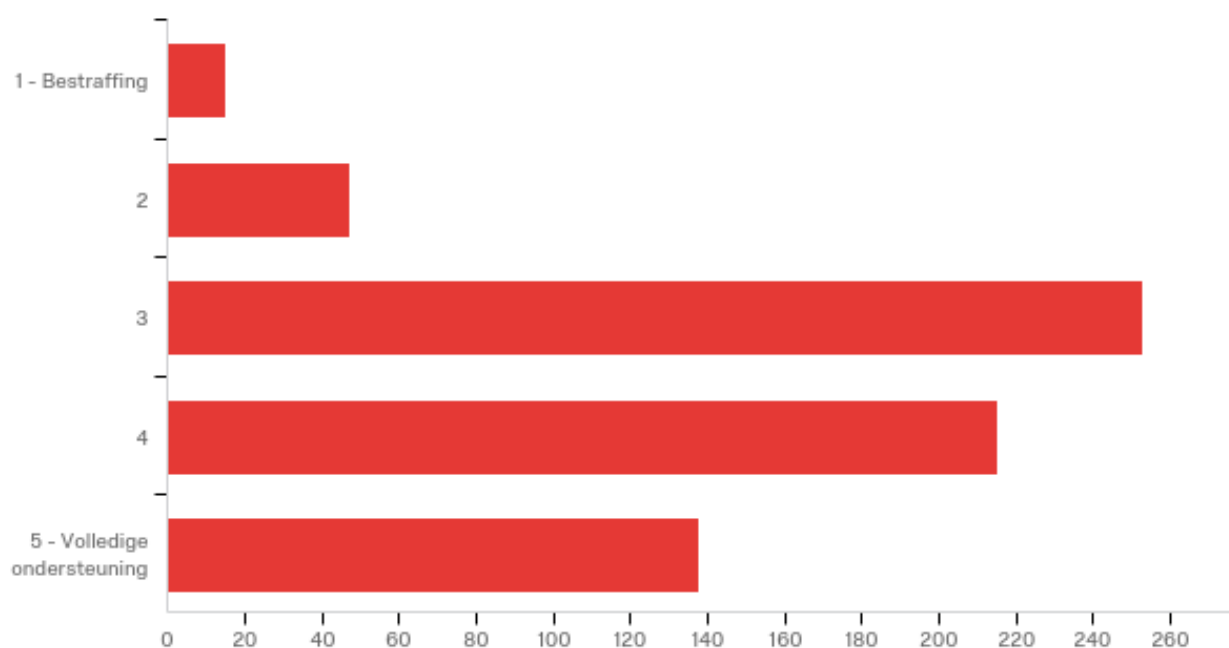
#	Answer	%	Count
1	1 - Slecht	12.72%	85
2	2	19.91%	133
3	3	32.63%	218
4	4	25.45%	170
5	5 - Uitstekend	9.28%	62
	Total	100%	668

C2 - Vindt u dat het huidig prostitutiebeleid moet wijzigen?

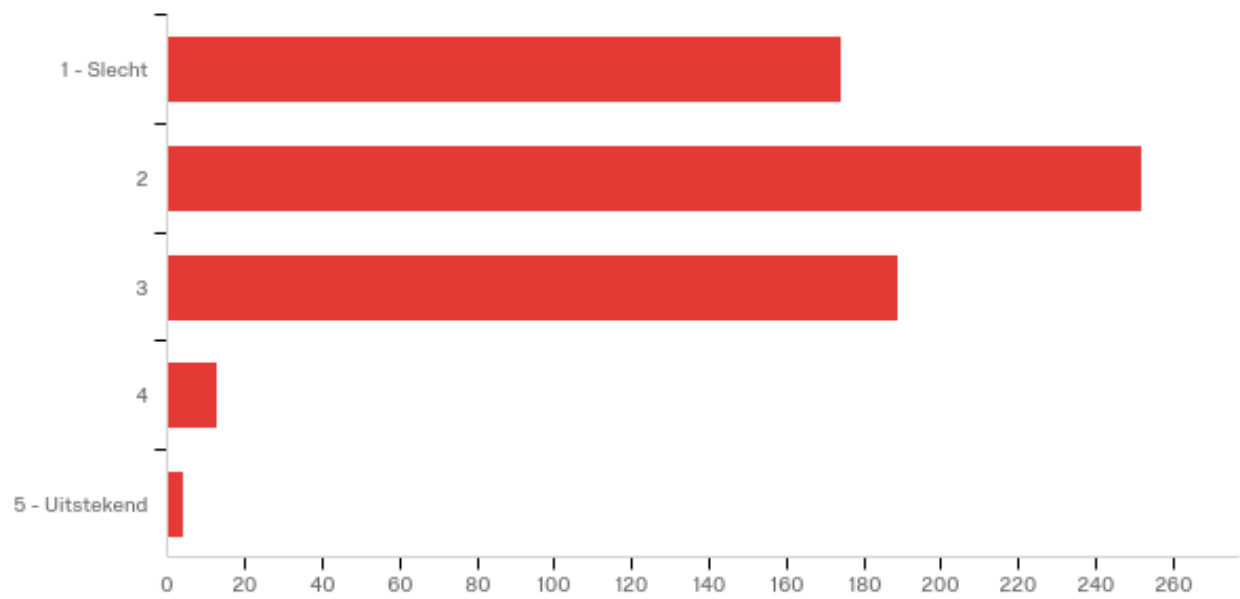
#	Answer	%	Count
1	1 - Neen	12.59%	84
2	2	19.34%	129
3	3	31.18%	208
4	4	25.79%	172
5	5 - Volledig	11.09%	74
	Total	100%	667

C3 - Hoe zou u verlangen dat het Belgisch prostitutiebeleid evolueert?

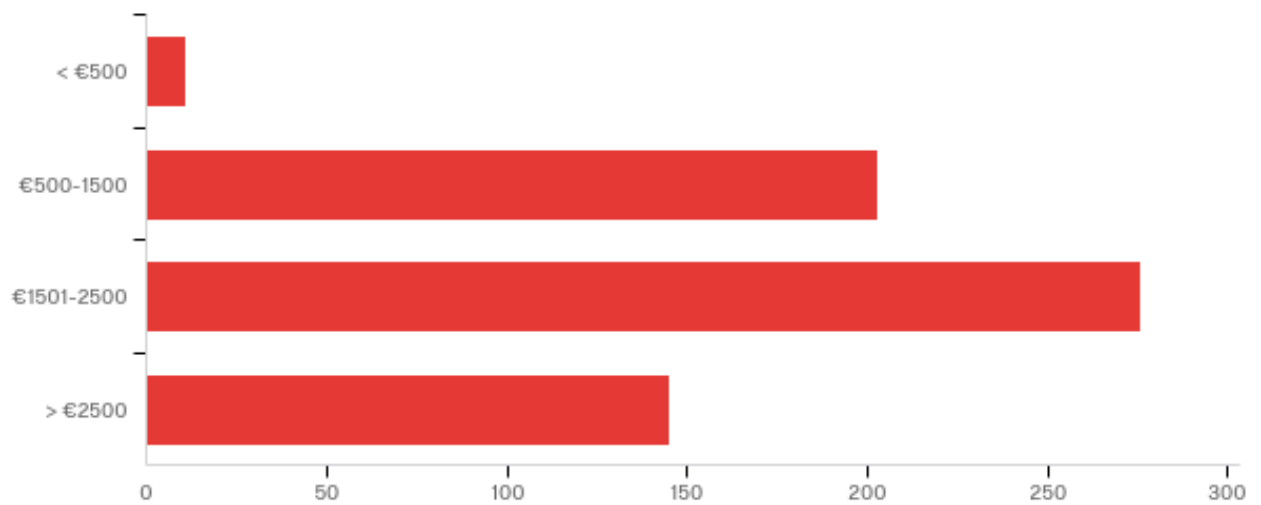
#	Answer	%	Count
1	1 - Bestrafing	2.25%	15
2	2	7.04%	47
3	3	37.87%	253
4	4	32.19%	215
5	5 - Volledige ondersteuning	20.66%	138
	Total	100%	668

D1 - Hoe beoordeelt u de werkomstandigheden van prostitué(e)s?

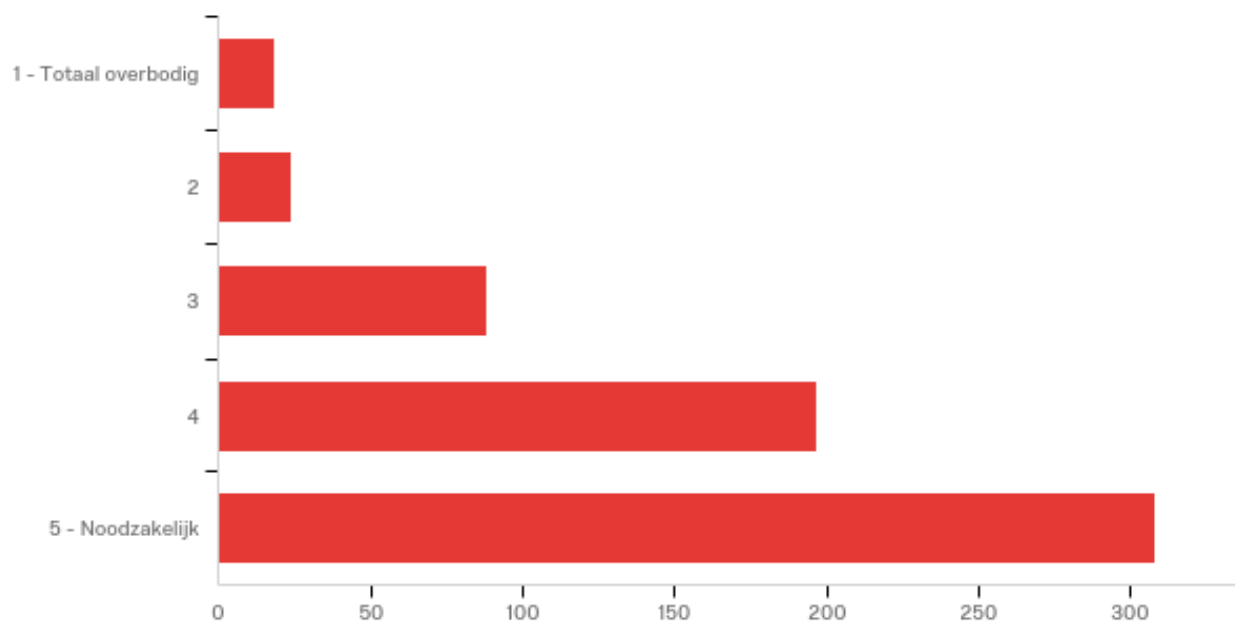
#	Answer	%	Count
1	1 - Slecht	27.53%	174
2	2	39.87%	252
3	3	29.91%	189
4	4	2.06%	13
5	5 - Uitstekend	0.63%	4
	Total	100%	632

D2 - Wat is volgens u het gemiddelde netto maandloon van een sekswerker?

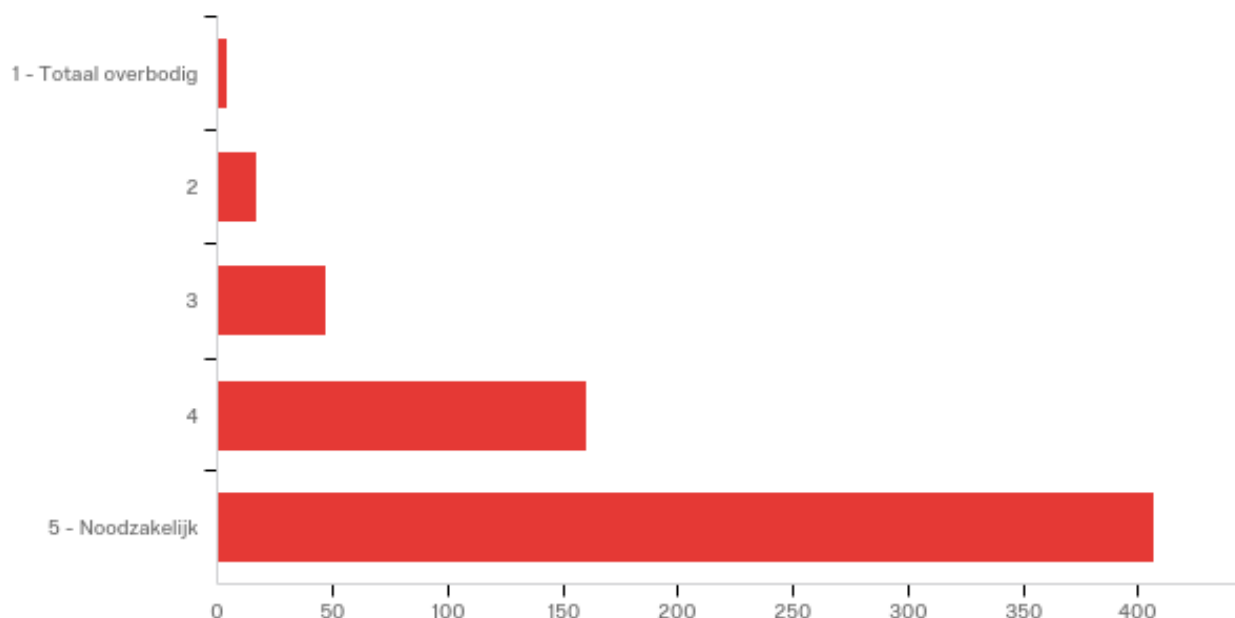
#	Answer	%	Count
1	< €500	1.73%	11
2	€500-1500	31.97%	203
3	€1501-2500	43.46%	276
4	> €2500	22.83%	145
	Total	100%	635

D3 - Denkt u dat het nodig is om een sociale bescherming te creëren voor sekswerkers?

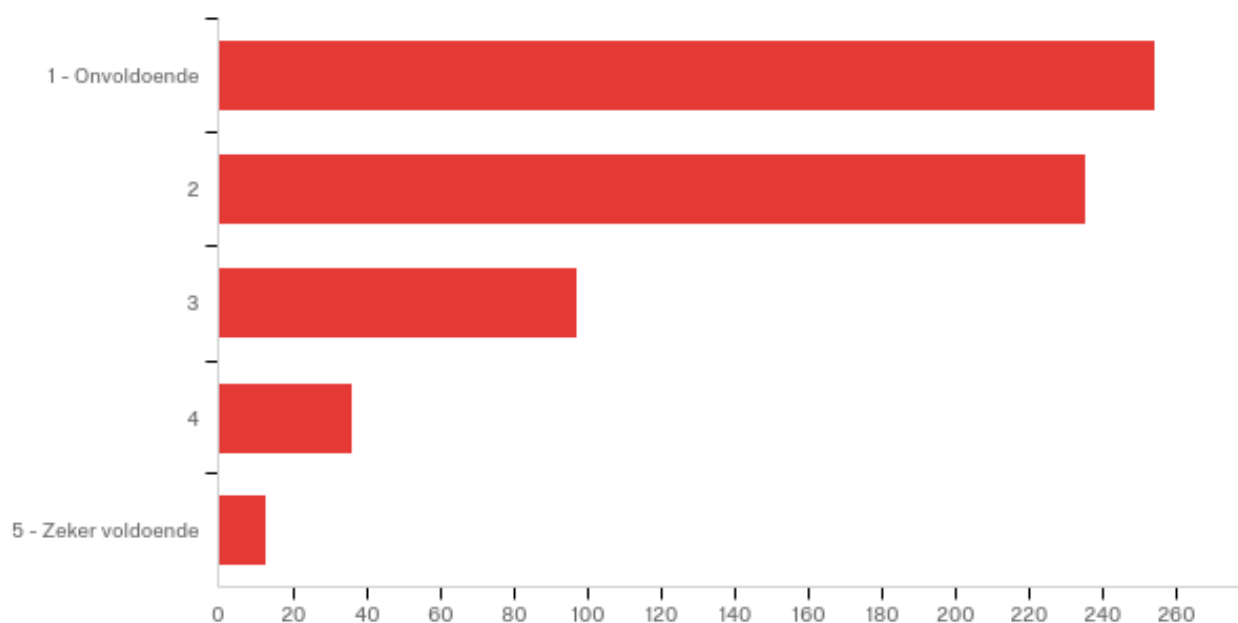
#	Answer	%	Count
1	1 - Totaal overbodig	2.83%	18
2	2	3.78%	24
3	3	13.86%	88
4	4	31.02%	197
5	5 - Noodzakelijk	48.50%	308
	Total	100%	635

D4 - In de Vlaamse grootsteden bestaan er verschillende organisaties die zich bezig houden met de belangen van de prostitué(e)s. Ze bieden hen medische, juridische, psychologische tot administratieve ondersteuning. Vindt u het bestaan van deze organisaties nuttig?

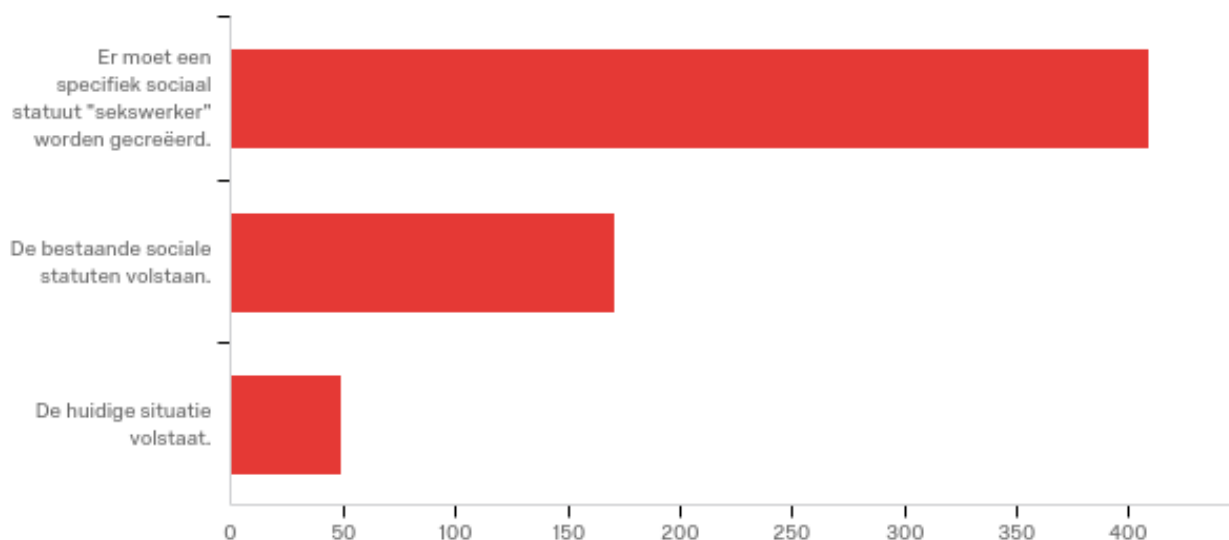
#	Answer	%	Count
1	1 - Totaal overbodig	0.63%	4
2	2	2.68%	17
3	3	7.40%	47
4	4	25.20%	160
5	5 - Noodzakelijk	64.09%	407
	Total	100%	635

D5 - Men probeert sekswerkers vandaag de dag reeds legaal te werk te stellen als werknemer door ze in te schrijven als masseur, barbediende of topmodel. Volstaat volgens u deze oplossing?

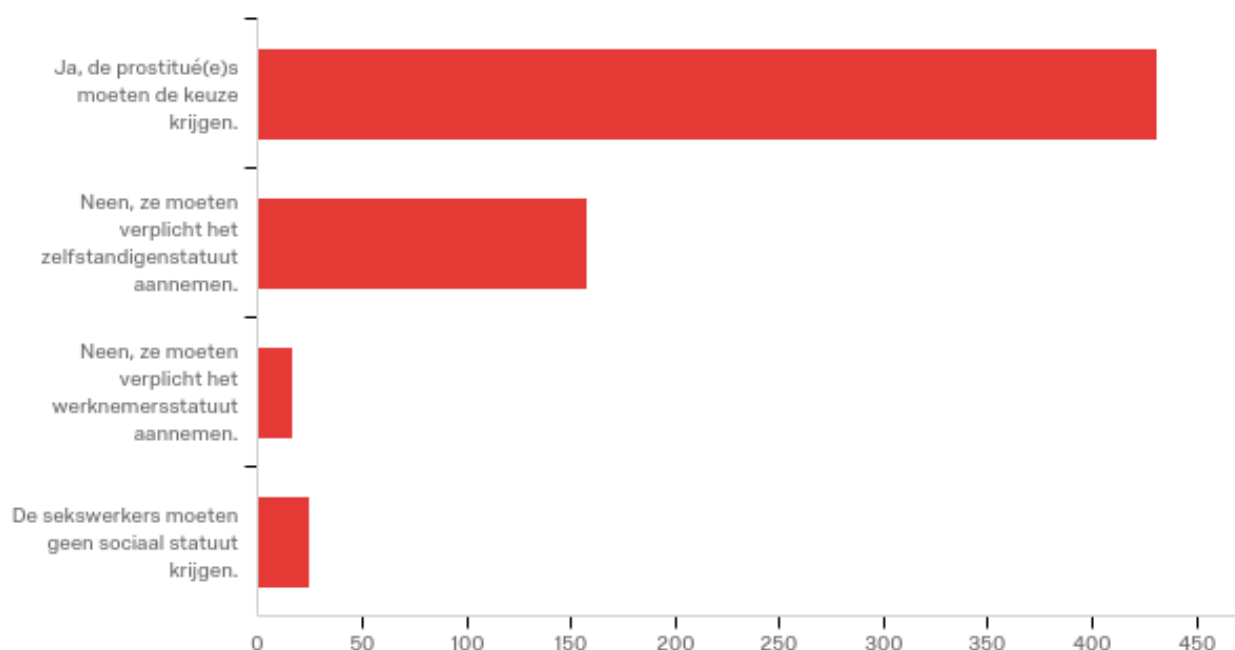
#	Answer	%	Count
1	1 - Onvoldoende	40.00%	254
2	2	37.01%	235
3	3	15.28%	97
4	4	5.67%	36
5	5 - Zeker voldoende	2.05%	13
	Total	100%	635

**D6 - Vindt u dat er behoefte is aan een specifiek sociaal statuut voor
sekswerkers of volstaan de bestaande statuten als zelfstandige, werknemer?**

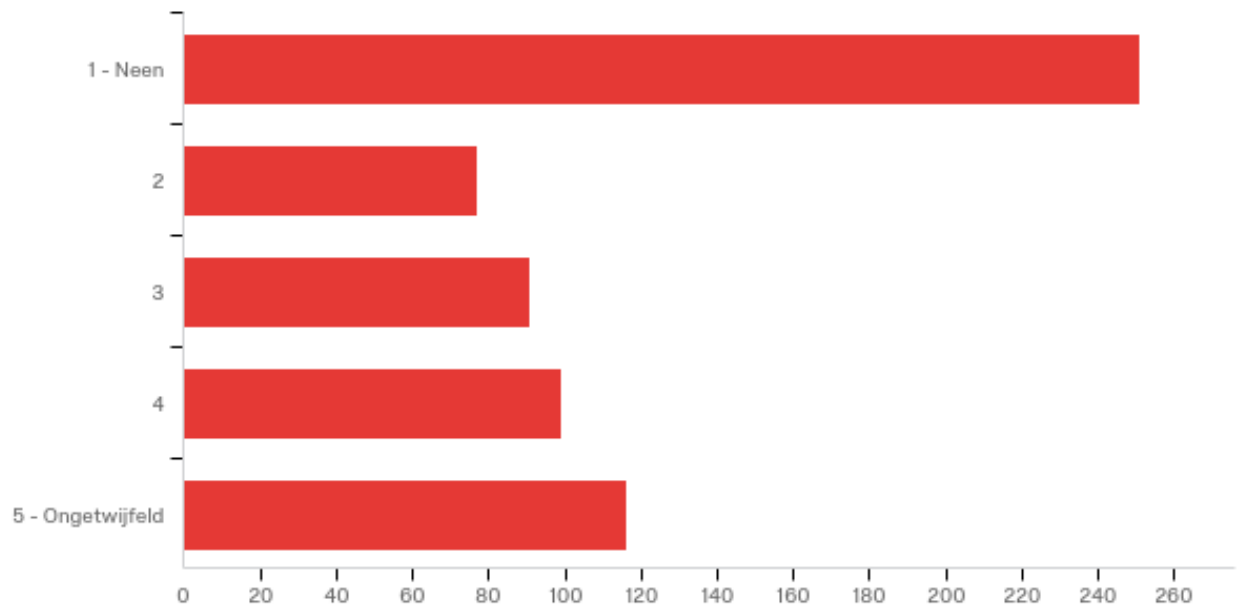
#	Answer	%	Count
1	Er moet een specifiek sociaal statuut "sekswerker" worden gecreëerd.	65.02%	409
2	De bestaande sociale statuten volstaan.	27.19%	171
3	De huidige situatie volstaat.	7.79%	49
	Total	100%	629

D7 - Wanneer sekswerk gedecriminaliseerd zou worden, vindt u dat ze de keuze moeten krijgen om aan de slag te gaan als zelfstandige of werknemer? Sommige auteurs pleiten immers voor het feit dat de prostitué(e) verplicht als zelfstandige aan de slag moet gaan om misbruiken tegen te gaan.

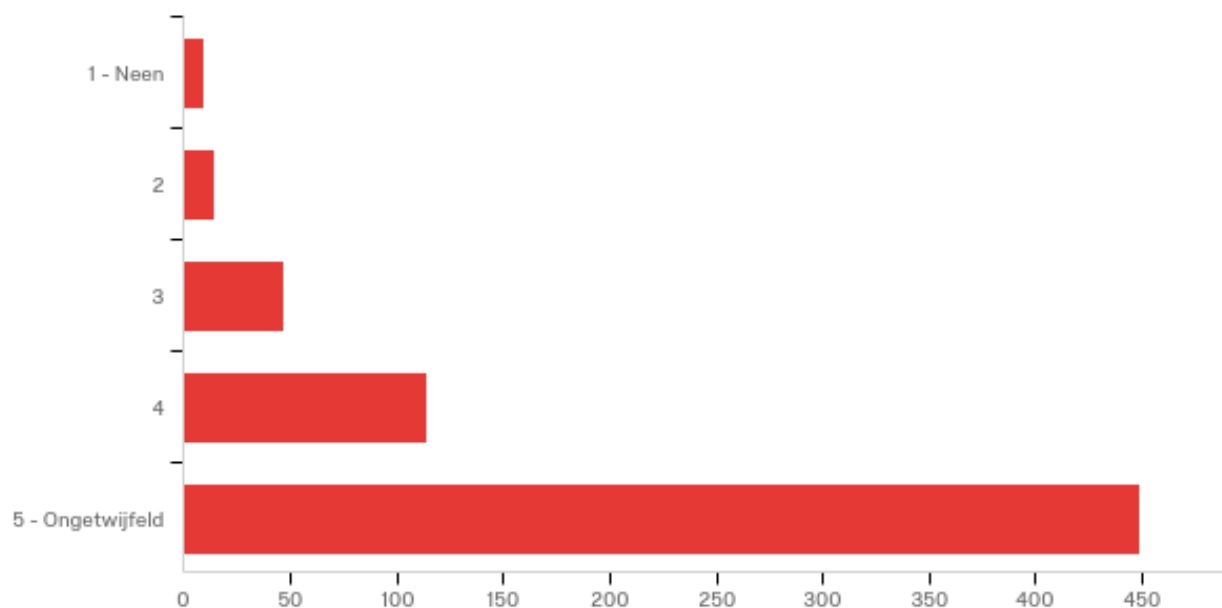
#	Answer	%	Count
1	Ja, de prostitué(e)s moeten de keuze krijgen.	68.30%	431
2	Neen, ze moeten verplicht het zelfstandigenstatuut aannemen.	25.04%	158
3	Neen, ze moeten verplicht het werknemersstatuut aannemen.	2.69%	17
4	De sekswerkers moeten geen sociaal statuut krijgen.	3.96%	25
	Total	100%	631

D8 - Bent u van mening dat sekswerkers veel geld moeten afstaan aan hun pooier?

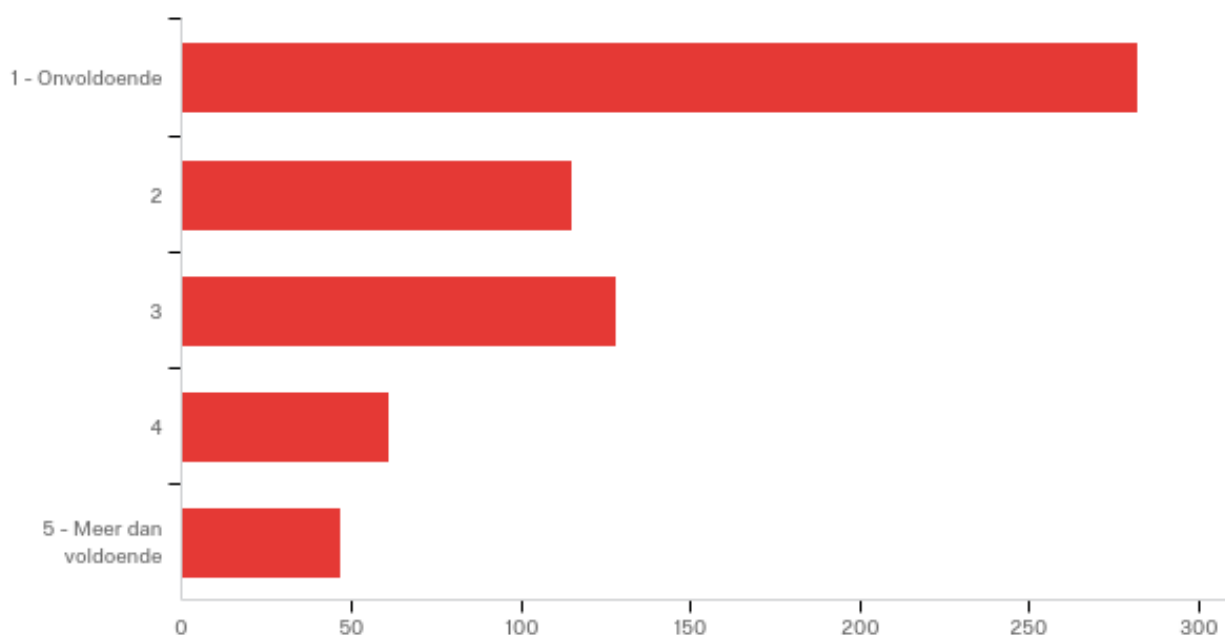
#	Answer	%	Count
1	1 - Neen	39.59%	251
2	2	12.15%	77
3	3	14.35%	91
4	4	15.62%	99
5	5 - Ongetwijfeld	18.30%	116
	Total	100%	634

D9 - Vindt u dat prostitué(e)s even goed belastingen moeten betalen zoals elk ander legaal beroep?

#	Answer	%	Count
1	1 - Neen	1.42%	9
2	2	2.21%	14
3	3	7.42%	47
4	4	18.01%	114
5	5 - Ongetwijfeld	70.93%	449
	Total	100%	633

D10 - In België is het als werknemer verplicht om minimum 7 dagen voor de bevalling verlof op te nemen en na de bevalling, 9 weken. Zou dit naar uw mening volstaan in deze sector?

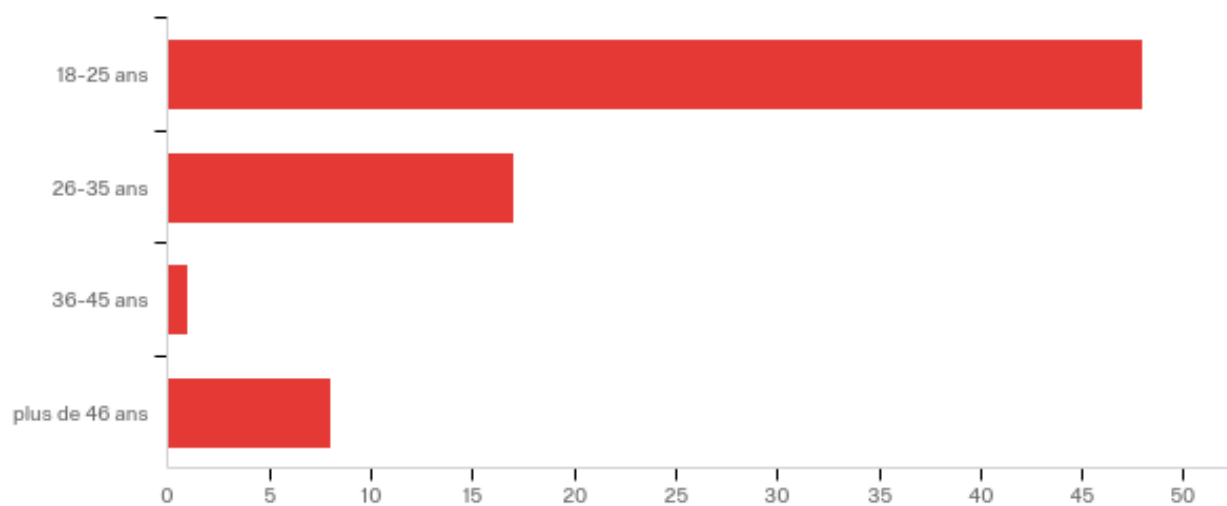
#	Answer	%	Count
1	1 - Onvoldoende	44.55%	282
2	2	18.17%	115
3	3	20.22%	128
4	4	9.64%	61
5	5 - Meer dan voldoende	7.42%	47
	Total	100%	633

3.2. Onderzoeksresultaten Frankrijk

Default Report

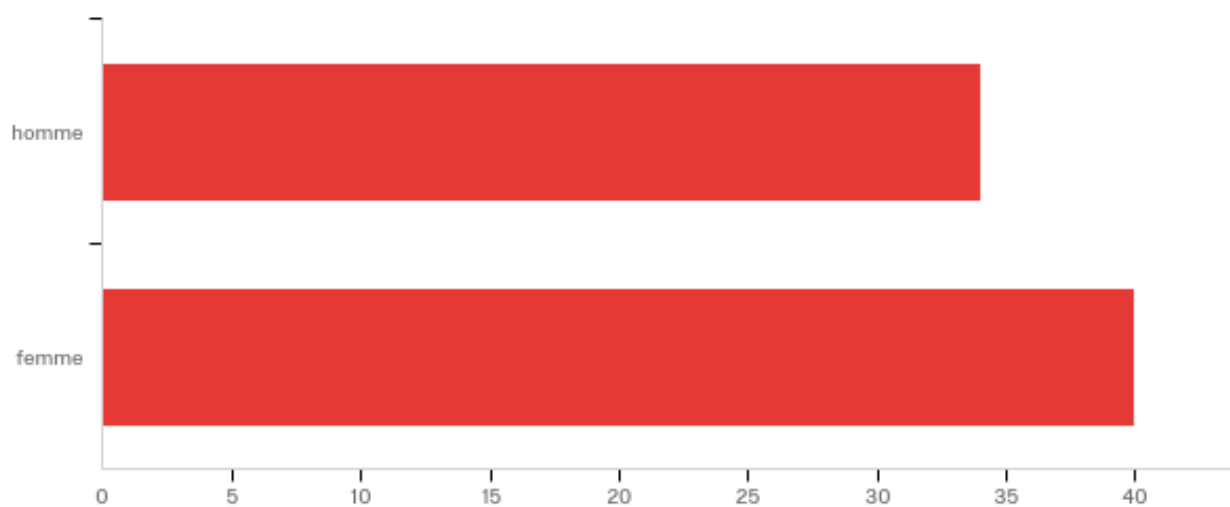
Thèse sur le statut social des prostituées en Belgique

A1 - Quel âge avez-vous?

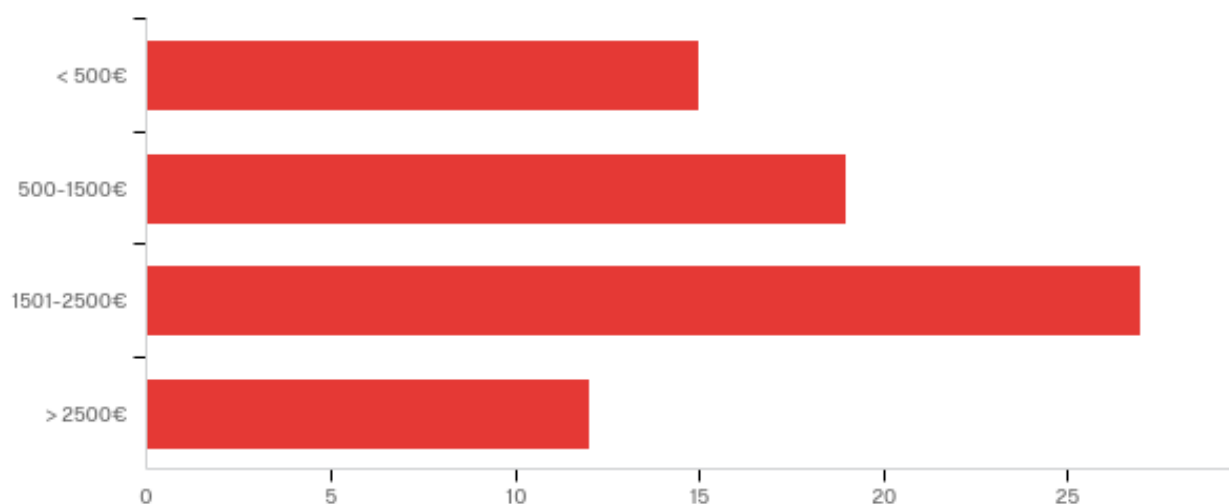
#	Answer	%	Count
1	18-25 ans	64.86%	48
2	26-35 ans	22.97%	17
3	36-45 ans	1.35%	1
4	plus de 46 ans	10.81%	8
	Total	100%	74

A2 - Quel est votre sexe?

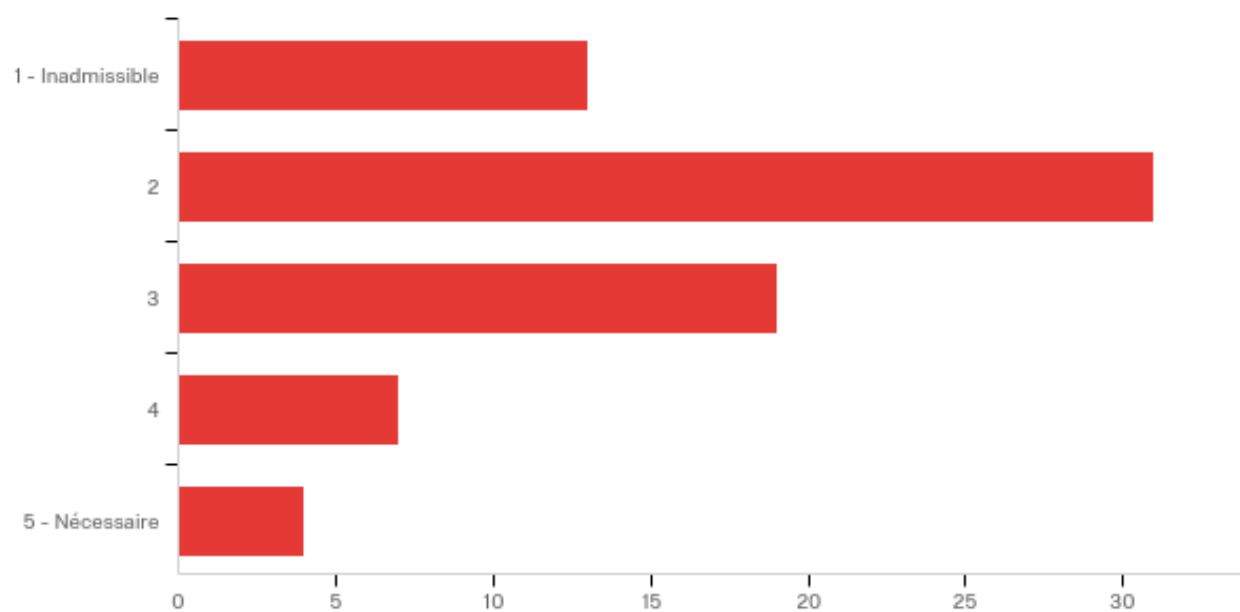
#	Answer	%	Count
1	homme	45.95%	34
2	femme	54.05%	40
	Total	100%	74

A3 - Quel est votre salaire / argent de poche mensuel?

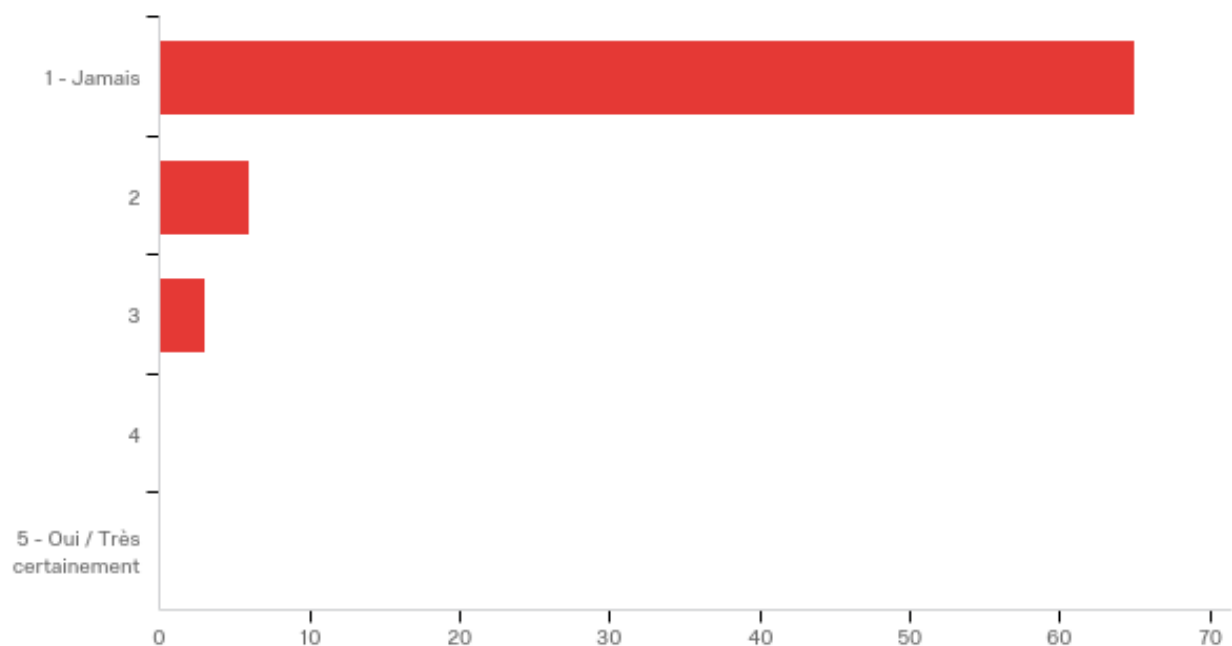
#	Answer	%	Count
1	< 500€	20.55%	15
2	500-1500€	26.03%	19
3	1501-2500€	36.99%	27
4	> 2500€	16.44%	12
	Total	100%	73

B1 - Quelle est votre attitude générale à l'égard de la prostitution?

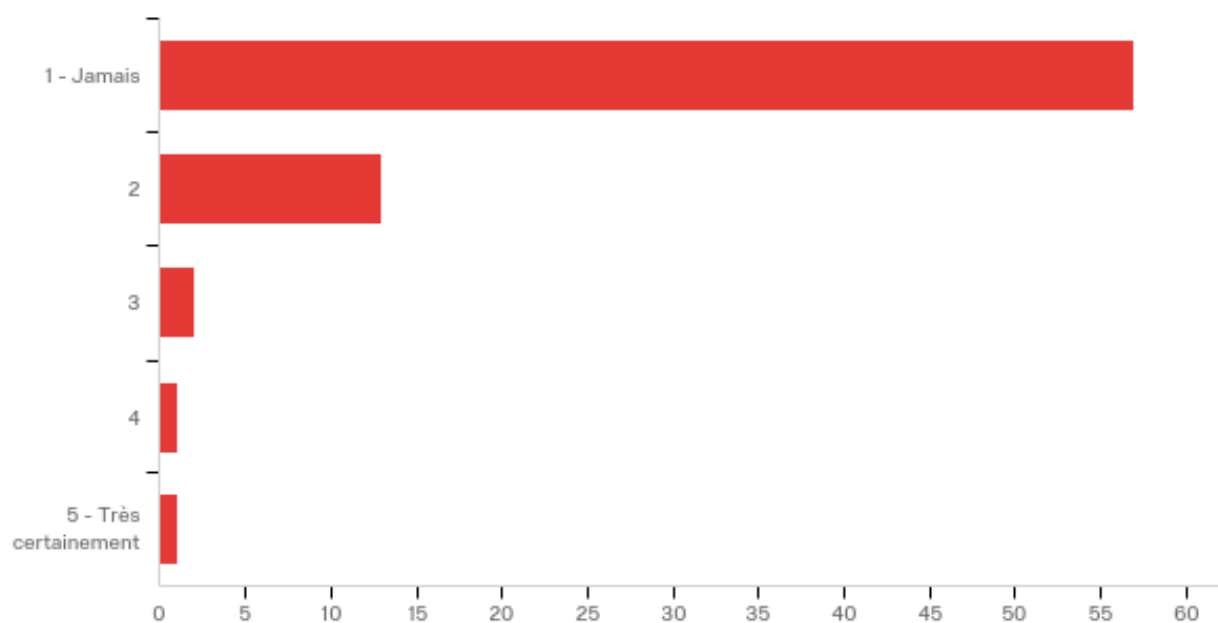
#	Answer	%	Count
1	1 - Inadmissible	17.57%	13
2	2	41.89%	31
3	3	25.68%	19
4	4	9.46%	7
5	5 - Nécessaire	5.41%	4
	Total	100%	74

B2 - Avez-vous déjà eu recours ou envisagez-vous d'avoir recours aux services d'un(e) prostitué(e)?

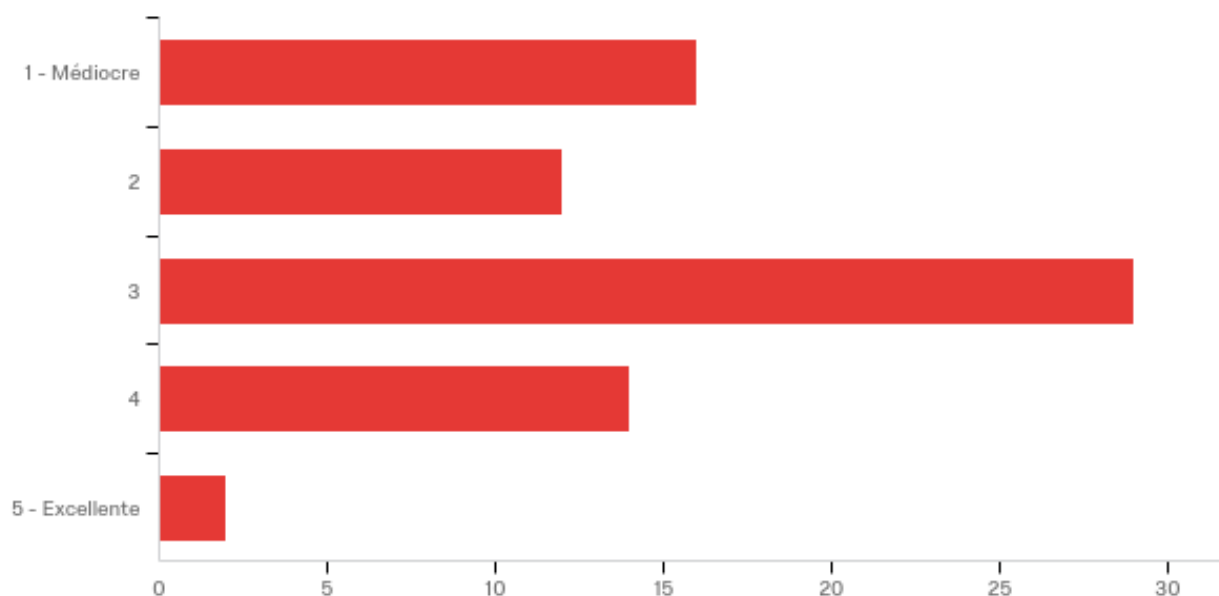
#	Answer	%	Count
1	1 - Jamais	87.84%	65
2	2	8.11%	6
3	3	4.05%	3
4	4	0.00%	0
5	5 - Oui / Très certainement	0.00%	0
	Total	100%	74

B3 - Pour des raisons financières, pensez-vous que vous pourriez vous prostituer?

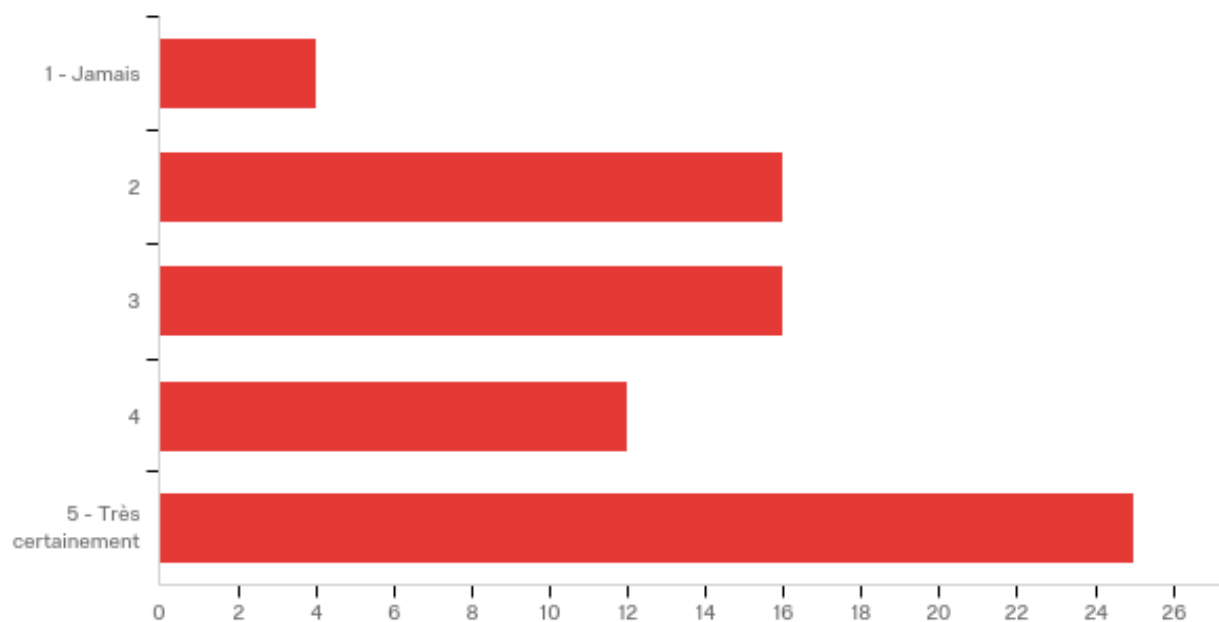
#	Answer	%	Count
1	1 - Jamais	77.03%	57
2	2	17.57%	13
3	3	2.70%	2
4	4	1.35%	1
5	5 - Très certainement	1.35%	1
	Total	100%	74

C1 - Selon la loi belge, il est autorisé de se prostituer soi-même, mais il est interdit d'être salarié dans ce domaine, de pratiquer le racolage et de faire de la publicité. Que pensez-vous de la politique actuelle concernant la prostitution en Belgique?

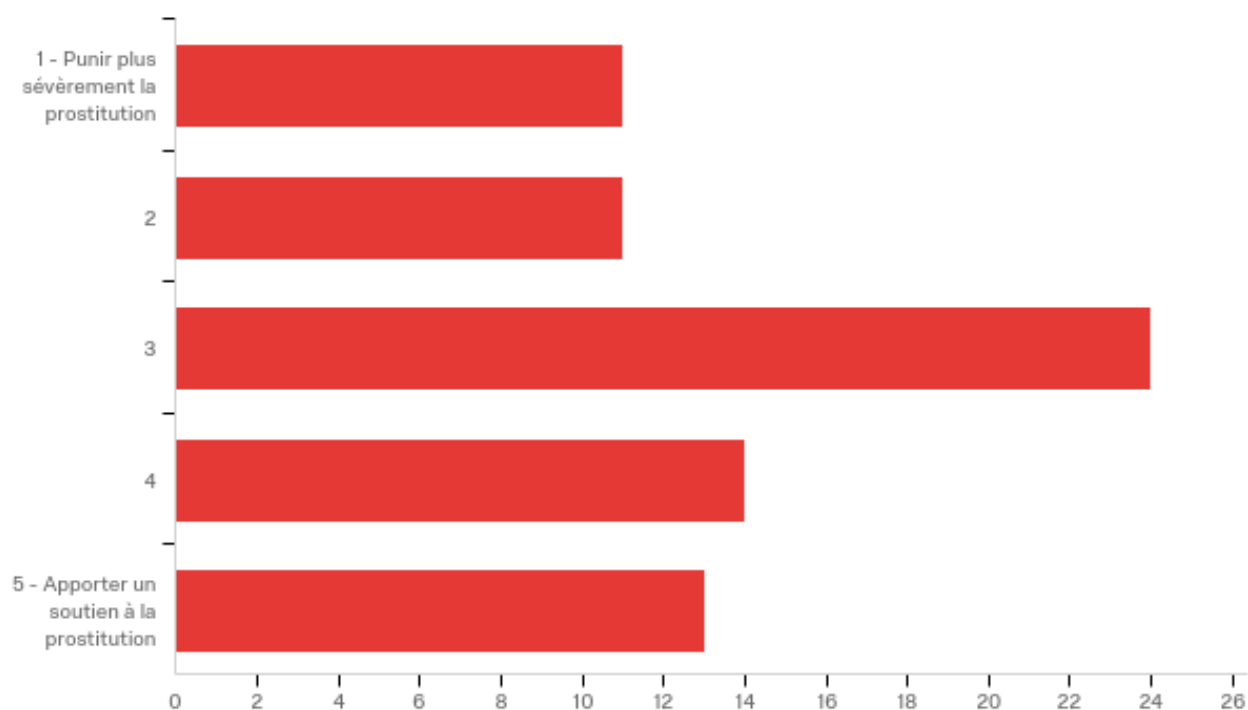
#	Answer	%	Count
1	1 - Médiocre	21.92%	16
2	2	16.44%	12
3	3	39.73%	29
4	4	19.18%	14
5	5 - Excellente	2.74%	2
	Total	100%	73

C2 - Pensez-vous qu'il est nécessaire de changer la politique actuelle concernant la prostitution?

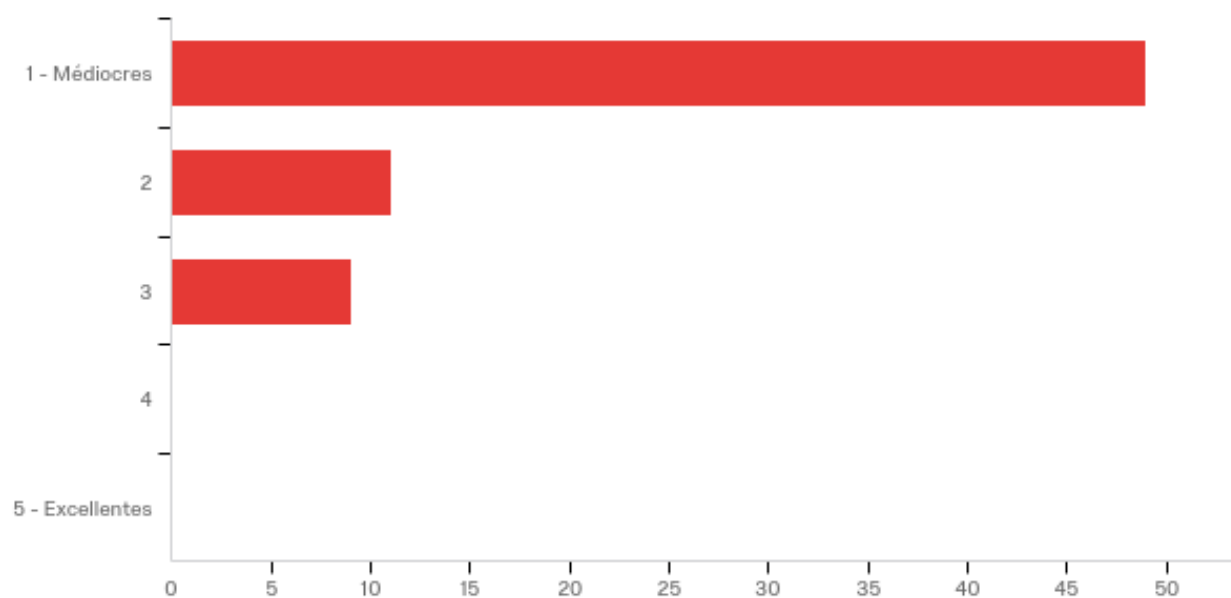
#	Answer	%	Count
1	1 - Jamais	5.48%	4
2	2	21.92%	16
3	3	21.92%	16
4	4	16.44%	12
5	5 - Très certainement	34.25%	25
	Total	100%	73

C3 - Comment souhaiteriez-vous qu'évolue la politique concernant la prostitution?

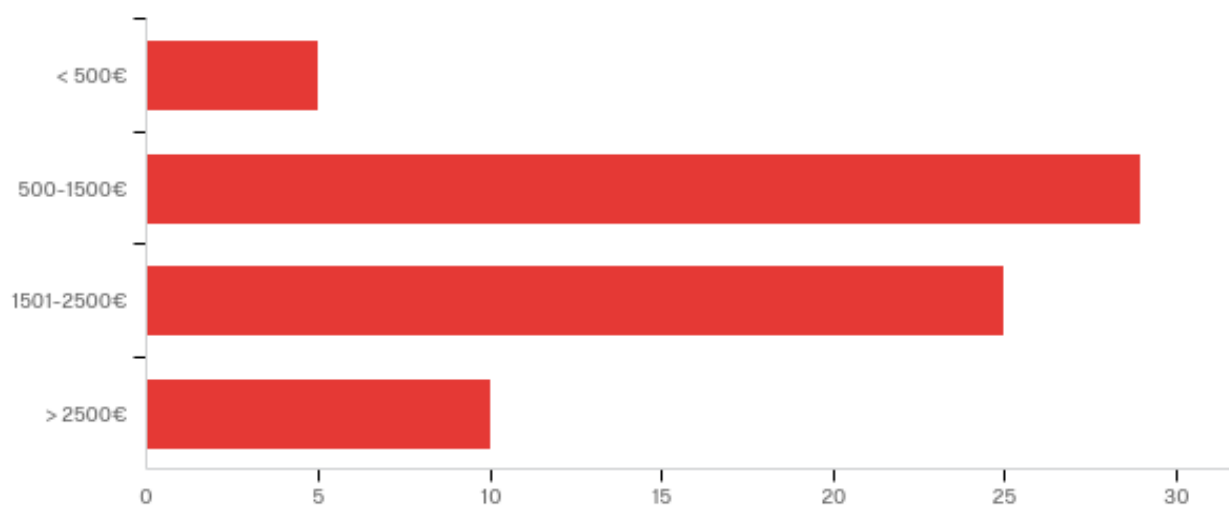
#	Answer	%	Count
1	1 - Punir plus sévèrement la prostitution	15.07%	11
2	2	15.07%	11
3	3	32.88%	24
4	4	19.18%	14
5	5 - Apporter un soutien à la prostitution	17.81%	13
	Total	100%	73

D1 - Comment jugez-vous les conditions de travail des prostitu(é)es?

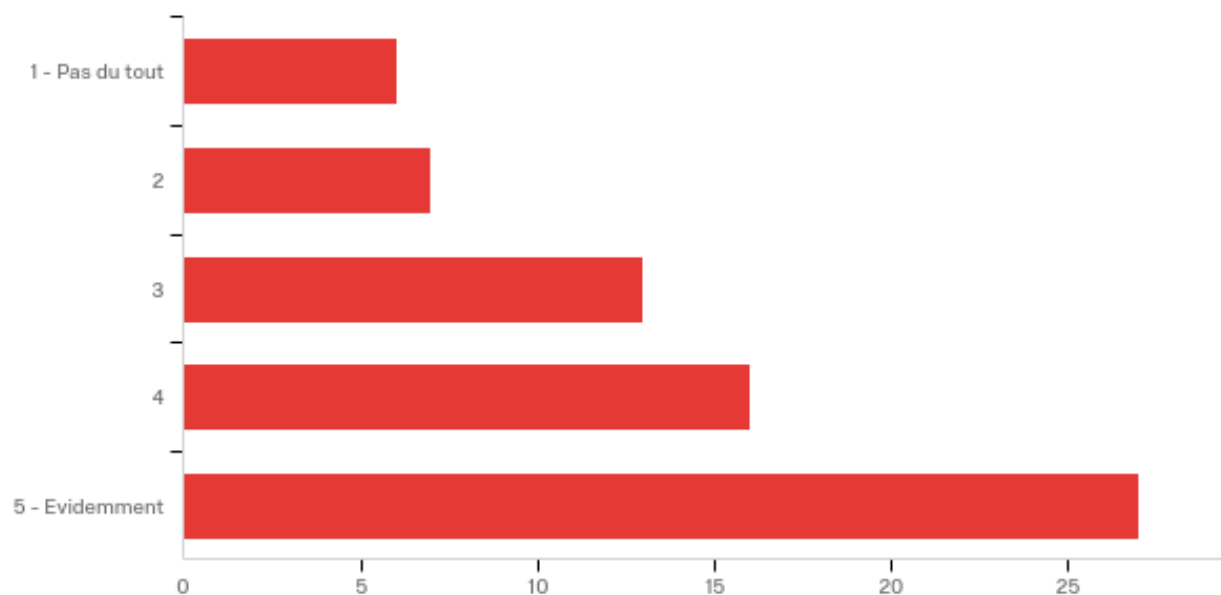
#	Answer	%	Count
1	1 - Médiocres	71.01%	49
2	2	15.94%	11
3	3	13.04%	9
4	4	0.00%	0
5	5 - Excellentes	0.00%	0
	Total	100%	69

D2 - Quel est, selon-vous, le salaire net mensuel moyen d'un travailleur du sexe?

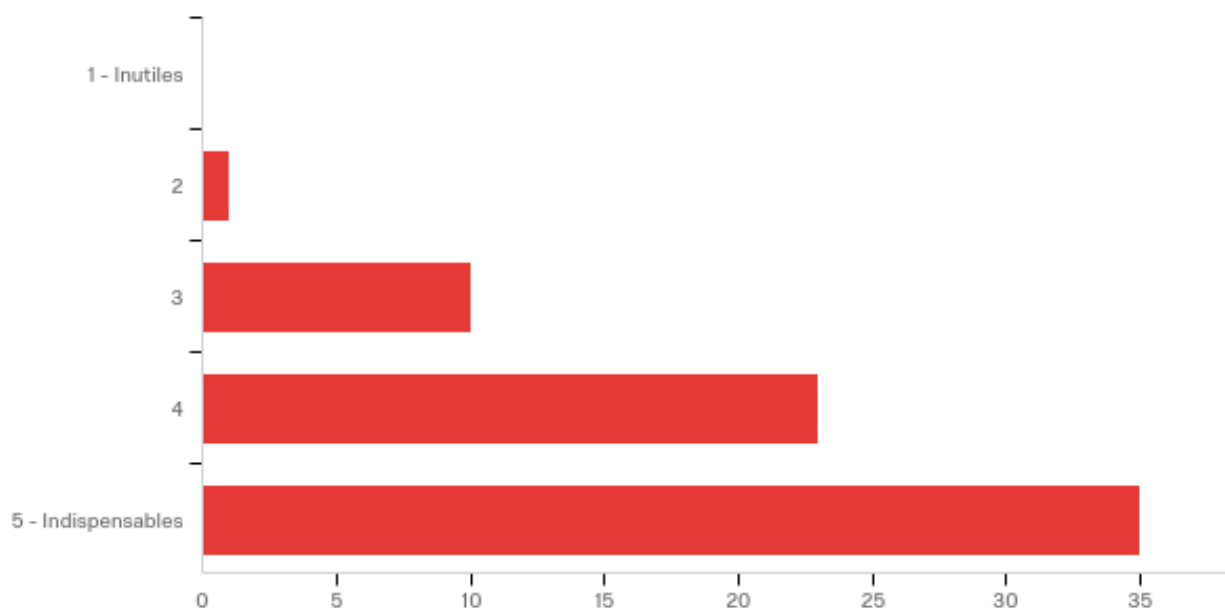
#	Answer	%	Count
1	< 500€	7.25%	5
2	500-1500€	42.03%	29
3	1501-2500€	36.23%	25
4	> 2500€	14.49%	10
	Total	100%	69

D3 - Pensez-vous qu'il est nécessaire de mettre en place une protection sociale à l'égard des travailleurs du sexe?

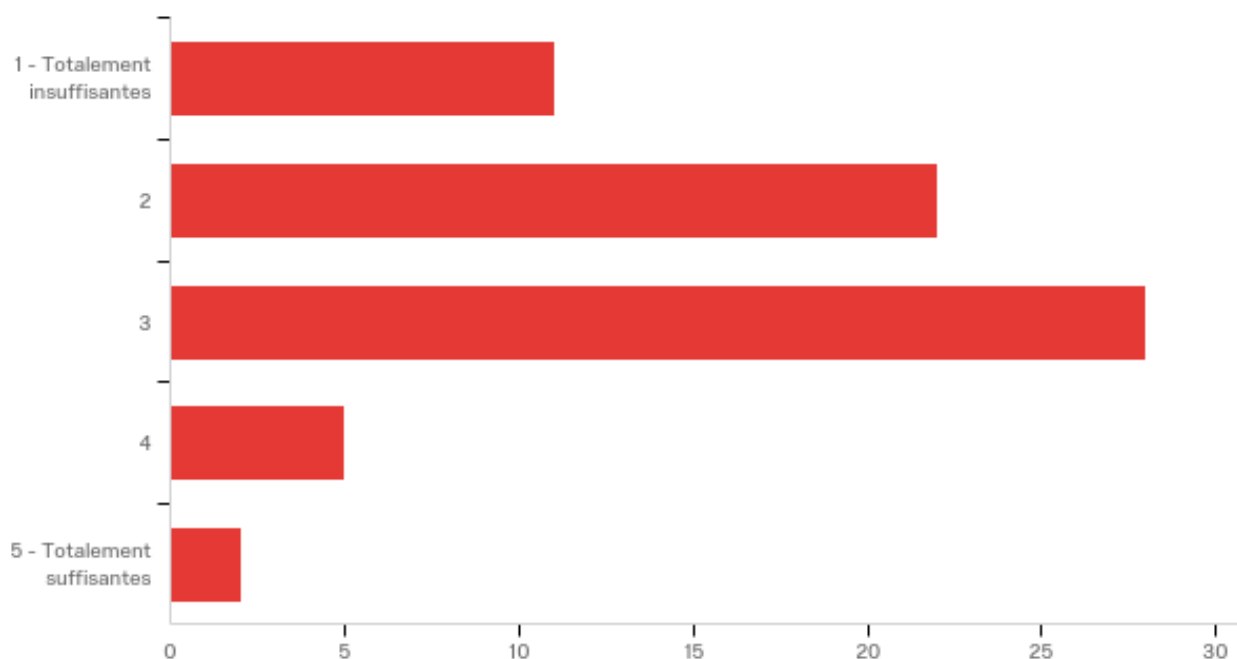
#	Answer	%	Count
1	1 - Pas du tout	8.70%	6
2	2	10.14%	7
3	3	18.84%	13
4	4	23.19%	16
5	5 - Evidemment	39.13%	27
	Total	100%	69

D4 - Dans les grandes villes flamandes, il existe plusieurs associations qui aident les prostitué(e)s. Elles leur fournissent des services médicaux, légaux, psychologiques, administratifs. Pensez-vous que ces associations sont utiles?

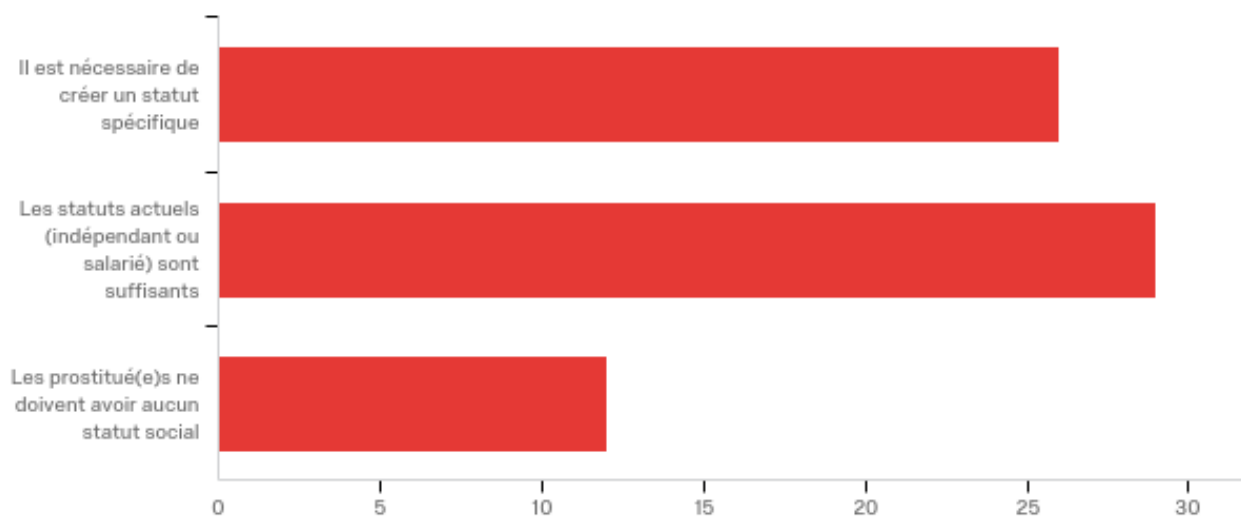
#	Answer	%	Count
1	1 - Inutiles	0.00%	0
2	2	1.45%	1
3	3	14.49%	10
4	4	33.33%	23
5	5 - Indispensables	50.72%	35
	Total	100%	69

D5 - Il existe des solutions dans le domaine sociale pour les travailleurs du sexe grâce au statut d'employé en tant que masseuse, barman ou top model. Pensez-vous que ces solutions sont suffisantes?

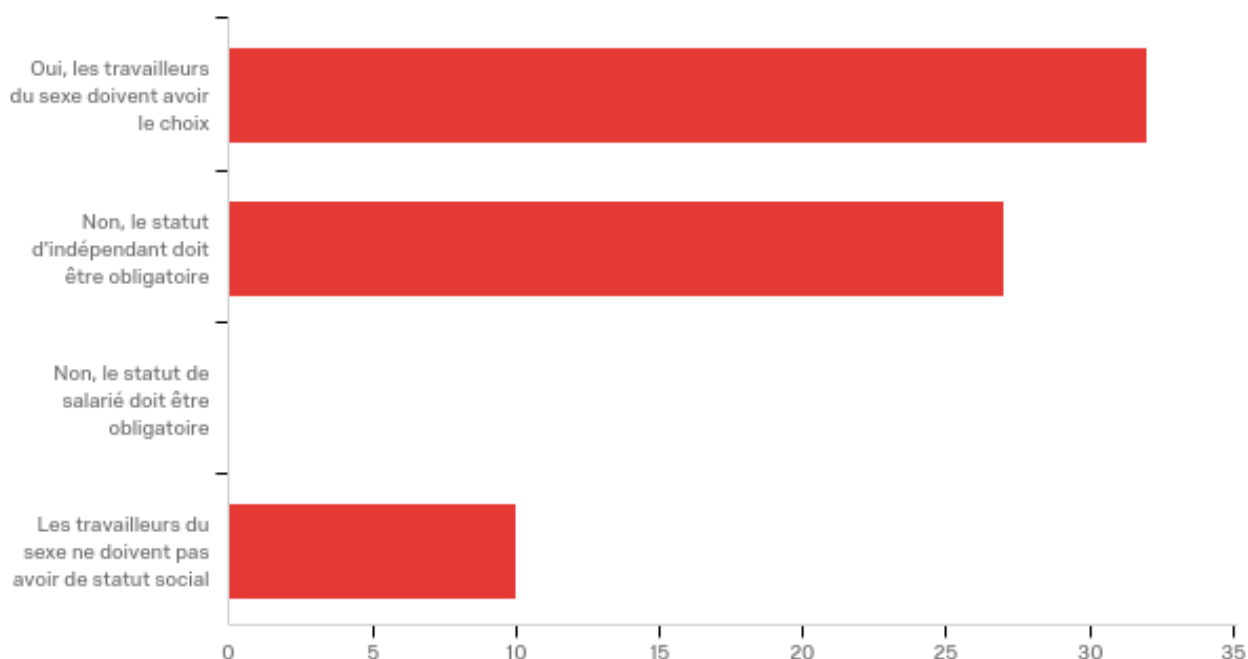
#	Answer	%	Count
1	1 - Totalement insuffisantes	16.18%	11
2	2	32.35%	22
3	3	41.18%	28
4	4	7.35%	5
5	5 - Totalement suffisantes	2.94%	2
	Total	100%	68

D6 - Pensez-vous qu'il doit y avoir un statut social spécifique pour les travailleurs du sexe ou les statuts existants (indépendant ou salarié) sont-ils suffisants?

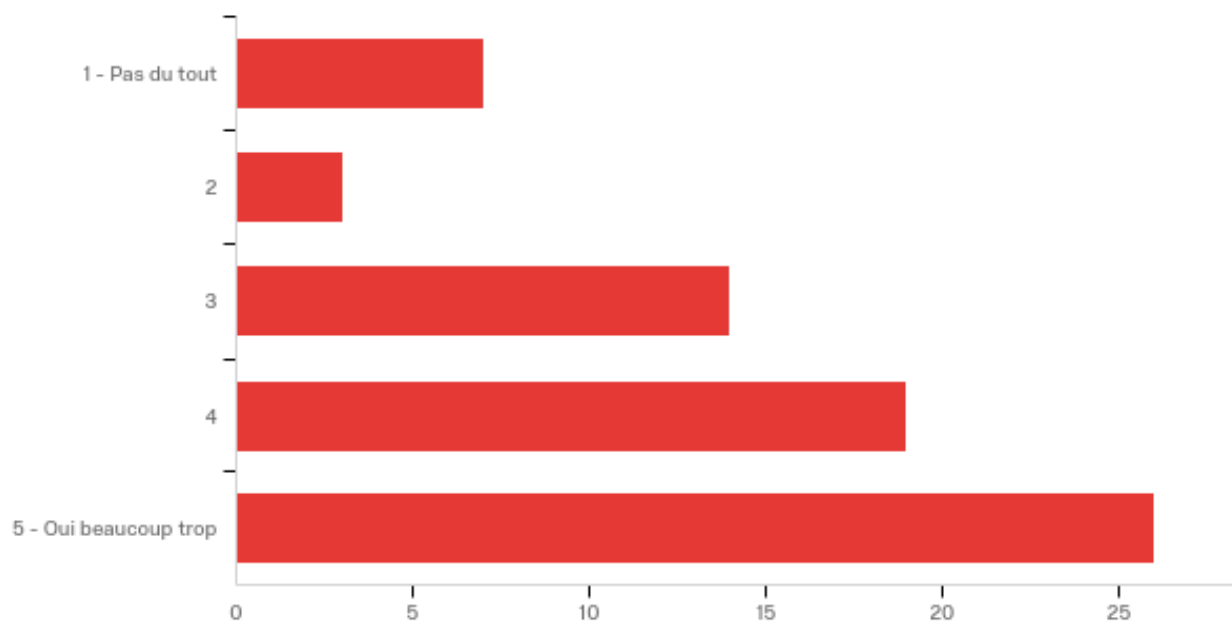
#	Answer	%	Count
1	Il est nécessaire de créer un statut spécifique	38.81%	26
2	Les statuts actuels (indépendant ou salarié) sont suffisants	43.28%	29
3	Les prostitué(e)s ne doivent avoir aucun statut social	17.91%	12
	Total	100%	67

D7 - Supposons que la prostitution soit décriminalisée. Pensez-vous que les travailleurs du sexe devraient avoir le choix entre le statut d'indépendant ou le statut de salarié? En effet, certains spécialistes plaident pour que la prostitution ne soit autorisée que dans le cadre du statut d'indépendant afin d'éviter des abus.

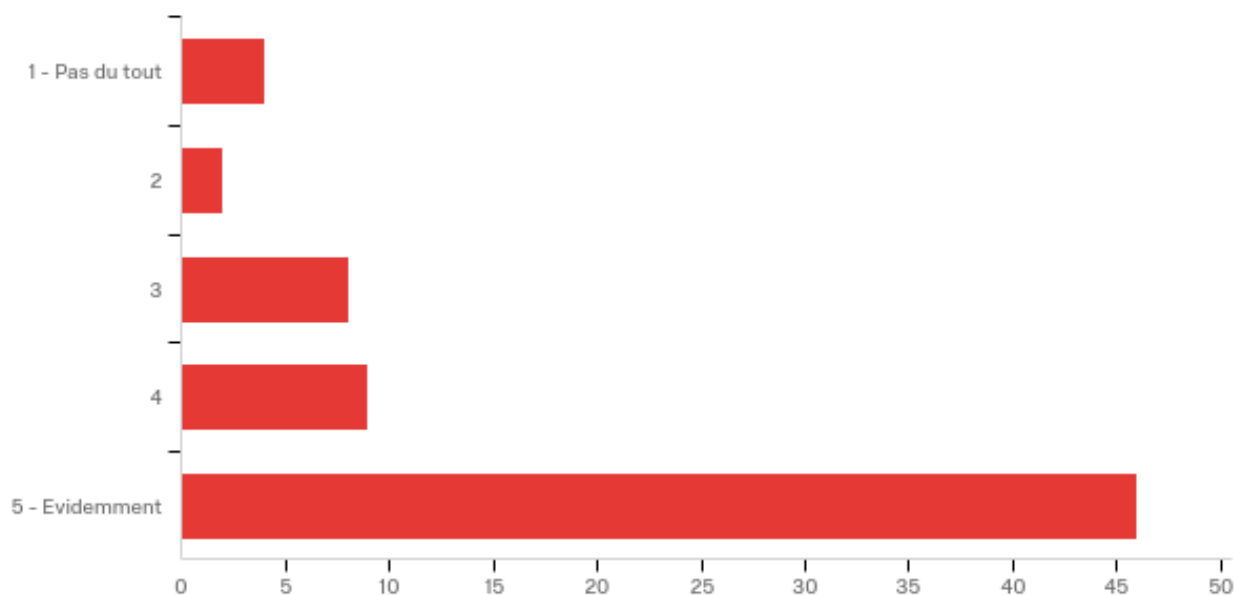
#	Answer	%	Count
1	Oui, les travailleurs du sexe doivent avoir le choix	46.38%	32
2	Non, le statut d'indépendant doit être obligatoire	39.13%	27
3	Non, le statut de salarié doit être obligatoire	0.00%	0
4	Les travailleurs du sexe ne doivent pas avoir de statut social	14.49%	10
	Total	100%	69

D8 - Pensez-vous que les travailleurs du sexe doivent donner trop d'argent à leur proxénète?

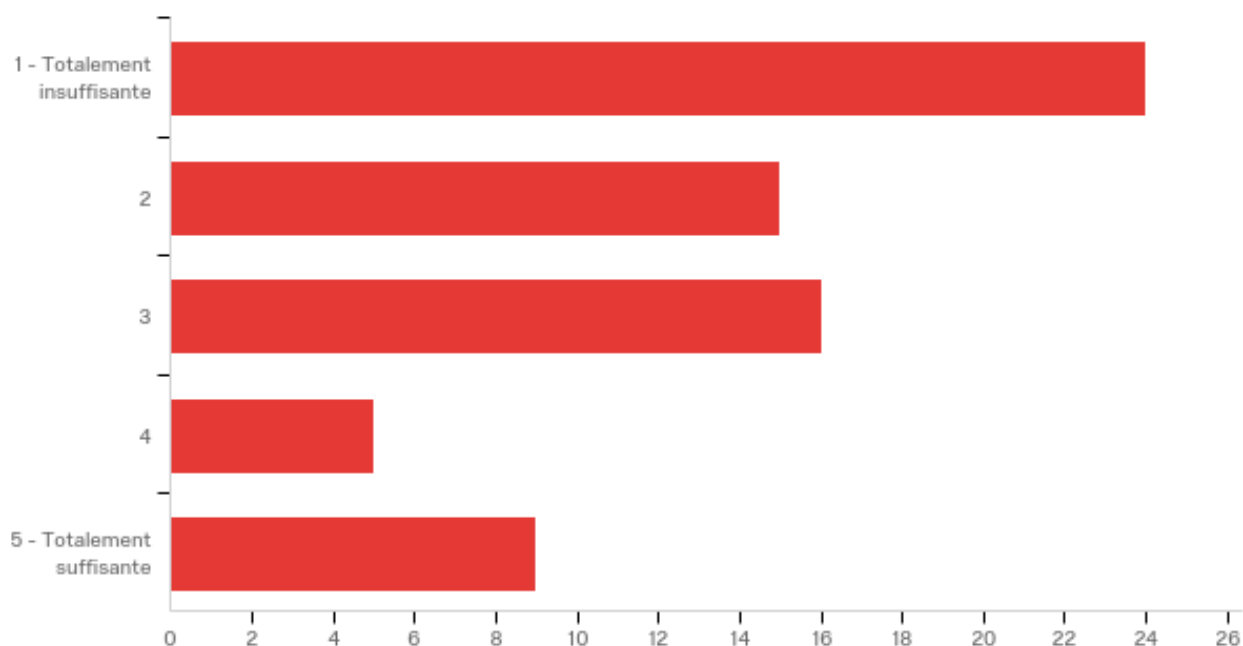
#	Answer	%	Count
1	1 - Pas du tout	10.14%	7
2	2	4.35%	3
3	3	20.29%	14
4	4	27.54%	19
5	5 - Oui beaucoup trop	37.68%	26
	Total	100%	69

D9 - Pensez-vous que les prostitué(e)s doivent payer des impôts au même titre que toutes les autres professions légales?

#	Answer	%	Count
1	1 - Pas du tout	5.80%	4
2	2	2.90%	2
3	3	11.59%	8
4	4	13.04%	9
5	5 - Evidemment	66.67%	46
	Total	100%	69

D10 - En Belgique, une employé enceinte a le droit à 7 jours de congés avant la date théorique de l'accouchement et à 9 semaines de congés après l'accouchement. Pensez-vous que la durée de ces congés serait suffisante dans ce secteur?

#	Answer	%	Count
1	1 - Totalelement insuffisante	34.78%	24
2	2	21.74%	15
3	3	23.19%	16
4	4	7.25%	5
5	5 - Totalelement suffisante	13.04%	9
	Total	100%	69